

Inzelt Éva – Kerezi Klára – Lévay Miklós

Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében

ELTE **ÁJK**
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

Inzelt Éva – Kerezi Klára – Lévay Miklós

Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében

2014

Kutatásvezető, a kötet felelős szerkesztője:
Dr. habil. Kerezi Klára

Szerzők:

Dr. Inzelt Éva, egyetemi tanársegéd,
ELTE Állam-és Jogtudományi Kar, Kriminológiai Tanszék

Dr. habil. Kerezi Klára, MTA doktora, habilitált egyetemi docens,
ELTE Állam-és Jogtudományi Kar, Kriminológiai Tanszék
főtanácsos, tudományos főmunkatárs, Országos Kriminológiai Intézet

Dr. Lévay Miklós, tanszékvezető, egyetemi tanár,
ELTE Állam-és Jogtudományi Kar, Kriminológiai Tanszék

© Inzelt Éva
© Kerezi Klára
© Lévay Miklós
© ELTE Állam-és Jogtudományi Kar

ISBN: 978-963-284-557-9

A kutatást az Országos Tudományos Kutatási Alap (OTKA) támogatta.
Nyilvántartási szám: K 106011; kutatásvezető: Dr. Kerezi Klára

A borítókép forrása: <http://www.fecielo.com/wp-content/uploads/2009/03/nikko-toshogu-three-wise-monkeys-who-hear-speak-and-see-no-evil-a-traditional-symbol-in-chinese-and-japanese-culture.jpg>

TARTALOM

I. Bevezetés	11
I.1. Lehetséges elméleti szempontok a hazai kutatások alapján.....	11
I.1.1. Korrupció fajtái, megjelenési formái.....	13
I.2. Hazai előzmények.....	14
II. A kutatás tárgya, célja. A kutatás hipotézisei.....	21
III. A kutatás módszere	25
IV. A kutatás eredményei.....	27
IV.1. Az aktakutatás eredményei	27
IV.1.1. Mennyire tisztul a „kiszűlt” korrupció hazánkban?	27
IV.1.2. Az elkövetők paraméterei.....	31
IV.1.3. A jogtalan előny formája és elvonásának lehetőségei.....	36
IV.1.4. Felderíthetőség kérdése.....	45
IV.1.5. Jogi minősítés	51
IV.2. Az interjúk adatai	57
IV.2.1. Az interjúk módszertana, az interjúalanyok bemutatása ..	57
IV.2.2. A rendőrség, az ügyészség és a bíróság szervezete, korrupciós cselekményekkel foglalkozó alkalmazottak aránya....	60
IV.2.3. Hatásköri kérdések	62
IV.2.4. Ügycsoportok, ügýtípusok, példák	68
IV.2.4.1. Alaptalan panaszok, notórius alaptalan panaszosok	68
IV.2.4.2. Rendőröket, határőröket, vámosokat, NAV-osokat, büntetés-végrehajtási dolgozókat, valamint tűzoltókat érintő esetek	68
IV.2.4.3. Kamionsofőr, gépjárművezető, biztonsági őr.....	70
IV.2.4.4. Ügyintézők, jegyzők, polgármesterek, építésügyi hatóság alkalmazottja, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal munkatársa, közterület felügyelők	71

IV.2.4.5. Gépjármű oktató és vizsgáztató	72
IV.2.4.6. Fogyasztóvédelmi felügyelő, munkaügyi felügyelő.....	72
IV.2.4.7. Orvosok, egészségügyi intézményben dolgozók	73
IV.2.4.8. Ügyészségi fogalmazó, bíró.....	73
IV.2.4.9. Felszámolók, ügyvédek	74
IV.2.4.10. Gazdasági társaságok vezetői, vállalkozók.....	74
IV.2.4.11. Egyéb esetek	74
IV.2.5. Képzés	76
IV.2.6. Kapacitás	79
IV.2.7. Együttműködések	80
IV.2.8. A korrupciós cselekmények nyomozási	
tapasztalatai	82
IV.2.8.1. A hatósági tudásra jutás esetei.....	83
IV.2.8.2. Az oknyomozó újságírás, a sajtó és a nyilvánosság helye és szerepe a korrupció elleni küzdésben	84
IV.2.8.3. A közérdekű bejelentő, mint a korrupció felszámolásának egyik lehetséges eszköze	87
IV.2.8.4. Időszerűség kérdése.....	89
IV.2.8.5. Elkövetői kör	90
IV.2.8.6. Védők felkészültsége és taktikájuk.....	91
IV.2.8.7. Jellemző felderítési és bizonyítási eljárások és eszközök.....	92
IV.2.8.8. A jogtalan előny elvonásának kérdése	96
IV.2.8.9. Milyen specialitásai vannak a korrupciós cselekményekben való nyomozásnak?	98
IV.2.8.10. Milyen arányban sikeresek a felderítések és végződnek vádemeléssel a nyomozások?.....	100
IV.2.8.11. Kihívások	102
IV.2.8.12. Felderítések/nyomozások hatékonyságának növelése	103
IV.2.8.13. A jogszabályi környezet (anyagi és eljárásjogi); továbbá az új Btk.-val kapcsolatos vélemények	106
IV.2.9. Okok és megelőzés.....	109
IV.2.9.1. A korrupció elleni hatékony küzdelem lehetőségei ...	111
IV.2.9.2. A Nemzeti Védelmi Szolgálat munkája, a megbízhatósági vizsgálatok kérdése.....	112

IV.2.9.3. Sikeres korrupció elleni intézkedések hazánkból és külföldről.....	116
IV.2.10. A büntethetőséget megszüntető ok kérdése.....	117
IV.2.11. A korrupciós cselekmények kapcsolata a gazdasági bűnözéssel – összefonódások, találkozási pontok és közös halmazok.....	120
IV.3. A fókuszcsoporthoz tartozó eredményei	122
IV.3.1. A fókuszcsoporthoz tartozó módszertana	122
IV.3.2. A csoportösszetétel és a szituációs tényezők	123
IV.3.3. A fókuszcsoporthoz tartozó adatainak elemzése	123
V. Következtetések és javaslatok.....	133
V.1. Következtetések.....	133
V.2. Javaslatok.....	135
Felhasznált irodalom.....	137
VI. Mellékletek	145
VI.1. Az aktakutatási kérdőív.....	145
VI.2. Az interjú felvételéhez használt vázlat	149
VI.2.1. Bíró interjúalany esetén.....	149
VI.2.2. Rendőr és ügyész interjúalany esetén.....	151
Köszönetnyilvánítás	153

„Ahol az udvariasság véget ér, ott kezdődik a korrupció”
(Idézet az egyik interjúalanytól)

I. BEVEZETÉS

A korrupció fogalmát nagyon gyakran használják mind tudományos művekben, mind a közéletben vagy épp a médiában. A korrupció sokféleképpen definiálható. A *corruptio* a latin nyelvben romlottságot jelent, ez a *corrumpo* (kárt tesz valamiben, elront, elcsúfít) igéből származik. Leggyakrabban a Transparency International¹ „ráruházott hatalommal való visszaélés egyéni haszonszerzés céljából” („abuse of entrusted power for private gain”) általános definíciót használják a jelenség meghatározásához. Ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy a társadalom elfogadott működési, erkölcsi és jogi normáitól függ az, hogy mi a korrupció és mennyire ítéli el a társadalom. Egyes társadalmakban a szociális-kulturális tradíció része a korrupció, amely átöröklődött az egymást váltó rendszerek során.

Ezen magatartásforma társadalmi beágyazottsága a volt szocialista országokban kifejezetten megfigyelhető.² Ily módon sokak számára nem vesztegetés, ha ajándékot ad egy hivatalnoknak, vagy ha fizet egy tisztségviselőnek valamely szolgáltatásáért, sokkal inkább egy természetes, a mindennapi életben elfogadott magatartásforma.

I.1. Lehetséges elméleti szempontok a hazai kutatások alapján

Kránitz Mariann³ szerint a korrupció leghatékonyabb fogalom meghatározásának kialakításához a jelenség általános, különös és egyedi szintű megjelenési formáit kell megkülönböztetni. A korrupció általános szintjén az adott társadalom gazdasági és történelmi fejlődési fokát érti, mivel a korrupció társadalmi jelenség, léte, alakulása és jellemzői az adott társadalmi-gazdasági környezet függvénye. Arra is felhívja a figyelmet, hogy a korrupció a „*megtermelt javak társadalmilag uralkodó és elfoga-*

¹ http://www.transparency.org/whatwedo?gclid=CO6T_5u3ir0CFaQfwoda7oAzc

² World Bank (2000) *Anticorruption in Transition. A Contribution to the Policy Debate*, 1-101, Washington, D.C.

³ Kránitz Mariann: A korrupció in. *Kriminológiai ismeretek. Bűnözés. Bűnözéskontroll* (szerk.: Gönczöl-Korinek-Lévai) Corvina, 1999. 173-177. o.

dott elosztási rendjében fejt ki korrigáló-torzító hatását”.⁴ Egyedi szinten azon jellemzőket veszi számba, melyek a korrupciós cselekményben résztvevő személyeket és a helyzetet jellemzik: legalább két személy, a passzív fél döntési jogosultsága, kettős szükségletkielégítés, a felek hathatós együttműködése, titkosság és a konspiráció. Különös szinten az egyedi és a társadalmi szint közötti átmenetet érti, vagyis azon csoportok tagjait, akik sajátos életvitelük miatt, a társadalmi munkamegosztás által a korrupció cselekményeket megvalósítják akár korrumpáló, akár korrumpált oldalán.

Szente Zoltán⁵ az alábbi csoportokba rendezte a definíciókat: közhivatal-központú, a közérdeken alapuló, a piaci szempontú, a jogi megközelítés, a közvélemény szerinti álláspont, a morális és a neofunkcionalista definíciók.

- A közhivatal-központú megközelítésben a hivatali kötelezettségzegés áll a középpontban;
- a közérdekre alapozott definíciók a közérdek sérelmet hangsúlyozzák;
- a piaci alapú vagy közgazdasági felfogás szerinti Megbízó-Megbízott-Ügyfél modellben a megbízott akkor válik korrupttá, ha megbízója érdekeit feláldozza saját előnyéért;
- a korrupció, mint cserefolyamatban a hivatalnok a korlátozottan rendelkezésre álló közösségi források elosztása feletti rendelkezési jogukat vagy befolyásukat saját egyéni érdekükben pénzre vagy más személyes előnyre cserélik;
- a közvélemény központú megközelítésben korrupció az, amit a közvélemény annak tart;
- a jogi fogalom pedig gyakorlatilag a korrupciós bűncselekmények büntető-törvényi tényállásait jelenti.

A korrupcióra vonatkozó definíciók másik csoportosítása a jogi, szociológiai, kriminológiai valamint a közgazdaságtani fogalmak szerint lehetséges.

A korrupciós jogi fogalma alatt a mindenkor hatályos büntetőtörvénykönyv (továbbiakban: Btk.) normatív rendelkezései az irányadók. Érdemes leszögezni, hogy nem csak a vesztegetés vagy a befolyással üzérkedés, hanem - egyes szerzők szerint - a hivatali visszaélés, a sikkasztás vagy a zsarolás is ide sorolható.⁶

⁴ Kránitz (1999) im. 174. o.

⁵ Szente Zoltán: Fogalmi kísérletek a korrupció meghatározására és az önkormányzati korrupció fogalma http://integritas.asz.hu/uploads/files/05_resztan_szente_onkormanyzatikorruptiofogalma_060831.pdf

⁶ Soós István és Hazafi Zoltán: A korrupció elleni küzdelem elvei és módszerei, a közszolgálati etika érvényesítése. Tankönyv a köztisztviselők továbbképzéséhez. Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest, 2006. http://www.nki.gov.hu/images/tudasbazis/archiv/3/3_korrupcio_tankonyv

A korrupció szociológiai fogalmát illetően Gombár Csaba a korrupciót közrosszként definiálja. Azt állítja, hogy a „... korrupció politikai természetű jelenség, s valamiként politikailag mindig formált társadalomban mint a közérdeknek, a közjónak az ellentétje mindig és mindenhol fellelhető. Ennek megfelelően a korrupció nem köthető valamely történelmi korszakhoz, sajátos kultúrához vagy valamilyen konkrét uralmi szerkezethez.”⁸

Hankiss Elemér a korrupciót olyan aktusként határozza meg, „amelynek során a javak társadalmilag rögzített elosztásrendjét egy, az elosztásért felelős személy valaki javára megsérti, s ezért a kedvezményezettől valamilyen ellenszolgáltatást kap vagy legalábbis vár cserébe”.⁹ A korrupció megjelenési formáit tekintetve *hivatalnoki, üzleti és politikai* korrupciót különböztet meg.¹⁰ A hivatalnoki korrupció esetén a hivatalnokok kezdeményezik a korrupciót, és a mindennapi élet, minden területén teszik ezt a hozzájuk forduló ügyfelekkel. Az üzleti korrupció esetén az üzletemberek, vállalkozók kezdeményezik a korrupciót és vesztegetik meg a hivatalnokokat vagy a politikai hatalmat.

Korinek László¹¹ pontosan a fogalmi problémák miatt hangsúlyozza, hogy a törvényhozásnak és a jogalkalmazási gyakorlatnak világossá kell tennie hol is húzódnak a határok a jogszerű és a korrupt viselkedések között. Véleménye szerint például a borralaló inkább tartozik a mindennapi élet teljesen elfogadott mechanizmusához, míg a hasonló jellegű, azonban nagyságában eltérő orvosi hálapénzt már nem tekinti azonosan értékelt magatartásnak.

1.1.1. Korrupció fajtái, megjelenési formái

A korrupció sok formában és szinten létező jelenség, amelyet alapvetően két szint markáns elválasztásával szoktak meghatározni: ez az ún. „**kisstílű**” **korrupció** (petty corruption) és a **nagyhorderejű korrupció** (grand vagy large-scale corruption).¹² A kisstílű korrupció kifejezést¹³ a mindennapi életben

⁷ Gombár Csaba: A korrupció mint közrossz. Írások a korrupcióról, szerk.: Gombár Csaba és társai, Korridor-Helikon, 1998. 69. o.

⁸ Gombár (1998) im. 72. o.

⁹ Hankiss Elemér: Társadalmi csapdák. Diagnózisok, Magvető Kiadó, Budapest, 1983, 91. oldal

¹⁰ Hankiss (1983) im. 84-86. o.

¹¹ Korinek László: Kriminológia II. kötet Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 317.o.

¹² Henk van de Bunt és Hans Nelen: „Corruption in various shapes and sizes – some criminological reflections”, in. International Law and Fight against Corruption, 2012. p. 13.

¹³ A kisstílű korrupció nem jelenti azt, hogy ezen viselkedés kissúlyú lenne. Hiszen ha egy rendőr elfogad 5000 forintot és így korrupciós cselekménybe keveredik magatartásával az egész rendőr-

előforduló alacsony szintű köztisztviselők (például rendőr, adóellenőr, büntetés-végrehajtási dolgozó) vagy munkavállalók és állampolgárok közötti esetekre használják, ahol kis összegek mozognak vagy apróbb szívességek teljesülnek.¹⁴ Ezen esetekben az adott személy olyan pozícióban van, hogy képes bizonyos kedvezmények adására, vagy meg tudja akadályozni egy büntetés kiszabását vagy egy kedvezőtlen döntés meghozatalát. Pellegrini¹⁵ a kisstílű korrupciót „túlélési” korrupciónak is nevezi. Véleménye szerint a kisösszegű kenőpénzek extra bevételi forrásnak is tekinthetők az alacsony keresetűek kompenzálására. Ezzel szemben a nagyhorderejű korrupciót azon esetekre használják, amikben magas szintű köztisztviselők, gazdasági szereplők vagy politikusok vesznek részt, akik befolyásolni próbálják az állami intézmények vagy gazdasági szereplők működését pénz és/vagy egyéb juttatások által, annak érdekében, hogy saját érdekeik érvényesüljenek.¹⁶

A definíciókból következően talán nem véletlen, hogy a korrupcióval leginkább fertőzött területek Magyarországon a Transparency International Hungary szerint¹⁷ az egészségügy, a közbeszerzések területe, a rendőröket, adóellenőröket és vámtisztviselőket érintő esetek, illetve bármilyen engedélyezést vagy nyilvántartásba vételt végző közigazgatási szervek tevékenysége, továbbá a párt-és kampányfinanszírozás.

A kutatásban az egyik interjúalany így foglalta össze a mai magyarországi korrupciós helyzetet: *„Az egész politikai életet átszövi a korrupció. A rendszerváltás előtt ehhez képest jelentéktelen volt. A gazdasági és a politikai hatalom egy kézben, intézményesen egy kézben van. Ez a forrása. A pénz megvásárolja a politikát. A hatalmi viszonyok érdekelnek. Intézményesen a kialakított rendszer miatt nem is korrupt az illető.”*

I.2. Hazai előzmények

A korrupció az emberi társadalom kialakulásával egyidős jelenség. Már a Bibliában is szerepel arra vonatkozó intelm, hogy a vesztegetés helytelen viselkedés. „...ne fogadj el vesztegetést”¹⁸, valamint „Mert Istenetek, az ÚR... Ő nagy, erős, félelmetes ...és

ségbe vetett bizalom inog meg. A társadalom nem individuális jelenségként értékeli a cselekményt, hanem az egész rendőri szervezetre nézve von le negatív következtetéseket.

¹⁴ Bunt és Nelen (2012) im. 14.

¹⁵ L. Pellegrini: Corruption, Development and the Environment, New York, Springer, 2011, p.41.

¹⁶ Bunt és Nelen (2012) im. 13.

¹⁷ http://www.transparency.hu/KORRUPCIOROL_ALTALABAN

¹⁸ Biblia, Mózes V. könyve, Igazságos ítékezés

akit nem lehet megvesztegetni.”¹⁹ Az utóbbi mondat tulajdonképpen azt jelenti, hogy a megvesztegethetetlenség nem emberi tulajdonság.

Mint azt az elméleti megközelítés lehetséges szempontjai is jelzik, a korrupció jelensége szükségképpen rendelkezik óriási látenciával. Valós volumenének megismerésére tehát több módszer ötvöztetésére van szükség. Kiinduló forrásnak mindenképpen az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztikát tekintjük (a továbbiakban: **ENYÜBS**, lásd részletesen a II. fejezetben). Fontos információs hozadéka van az ún. **érzékelések, szubjektív benyomások mérésének** pl.: a Transparency International Korrupciós Érzékelési Indexének (lásd részletesen a II. fejezetben), illetve a **tényleges tapasztalaton** alapuló kutatásoknak (például a GALLUP Intézet vizsgálatainak). Negyedszer a **média-megjelenések** elemzése, ötödször pedig azok az **integritás tanulmányok** említhetők, amelyek az állami intézményrendszer átláthatóságáról, elszámoltathatóságáról szólnak.

A rejtett bűnözés volumenét vizsgáló empirikus kutatások egyik fajtája az olyan típusú közvélemény-kutatás, amely az állampolgárok véleményét (pl. TÁRKI kutatások) vagy a közhivatalnokok és politikusok körében a **korrupció érzékelésének mértékét** (lásd. alább Transparency International Korrupciós Érzékelési Indexe) vizsgálja. Másik fajtája a korrupcióval kapcsolatos konkrét tapasztalatokat méri. A magyarországi korrupcióról szóló kutatási eredmények szakirodalmának áttekintéséről szóló tanulmányból²⁰ is kiderül, hogy az ilyen kutatások elsősorban a korrupcióval kapcsolatos szubjektív vélekedést mérik és nem a valós tapasztalatokat.

A tapasztalatok mérése kapcsán azonban látszik, hogy a vélt és valós esetek nagy százalékban eltérnek egymástól. Erre lehet példa a **Gallup Intézet 2007**-ben készült vizsgálata, melyben a „Mekkora probléma a korrupció Magyarországon?”, vagyis a szubjektív véleményt illető kérdésre a válaszadók 88%-a komoly problémának tekintette a korrupciót (lásd 1. számú kép). Arra kérdésre, hogy „Az elmúlt 12 hónapban előfordult-e Önnel, hogy egy magánszemély vagy tisztviselő arra kérte Önt vagy várta el Öntől, hogy csúszópénzt fizessen a szolgáltatásért, hogy megkaphassa azt, amire Ön jogosult?” kérdésre, a válaszadók 9%-a válaszolt igennel. Vagyis a felmérés szerint a valós korrupciós esetek száma 9%, konkrétan 95 eset (lásd 2. számú kép).

¹⁹ Mózes V. könyve 10. rész 17.

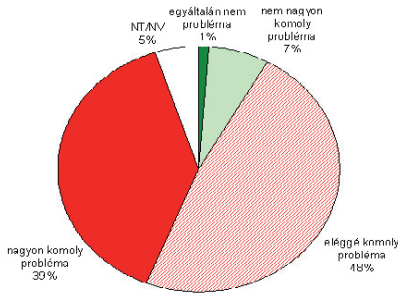
²⁰ http://www.transparency.hu/uploads/docs/kutatasi_eredmenyek.pdf

1. számú kép A GALLUP Intézet felmérése: A korrupció jelenléte a közgondolkodásban

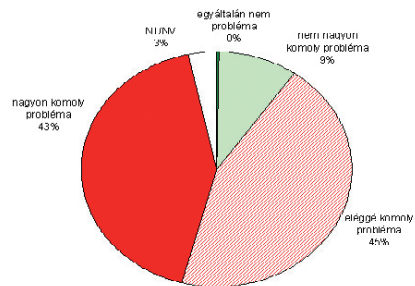
A korrupció jelenléte a közgondolkodásban

- Mekkora probléma a korrupció Magyarországon? -

Országos vizsgálat, 2003, N=1009

Országos vizsgálat, 2007, N=1000

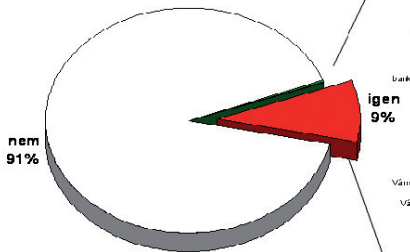

THE GALLUP ORGANIZATION

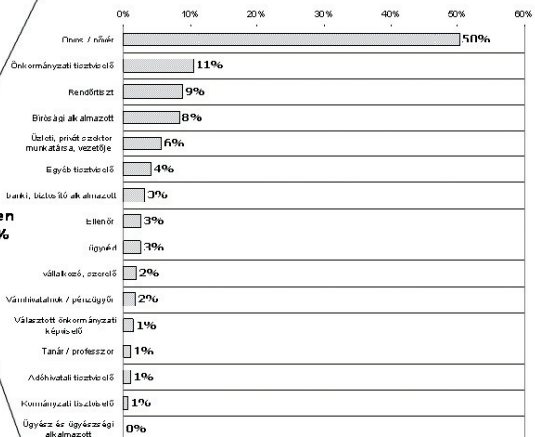
2. számú kép A GALLUP Intézet felmérése: Az aktív korrupció 2007-ben.

Az aktív korrupció 2007-ben

„Az elmúlt 12 hónapban, előfordult-e Önnek, hogy egy magánszemély vagy tisztviselő arra kérte Önt, vagy várta el tőntől, hogy csuszópenzt fizessen a szolgáltatásért, hogy megkapihassa azt, amire Ön jogosult?”
N=1000

Alkalmazottak százalékos aránya a megvesztegetések esetében belül, N=95

THE GALLUP ORGANIZATION

Országos vizsgálat, 2007, N=1000

A korrupció kapcsán a **médiában** megjelent cikkeket vizsgálta a **Budapesti Corvinus Egyetem** Szociológia és Társadalompolitika Intézetének **Korrupciókutatóközpontja**.²¹ A 2001-2007 között a Magyar Nemzetben, a Figyelő és FN-ben, az Indexen, a Népszabadságban, az Origo, a HVG-ben, a Világgazdaságban és a Heti Válaszban megjelent cikkeket elemezték.²² Összesen 3469 cikket találtak, mely 444 esetet fedett le. Tartalomelemzés módszerével megállapították, hogy a korrumpálók és korrumpáltak fele csoportosan, szinte hálózatosan követi el a cselekményt. A korrumpálók többsége az üzleti szférából, a korrumpáltak az (ön)kormányzati szférából kerülnek ki. Az érintett intézmények a rendőrség (34,5%), a minisztériumok és országos hatáskörű szervek (32,2%) az önkormányzatok (18,7%), a VPOP (11%), az adóhivatal (5,2%), valamint a bíróság (3%) voltak. A korrupciós tranzakciók szereplőinek társadalmi státuszát tekintve a korrumpálók többsége (közel 60%-a) magas társadalmi státuszú (vezető beosztású), míg a korrumpáltak között ez az arány 52% volt. A kutatásban szereplő korrupciós tranzakciók túlnyomó részénél a korrupció során nyújtott szolgáltatás, előny nem anyagi jellegű volt, míg az ezért kapott jutalék az esetek túlnyomó részében pénz volt. A 2001-2007-ben a sajtóban megjelent esetek közel felében különféle ellenőrzésekhez, illetve az ellenőrzések negatív következményeinek semmissé tételéhez kapcsolódott korrupció, de a közbeszerzési eljárásokhoz tartozó korrupciós esetek aránya (20%), illetve az engedélyek, tanúsítványok megszerzéséhez kapcsolódó korrupciós esetek aránya (15%) is jelentős volt.

A korrupciós cselekményeknél fontos szempont annak vizsgálata, hogy mennyire váltak részévé az adott intézmény működésének. Ennek alapján a tanulmány szerzői megkülönböztetik azokat a korrupciós ügyleteket, amelyek két szereplő között egymástól függetlenül jönnek létre, azoktól az esetektől, amelyek részben egymásra épülve, többszereplős tranzakciókként működnek. Ez utóbbira példa az az eset, amelyben egy közbeszerzési eljárást kiíró intézmény ugyanazon vezetőjét több pályázó rendszeresen korrumpálta. A szerzők szerint az ilyen esetek terjedése, súlyának növekedése akkor következik be, ha a korrupciós tranzakciók szervesen beépülnek egy-egy intézmény mindennapi működésébe és az ügymenet részévé válnak.

Az **integritás tanulmányok** (lásd például **Transparency International Magyarország, 2011**)²³ a korrupciós kockázatok elemzésére egy olyan megközelí-

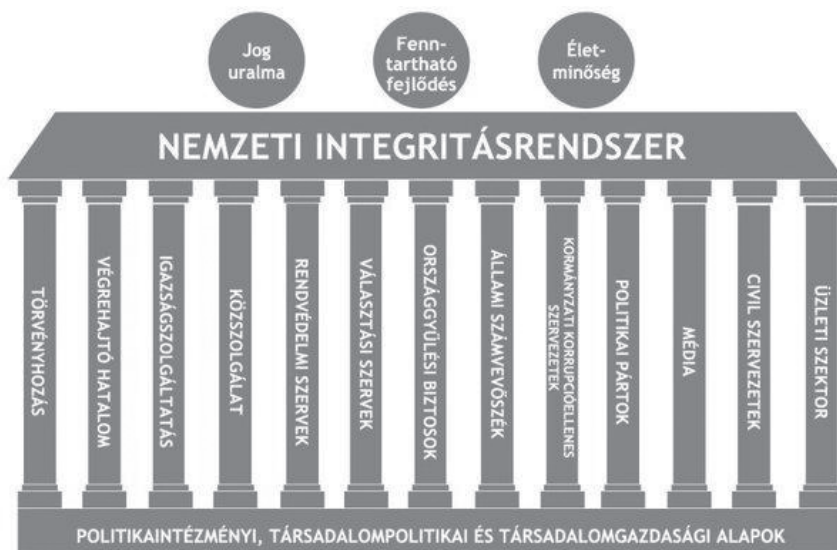
²¹ Szántó Zoltán- Tóth István János- Varga Szabolcs: Korrupciógyanús esetek a magyar médiában, 2001-2007 között On-line hírforrások tartalomelemzése, Budapest, 2009 http://www.crc.uni-corvinus.hu/download/korrupcio_2009_mediaelemzes_2001_07_090310.pdf

²² Az interneten elérhető cikkek közül a korrupciógyanús eseteket tartalmazókat elemezték. Ehhez az alábbi szavakra kerestek rá: „korrup”*, „korrupció”*, „csúszópénz”*, „kenőpénz”*, „veszteget”*, „pénzmosás”*.

²³ Korrupciós kockázatok Magyarországon, 2011, Nemzeti Integritás Tanulmány (Szerk: Burai Petra és Hack Péter) http://www.transparency.hu/uploads/docs/Korrupcios_kockazatok_final.pdf

tési módot alkalmaznak, amely az ország egyes intézményeinek a korrupció megelőzése és megfékezése érdekében végzett tevékenységét elemzik. Leszögezik „Egy jól működő Nemzeti Integritás Rendszer (továbbiakban: NIS) védelmet biztosít a korrupcióval szemben, és elősegíti a hatalommal való visszaéléssel, a jogellenes cselekedetekkel és a korrupció mindennemű formájával szembeni határozott fellépést.”²⁴ Egy ország integritásának elemzéséhez a 3. számú képen szereplő 13 pillér működését²⁵ vizsgálják, a források, a függetlenség, az átláthatóság, a számonkérhetőség és az integritás alapján (lásd: 4. számú kép). A vizsgálat adatai szerint Magyarországon a leggyengébb pillérek 2011-ben: a korrupcióellenes kormányzati szervek (47 pont), az üzleti szektor (44 pont) és a politikai pártok (43 pont). A legerősebb pillérek: a választási igazgatási szervek (72 pont), az országgyűlési biztos (69 pont), a törvényhozás (69 pont), a rendvédelmi szervek (67 pont), valamint az Állami Számvevőszék (65 pont).

3. számú kép

Forrás: http://www.transparency.hu/uploads/docs/Korrupcios_kockazatok_final.pdf 9. oldal

²⁴ http://www.transparency.hu/uploads/docs/Korrupcios_kockazatok_final.pdf 9. oldal

²⁵ A pillérek működéséről lásd részletesebben <http://media.transparency.org/nis/cogs/?Country=ma>

4. számú kép

Dimenzió	Indikátorok (jog, gyakorlat)
Kapacitás	Források Függetlenség
Közhatalmi ágak	Átláthatóság Számonkérhetőség Integritás
Kormányzati rendszeren belüli feladat	1-3 indikátor, mindegyik pillérré specifikusan

Forrás: http://www.transparency.hu/uploads/docs/Korrupcios_kockazatok_final.pdf 11. oldal

A vizsgálatot végző kutatók szerint a jelenlegi helyzetképet az jellemzi, hogy az ellenőrzést végző intézmények függetlensége a vezetőik politikai kötődése miatt megkérdőjelezhető, bár a rendelkezések alapvetően elegendő jogalapot nyújtanának a független működésre. Mint azt a tanulmány megállapítja: „Az egyes állami intézmények átláthatósága továbbra is problémát jelent. A lobbiszabályozás hiánya és a fontosabb jogszabályváltozások kezdeményezésének parlamenti képviselők egyéni indítványai révén megvalósuló új gyakorlata miatt a jogalkotás csúcsa kevésbé átláthatóvá vált.”²⁶ A magyar igazságszolgáltatás független, de a lassú ügymenet, az átláthatóság tökéletlensége, a számonkérhetőség hiánya, és - egyes esetekben - a bírák politikai befolyásolása miatt a kritikák fogalmazhatók meg. Mint írják, éppen a közbeszerzéssel kapcsolatban virul leginkább a korrupció, noha ennek egyik célja éppen a beszerzések „korrupciótlánítása” volt. Ennek oka a megfelelő ellenőrzési és felügyeleti mechanizmusok elégtelensége és hatékonyságának hiánya. Megállapítják, hogy az üzleti szektorban sem tapasztalható javulás a korrupció tekintetében. Az önkormányzatokkal kapcsolatban álló, számos, gyanús tranzakciókat lebonyolító céget lehet találni.²⁷

Az Állami Számvevőszék integritás tanulmánya²⁸ hangsúlyozza, hogy a szervezetek érdeke a munkafolyamatok figyelemmel kísérése, szabályozása, követelményrendszer kialakítása, továbbá célok meghatározása és a teljesítmény ellenőrzése. Integritás szempontból a folyamatok szorosan összefüggnek, egymásra épülnek. A hiányos belső szabályok rendszere, túl nagy mozgásteret hagy a hiva-

²⁶ BURAI és HACK (szerk.) im. (2012) 18. o.

²⁷ BURAI és HACK (szerk.) im. (2012) 253.o.

²⁸ BENNER, HANS - VAN EST, DINY- DE HAAN, INA- VOS-SHELLEKENS, JUUL- BÁGER GUSZTÁV - PULAY Gyula- KORBULY Andrea: A Twinning Light projekt záró jelentése (tanulmány) Korrupciós kockázatok feltérképezése Magyarországon, Holland Számvevőszék, Állami Számvevőszék (Magyarország), 2008, 13-14. o.
http://integritas.asz.hu/uploads/files/Twinning_Light_zarojelentese.pdf

talnokoknak, a túlszabályozás pedig korlátozhatja a hatékonyságot. Felhívják a figyelmet arra, hogy az integritás ne egyszerűen a törvények betartását jelentse, hanem az adott intézmény megfelelő ellenőrzés és bejelentési rendszert működtessen. A szabálykövetésen és az integritáson alapuló megközelítés közti különbség abban ragadható meg, hogy utóbbi hatékonysága elsősorban a látszólag önkéntes alapon, erkölcsi értékeken nyugvó szabályok követésén és a megelőzés jelentőségét hangsúlyozó helyes vezetői mintán múlik.

A fentiekén kívül számos nemzetközi szervezet is mér korrupciós kockázatokat vagy a korrupció érzékelését egy adott országban. Ezeket a vizsgálatokat jellemzően a Transparency International (továbbiakban: TI) végzi, amely több mutatóval is méri egy adott ország korrupciós helyzetét. Ilyen a korrupciós index (CPI), a Globális Korrupciós Barométer, a Globális Korrupciós Jelentés, illetve a TI Bribe Payers Index. Ezen kívül a korrupció nemzetközi alakulását méri a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD), a Korrupcióellenes Államok Csoportja (Group of States against Corruption – GRECO), a Világbank (World Bank), illetve a PricewaterhouseCoopers.

A korrupció globális veszélyességét jelzi, hogy az ENSZ is meghatározó szerepet vállal, és nemzetközi egyezmény biztosítja a korrupció-ellenes küzdelem alapvető jogi kereteit (UN Convention against Corruption/UNCAC). Az egyezmény által biztosított eszközök hatékony alkalmazásához elengedhetetlenül szükséges, hogy a büntető igazságszolgáltatás területén dolgozó szakembereknek megalapozott ismereteik legyenek a korrupcióról, például hogyan lehet azt azonosítani, hogyan lehet felderíteni, nyomozni, hogyan lehet sikeresen biztosítani a jogellenes előny elvonásának feltételeit, illetve az elkobzás fedezetét. A bűncselekmények megelőzése mindig fontos, és ez a korrupciós bűncselekményekre még inkább igaz. Ezek ugyanis – az emberöléstől, vagy más erőszakos cselekménytől eltérően – nem hagynak olyan jól látható nyomot a cselekmény elkövetése után, amely figyelmeztethetné a hatóságokat, hogy jogellenes cselekmény történt. A későn meginduló – ha egyáltalán induló – eljárások pedig a helyreállítást nehezítik, és igen munka- és költségigényessé teszik az eljárást.

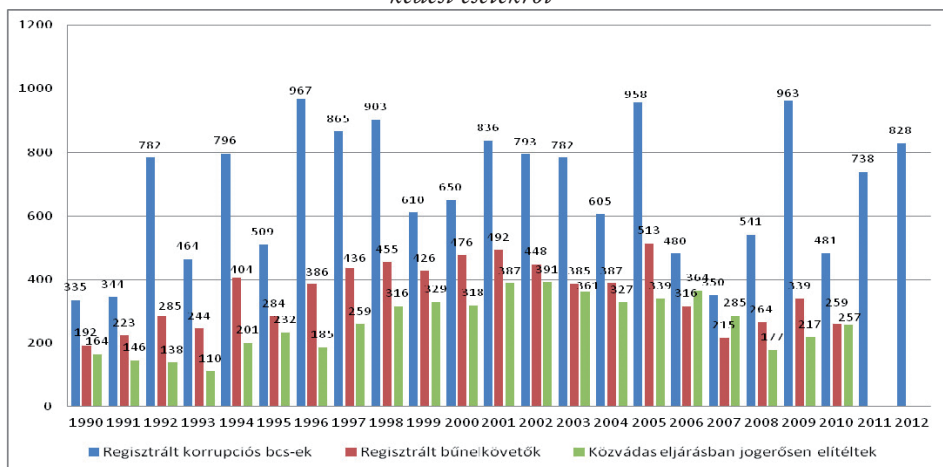
II. A KUTATÁS TÁRGYA, CÉLJA. A KUTATÁS HIPOTÉZISEI

Nem kétséges, hogy a korrupció leküzdését kettős megközelítéssel lehet segíteni: biztosítani kell a jelenség elleni küzdelem hatékony jogi szabályozásának kereteit, és praktikus gyakorlati ismereteket szerezni és átadni a jelenség természetéről. Kutatásunk ez utóbbira vállalkozott annak feltérképezésével, hogy a magyar büntető igazságszolgáltatás milyen számú és milyen típusú korrupciós cselekmény kezelésére képes, és miért pont ezen típusú bűnözési jelenség kezelésére alkalmas. Célkitűzésünk nem kétségesen az volt, hogy a kutatás eredményei a korrupció elleni küzdelem hatékonyságát növeljék.

Kutatásunk a korrupciós cselekménynek a szűken vett, büntetőjogi fogalmát használja: csak a vesztegetést és a befolyással üzérkedést értjük rajta. A jelenség részletes vizsgálata azért fontos, mert tudjuk, hogy a korrupciós bűncselekmények látenciája igen magas és a kriminálstatisztikában megjelenő adatok csupán a jéghegy csúcsát jelentik. A kriminálstatisztikai²⁹ adatokból látszik, hogy az elmúlt 23 évben a regisztrált korrupciós bűncselekmények száma 330 és 963 között mozgott (lásd 1. sz. ábra), amely az összes ismertté vált (regisztrált) bűncselekményhez képest csak ezrelékben mérhető. A regisztrált bűnelkövetők száma 190 és 513 között mozgott, amelyet magyaráz a nagyszámú halmazati elkövetés. A vizsgált időszakban a közvadas eljárásban jogerősen elítéltek száma 110 és 391 fő között ingadozott. A korrupciós bűnözés dinamikáját tekintve évről évre nagy eltérések tapasztalhatók, amely a kis statisztikai halmazokra általában jellemző tulajdonság.

²⁹ <http://crimestat.b-m.hu/ErubsElozetes.aspx?BMSTAT=Adatok>

1. számú ábra Kriminálstatistikai adatok a regisztrált vesztegetés és befolyással üzérkedési esetekről³⁰

A bűnügyi statisztikából a korrupciós bűncselekmények valós mértékét megismerni nem lehet. Az adatok a magyarországi kriminális korrupció minimumáról adnak számot, azonban azt gondoljuk, hogy ezen esetek részletes feldolgozása elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy hatékony korrupció ellenes stratégiát dolgozzunk ki. A kutatások többsége – szemben az általunk elvégzett vizsgálattal - ugyanis a korrupció látens részével foglalkozik, ezen belül is az emberek szubjektív érzékeléseivel és nem a konkrét tényekkel.³¹

A kutatásunk alapkérdése az volt, hogy miért ilyen csekély számú korrupciós cselekmény kezelésére képes a magyar büntető igazságszolgáltatás, miközben a korrupcióval kapcsolatos percepciók a társadalomban igen elterjedt magatartásformára utalnak.³²

³⁰ A 2011. és 2012. évre vonatkozóan a regisztrált bűnelkövetők és a jogerősen elítéltek száma nem áll rendelkezésre.

³¹ Lásd részletesen: Nagy Z. É., Szántó Z. and Tóth I. J. (szerk.): Kutatási eredmények a magyarországi korrupcióról. A szakirodalom áttekintése, 2008., http://www.transparency.hu/uploads/docs/kutatasi_eredmenyek.pdf

³² A Transparency International 1995 óta minden évben elkészíti a Korrupciós Érzékelési Indexet (Corruption Perception Index – CPI, <http://www.transparency.org/research/cpi/overview>). Ezen index a korrupció közhivatalnokok és politikusok körében érzékelt mértéke alapján rangsorolja az országokat. A felmérések felmérésének is nevezik, mert minimum 3 forrást összegez egy országból. Ez alapján 0-10 pontszám közötti pontot kap egy ország, ahol a 0= jelentős korrupciós fertőzöttséget, 10 = csekély mértékű korrupciós fertőzöttséget jelent. A TI CPI értékei alapján Magyarország 1995 és 2013 között 4,1 – 5,3 közötti pontokkal szerepelt. Az országok közötti rangsort tekintve folyamatosan romló képet látunk: 31-33 (1991- 2004), 39-43 (2005-2007), 46-54 (2008-2012). Összességében azt mondhatjuk, hogy Magyarország a közepesen korrump országok közé tartozik. Ezen kívül a TÁRKI (2009) http://www.tarki.hu/hu/research/gazdkult/gazdkult_keller_sik.pdf, valamint a GALLUP Intézet (2003) http://www.gallup.hu/gallup/monitor/kutasas/030318_korr.htm kutatásai is ezt támasztják alá.

A projekt az elkövetők jellemzőin kívül (nem, kor, családi állapot, stb.) a cselekmények létrejöttére, az elkövetők foglalkozására és motívumára, az előny formájára, mértékére és elvonásának módjára, valamint a hatóság tudomására jutás jellegzetességeire koncentrált.

Központi kérdések

1. Ki tekinthető korrupciós bűncselekmény tipikus elkövetőjének nem, kor, családi állapot, iskolai végzettség, stb. szerint?
2. Melyek az elkövetők motívumai? Milyen okai vannak a bűnelkövetésnek? Hogyan alakul ki egy korrupt személyiség?³³
3. Milyen az aktív és a passzív vesztegető közötti kapcsolat? Ki a kezdeményező fél? Vannak-e közvetítők, létrejönnek-e hálózatok az elkövetések során?
4. Milyen eszközök és módszerek állnak a hatóságok rendelkezésére a jogtalan előny felderítésére és hatékony elvonására?

Hipotézisek

Kutatásunk első hipotézise szerint a hazai büntető igazságszolgáltatás csupán az ún. „kiszűlt” korrupciós cselekmények kezelésére képes (például pár ezer forintos vesztegetés rendőrnek gyorsajásért). Úgy gondoltuk, hogy a regisztrált korrupciós cselekmények zöme az ún. „kiszűlt” korrupciós cselekmények közé sorolható.

Második hipotézisünk azt állította, hogy az elkövetők jellemzői a kriminálstatisztikában szereplő „átlag” elkövetői paraméterektől több vonatkozásban is eltérnek.

A harmadik hipotézisünkkel azt feltételeztük, hogy a jogtalan előny formája leginkább pénzben jelenik meg.

A negyedik hipotézisünkkel az vélelmeztük, hogy a regisztrált vesztegetési esetek többsége hivatali vesztegetés.

A kutatás – a már ismertett központi kérdéseken túl – arra is választ keresett, hogy milyenek azok a társadalmi erőviszonyok, amelyek csak ezeknek a cselekményeknek

³³ Gjalt de Graaf és L.W.J.C. Huberts a korrupt személyyé válást egy csúszós lejtőn való lecsúszáshoz hasonlítják. Lásd részletesebben Gjalt de Graaf és L.W.J.C. Huberts: *Portraying the Nature of Corruption Using an Explorative Case Study Design*, *Public Administration Review*, July/August 2008: 640-653. Gjalt de Graaf és L.W.J.C. Huberts kutatásaik során azt állapították meg, hogy a korrupt közhivatalnokok gyakran erős és domináns személyiséggel rendelkeznek. Lásd Gjalt de Graaf és L.W.J.C. Huberts 2008. i.m. 644.

a felszínre bukkanását teszik lehetővé. Szerepet játszik-e ebben a rendőrség és az igazságszolgáltatás apparátusának képzettsége, bátorsága, vagy az igazságszolgáltatás hagyományos működés módja valóban nem tud ennél komolyabb ügyeket kezelni. Arra is kíváncsiak voltunk, hogy vajon a regisztrált és jogerősen elbírált korrupciós ügyek azok-e, amelyekre a jogalkotó gondolt (mármint a magatartások cselekményi súlyát tekintve), amikor e magatartást büntetendővé nyilvánította. Ezeknek a kérdéseknek a vizsgálata azért is fontos, mert tudjuk, hogy a korrupció rombolja a demokratikus folyamatokat, erősíti az egyenlőtlenségeket, a politikai élettől való elidegenedéshez vezet, és torzítja a piacot, mely viszont csökkenti a befektetői kedvet.³⁴ Az ilyen típusú negatív következmények elkerülése érdekében is szükséges vizsgálni a korrupciós cselekményeket.

Tanulmányozni szükséges a korrupcióban résztvevő szereplők foglalkozását, munkahelyük – legyen akár állam, akár magán intézmény/cég – struktúráját (integritását, az elszámoltathatóság és a felelősség folyamatát egy állami alkalmazott vagy egy munkavállaló esetében), illetve az adott intézmény szervezeti kultúráját (a lojalitás és a szolidaritás kollégák között). Az adatok ugyanis segítségül szolgálnak ahhoz, hogy megnézzük, hogy az egyénben vagy az intézményi szervezetrendszerben vannak-e azok a hibák, hiányosságok amelyek a korrupciós cselekmény elkövetéséhez vezettek.

³⁴ Lásd részletesebben: Matti Joutsen: Comparative Crime and Criminal Justice, University of Helsinki, Handout, 2010.

III. A KUTATÁS MÓDSZERE

Jelen kutatás a **jogerősen befejezett ügyeket** veszi górcső alá, mely által a korrupciós bűncselekményeket a büntető igazságszolgáltatás által produkált **tényekre** alapozva tudjuk vizsgálni, ellentétben a lakossági percepciókkal foglalkozó kutatásokkal. Ennek érdekében (1) egyrészt a 2010-ben vesztegetés és befolyással üzérkedés miatt jogerősen elítéltek aktáit elemeztük. (2) Korrupciós ügyekben eljáró **rendőrökkel, ügyészekkel és bírókkal készítettünk interjút**, annak érdekében, hogy feltárjuk az ügyek felderítési problémáit, és elemezzük a bizonyítási nehézségeket, és (3) **rendőrök, ügyészek és bírók** részvételével **fókuszcsoportos beszélgetést** szerveztünk, hogy megismerjük a véleményüket a korrupciós esetek nyomozásának folyamatáról.

(1) Az aktakutatás során 2010-ben jogerősen befejezett vesztegetés és befolyással üzérkedés miatt elítéltek aktáit elemeztük. Az empirikus kutatás lefolytatásához igen nagy segítséget nyújtott a Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztálya és az Országos Kriminológiai Intézet – amely segítséget ez úton is köszönünk. Az ügyészségtől a Btk. 250-255/A. §-okba és a Btk. 256. §-ba ütköző bűncselekményekről készített 284 ügyszámot tartalmazó listát kaptunk, amely 177 aktát jelentett.³⁵ Sok esetben ugyanis, egy ügyben több személy büntetőjogi felelősségre vonása is megtörtént. Az akták bekérése 2012 júliusától 2013 márci-

³⁵ Az első ütemben feldolgozott akták: Fővárosi Főügyészség 15 akta; Debreceni Nyomozó Ügyészség 2 akta; Hajdú-Bihar Megyei Főügyészség 3 akta; Miskolci Nyomozó Ügyészség 5, VI. és VII. kerületi Ügyészség 1; Fejér Megyei Főügyészség 2; Székesfehérvári Nyomozó Ügyészség 6; XX. és XXI. kerületi Ügyészség 1; B-A-Z Megyei Főügyészség 6; Győr-Moson-Sopron Megyei Főügyészség 5; Bács-Kiskun Megyei Főügyészség 3; Kecskeméti Nyomozó Ügyészség 2; Győri Nyomozó Ügyészség 2; Fővárosi Nyomozó Ügyészség 15; IV. és XV. kerületi Ügyészség 1; Pécsi Nyomozó Ügyészség 3; Békés Megyei Főügyészség 5; Gyulai Nyomozó Ügyészség 2; Szegedi Nyomozó Ügyészség 5; Csongrád Megyei Főügyészség 1 akta. A második ütemben: Heves Megyei Főügyészség 1 akta; Egri Nyomozó Ügyészség 1 akta; Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Főügyészség 3; Szolnoki Nyomozó Ügyészség 5; Komárom-Esztergom Megyei Főügyészség 6; Tatabányai Nyomozó Ügyészség 1; Nógrád Megyei Főügyészség 1, Pest Megyei Főügyészség 1; Pestvidéki Nyomozó Ügyészség 7; Somogy Megyei Főügyészség 5; a Nyíregyházi Nyomozó Ügyészség 10; Tolna Megyei Főügyészség 3; Vas Megyei Főügyészség 2; Veszprém Megyei Főügyészség 2; Veszprémi Nyomozó Ügyészség 6; Zala Megyei Főügyészség 3; Zalaegerszegi Nyomozó Ügyészség 3; Központi Nyomozó Főügyészség 2; Budapesti Katonai Ügyészség 3; Győri Katonai Ügyészség 1; valamint a Szegedi Katonai Ügyészség 1 akta.

usáig két ütemben zajlott. Tizenkét elítélt aktájának feldolgozásától elálltunk, mert perújítás vagy felülvizsgálati eljárás volt folyamatban. A kutatási mintát végül 272 elítélre vonatkozó bünygyi iratanyag adatai képezték. Az akták feldolgozásához a kutatás céljára, szempontrendszerére és hipotézisére figyelemmel közel 80 kérdéssből álló kérdőívet (lásd 1. számú melléklet, VI.1. fejezet) dolgoztunk ki, és elkészítettük a kódutasítást az adatok beviteléhez és feldolgozásához.³⁶ A kérdőív 15 akta feldolgozása során került validálásra. A leíró statisztikákat és az ábrák elkészítését az MS Office Excel program alkalmazásával végeztük. A kérdőívek eredményeit matematikai statisztikai módszerekkel értékeltük ki.

(2) Összesen 27 szakemberrel készítettünk interjút (9 rendőr, 13 ügyész és 5 bíró). A rendőr interjúalanyok vonatkozásában az országos rendőrfőkapitány engedélyezte az interjúk felvételét. A bünygyi akták kutatásának tapasztalatai alapján megjelöltünk öt rendőrkapitányságot, és azt kértük, hogy lehetőség szerint ezekről jelöljék ki számunkra az interjúalanyokat, mégpedig azok közül a szakemberek közül, akik korrupciós bűncselekményekben nyomoznak. Az ügyész interjúalanyok tekintetében a megyei főügyészségek vezetőit kerestük meg és kértünk interjúalanyokat mind a megyei főügyészségről, mind pedig a nyomozó ügyészségekről. Esetükben is a vezető jelölte ki az interjúalanyt.³⁷ Az interjúk elkészítéséhez engedélyt a Legfőbb Ügyészség adott. A bírók esetén pedig a törvényszékek elnökét kerestük meg, és kértünk korrupciós bűncselekményekben ítélező bíró interjúalanyt. Mint az a fentiekből kitűnik, az interjúalanyokat ténylegesen az adott megkérdezett hivatali vezetője választotta ki.

(3) 2014 októberében rendeztük a fókuszcsoporthoz beszélgetést. A résztvevők száma 7 fő volt, nemüket tekintve 6 férfi és egy nő, 35 és 50 év közöttiek, valamennyien egyetemi végzettséggel rendelkeznek. Foglalkozásukat tekintve két rendőr, két civil szervezet képviselője, egy ügyész, egy bíró, valamint egy ügyvéd.

³⁶ Az akták feldolgozásában az ELTE Állam-és Jogtudományi Karának joghallgatói működtek közre.

³⁷ Ez alól kivétel a két nyugalmazott ügyész, akiket közvetlenül kerestünk meg.

IV. A KUTATÁS EREDMÉNYEI

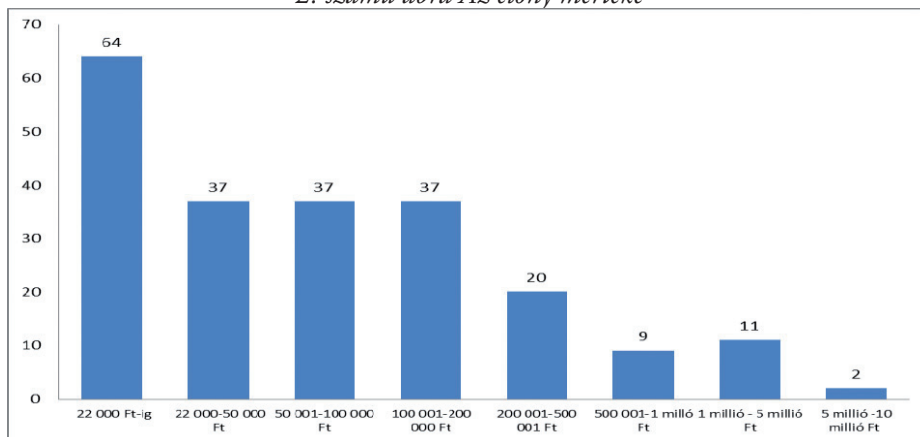
IV.1. Az aktakutatás eredményei

IV.1.1. Mennyire tisztul a „tisztul” korrupció hazánkban?

A kutatás első hipotézisét miszerint a büntető igazságszolgáltatás csupán az ún. „tisztul” korrupciós cselekmények kezelésére képes, a kutatás eredményei igazolták. Az aktavizsgálat eredményei szerint az esetek 64,3 %-ában a jogtalan előny mértéke nem haladta meg a 200.000 forintot.

A jogtalan előny mértékének megoszlását az 2. számú ábra mutatja. 64 esetben az előny mértéke kevesebb volt, mint 22'000 forint és csak 13 esetben haladta meg az 1 millió forintot.

2. számú ábra Az előny mértéke

A kisstíllú korrupciós cselekmények a következőképpen tipizálhatók:

1. Pénzügyőr vagy határőr eljárása során került sor a vesztegetési cselekményre. Elkövetőként vegyesen szerepelnek pénzügyőrök/határőrök, illetve eljárás alá vontak.

Példák:

- Török/román kamionsofőr ajánlott fel 10/50 eurót a pénzügyőrnek, hogy a fuvarozási engedély hiánya miatt/nemzetközi fuvarlevél hiányosságai miatt ne járjon el vele szemben.
- Az elkövető, aki pénzügyőrként dolgozott ellenőrzés alá vonta a sértett tehergépjárművét, amelynek során az észlelt hiányosságokra felhívta a gépjárművezető figyelmét, majd 20.000.- forint jogtalan előnyt kért tőle, kilátásba helyezve, hogy a szabályszegésért 300.000.-forint pénzbírságot is kiszabhat.
- A terhelt megkérte a sértett határőrt, hogy egy beutazási tilalom alatt álló embert engedjek be az országba. A szívességért 300 eurót ajánlott fel. A határrendész úgy tett, mintha az ajánlatot elfogadná, így a beléptetés részleteit is megbeszélték. 2010. jan. 26-án találkoztak egy pizzériában a részleteket egyeztetni, 15.000 Ft-ot átadott neki. Azonban a határőr a történetet felettesének jelentette így az elkövetőt a tettenérést követően elfogták.
- I. és II. r. vádlott útlevélkezelői szolgálatot láttak el határátkelőhelyen. A szolgálat megkezdése előtt vádlottak megállapodtak, hogy amennyiben a belépő buszok vezetőitől vagy utaskísérőiktől pénzt kapnak, úgy azt elfogadják és az I.r. vádlott összegyűjti, majd a szolgálat végén egymás között elosztják. Ennek megfelelően a szolgálat során mindkét vádlott a belépésre jelentkezőktől több alkalommal kisebb-nagyobb összegeket fogadott el euróban. Buszellenőrzést hajtottak végre, amelynek vezetője az ellenőrzést végzőknek elmondta, hogy a forgalmi engedélybe az utaskísérő által – azért hogy az ellenőrzés minél gyorsabb legyen – elhelyezett 20 eurót átadta a II. r. vádlottnak, aki azt elfogadta. E nyilatkozat alapján a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Ellenőrző Szolgálatára váratlan ellenőrzést hajtott végre a röszkei határátkelőhely belépő oldalán, amely az ott szolgálatot teljesítő teljes személyi állományra kiterjedt. Ennek során I. r. vádlott szolgálati fiúkéjében lévő okmányellenőrző gép belsejében egy cigarettás dobozban, majd I. r. vádlott nadrágjának bal zsebében összesen 355 eurót találtak, melyet részben maga kapott részben a II. r. vádlottól vett át. II. r. vádlottnál összesen 145 eurót találtak, amit a belépésre jelentkezőktől vett át. Az eset szakmai belső ellenőrzés során derült ki.

2. Rendőri intézkedés során történt a vesztegetési cselekmény. Elkövetőként egyesek szerepelnek rendőrök, valamint intézkedés alá vontak.

Példák:

- Az elkövető ittasan és vezetői engedély nélkül vezetett. Először 20.000 majd 40.000 forintot ajánlott fel egy rendőrnek azért, hogy őt a helyszínről elengedje még a rendőrszolgálat kiérkezése előtt és az intézkedést vele szemben ne fejezze be. A rendőr az ajánlatot visszautasította.
- Az elkövető a kötelező haladási irányt figyelmen kívül hagyta és áthajtott a kettős záróvonalon. Ezt látták járőröző rendőrök és a járművet megállították és közúti ellenőrzés alá vonták. Az elkövető a forgalmi engedélybe összehajtván elhelyezett egy 10 eurós bankjegyet. A rendőr a bankjegyet azonnal vissza akarta adni, azonban a tettes gesztikulálva egyértelművé tette, hogy az nem véletlenül maradt a forgalomban. Az elkövető elismerte a közlekedési szabálysértést és elmondta, hogy a pénzt a járőr tagjainak azért adta, hogy gyorsabb legyen az ügyintézés és minél gyorsabban haladhasson tovább, hiszen amennyiben késik, úgy munkahelyéről elbocsátják.
- Az elkövető rendőr, aki a sértettet közlekedési szabálysértés (nem kapcsolódó be a biztonsági övet) miatt intézkedés alá vonta. A sértett a terhére rótt szabálysértést elismerte. A tettes erre felajánlotta, hogy ha fizet neki 5.000 forintot, úgy eltekint a szabálysértési feljelentés megtételétől. A sértett ezt követően pénzt váltott, majd 5000 Ft-ot a rendőrnek átadta így az hivatali kötelezettségét megszegve nem tett szabálysértési feljelentést ellene.
- A vádlott és társa kamionnal és személygépkocsival tilos jelzés ellenére haladtak át egy kereszteződésen. Emiatt a rendőrség mindkét járműt megállította. A rendőrök a nyelvi nehézségek ellenére megértették a vádlottakkal, hogy az előző szabálysértések miatt fejenként 20.000 Ft helyszíni bírságot szabnak ki velük szemben, melyet postai utalványon kell befizetni. A vádlottak ekkor eurós bankjegyeket vettek elő. II. r. vádlott 10 eurót átadott az I. r. vádlottnak, aki az összegyűjtött pénzt megpróbálta a rendőröknek átadni, annak ellenére, hogy közölték velük miszerint a helyszínen nincs lehetőség a bírság befizetésére. Az egyik rendőr a táskájából kivette a helyszíni bírságnyugeta tömbjét. Ekkor az első rendű vádlott a pénz egy részét a táskába betette. Összesen 50 eurót foglaltak le, mellyel megpróbálták megvesztegetni az intézkedő rendőröket.
- Elkövető-1 a REBISZ Autópálya Rendőrségen baleseti helyszínelőként és vizsgálóként szolgálatot teljesítő rendőr főtörzsőrmesterként részese volt az M1-es autópályán működő jelzőhálózatnak, amelyet többek között elkövető-2 épített ki. Elkövető-2 engedélyt kapott autó-

- mentő szolgáltatás nyújtására, az M1-es autópályán. A szolgáltatási túlkínálat mellett arra törekedtek, hogy a rendőrségen és az Állami Autópálya Kezelő Zrt.-nél olyan kapcsolati kört alakítsanak ki, amelyek jelzőhálózatként működnek, így a konkurenciához képest elsőbbséget élvez az adott útszakaszon mentésre szoruló járművek elszállítását, javítását illetően. A REBISZ parancsnokának utasítása, valamint az ORFK megtiltotta a REBISZ Autópálya Rendőrség beosztottjainak, hogy a szolgálati feladataik ellátása során az elszállítandó vagy megjavítandó gépjárművekről az autómentésben érdekelt személyeket értesítsék. Elkövető-1 az utasítás ellenére vállalta, hogy ellenszolgáltatás, illetve ennek ígérete fejében a szolgálati idejében, az illetékességhez tartozó autópálya szakaszon észlelt, mentésre szoruló járművekről értesíti Elkövetőt-2-öt. Elkövető-1 felkereste Elkövetőt-2-t a lakásán, mert két nappal korábban egy balesetnél elsőként értesítette a vállalkozót, így ő (Elkövető-2) szállíthatta el a megrongálódott személygépkocsit. Ezért cserébe Elkövető-1 15.000 forintot kért Elkövetőt-2-től, amit meg is kapott.
- A rendőr foglalkozású terheltek, szolgálatteljesítés közben észlelték, hogy a megengedett sebességnél láthatóan gyorsabban haladó személygépkocsi közeledik feléjük, amit megállítottak. A benne ülő két román állampolgárral közölték a gyorsajtás tényét, és ezért 200 euro helyszíni bírságot említettek nekik. Az egyik külföldi állampolgár sokallta a bírság összegét, emiatt egyezkedni kezdett. Elkövető-1 közölte vele, hogy 20 euro ellenében „elmehetnek”. A két tettes az esetet nem jelentette a kapitányság ügyeletének és eljárást sem kezdeményeztek. A történeteket azonban az RSZVSZ munkatársai észlelték és intézkedtek.

3. Munkavédelmi felügyelő, közterület felügyelő, büntetés végrehajtási dolgozó által elkövetett cselekmények

Példák:

- A tettes munkavédelmi felügyelőként dolgozott. Egy lakópark építkezésén ellenőrzést végzett, mely során megállapította, hogy a munkások nem használtak kötelező biztosító kötelet. Az elkövető a munkavezetőnek azt mondta, hogy emiatt akár több százezer forintot is fizetniük kell bírsággént. A munkavezető ekkor felhívta a cég ügyvezetőjét és átadta a készüléket az elkövetőnek, ezután kijelentette, hogy a jegyzőkönyvet hamisan úgy fogja kiállítani, mintha csak 2 munkás nem viselt volna sisakot, ami így csak 10-10 ezer forint bírság lesz. Ezt az ajánlatot elfogadták. A cég kereskedelmi vezetője pár nap múlva felkereste az elkövetőt – az előzetes megbeszélés alapján a felügyelőség épületében – ahol az elkövető a megbeszélés befejeztével búcsúzáskor a kezébe nyomott egy papírt, amin a bankszámlaszáma volt megadva,

azzal hogy utaljanak rá annyit, amennyit erre az ügyre szánnak, végül 20.000 forintot utaltak. A feljelentést végül a megvesztegető teszi.

- A terhelt közterület-felügyelőként dolgozott. Egyik ellenőrzése során észlelte, hogy a sértett, aki árusítást folytatott, nem rendelkezett megfelelő engedéllyel. Felajánlotta neki, hogy 30.000 Ft fejében eltekint a következményektől és nem ellenőrzi többet. A sértett átadta a pénzt. További 3 alkalommal kért pénz az elkövető az áldozattól, hogy eltekintszen különböző szabálytalanságoktól. Végül az áldozat bejelentést tesz a rendőrégen.
- A közterület-felügyelőként dolgozó elkövető intézkedést kezdeményezett, mivel észlelte, hogy az áldozat tulajdonában álló autó szabálytanul parkolt. Az intézkedés közben megérkezett az áldozat, aki a helyszínen folyó építkezésen dolgozott. Az elkövető közölte vele, hogy 10.000 Ft-os helyszíni bírságot szab ki, az áldozat sokallta az összeget. Ezért az elkövető felajánlotta, hogy 5000 Ft ellenében nem fogatosítja az intézkedést. Áldozat átadta a pénzt. Ezután jelentette főnökének, az építésvezetőnek, aki bejelentést tett a Fővárosi Közterület-felügyeletnél.
- Az elkövető2 egy büntetés-végrehajtási intézetben körletfelügyelői munkakörben dolgozott. Közlebbi, meg nem engedhető bizalmi kapcsolatot alakítottak ki elkövető1-gyel. Elkövető1 elkövető2 kérésére, azért hogy jogtalan előnyt szerezzen, hivatali kötelezettségét megszegte és elkövető1. részére érkező csomagból a tiltott élelmiszert nem emelte ki. Ezért összesen 20.000 forintot vett át elkövető3-tól.

4. Biztonsági örnek, vagyonörnek, éjjeli örnek adott vagy ígért kenőpénz

Példák:

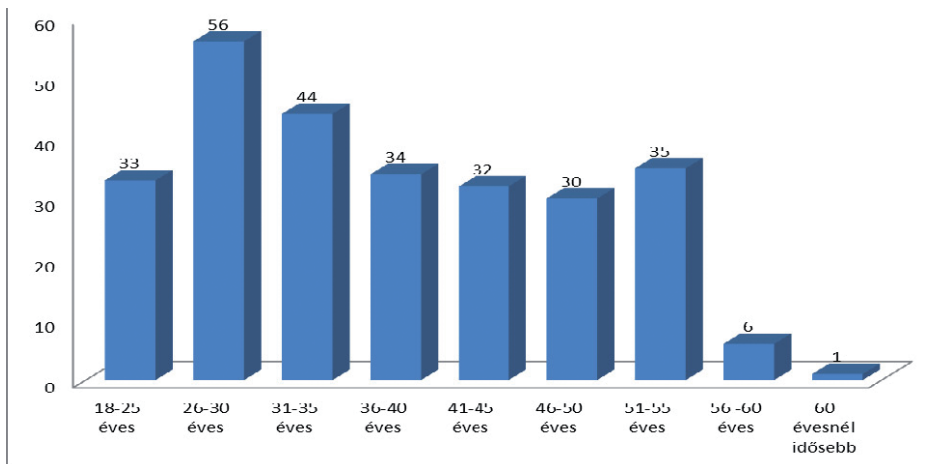
- Elkövetők egy telephelyre mentek vasat lopni, ahol 5000 Ft-ot adtak az éjjeli-örnek, hogy tevékenységükről ne vegyen tudomást. Cserébe 23.500 Ft értékű vasat loptak el, melyet nem tudtak elvinni, mert egy mezőőr és a rendőrajárőr tetten érték őket.

IV.1.2. Az elkövetők paraméterei

Második hipotézisünk feltételezése, miszerint a korrupciós cselekményeket elkövetők jellemzői a kriminálstatisztikában szereplő „átlag” elkövetői paraméterektől eltérnek, szintén igazolódott. Igaz ugyan, hogy a nemek szerinti megoszlás nem mutat szignifikáns különbséget az „átlag” elkövetők (84 % férfi, 16 % nő) és a közélet tisztasága elleni bűncselekményeket elkövetők (82% férfi, 18% nő) között. Az elkövetők életkorát tekintve viszont lényeges eltérés tapasztalható (lásd 3. számú ábra). Míg az

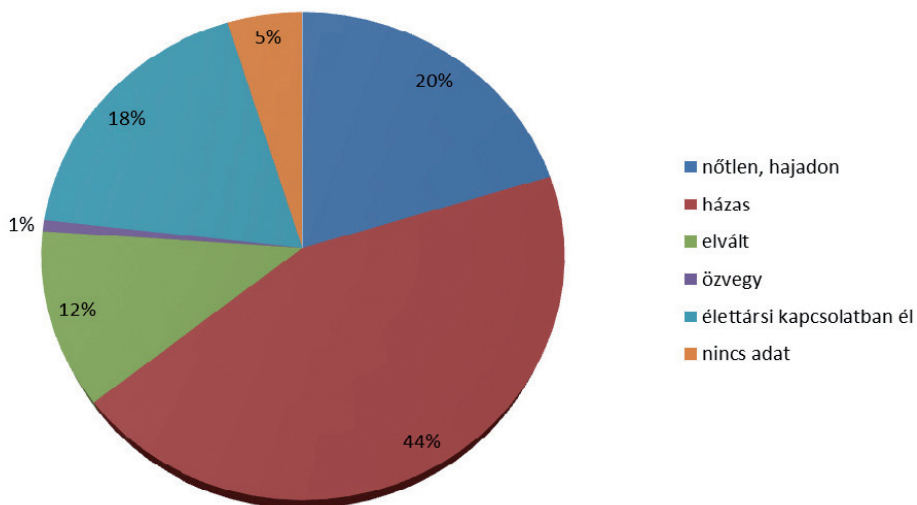
„átlag” elkövetők zömében 16-34 év közöttiek, addig a korrupciós cselekmények elkövetői leginkább a 26 és 55 év közöttiek.

3. számú ábra Az elkövetők életkora a bűncselekmény elkövetésekor

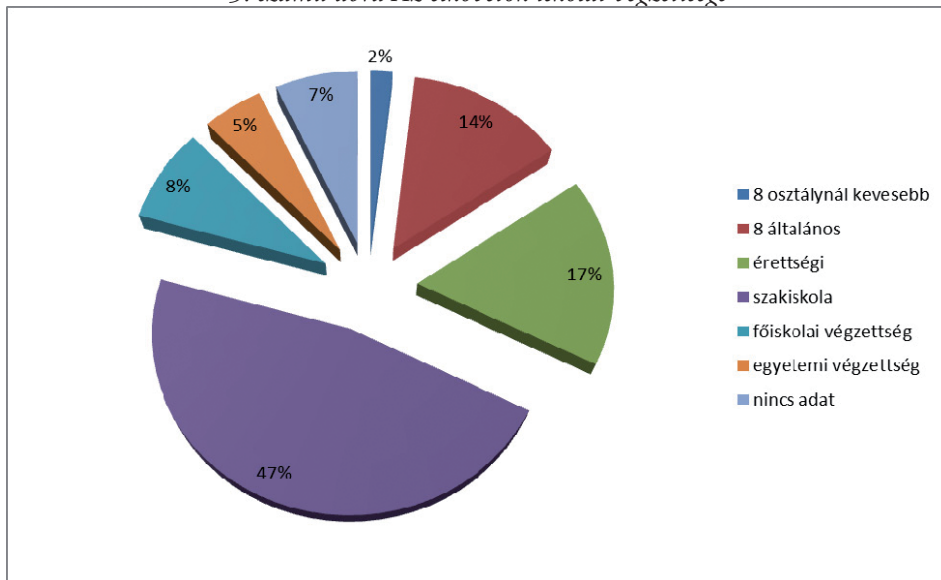
Az elkövetők családi állapotát tekintve is jelentős különbség mutatkozik (lásd 4. számú ábra), az átlag bűnelkövetők 65 %-ban nőtlenek, hajadonok, vagy elváltak, addig a korrupciós cselekményeket zömében házasok vagy élettársi kapcsolatban élők követték el. (összesen 62 %).

4. számú ábra Az elkövetők családi állapota

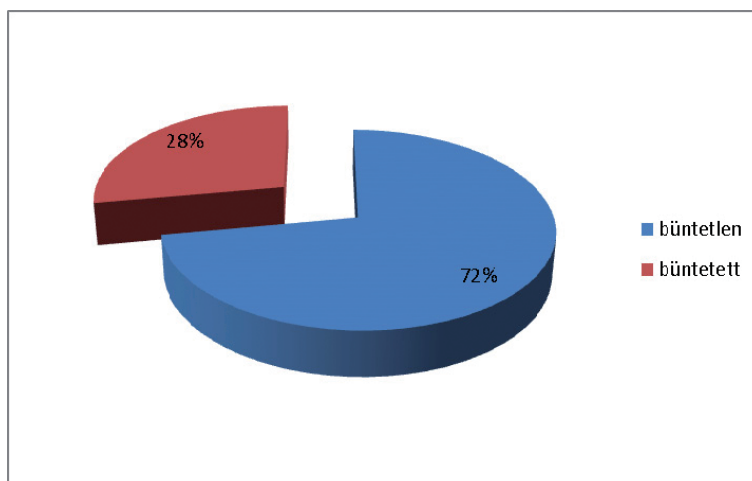
Az átlag elkövetők 60 %-ának a legmagasabb iskolai végzettsége a 8 osztály, míg vesztegetést és befolyással üzérkedést elkövetők 57,7%-uk érettségivel és szakiskolai³⁸ végzettséggel rendelkezik (lásd 5. számú ábra).

5. számú ábra Az elkövetők iskolai végzettsége

Az átlag elkövetői csoport 60%-ban büntetlen előéletű, addig a korrupciós cselekményeket elkövetők közel 72 %-ban büntetlen előéletűek (lásd 6. számú ábra).

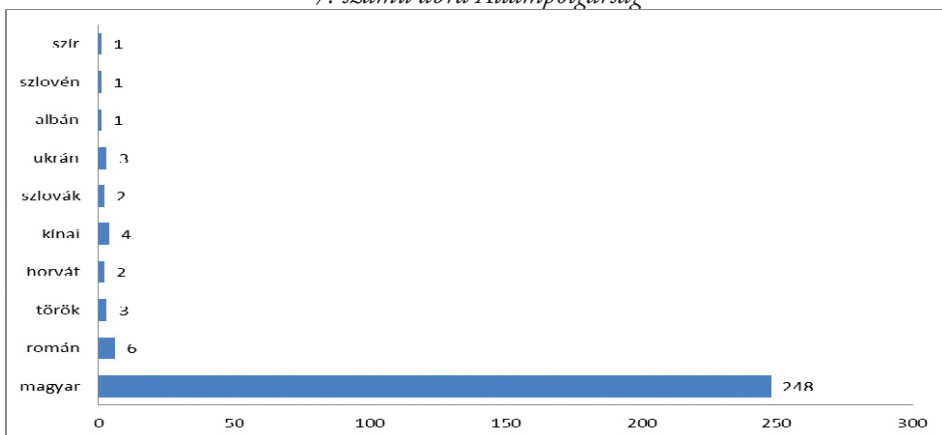
6. számú ábra Büntetett előélet

³⁸ Szakiskolai végzettség az érettségi utáni szakmunkás vagy szakmai képzettséget jelent.

Az elkövetők 248 esetében magyar állampolgárok, 6 román, 4 kínai, 3-3 török és ukrán, 2-2 horvát és szlovák és 1-1-1 albán, szlovén és szír állampolgárt ítéletek el 2010-ben vesztegetés vagy befolyással üzérkedés miatt (lásd 7. számú ábra). A külföldi állampolgárok többsége kamionsofőr, akik a határátkelés során szerették volna elkerülni a büntetés valamilyen hiányos iratuk miatt. A kínai elkövetők üzlettulajdonosok voltak, akik adó-, vám-, vagy munkaügyi ellenőrzés során próbálták az ellenőröket megvesztegetni. A szír állampolgárú elkövető pedig magyar nyelvismeretét kihasználva segített hivatalos ügyeket (jogosítvány, tartózkodási engedély, és egyéb igazolások beszerzése) intézni honfitársainak. A nála jelentkező személyeknek honosított magyar vezetői engedélyeket szerzett és készíttetett, úgy hogy első lépésben hamis külföldi vezetői engedélyeket készített. Ezen vezetői engedélyeket elvitte az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Irodában (OFFI) magyar nyelvű hiteles fordítás végett. Ezen lefordított iratokkal és a személyekkel elment egy kerületi önkormányzat okmányirodájába, ahol a külföldi vezetői engedély honosítását kérelmezték. A benyújtáshoz néhány esetben megköveteltek orvosi igazolásokat is, ezért szír elkövető megkért egy magyar orvost, hogy vizsgálat nélkül állítsa ki az orvosi igazolásokat 2000 forintért, anélkül, hogy látta volna a személyeket, vagy a vizsgálatokat elvégezte volna.

7. számú ábra *Állampolgárság*

Az elkövetők foglalkozása igen vegyes képet mutat, a társadalom szinte minden szegmensét lefedi.

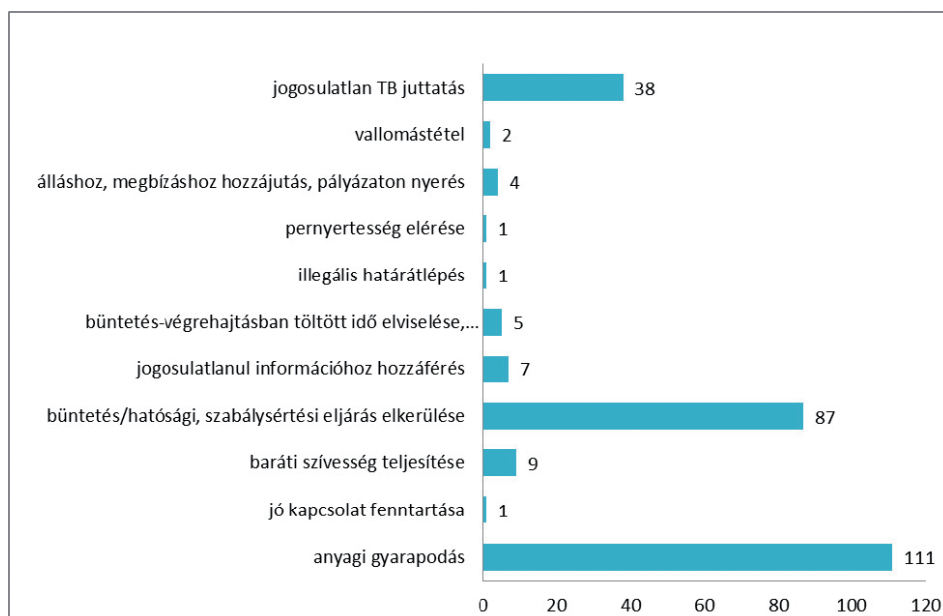
Az elkövetők foglalkozásukat tekintve 40 esetben rendőrök, 36 esetben rokkant nyugdíjasok,³⁹ 23 esetben munkanélküliek, 19 esetben vállalatnál alkalmazásban álló, 18 esetben egyéni vállalkozók, 18 esetben kamionsofőrök, gépkocsivezetők, 13

³⁹ Ennek az ügynek a részleteit a tanulmány későbbi részében ismertetjük.

esetben ügyvezető igazgató, cégvezető, ezeken kívül közterület-felügyelők, pénzügyőrök, határőrök, targoncás; igazságügyi szakértő, büntetés-végrehajtási dolgozó, nyugdíjas, kőműves, jegyző, vendéglátóiparban dolgozó, fizikai munkás, katona, őstermelő, önkormányzati tisztségviselő, okmányirodai ügyintéző; szobafestő, villanszerelő, biztonsági őr/vagyonőr/éjjeliőr; alkalmi munkából élő; GYES/GYED-en lévő, műszerész, gépész; kisegítő családtag; kereskedelemben értékesítő, eladó; egészségügyben dolgozó; autószerelő; ügyész, ügyvéd; tolmács; APEH végrehajtó, APEH ellenőr, edző, banki alkalmazott, útelőőr; orvos, munkavédelmi felügyelő, valamint hajóvezető.

Az elkövetők motívumát tekintve túlsúlyban vannak az anyagi gyarapodást és a büntetés vagy hatósági/szabálysértési eljárás elkerülését mutató esetek (lásd 8. számú ábra).

8. számú ábra Az elkövetők célja, motívuma

A korrupciós bűncselekmények elkövetésének oksági hátterét a szakirodalomban számos elmélettel magyarázza. Korinek László⁴⁰ a piaci mechanizmusokat, a rutintevékenység elméletet, a történelmi hagyományok, a gazdasági fejlettséget, a rosszul megalkotott jogszabályok, valamint az alacsony köztisztviselői fizetések említi. A piaci mechanizmusok az ügyletek résztvevői között lévő helyzeti különbségek kiegyenlítő

⁴⁰ Korinek László: Kriminológia II. kötet Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 326-328.o.

hatását jelenti, melyre a racionális döntések elmélete magyarázatot adhat. Vagyis az elkövetők mérlegelik cselekményeik következményeit, és mindaddig, amíg a lebukás esélye kisebb kockázattal jár, mint a bűncselekmény elkövetéséből eredő haszon, a cselekmény elkövetése mellett fognak dönteni. Az elemzett ügyek jellemzőit figyelembe véve azt mondhatjuk, hogy az alacsony köztisztviselői fizetések – bár kétségtelen, hogy nem egyedüli tényezőként – hozzájárultak a korrupciós cselekmények elkövetéséhez.

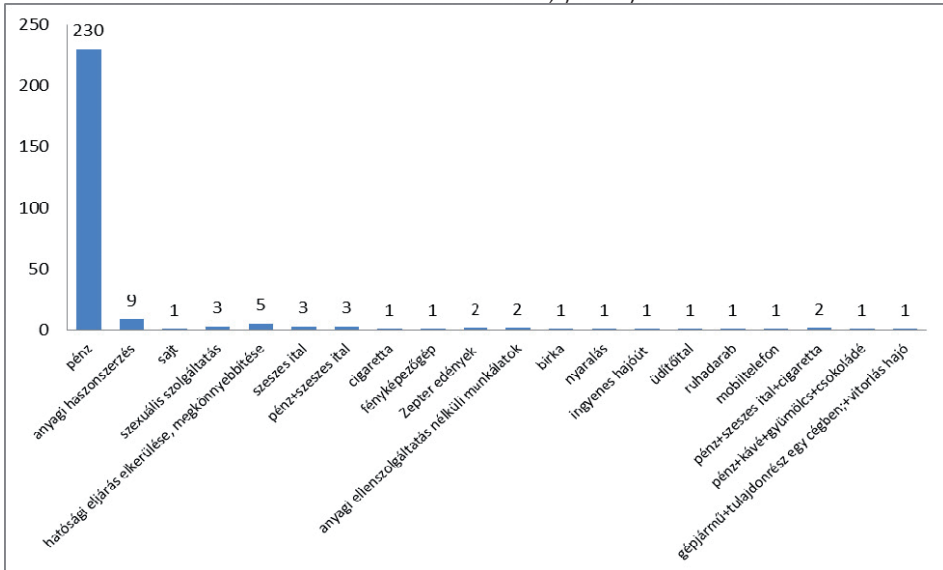
Finszter Géza⁴¹ a korrupció okságát három területen vizsgálja: „*az aktív és passzív vesztegetők belső motivációja, azoknak a magatartási hibáknak a megismerése, amelyek az elkövetőt a bűnös útra vitték (belső okok), annak a szervezetnek a strukturális jegyei, amelyek megkönnyítik, eltűrik, vagy éppenséggel vonzzák a korrupciós cselekményeket (szervezeti okok), valamint azok a működési zavarok, amelyek a szervezet (hivatali, gazdálkodó egység) és az ügyfelek között létesülő kapcsolatokban jelennek meg.* A belső okokat elemezve arra hívja fel a figyelmet, hogy a korrupciós cselekmények esetén a szegénység és a kiszolgáltatottság ugyanúgy kriminogén tényező lehet, mit a gazdaság és a hatalmi fölény. Kutatási eredményeink – a későbbiekben részletesen is kifejtettek alapján - ezen állítást megerősítették.

IV.1.3. A jogtalan előny formája és elvonásának lehetőségei

Harmadik megfogalmazott hipotézisünk szerint a jogtalan előny formája leginkább pénzben jelenik meg. Feltételezésünk beigazolódott, hiszen a vizsgált ügyek 84,6%-ában az előny nyújtása pénz átadásával történt (9. számú ábra). A pénzen kívül a kért, elfogadott, adott vagy ígért jogtalan előny formája számos különböző tárgy vagy szolgáltatás volt: akár pár karton cigarettától a szexuális szolgáltatáson át cégben való tulajdonrész megszerzéséig. Egy-egy jogtalan előnyhöz kapcsolódó eset tényállását az 1. számú táblázatban foglaltuk össze.

⁴¹ Finszter Géza: A közélet tisztasága elleni bűncselekmények oksága. A korrupció jogszemponitú elemzése, Magyar Rendészet, 2008/4. 44-47.o.

9. számú ábra Az előny formája

1. számú táblázat: A jogtalan előny formájára vonatkozó esetek ismertetése

Az előny formája	A tényállás
anyagi haszonszerzés ¹	Az áldozat szeretett volna lányának venni egy házat, de nem volt rá elég pénze, ezért 25 millió forint hitelt akart felvenni. Megkeresett egy hitelügynévt. Megállapodtak, hogy ha az ügynévt. megszerzi a hitelt 500.000 forint „jutalékot” kap. Az elkövető hitelügynévt. hamisan azt állította, hogy a bank benyújtotta a hitelkérelmet, de ez nem volt igaz. Ennek ellenére 200.000 forintot kért, hogy gyorsabban elintéztesse az ügyet. Mivel a megveendő házat az áldozat és családja, már birtokba vette, ezért sürgette őket az idő, és belementek az egyezségbe, 3 részletben átadták a pénzt. A hitelkérelem azonban továbbra sem került benyújtásra. Mikor ez az áldozat tudomására jutott, férje telefonon a pénz és az iratokat is visszakövetelte, de csak az iratokat kapta vissza a pénzt nem.
hatalósági eljárás elkerülése	II. r. vádlott elleni önbíráskodás miatt folyt eljárás. Az ügyész-ként dolgozó I. r. vádlott tanú 1-et arra utasította, hogy felmentési indítványt tegyen, ezért I. r. vádlott a 100.000 Ft-ot kapott II. r. vádlottól.

cigaretta	A pénzügyőr nyomozók ellenőrzést foganasítottak, civil ruhában, de igazolva magukat. A vádlott azt állította, hogy akit keresnek a nyomozók, az a házban van, az ő személyi igazolványa pedig egy pizzériában maradt, ahova a helyszínen lévő barátja és egy nyomozó elment. Eközben bementek a házba, és itt a nyomozó (a korábban a nyilvántartásból lehívott fénykép alapján) felismerte, hogy ezt a személyt keresik. Ekkor a vádlott elismerte a 400 karton cigaretta birtoklását és kérte, hogy vigyék el tőle, hogy neki ne legyen baja ebből, ahogyan a múltkor is így történt a másik nyomozó kollégákkal. A nyomozók ezt visszautasították.
birka	IV. r. vádlott, fiának ittas járművezetés miatti ügyének elintézéséért kérte az ügyésként dolgozó I. r. vádlottól egy 6000 Ft értékű birkát ajánlott fel a szívességért cserébe.
szexuális szolgáltatás	I. rendű vádlott szolgálatteljesítés közben felajánlotta "segítségét" (elintézi, hogy ne igazoltassák és büntessék meg őket) két prostituált személynek. Lakcímet és „védettséget” biztosított nekik, anyagi előny és ellenszolgáltatás nélküli szexuális kapcsolat létesítése fejében.
nyaralás	A tettes vállalkozóként munkaszerződés és szabályosan kitöltött alkalmi munkavállalói könyv nélkül foglalkoztatott tíz munkavállalót, segédmunkás munkakörben, napi 4.600 Ft munkabérért – derült ki egy helyszíni ellenőrzés során. Ezt követően az elkövető a helyszíni ellenőröktől megkérdezte, "nem intézhetnénk-e el másképpen", esetleg egy thaiföldi nyaralás eltántoríthatná őket a bírság kiszabásától.
üdítőital	II. r. vádlott egy partyt szervezett, ahol egy speciális jármű zeneszolgáltatást végzett, melyre önkormányzati engedélye nem volt. II. r. vádlott ezt közölte I.r. vádlottal, aki felhívta egyik kollégáját, a rendőrként dolgozó V.r. vádlottat és arra kérte, ne kezdeményezzen eljárást. V.r. vádlott üdítőitalok ellenében ígéretet tett és az engedély nélküli zeneszolgáltatás miatt rendőri intézkedést nem kezdeményezett.
egy üveg bor	I. r. vádlott V.r. vádlottnak, aki egy gyár területén szolgálatot teljesítő biztonsági őr, átadta az üveg bort, annak érdekében, hogy az V. r. vádlott a vasanyagok eltulajdonítását ne akadályozza meg.
gépjármű+tulajdonrész egy cégben+vitorlás hajó	Az elkövető egy önkormányzat jegyzője volt, aki a sértett által szervezni kívánt program fejében először csak egy autót kért Mercedes típusú gépjármű (kb. 15 millió Ft), majd egyre több követeléssel áll elő: tulajdonrész a program projektcégeben; vitorlás hajó (kb. 30 millió Ft). A sértett feljelentette.

A szakirodalom és a bírói gyakorlat szerint jogtalan előny lehet vagyoni, személyes vagy erkölcsi jellegű, mely az adott személyre nézve közvetlenül vagy közvetve kedvezőbb helyzetet eredményez. Vagyon előny lehet pénzbeli, pénzürtékű dologi juttatás, kölcsön, hitel vagy tartozás elengedés. Személyes előny lehet visszerthes jogügylet, kereseti lehetőség biztosítása vagy elfogadása, szexuális kapcsolat létesítése,⁴² erkölcsi előny lehet karrier-előny, például kitüntetésre felterjesztés. A bűncselekmény az előny kérésével, az előnynek vagy az ígéretnek az elfogadásával, az előny kérőjével vagy elfogadjával való egyetértéssel (ún. passzív vesztegetés elkövetési magatartásai), az előny adásával vagy ígéretével (aktív vesztegetés elkövetési magatartásai) befejezetté válik, a kísérlet fogalmilag kizárt. Az előny ígéretével való egyet értés, elfogadás esetén a kilátásba helyezett jövőbeli előnyt fogadja el.

Az aktív hivatali vesztegetés⁴³ esetében a szakirodalmi források szerint „az előny nem lehet jelentéktelen, annak felajánlását a társadalmi szokások nem helyteleníthetik (pl.: névnapra pár szál virág, szimbolikus ajándék, kávéval, cigarettával való kínálás elfogadása a hivatalos megbeszélés során)”.⁴⁴ Mindezek ellenére hivatali vesztegetés büntetéseért vonták büntetőjogilag felelősségre azt a terhelte, aki a vele szemben közlekedési szabálysértés miatt intézkedő rendőröknek „kávéra” pénzt ajánlott fel, azért, hogy tekintsenek el a helyszíni bírság kiszabásától (BH 2005.44.).⁴⁵

Az elemzett ügyek között számos olyan szituációt találtunk, ahol a tényállás megállapítása alapjául szolgáló elkövetési magatartás (jogtalan előnyt ígér) a „Nem lehet-e másképp elintézni a dolgot?” mondat volt. Kérdésként merül fel, hogy ebben az esetben mit tekintünk konkrét jogtalan előnynek. A bírói gyakorlat azt az álláspontot mutatja, hogy egy a fenti mondat elhangzása is valamilyen személyes előnyként értékelhető.

A jogtalan előny 170 esetben átadásra, 20 esetben részben került átadásra.⁴⁶ 28 esetben átadás nem történt, csak az ígéret hangzott el, 36 esetben pedig az átadás azért nem valósult meg, mert az ígéretet visszautasították. A jogtalan előny átadására vonatkozó eredményeket a 10. számú ábra mutatja százalékos megoszlásban.

⁴² Dr. Belovics Ervin – Dr. Molnár Gábor és Dr. Sinku Pál: Büntetőjog. Különös Rész, 5. kiadás, HVG-Orac, Budapest 2005. 310. oldal; továbbá Horváth Tibor – Lévay Miklós (szerk.): Magyar Büntetőjog Különös Rész 2. kötet, Complex Kiadó, Budapest, 2006.

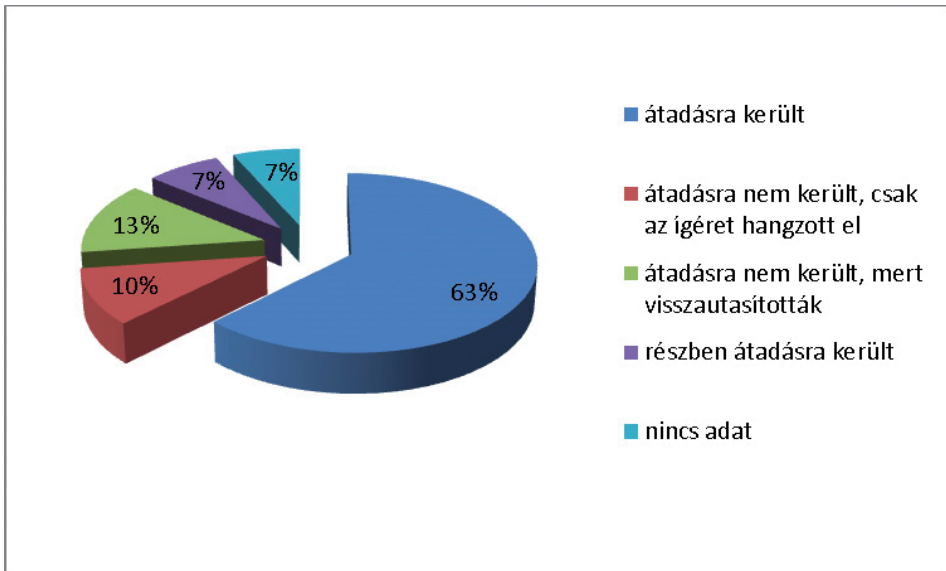
⁴³ Btk.253.§ (1) Aki hivatalos személy működésével kapcsolatban, neki vagy reá tekintettel másnak jogtalan előnyt ad vagy ígér, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁴⁴ Belovics és tsai 2005 im. 315. o.; Horváth – Lévay (szerk.) 2006 im. 105. o.

⁴⁵ Horváth – Lévay (szerk.) 2006 im. 105. o

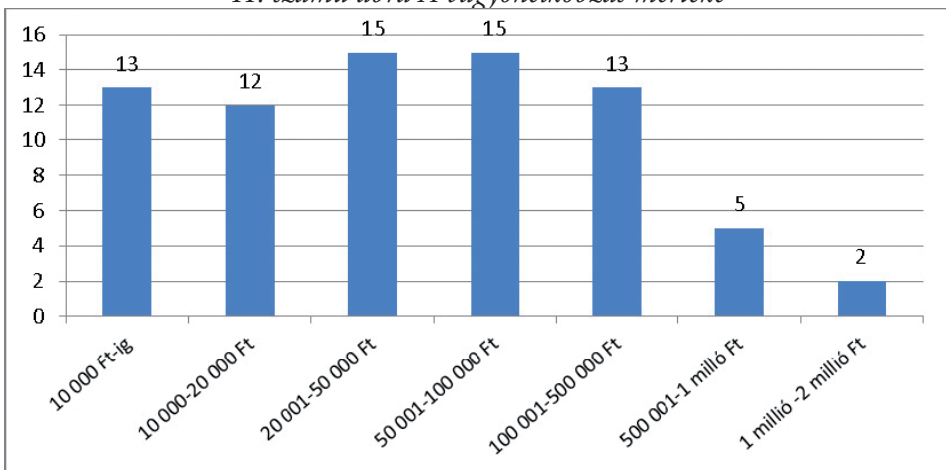
⁴⁶ Ez olyan eseteket jelent, amikor magasabb összegben vagy több tárgyban állapodtak meg a felek, de annak csak egy része került átadásra a bűncselekmény leleplezéséig.

10. számú ábra Az előny átadása

Annak ellenére, hogy 190 esetben megtörtént a jogtalan előny átadása, összesen 75 esetben került sor vagyonekobbzásra. A vagyonekobbzás mértéke 2500 forinttól 2 millió forintig terjedt (lásd 11. számú ábra), amely minden esetben megegyezett a kapott vagy adott jogtalan előny nagyságával. Annak oka, hogy a további 115 esetben, amikor az ítéleti tényállás az előny mértékét, továbbá átadásának tényét is bizonyítottak mondta ki, azonban elkobbzás/vagyonekobbzás elrendelése nem történt meg jelen kutatás adatai nem adtak kielégítő választ.

11. számú ábra A vagyonekobbzás mértéke

A vagyonekobbzás szabályozását⁴⁷ tekintve az 1978. évi IV. törvény hatályba lépése óta számos jelentős változás történt. A legjelentősebb változást a Btk. 1998. évi LXXXVII. törvénnyel történő módosítása hozta. A vagyonekobbzást a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyona írta elő, amit az elkövető a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett. Az elrendelés feltétele, hogy a mellékbüntetés alkalmazása csak szabadságvesztés kiszabása mellett történhetett, akár végrehajtandó, akár

⁴⁷ Hatályos szabályozás: 2012. évi C. törvény 74. § (1) Vagyonekobbzást kell elrendelni arra

- a) a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyona, amelyet az elkövető a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett,
- b) a vagyona, amelyet az elkövető bünszervezetben való részvétele ideje alatt szerzett,
- c) a vagyona, amelyet a kábítószer-kereskedelem elkövetője a bűncselekmény elkövetésének ideje alatt szerzett,
- d) a vagyona, amely a bűncselekmény elkövetéséből eredő, a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyon helyébe lépett,
- e) a vagyona, amelyet a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételek biztosítása végett szolgáltattak vagy arra szántak,
- f) a vagyona, amely az adott vagy ígért vagyoni előny tárgya volt.

(2) A vagyonekobbzást el kell rendelni arra a bűncselekmény elkövetéséből eredő, a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyona is, amellyel más gazdagodott. Ha gazdálkodó szervezet gazdagodott ilyen vagyonnal, a vagyonekobbzást a gazdálkodó szervezettel szemben kell elrendelni.

(3) Ha az elkövető vagy a (2) bekezdés szerint gazdagodott személy meghalt, vagy a gazdálkodó szervezet átalakult, a vagyonekobbzást a jogutóddal szemben kell elrendelni arra az (1) bekezdés szerinti vagyona, amelyre a jogutódlás történt.

(4) Az ellenkező bizonyításáig vagyonekobbzás alá eső vagyonnak kell tekinteni

- a) az (1) bekezdés b) pontja esetében a bünszervezetben való részvétel,
- b) az (1) bekezdés c) pontja esetében a kábítószer forgalomba hozatalának, illetve az azzal való kereskedés ideje alatt szerzett valamennyi vagyont.

(5) Nem rendelhető el vagyonekobbzás

- a) arra a vagyona, amely a büntetőeljárás során érvényesített polgári jogi igény fedezetéül szolgál,
- b) arra a vagyona, amelyet jóhiszeműen, ellenérték fejében szereztek,
- c) az (1) bekezdés b) és c) pontja esetében, ha a vagyon törvényes eredete bizonyított.

75. § (1) A vagyonekobbzást pénzüsszegben kifejezve kell elrendelni,

- a) ha a vagyon már nem lelhető fel,
- b) ha a 74. § (1) bekezdése alapján vagyonekobbzás alá eső vagyon az egyéb vagyontól nem különíthető el, vagy az elkülönítése aránytalan nehézséget okozna,
- c) a 74. § (5) bekezdés b) pontjában meghatározott esetben.

(2) A vagyonekobbzást akkor is el kell rendelni, ha

- a) az elkövető gyermekkor, kóros elmeállapot vagy törvényben meghatározott büntetethezőség megszüntető ok miatt nem büntetethező,
- b) ha az elkövetőt megrovásban részesítették,
- c) az a kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről szóló törvényben meghatározott különleges védelem időtartama alatt nem hajtható végre.

(3) Az elköbzott vagyon törvény eltérő rendelkezése hiányában az államra száll.

76. § Ezen alcím alkalmazásában vagyonon annak hasznát, a vagyoni értékű jogot, követelést, továbbá bármely, pénzben kifejezhető értékkel bíró előnyt is érteni kell.

A szabályozás történetét részletesen ismerteti Mihóné dr. Leitner Judit: A bűncselekményből eredő vagyon elvonása – Vagyonekobbzás, Magyar Jog 2013/2. 87-92.o.

végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés esetén. A vagyonekobbzás tárgya és terjedelme e törvény alapján a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyon, melynek elkobbzása kötelező, a bíróságnak mérlegelési joga nincsen. A 2002. április 1-jétől hatályos 2001. évi CXXI. törvény a vagyonekobbzás szankciórendszerbeli elhelyezését megváltoztatta: mellékbüntetésből az intézkedések közé helyezte, és alkalmazását bármilyen szankció mellett lehetővé tette. Lényeges módosulás, hogy a törvény az alkalmazás körét kiszélesítette, így kötelezően vagyonekobbzást kell elrendelni a bűncselekmény elkövetéséből eredő (átadott vagyoni előny), a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyonra is, amellyel más gazdagodott. Utóbbi fordulatnak a vesztegetés és befolyással üzérkedési esetekben kiemelkedő jelentősége volt, hiszen passzív hivatali vesztegetés esetén a jogtalan előny kérőjével vagy elfogadójával való egyetértés esetén a hivatalos személy egyetért azzal, hogy őrá tekintettel a harmadik személy előnyt kérjen vagy kapjon. A vagyon fogalmát a Btk. nem határozza meg. A 2001. évi CXXI. törvény indokolása szerint „vagyon alatt a Btk. vonatkozásában mindazt érteni kell, amit a polgári jog a vagyon alatt ért, ideértve az ingatlanokat is.” A 77/C.§ (4) bekezdése szerint a 77/B. § és a 77/C. § alkalmazásában vagyonon annak hasznát, a vagyoni értékű jogot, követelést, továbbá bármely pénzben kifejezhető értékkel bíró előnyt is érteni kell.

A Legfelsőbb Bíróság 78. számú Büntetőjogi Kollégiumi Véleménye részletesen kifejti azt, hogy mikor kell, és mikor nem lehet a passzív és az aktív vesztegetővel szemben vagyonekobbzást alkalmazni:

- BKv. 78. I. pontja alapján: el kell rendelni, ha passzív vesztegető a vagyon előnyt megszerzi.
- II. pont: nem lehet elrendelni, ha a passzív vesztegető nem szerezte meg a vagyoni előnyt. Ha az aktív vesztegető birtokából már kikerült a vesztegetésre szánt vagyoni előny, akkor el kell rendelni az adott vagyoni előny tárgyára a vagyonekobbzást.
- III. pont: Annak a vagyoni előnynek az elvonása, amelyet az aktív vesztegető csupán ígért, nincs törvényes alapja.

A 2010. évi CXLIII. törvény – amely 2010. április 1-jétől lépett hatályba – a Btk. 77/B. § (1) bekezdés e) pontját akként módosította, hogy nemcsak az adott, hanem az ígért vagyoni előnyre is vagyonekobbzást kell elrendelni. E törvényhely célja, hogy azt a vagyont, amelyet az aktív vesztegető adott, illetve amellyel a passzív vesztegető gyarapodott elvonja.⁴⁸ Szollár Pál⁴⁹ szerint, amikor a vagyoni előnyt csak ígérték, vagyongyarapodás nem történt, a vagyonekobbzás nem indokolt. A 2013. július 1-jén

⁴⁸ Mihóné dr. Leitner Judit 2013 im. 90. o.

⁴⁹ Dr. Szollár Pál: Néhány büntetőjogi kérdéstről, Magyar Jog 2011/4. 239.o.

hatályba lépett új Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény) lényegében változatlanul hagyja a szabályozást, egy esettel bővíti a vagyonekbevitel körét, amely „a kábítószer-kereskedelem elkövetője a bűncselekmény elkövetésének ideje alatt szerzett” fordulat.

A kutatásban érintett ügyek elkövetésének időpontja 1998 és 2010 között volt. A vagyonekbevitel – a kutatási időszak szempontjából releváns – szabályozási háttérét áttekintve azt mondhatjuk, hogy voltak olyan esetek, melyekkel szemben az adott időszakban – a visszaható hatály tilalma miatt – nem teljesültek a törvényi előfeltételek, így a vagyonekbevitel sem történhetett meg.

A jogtalan előny további elvonási módja a lefoglalás (15 ügyben)⁵⁰ és az elkobzás (8 ügyben) volt. Lefoglalásra bankjegyek, mobiltelefon, szeszesital, sajt és cigaretta került. Eseteit tekintve tettenéréskor, továbbá abban az esetben mikor intézkedő rendőröknek/ pénzügyőröknek/határőröknek adtak pénzt, melyet ők visszautasítottak és az így átadott bankjegyek vonatkozásában rendelték el a lefoglalást. A lefoglalást a bíróság vagy fenntartotta, vagy a lefoglalt tárgyat elkobozta.

Az elkobzás jogintézményére vonatkozó szabályoknak⁵¹ az 1978. évi IV. törvény hatályba lépése óta egyik jelentősebb módosítása történt az 1998. évi LXXXVII.

⁵⁰ A lefoglalási esetek önállóan azok az esetek, amelyekben sem elkobzás, sem vagyonekbevitel nem történt.

⁵¹ Hatályos szabályozás 2012. évi C. törvény 72. § (1) El kell kobozni azt a dolgot,
a) amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak vagy arra szántak,
b) amely bűncselekmény elkövetése útján jött létre,
c) amelyre a bűncselekményt elkövették, vagy amelyet a bűncselekmény befejezését követően a dolog elszállítása céljából használtak,
d) amelynek a birtoklása a közbiztonságot veszélyezteti, vagy jogszabályba ütközik.
(2) El kell kobozni azt a sajtóterméket, amelyben a bűncselekmény megvalósul.
(3) Az (1) bekezdés a) és c) pontja esetében - feltéve, hogy a tulajdonos az elkövetésről előzetesen nem tudott - az elkobzást nem lehet elrendelni, ha a dolog nem az elkövető tulajdona, kivéve, ha az elkobzás mellőzését nemzetközi jogi kötelezettség kizárja.
(4) Az elkobzást akkor is el kell rendelni, ha
a) az elkövető gyermekkor, kóros elmeállapot vagy törvényben meghatározott büntethetőséget megszüntető ok miatt nem büntethető,
b) ha az elkövetőt megrovásban részesítették,
c) az a kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről szóló törvényben meghatározott különleges védelem időtartama alatt nem hajtható végre.
(5) Nem lehet elrendelni annak a dolognak az elkobzását, amelyre a vagyonekbevitel kiterjed.
(6) Az elkobzott dolog tulajdonjoga törvény eltérő rendelkezése hiányában az államra száll.
(7) Nincs helye elkobzásnak a cselekmény büntethetőségének elévülésére megállapított idő, de legalább öt év elteltével.
73. § A 72. § (1) bekezdés a) és c) pontjában meghatározott esetekben az elkobzás kivételesen mellőzhető, ha az az elkövetőre vagy a tulajdonosra a bűncselekmény súlyával arányban nem áll, méltánytalan hátrányt jelentene, kivéve,
a) ha azt nemzetközi jogi kötelezettség kizárja,
b) ha az elkövető a bűncselekményt bünszervezetben követte el,

törvénnyel. Az elkobzás a Btk. 70. § (2) bekezdése értelmében önállóan, illetve másik intézkedés vagy büntetés mellett is alkalmazható. Fontos megemlíteni, hogy az elkobzás és vagyoneklobzás alkalmazása közötti átfedések elkerülése végett a Btk. 77. § (6) bekezdés értelmében a két intézkedés összeütközése esetén a vagyoneklobzást szükséges alkalmazni. Az elkobzást méltányosságból mellőzheti a bíróság, ha ez a dolog tulajdonosára vagy az elkövetőre nézve a bűncselekmény súlyával arányban nem álló, méltánytalan hátrányt jelentene, amennyiben az elkobzás mellőzését kizáró nemzetközi jogi kötelezettség nem áll fenn.

Gyaníthatóan e méltányossági szabály alkalmazására került sor abban az esetben, amikor a vádlott kilépésre jelentkezett Budapest Ferihegyen egy Amszterdamból érkezett járatról egy szkopjei járatra. Ennek során egy olyan eredeti albán magánútlevelet adott át a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság útlevél ellenőrzést végző rendőrnek, melybe Amszterdamban utóbb fel nem deríthető időben, ismeretlen személy jogosulatlanul görög tartózkodási engedélyeket hamisított bele a vádlott kérésére. A vádlott az útlevél átadásakor tisztában volt azzal, hogy nem rendelkezik görög tartózkodási engedéllyel és tisztában volt azzal is, hogy a tartózkodási engedélyek teljes hamisítványok. K.A. rendőr angol nyelven közölte a vádlottal, hogy útlevele hamis, ezért nem engedi felszállni a gépre. A vádlott szintén angol nyelven, alapszintű nyelvtudással közölte K.A.-val – H.Z. jelenlétében – hogy testvére temetésére utazik. A vádlott ezt követően elővette a nála lévő összes pénzt, 5565 eurót és angolul az „ajándék” és a „tedd el” szavakat használva jogtalan előnyként pénzt ajánlott fel a két intézkedő rendőrnek azért, hogy őt a hamis tartózkodási engedélyek ellenére kötelezettségüket megszegve engedélyék felszállni a repülőgépre. K.A.: a pénzt visszautasította azzal, hogy ez korrupció mire a vádlott azt felelte ez nem korrupció, hanem ajándék. Az 5565 euró lefoglalásra került. A bíróság a vádlottat 1 rb. közokirat hamisítás (Btk. 274. § (1) b) pont) és 2 rb. hivatalos vesztegetés (Btk. 253.§ (1) és (2) bekezdés) miatt 1 évi börtönbüntetésre ítélte, amelynek végrehajtását 3 évi próbaidőre felfüggesztette és egyúttal a Magyar Köztársaság területéről 3 évi időtartamra kiutasította a vádlottat. Az ítélet a lefoglalt 5565 eurót a vádlottnak visszaadta.

c) kábítószer-kereskedelem, kábítószer birtoklása, kábítószer készítésének elősegítése, kábítószer előállításához szükséges anyaggal visszaélés, új pszichoaktív anyaggal visszaélés, teljesítményfokozó szerrel visszaélés, gyógyszerhamisítás, méreggel visszaélés, ártalmas közfogyasztási cikkel visszaélés, természetkárosítás, állatkínzás, orvhalászat, orvvadászat, tiltott állarviadal szervezése, ózonréteget lebontó anyaggal visszaélés, radioaktív anyaggal visszaélés, nukleáris létesítmény üzemeltetésével visszaélés, robbanóanyaggal vagy robbantószerrel visszaélés, lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés, nemzetközi szerződés által tiltott fegyverrel visszaélés, haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés, kettős felhasználású termékkel visszaélés vagy veszélyes tb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegése esetén.

Kajtor Gergely⁵² mutat rá arra, hogy a bíróság által elrendelhető elkobzás lehetőségét meghiúsíthatja a nyomozóhatóságok nem megfelelő előkészítési és biztosítási tevékenysége. Lajtár István⁵³ 1990-es évek végén végzett kutatásából is kiderül, hogy különböző hatóságok (rendőrség, adóhatóság, bűnjelkezelők) bizonyos mulasztásokat vétettek (például a lefoglalás esetén a jegyzőkönyv kiállításának elmarad), melyek meghiúsították az elkobzás lehetőségét. A kutatásban elemzett akták ilyen hiányosságokat nem jeleztek. A korrupciós bűncselekményekből származó jogtalan vagyoni előny hatékonyabb elvonását a lefoglalások (Be. 151. § - 158. §), a zár alá vételek (Be. 159. §) és a biztosítási intézkedések (Be. 160.§) jogszabályi feltételek melletti számának növelésében látjuk. Ezen intézkedések folyamatos és megfelelő alkalmazása adhat biztos alapot az elkobzás és a vagyoneklobzás sikeres bírósági elrendelésének.

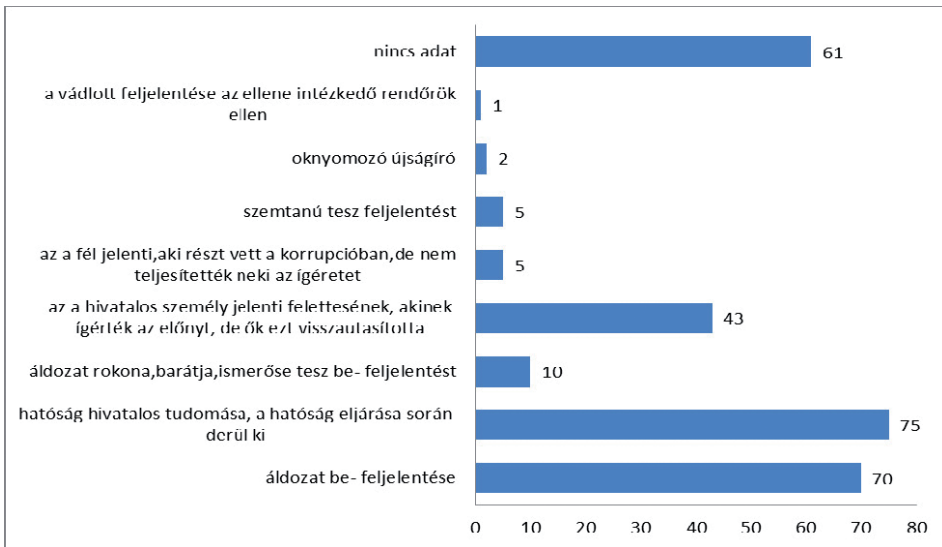
IV.1.4. Felderíthetőség kérdése

A kutatás eredményei megerősítették, hogy e bűncselekményeknek mintha nem lenne közvetlen sértettje, hiszen mindkét fél számára előnyös helyzet keletkezik, tehát konspiráció és titkosság jellemzi az ügyeket. A hatóság tudomására akkor kerülnek az esetek, ha valamilyen ellenőrzési folyamat során derül fény az ügyletre; ha az egyik fél a cselekményben nem akar részt venni, vagy ha valamilyen oknál fogva a bizalom meginog a két fél között. Az eredmények azt mutatják, hogy zömében a hatóság hivatalos tudomása, hatósági eljárás során derülnek ki e cselekmények (75 eset) vagy az a hivatalos személy jelenti felettesének az esetet, akinek a jogtalan előnyt ígérték (43 eset). Az áldozatok (70 eset), valamint az áldozatok rokona, barátja vagy ismerőse által tett feljelentés (10 eset) is jelentős (lásd 12. számú ábra).

⁵² dr. Kajtor Gergely: Az elkobzás – a Csemegi kódextől napjainkig, Jogi Fórum publikáció, Budapest, 2013.

⁵³ Lajtár István: Az elkobzás ügyészi vizsgálata. Belügyi Szemle, 1998/4. 81.-91.o.

12. számú ábra A hatóság tudomására jutása

Sok szempontból tanulságos az az eset, mikor a későbbi vádlott tesz feljelentést az ellene intézkedő rendőrök ellen. A vádlott két barátjával, kerékpárral indult haza egy kocsmából 3 sör elfogyasztása után. Közúti járműellenőrzés során őt igazoltatták. Előbb tagadta az alkoholfogyasztást, a szondát sem akarta megfújni majd vérvétel kilátásba helyezésekor megfújta. A Drager típusú alkoholszonda 0,49 mg/l értéket mutatott, ekkor ittas kerékpározás szabálysértése miatt 10.000 Ft helyszíni bírságot szabtak ki vele szemben. Az intézkedés alatt telefonált, a rendőrök figyelmeztették arra, hogy ezt ne tegye. Ezután azt kérdezte a rendőröktől, hogy „másképpen nem tudják-e elintézni ezt”, illetve közölte, hogy „ad nekik 5000 forintot és akkor nem kell papírmunkát végezniük, mindenki jól jár és felejtsek el őt”. Rendőrök azt mondták neki, hogy ezt fejezze be, mert vesztegetésért előállítják. Ezután cselekményével felhagyott aláírta a helyszíni bírság kiszabásáról szóló nyomtatványt. Másnap a későbbi vádlott bement a rendőrkapitányságra és panasszal él a helyszíni bírság kiszabása miatt. Ekkorra már az intézkedésben részt vett mindhárom rendőr jelentést írt a történekről. A jelentések megírása után felettesük feljelentést tesz a vádlott ellen vesztegetés miatt. A nyomozás során, továbbá a bírósági eljárás során a bíró többször is hangsúlyozta azt, hogy a rendőrök ellen miért nem indult a Btk. 255/B. § alapján nyomozás vesztegetés feljelentésének elmulasztása miatt. A rendőrök vallomásaikban azt hangsúlyozták, hogy azért nem tettek a vádlott ellen feljelentést vesztegetés miatt, mert nem vették komolyan a vádlottat, mert ittas volt, össze-vissza beszélt, nem konkrétan mondta a felajánlást. Csak tájékozódásnak érezték ezt. Azt is mondták, hogy nem szeretnék, ha olyan bűncselekmény feleljen, amit nem köve-

tett el, és amiért esetleg a pontatlanul leírt rendőri jelentés alapján vádolható lenne. Az irányunkba konkrét vesztegetési szándék nem hangzott el ott volt ugyanis a „ha” szó tehát csak érdeklődött a hölgy. Azt is hangsúlyozták, hogy a nő ittas volt és nem is tudta, hogy ezzel bűncselekményt követett el. A rendőrök emiatt nem is foglalkoztak ezzel a dologgal, tehát hogy a hölgy esetleg elkövette a vesztegetést, mert látszott rajta, hogy nem tudja, hogy amit kérdez az bűncselekmény. A tárgyaláson rendőr tanúk úgy nyilatkoztak, hogy elvileg lehetett úgy értelmezni a vádlott felajánlását, hogy a bírság összegét akarta 5000 forintra lealkudni. A vádlottat a bíróság jogerősen 6 hónapi börtönbüntetésre ítélte, amelynek végrehajtását 2 évi próbaidőre felfüggesztették.

A korrupciós cselekmények nyomozati nehézségeit Finszter Géza⁵⁴ a következőképpen foglalta össze. A korrupció a nehezen felderíthető és nehezen bizonyítható ügyek közé tartozik, mert nincs természetes személy sértettje a cselekményeknek; a tárgyi bizonyítás lehetőségei korlátozottak; a cselekmények elkövetése tárgyi nyomot nem hagy; harmadik személyek nem rendelkeznek ismerettel az eseményekről; valamint erkölcsi megítélése sem egyértelmű ezen magatartásoknak. Finszter azt is leszögezni, hogy a vesztegetések bizonyíthatóságát nehezíti, hogy sokszor a bizonyítékok titkos információk által szerzettek, melyek nem minden esetben felelnek meg eljárási szabályoknak és a nyílttá tételük is korlátozott.

Finszter felderíthetőség szempontjából alkalmi-szituációs és intézményesített-strukturális elkövetési formák között tesz különbséget. Az alkalmi-szituációs elkövetésnek az aktív és passzív vesztegetők váratlan, esetleges találkozásait érti, és e cselekmények rendszerint egymozzanatúak. Kutatási eredményeink szerint a 2010-ben jogerősen elítéltek közül a megvesztegetett és a megvesztegető személyek 69 %-ban nem ismerték egymás a bűncselekmény elkövetése előtt. Az ad-hoc elkövetések leplezéséhez a hatósági külső ellenőrzések, szakmai belső ellenőrzések vagy a vesztegetési szándék elutasítása vezetett. Bizonyításként a tettenérés a leginkább célravezető.⁵⁵ Abban a 61 esetben, amikor az aktív és a passzív vesztegető ismerték egymást a bűncselekmény elkövetése előtt, sem mondható szorosnak kapcsolatuk: 37 esetben ismerősök, 16 esetben munkatársak, 5 esetben barátok és 3 esetben voltak rokonok. Az intézményesített-strukturális elkövetési típusnak „az aktív és passzív szereplők előre kiszámítható, tervezhető, rendszeresen ismétlődő elkövetését tekintjük, ahol az objektív vesztegetési okok az adott hivatali vagy gazdasági terület eljárási rendjéből a szervezeti kultúrából következnek.”⁵⁶ Ezek többmozzanatú, bonyolult érdekháló-

⁵⁴ Finszter Géza: A korrupció nyomozása, Belügyi Szemle 2011 (59.évf.) 11. szám, 75. oldal

⁵⁵ Finszter 2011 im. 77.o.

⁵⁶ Finszter 2011 im. 77.o.

zatokat alkotó elkövetések. Finszter álláspontja a felderítés leghatékonyabb eszköze a titkos információgyűjtés. Az intézményesített-strukturális elkövetésre számos példát találunk mintánkban.

Eset1: I. r. vádlott vezető ügyészként dolgozott, és számos esetben intézett el ügyeket:

- 1. II. r. vádlott elleni önbíráskodás miatt folytatott ügyben elintézte, hogy az ügyész felmentési indítványt tegyen, ezért 100.000 Ft-ot kapott;
- 2. III. r. vádlott esetében, aki ellen ittas járművezetés vétsége miatt folyt eljárás nem indítványozta mellékbüntetésként a járművezetéstől eltiltást;
- 3. IV. r. vádlott fiának ittas járművezetés miatti ügyének elintézéséért I. r. vádlottnak (6000 Ft értékű) birkát ajánlott fel;
- 4. Tanú8 lánya halálos kimenetelű balesetet idézett elő, és az ügyében I. r. vádlott nyomozást megszüntető határozatot hozott;
- 5. Tanú 29 ígéretet tett 10 liter pálinka átadására, mivel valószínűsíthető volt, hogy garázdaság miatt induló ügye majd I. r. vádlotthoz fog kerülni;
- 6. Tanú 8-nak I. r. vádlott felajánlotta, hogy szót emel érdekében a városi ügyészség építésére kiírt pályázat elbírálásánál;

Az ügyben titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés révén vált felderíthetővé és bizonyíthatóvá a cselekmény.

Eset2: Az ügy tényállása a Lambsdorff által felvázolt a modern politikai és intézményi gazdaságtan megbízó-megbízott-ügypár (principal-agent-client) modelljét mutatja.⁵⁷ Az elméletet Szántó Zoltán⁵⁸ a következőképpen írja le: „*a modell a racionális döntések elméletén nyugszik: szereplői mérlegelik cselekvési lehetőségeik várható hasznát és költségét, és azt választják, amelyek a legnagyobb tiszta haszonnal kecsegtet. A megbízó alkalmazásában álló megbízott kapcsolatba kerül a klienssel. A megbízott – a modell szerint – akkor válik korrumpálttá, ha a korrupcióból származó tiszta haszna várhatóan meghaladja azt a hasznot, amelyet akkor élvez, ha tisztességes marad. A kliens – a modell szerint – akkor próbálkozik megvesztegetéssel, ha az abból származó tiszta haszna várhatóan meghaladja azt a hasznot, amelyet akkor élvez, ha nem korrumpál.*”

⁵⁷ Lambsdorff, J.G.: The Institutional Economics of Corruption and Reform Theory, Evidence and Policy. Cambridge University Press, 2007. 62-65. o.

⁵⁸ Szántó Zoltán: Megbízók, megbízottak és kliensek: vázlat a korrupció fogalmáról, Szociológiai Szemle, 1997/4. 109-114. o.

2. számú táblázat Korruptió ügy az egészségügyben. Lambsdorff principal-agent-client modellje a gyakorlatban.

Vádlottak (összesen 70 fő, 39 elkövető esetében jogerős az ítélet 2010-ben)			
Megbízók (ügynökök)		Megbízottak	Ügyfelek
Belső közvetítők	Külső közvetítők	megvesztegetettek	megvesztegetők
XIV., XV., XVI. rendű vádlottak	XII., XIII., XVII. rendű vádlottak	I-XI. rendű vádlottak	39 vádlott
orvos szakértők melletti asszisztensek	közvetítők, a korruptió cselekménysorozat motorjai	orvosok, szakértők	betegek

I. – XI. rendű vádlottak (megbízottak) pénz ellenében valótlan tartalmú szakvéleményeket állítottak ki a XII. és XIII. rendű vádlottak (megbízók) által közvetített „betegek” (ügyfelek) részére (lásd 2. számú táblázat). Az orvosok a valósnál nagyobb mértékű munkaképesség-csökkenést állapítottak meg a betegek részére, amelynek következtében a betegek rendszeres szociális járadék (rokkantnyugdíj) folyósítására lettek jogosultak. Az ügyfelek a megbízóknak adtak pénzt, melynek egy részét ők adták tovább a megbízottaknak. Az ügyben titkos adatszerzés történt.

A rendelkezésre álló adatok alapján 44 ügyben volt titkos információgyűjtés, és 47 esetben titkos adatszerzés, melynek eredményei nagyban megkönnyítették az ügyek bizonyítását. 109 esetben a vádlottak beismerő vallomása is hozzájárult büntetőjogi felelősségének megállapításához. A vesztegetés és befolyással üzérkedés felderíthetősége és bizonyíthatósága kapcsán fontos hangsúlyozni, hogy számos esetben a nyomozhatóságok a bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés, valamint a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés eszközt használva járnak sikerrel. A titkos módszerekkel szerzett adatok felhasználása azonban számos problémát is okozhat. Mészáros Ádám⁵⁹ a következőképpen összegzi ezeket. Az egyik nehézség, amikor feljelentés érkezik az ügyészhez egy olyan ügyben, amelyben titkos információgyűjtésre lett volna szükség, de ez korábban nem történt meg. A feljelentést vagy elutasítják, vagy annak kiegészítését rendelik el, vagy a nyílt nyomozást rendelik el (Be. 170.§ (3) bekezdés). Amennyiben a feljelentés kiegészítésének elrendelésére kerül sor, az ügy feletti rendelkezési jog az ügyész kezébe kerül, akinek nincsen joga arra, hogy a nyomozó hatóságot bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtésre, illetve bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésre utasítsa.⁶⁰ A nyílt nyomozás és adat-

⁵⁹ Mészáros Ádám: Titkos gondolatok, Kriminológiai Tanulmányok 48. kötet (Szerk.: Virág György), OKRI, Budapest, 2011, 221-226. o.

⁶⁰ Mészáros 2011 im. 222.o.

szerző tevékenység azonban veszélyezteti a nyomozás sikerét. A másik problémakör a titkos információgyűjtés során szerzett adatok büntetőeljárásban való felhasználása. A Be. 206/A. § (1) b) pontja azt mondja ki, hogy a titkos információgyűjtés eredménye a büntetőeljárásban bizonyítékként akkor használható fel, ha a titkos információgyűjtés engedélyezését kérő szerv a büntetőeljárásban felhasználni kívánt információ megszerzését követően a nyomozást haladéktalanul elrendelte vagy a feljelentési kötelezettségének haladéktalanul eleget tett. Számos esetben a feljelentés haladéktalan megtételének értelmezésével volt gond. A tárgyban született a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma BKv. 78. számú kollégiumi véleménye sem tette tisztává a kérdés megítélését.⁶¹

A korrupciós cselekmények hatékony felderítése érdekében a nyomozó hatóság számos esetben informátort, bizalmi személyt vagy a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vesz igénybe csapdaállítás céljából (Rendőrségi törvény 64.§). Az alábbi eset jól példázza ezt a helyzetet.

Az I.r. vádlott (L. cég alkalmazottja) ilyen tárgyú megkereste egy tender kapcsán a MM Bt. ügyvezetőjét, aki 28.434.000 Ft + ÁFA költségben adott árajánlatot a nevezett pályázatra. I.r. vádlott irodájában személyes találkozót szervezett, ahol közölte, hogy az MM Bt. ajánlata a versenytársak között a legkedvezőbb, így valószínűleg a MM Bt. nyeri el a kivitelezés jogát. Az I.r. vádlott jelezte azt is, hogy a versenytársak ajánlatához képest jelentkező árrésből maguk részesülhetnek, amennyiben tanú 3 az ajánlatát 39 millió forint + ÁFA összegre megemeli, majd az abból „hivatalosan” lealkudott végleges ár – mintegy 36 millió forint + ÁFA körüli összeg – , illetve a bt. eredeti árajánlatának különbözetét egymás között háromfelé elosztják. A 7,5 millió forint különbözetből ő maga, valamint II.r. vádlott összesen 5 millió forintra tartanak igényt, így tanú3-nak ennek figyelembe vételével kell majd tárgyalnia a végleges árról a L. cég vezetősége előtt. I.r. vádlott javaslatának előadásakor utalt arra, hogy a MM Bt. árajánlata csak az ő egyetértése alapján kerülhet a vezetőség elé, benne van az ajánlatot elbíráló bizottságban, és a pénzügyi teljesítés időpontját is módjában áll befolyásolni. Utalt továbbá arra is az I.r. vádlott, hogy amennyiben tanú3 az ajánlatát nem fogadja el, úgy a MM Bt. tervezésre és kivitelezésre vonatkozó pályázatát ő műszakilag, míg a II.r. vádlott minőségbiztosítási szempontból kifogásolhatja, illetve annak megvalósításában „nehéz pillanatokot okozhat”. Ezután MM Bt. ügyvezetője (Tanú3) elment a rendőrségre és elmesélte mi történt. Ezt követően a pénz átadása a rendőrség által megfigyelt körülmények között történt, melyet követően a rendőrség

⁶¹ Lásd részletesen: Mészáros Ádám: Gondolatok a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának véleményéről. Rendészeti Szemle, 2010/2. 82-86. o.

tagjai tetten érték és elfogták I.r. vádlottat, a birtokában lévő 500.000 Ft-ot pedig lefoglalták.

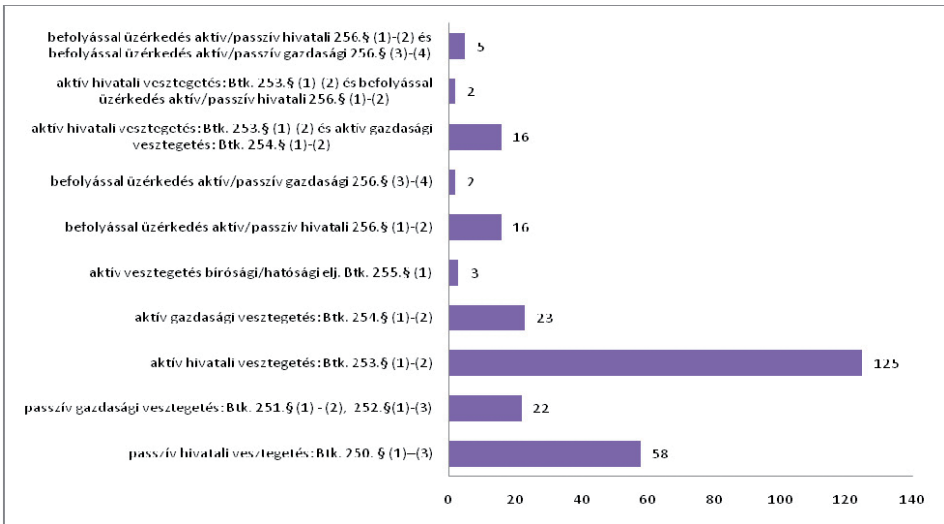
Egyetértve Mészárosal⁶² azokban az esetekben, amikor ezen cselekmények a nyomozó hatóság felügyelete alatt történnek – garantálva a jogállami követelmények érvényesülését – megfelelő és hatékony eszköze a leleplezésnek és eredménye a büntetőeljárás során bizonyítékként felhasználható.

IV.1.5. Jogi minősítés

A 13. számú ábrán a közélet tisztasága elleni bűncselekmények jogi minősítés szerinti megoszlása látható. Aktív hivatali vesztegetést (Btk. 253. § (1)-(2) bekezdés) követtek el az ügyek 46%-ában. 2010-ben a mintában szereplő ügyekben nem történt felelősségre vonás olyan aktív hivatali vesztegetés elkövetése miatt, amikor az elkövető gazdasági szervezet vezetője volt [Btk. 253.§ (3) bekezdés]; illetve olyan aktív hivatali vesztegetésért, melyet gondatlanul követtek el [Btk. 253.§ (4) bekezdés]. Nem szerepel a feldolgozott ügyek között olyan passzív vesztegetés, melyet bírósági/hatósági eljárásban követtek el [Btk. 255.§ (2) bekezdés]. Nem találoztunk a büntetethez vezető vagy korlátlanul enyhíthető klauzula alkalmazásával [Btk. 255/A.§ (1)-(2) bekezdés]; illetve vesztegetés feljelentésének elmulasztása miatti elítéléssel [Btk. 255/B. §]. 16 ügyben szerepelt halmaztatban az aktív hivatali vesztegetés (Btk. 253.§ (1)-(2) bekezdés), és az aktív gazdasági vesztegetés (Btk. 254.§ (1)-(2) bekezdés). A befolyással üzérkedés (Btk. 256.§ (1)-(4) bekezdés) különböző esetei összesen 25 ügyben szerepeltek. A járulékos bűncselekmények listája igen hosszú: a lopás (Btk. 316.§), a sikkasztás (Btk. 317.§), a csalás (Btk. 318.§), a rablás (Btk. 321.§), a zsarolás (Btk. 323.§), a közokirat-hamisítás (Btk. 274.§-275.§), a magánokirat-hamisítás (Btk. 276.§) a visszaélés okirattal (Btk. 277.§), a hivatali visszaélés (Btk. 225.§), az orgazdaság (Btk. 326.§), a bűnpártolás (Btk. 244.§), a kényszervallatás (Btk. 227.§), a visszaélés lőfegyverrel és lőszerrel (Btk. 263/A.§), a kötelességzegés szolgálatban (Btk. 348.§), a csempészet (Btk. 312. §), a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése (Btk. 329/A.§), a közúti veszélyeztetés (Btk. 186.§), a hivatalos személy elleni erőszak (Btk. 229. §), a jövedéki orgazdaság büntetése (Btk. 311/A.§), a járművezetés ittas vagy bódult állapotban (Btk. 188§), valamint a rágalmazás vétsége (Btk. 179. § (1) bekezdés).

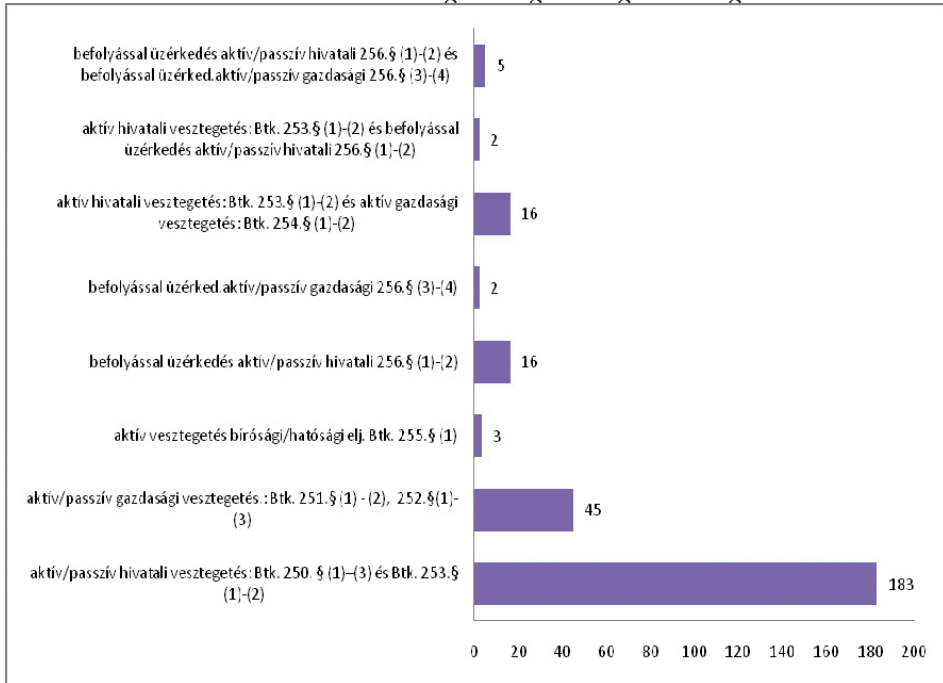
⁶² Mészáros 2011 im. 221. o.

13. számú ábra Jogi minősítés

Amennyiben a jogi minősítéseket a hivatali és gazdasági vesztegetések szerint csoportosítjuk (lásd 14. számú ábra) – a befolyással üzérkedés eseteit és a halmazban több bűncselekmény együttes megállapítását figyelembe nem véve – azt látjuk, hogy a vesztegetési esetek 67%-a a hivatali vesztegetések körébe esik. Ebből arra következtethetünk, hogy a gazdasági vesztegetések nagyobb arányú látenciával rendelkeznek. A gazdasági vesztegetések esetében, az elkövetők közötti konspiráció és titkosság hatékonyabban működik, tudniillik az állami szereplő nélkül zajló cselekmények esetén kisebb az esélye az eset kiderülésének a belső és külső ellenőrzési mechanizmusok hiánya miatt.

14. számú ábra: Hivatali és gazdasági vesztegetések megoszlása

Hivatali vesztegetésekre a fentiekben számos példát hoztunk. A következőkben egy gazdasági vesztegetési ügy tényállását ismertetjük.

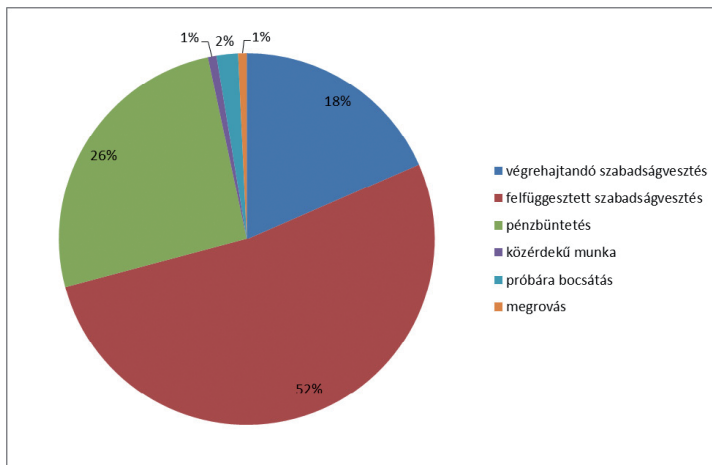
Adott egy Egyesület, melynek a bejegyzés óta a vádlott az elnöke, aki szervezi és intézi az ügyeket, aláírási és utalványozási jogköre van. Az Egyesület célja nevelési közhasznú cél, 2002 óta az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálattal létrejött megállapodása szerint a közérdekű munkabüntetés végrehajtást is végzi. 2002 első felében a vádlott négy elítélt foglalkoztatását fogadta el. Ezek közül kettőről megtudta, hogy szobafestő mázólo szakmunkások, velük közölte, hogy ha a használatában lévő három szobás lakáson felújítási munkálatot végeznek, a közérdekű munkanapokat jóváírja és teljesítettként lejelenti, a másik két elítéltet is hasonló munkálatokat végeztetett a saját lakásán. Később újabb hat elítélt foglalkoztatását fogadta el, velük négyszemközt közölte, hogy bizonyos összegért, amelyet készpénzben kellett átadniuk neki, megválthatják a közérdekű munkát (összegek: 20.000 + 30.000 + 90.000 + 10.000 + 15.000 + 30.000). A vádlott mindkét esetben jóváírta a közérdekű munkát, a Megyei Bíróság felé teljesítettként könyvelte el. 2004-ben az egyik, az első körben szerepelt elítéltet újbóli közmunkára ítélték feleségével együtt, és számukra az Egyesületet jelölték ki. A vádlott a két elítéltnak igazolta a munkavégzést, anélkül, hogy az megtörtént volna, cserébe választási plakátokat kellett ragasztaniuk, különböző márkás italokat kellett venniük a vádlottnak,

valamint a 2006.évi önkormányzati választások kampányidőszakában kopogtatócédulákat kellett gyűjteniük.

Befolyással üzérkedés bűncselekményét követte el az a vádlott, aki két régi ismerősének felajánlotta, hogy egy autósiskolai oktató ismerőse révén el tudja intézni, hogy 170.000 forint ellenében megkapják jogosítványukat, úgy hogy az órákon részt sem kell venniük, csak vizsgázni kell elmenniük (egyiküknek ittas vezetés miatt elvették a jogosítványát, a másik személynek pedig nem is volt, ezért többször is megbüntették, mert ennek ellenére is vezetett). A “segítséget” mindketten elfogadták. A 100.000 forintot mindketten átadtak a vádlottnak, később pedig a maradék 70-70 ezer forintot. A vádlott ezután 1 hetes haladékot kért az ügy elintézésére, de a határidő elteltével sem kapták meg a személyek a jogosítványukat, és a vádlott a pénz sem fizette vissza. Ezután a sértettek feljelentést tettek.

A vizsgált mintában szereplő elkövetők 52,2%-a felfüggesztett szabadságvesztést, 25,7%-a pénzbüntetést és 18,4%-a végrehajtható szabadságvesztést kapott (15. számú ábra).

15. számú ábra Büntetés

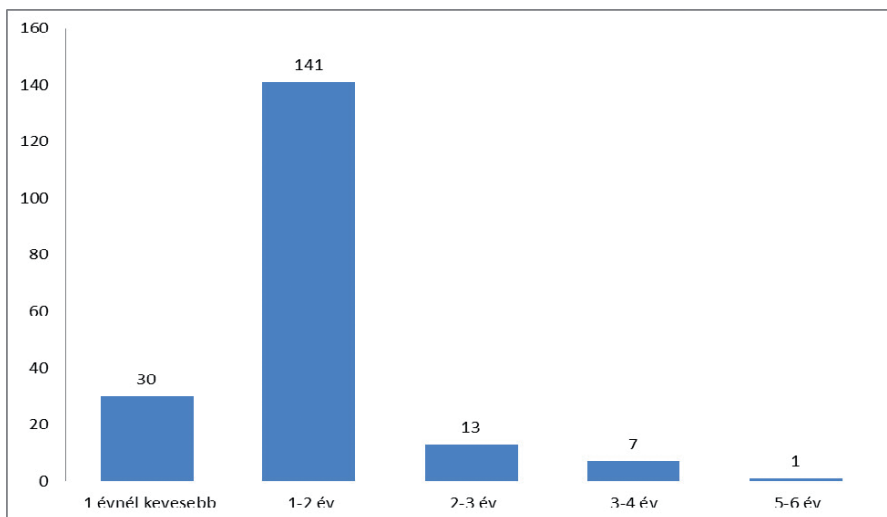
A bíróság két esetben alkalmazott megrovást, és ezen eset számos tanulsággal szolgál. A tényállás szerint I. és II. r vádlottak 2007. április 25-én 16.00-17.00 óra között Budapesten XIII. ker. közlekedtek, amikor közúti ellenőrzés alá vonta őket egy rendőr és megállapította, hogy sem a gépkocsit vezető I. r. vádlottnak, sem utasa II. r. r. vádlottnak nem volt bekapcsolva a biztonsági öve. A szabálysértés miatt I. r. vádlottal szemben intézkedő rendőr 10.000 Ft-t kért azért, hogy eltekintsen a szabálysértés miatti feljelentéstől. Mivel csak 5000 Ft volt nála, a gépkocsiban ülő II. r. r. vádlottól kért még 5000 forintot. II.r. vádlottnál csak 10.000 forintos bankjegy volt, amit

annak tudatában adott oda I.r. vádlottnak, hogy azt az intézkedő rendőrnek azért adja át, hogy tekintsen el az intézkedéstől és a szabálysértés miatti feljelentéstől. II.r. vádlott élettársa a történetet hallva felháborodásában tett bejelentést a BRFK központi ügyeletére: hogy a XIII. kerület bizonyos területén sokszor bírságnak zsebre a rendőrök. Ez alapján megindult az eljárás későbbi I. és II. r. vádlott ellen. Az igazoltatást végző rendőr személye az eljárás során nem derült ki. A vádlottak védekezésükben azt mondták – számos más, hasonló ügyben is ez volt a védekezés alapja – hogy nem volt tudomásuk arról, hogy a helyszínen nem lehet bírságot fizetni. A vádlottak első fokon 75.000 és 60.000 forint pénzbüntetést kaptak hivatali vesztegetés bűntette miatt (Btk. 253.§ (1)-(2) bekezdés). E büntetést enyhítette a másodfokú bíróság megrovásra. Mivel a feljelentést nem az elkövetők tették velük szemben a Btk. 255/A.§ (1)-(2) bekezdés szerinti büntethetőséget megszüntető vagy korlátlanul enyhítő szakasz nem kerülhetett alkalmazásra.

A végrehajtandó és felfüggesztett szabadságvesztések időtartamát a 16. számú ábra mutatja.

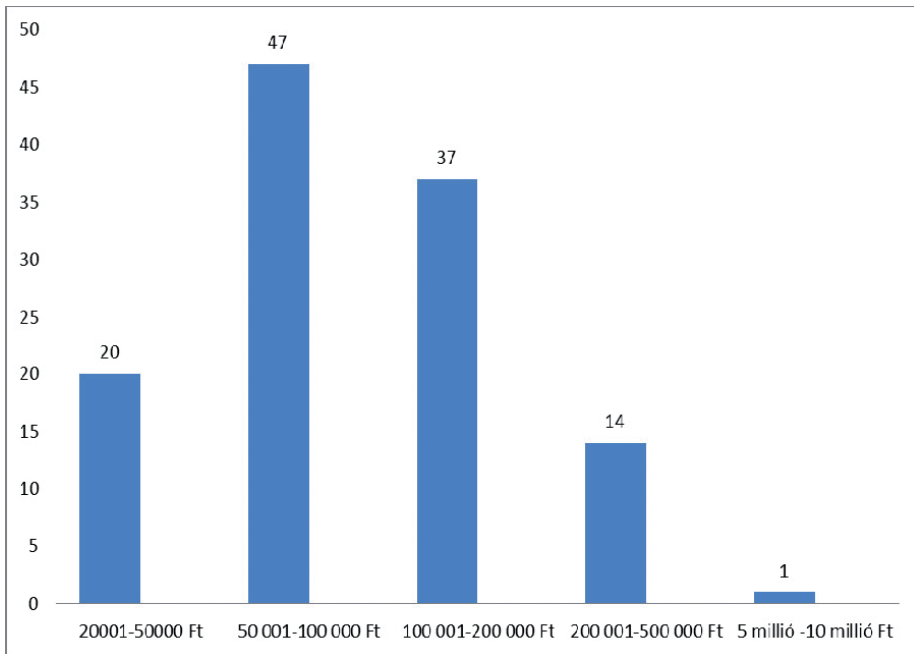
A szabadságvesztések több mint fele (51,8%) egy és két év tartamú volt.

16. számú ábra A szabadságvesztés tartama

A 17. számú ábrán a pénzbüntetés mértékének megoszlása látható, mely zömében 50.000 és 200.000 forint közötti volt.

17. számú ábra A pénzbüntetés mértéke

A bűnügyi aktakutatás eredményei alapján valóban azt látjuk, hogy a büntető igazságszolgáltatás területére csak az ún. kisstílusú korrupciós cselekmények kerülnek. Ezt jelzi a jogtalan előny alacsony mértéke, és a történeti tényállások jogi megítélésének egyszerűsége. A korrupciós bűncselekményt elkövetők szocio-demográfiai paramétereit tekintve a konvencionális elkövetőkhöz képest magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, idősebbek, továbbá többségében tartós párkapcsolatban élnek. Foglalkozásukat tekintve a társadalom szinte minden szegmensét lefedik, mely arra enged következtetni, hogy a kisstílusú korrupciós cselekmények átszövik a lakosság mindennapjait, olyan napi korrupciós gyakorlatot eredményezve, mely sokuk számára az ügyek intézésének szerves részét képezi. Az elkövetők motívuma is alátámasztja fenti állításunkat, hiszen az ügyek többségére az anyagi gyarapodás és a büntetés, hatósági/szabálysértési eljárás elkerülését célzó esetek a jellemzők. Szintén az „utcai” korrupció jellemzője, hogy az esetek zömében készpénz a gazdát cserélő jogtalan előny. A kiszabott büntetések fajtája és hossza (az esetek több mint a felében 1-2 év tartamú felfüggesztett szabadságvesztést szabtak ki) is azt jelzi, hogy a jogalkotó által súlyosnak ítélt cselekmény (ne feledjük, hogy alapesetben is 3 évig vagy 1-5 évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekményekről beszélünk) a valószínűleg kis kárértékű és enyhe társadalomra veszélyességű formában kerülnek az

igazságszolgáltatás elé, és ennek megfelelően a kiszabott büntetések sem szigorúak. Valószínűsíthető, hogy a jogalkotó szándéka sem a kisztű korrupciós cselekmények drákói szigorú üldözése volt, hanem a „nagyhalak” megbüntetések, amely az eredményeink alapján sajnos csak nagyon kis számban akadnak fenn a büntető igazságszolgáltatás hálójában.

IV.2. Az interjúk adatai⁶³

IV.2.1. Az interjúk módszertana, az interjúalanyok bemutatása⁶⁴

A kutatás második szakaszában mélyinterjúkat készítettünk **rendőrökkel, ügyészekkel és bírókkal**, annak érdekében, hogy az ügyek felderítési problémáit feltárjuk, és a bizonyítási nehézségeket elemezzük. A mélyinterjúk félig strukturált tematikus interjúvázlata 4 fő részből áll (lásd 2. számú Melléklet VI.2. fejezet). Az első rész tartalmazza a személyes információkat (az interjúalany végzettsége, munkatapasztalata, a szervezetnél betöltött posztja, stb.). A második rész arra a szervezetre vonatkozott, amelynél a megkérdezett dolgozik (az intézményben korrupciós ügyekkel foglalkozók aránya, képzettség, kapacitás, együttműködések, stb.). A harmadik rész a korrupciós cselekmények nyomozására koncentrált (a hatóság tudomására jutás, az elkövetői kör, a felderítési technikák, stb.). Az utolsó részben pedig a korrupcióval kapcsolatos véleményekre és az ellene való fellépés hatékony eszközeire kérdeztünk. Az interjúvázlat a rendőrök és az ügyészek esetében azonos volt. A bírói interjúvázlat témakörei 80%-ban egyeztek meg a másik kettővel. A különbségek a szervezetek eltérő feladataiból adódtak. Például a rendőri/ügyészi megkérdezésnél a témakörök között „a legjellemzőbb felderítési technikák, bizonyítási eljárások” téma szerepelt, míg a bírók esetében a „jellemző bizonyítási eszközök”, illetve a „bizonyítékok értékelési szempontjai”.

Az interjúalanyok földrajzi megoszlása 8 megyét és Budapestet fedte le. Előfordult, hogy egy megyéből csak egy interjúalanyt kérdeztünk – egy foglalkozást reprezentálva – de olyan eset is volt, ahol egy megyéből rendőrrel, ügyésszel és bíróval is beszélünk.⁶⁵ Összesen 27 személlyel készítettünk interjút 2014. március 27. és 2014. július

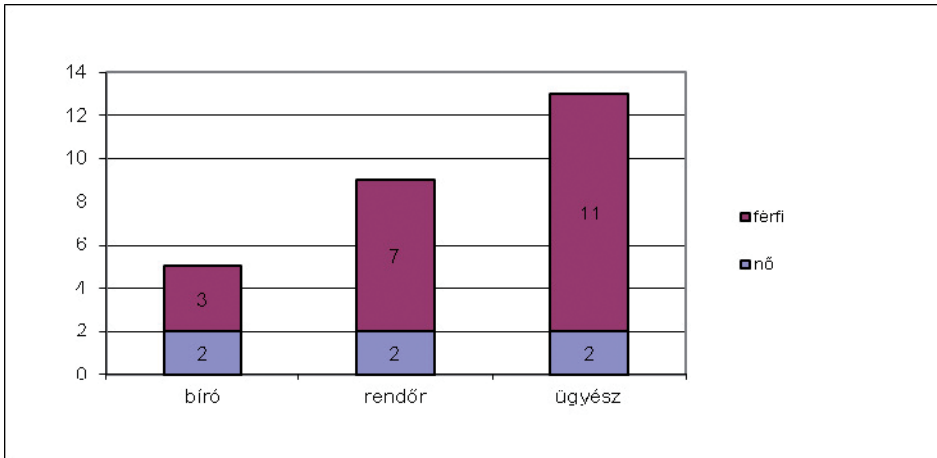
⁶³ Fontos leszögezni, hogy az interjúk által nyert adatok között megjelenik az interjúalanyok személyes véleménye, amely semmiképpen nem tekinthető az adott szakma (rendőr, ügyész, bíró) álláspontjának. Mindazonáltal a minta nagysága és a válaszok sok esetben, egymástól függetlenül azonos volta miatt az eredmények alkalmasak arra, hogy a problémaköröket és a tendenciákat jelezzék.

⁶⁴ Az interjúalanyok adatai anonim módon kerülnek bemutatásra. Az interjúalanyok által elmondottak visszakövethetetlenül kerültek felhasználásra.

⁶⁵ Ez a megoszlás véletlenül alakult, mert volt olyan megye, ahonnan nem kaptunk vagy elutasító választ kaptunk megkereső levelünkre.

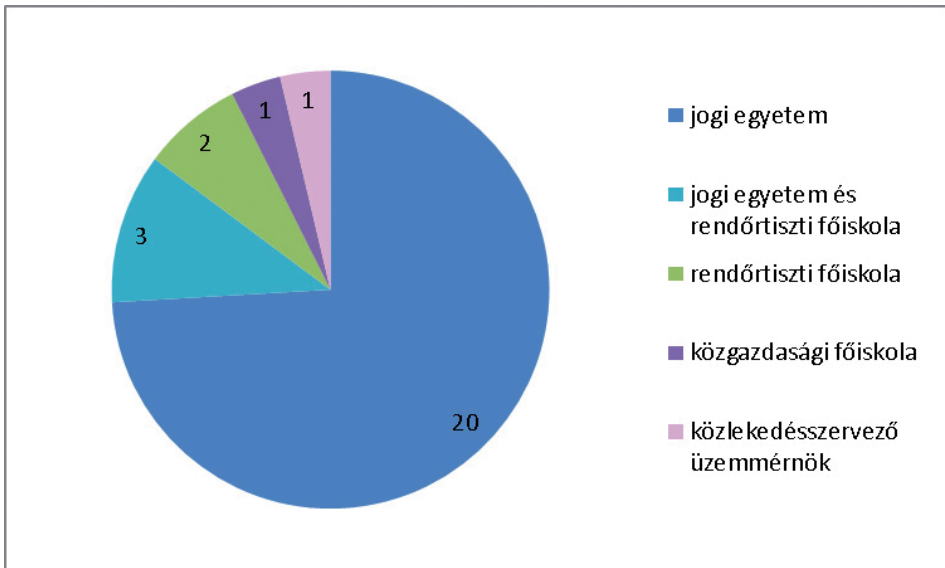
24. között. Az interjúk felvétele átlagosan másfél és két órát vett igénybe. A 27 interjúból 23 esetében hangfelvétel készült, amelyet az alaposabb elemzés végett számítógépre vittünk. A 27 interjúalany között 9 rendőr, 13 ügyész és 5 bíró található. Nemek szerint 6 nő és 21 férfi. Érdekes véletlen, hogy minden foglalkozásból 2-2-2 női interjúalany eset a megkérdezettek közé.

18. számú ábra Interjúalanyok nemek szerinti megoszlása foglalkozásonként

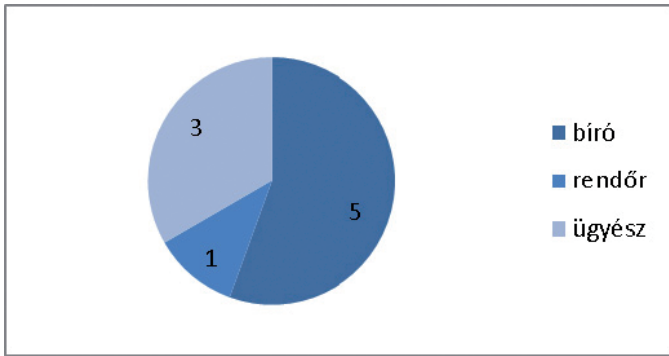

Valamennyi megkérdezett interjúalany felsőfokú végzettséggel, közülük kilencen gazdasági büntető szakjogász végzettséggel is rendelkeznek (19-20-as sz. ábra).

19. számú ábra Interjúalanyok végzettség szerinti megoszlása

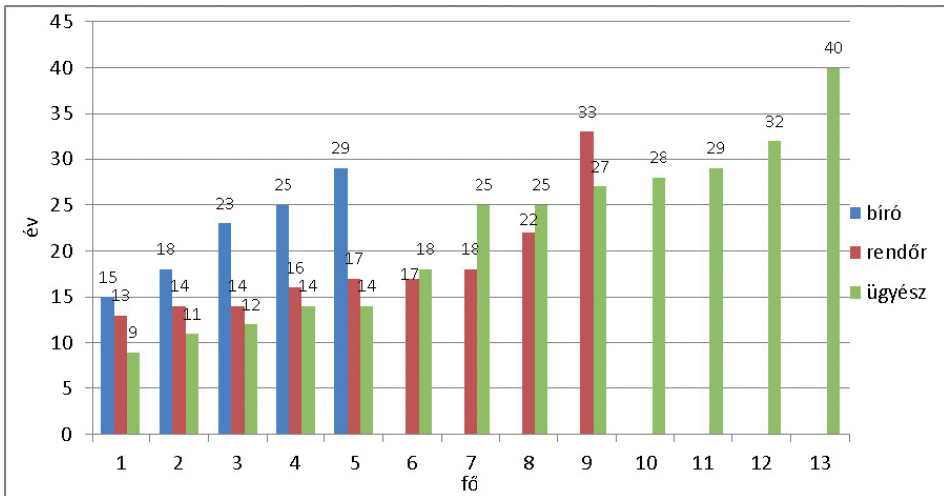

20. számú ábra Gazdasági büntető szakjogász végzettséggel rendelkezők aránya

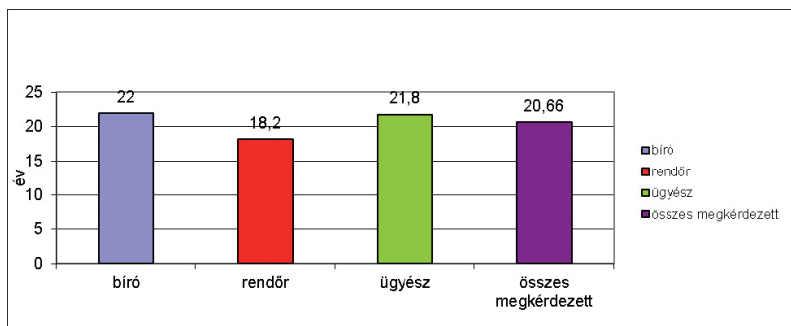

A megkérdezetteknek minimum 9 év, maximum 40 év munkatapasztalatuk van. Közülük 21 személy az egyetem elvégzését követően rögtön az adott szervezetnél helyezkedett el, és azóta is ott dolgozik. Az interjúalanyok átlagosan 20 éves munkatapasztalattal rendelkeznek (lásd 21. számú ábra).

21. számú ábra Az interjúalanyok munkatapasztalata

22. számú ábra Az interjúalanyok munkatapasztalata átlagolva

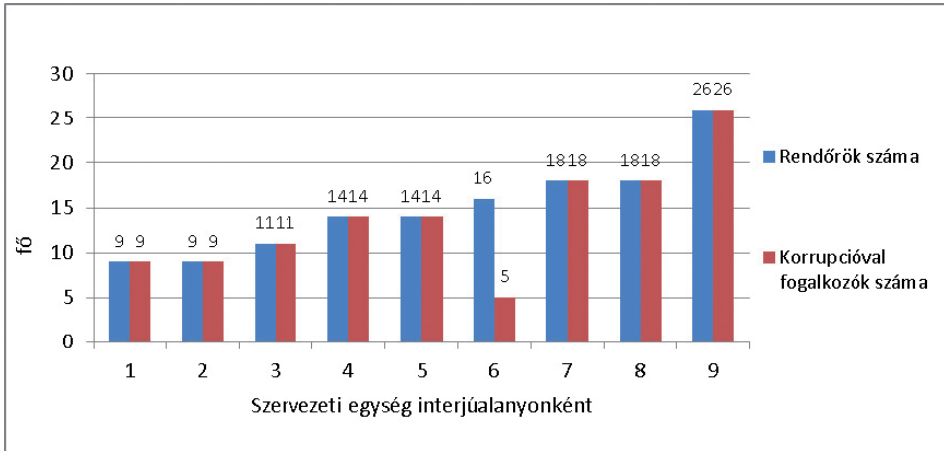

Beosztásukat tekintve a megkérdezett rendőrök között három osztályvezető, egy osztályvezető helyettes, egy alosztályvezető és négy kiemelt főnyomozó volt. Az ügyészek közül öten főügyészségen, öten nyomozó ügyészségen dolgoznak. Közülük három csoportvezető ügyész, három vezető ügyész nyomozóügyészségen, egy osztályvezető, egy vezető helyettes ügyész, valamint 2 nyugalmazott ügyész volt. Négy bíró törvényszéken, egy pedig ítélőtáblán dolgozik, közülük hárman tanácselnökök, egy kollégiumvezető és egy kollégiumvezető helyettes.

IV.2.2. A rendőrség, az ügyészség és a bíróság szervezete, korrupciós cselekményekkel foglalkozó alkalmazottak aránya

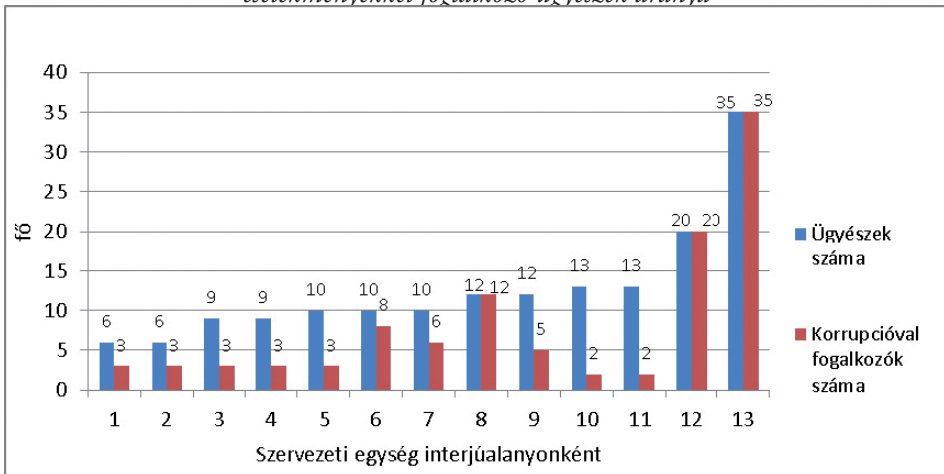
Érdekes információ, hogy egy adott szervezetben dolgozók közül kik foglalkoznak korrupciós cselekményekkel. A **rendőrségnél** korrupciós ügyekben a megyei rendőr-főkapitányságok gazdaságvédelmi osztályai nyomoznak, és az osztályon dolgozó valamennyi személyre szignálhatnak akár korrupciós, akár gazdasági bűncselekményt. A rendőrség szervezeti felépítése tekintve központi szervre (Országos Rendőr-főkapitányság, továbbiakban: ORFK), megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságokra, városi rendőrkapitányságokra és kirendeltségekre tagozódik (lásd az 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (továbbiakban: Rtv.) 4./A § (1) bekezdés). A rendőrség szolgálati ágai a Bűnügyi, a Közrendvédelmi, a Közlekedésrendészeti, az Igazgatásrendészeti, a Személy- és objektumvédelmi, valamint a Határrendészeti szolgálati ág. A Bűnügyi szolgálati ágon belül található a Gazdaságvédelmi osztály, mellyel minden megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság rendelkezik. A rendőrségen belül az adott osztályon dolgozó bármely nyomozóra szignálhatnak korrupciós ügyeket, hiszen maga a rendőrségi szervezetrendszer és a gazdaságvédelmi osztályok létrehozása is a vonalas és profiltisztított elvek szerint került kialakításra.

23. számú ábra A rendőr interjúalanyok szervezeti egységénél korrupciós cselekményekkel foglalkozó rendőrök aránya

Az ügyészek esetében azt tapasztaltuk, hogy az adott osztályon dolgozók közül általában az osztályon dolgozók fele olyan szakember, aki korrupciós bűncselekményekben vagy nyomozó ügyészként, vagy nyomozásfelügyeleti munkakörben, vagy a vádképviselet ellátása során ilyen ügyekkel foglalkoznak⁶⁶ (lásd 24. számú ábra).

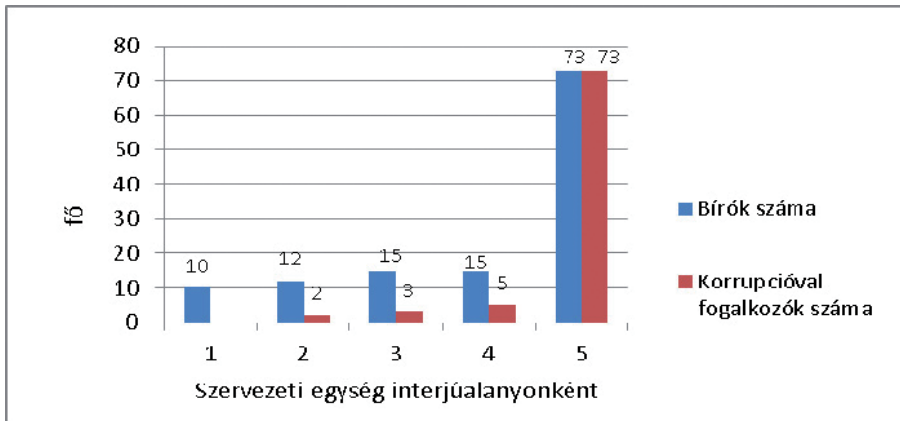
24. számú ábra Az ügyész interjúalanyok szervezeti egységénél korrupciós cselekményekkel foglalkozó ügyészek aránya

⁶⁶ A 20/20 és a 35/35 adatot a két nyugalmazott ügyész közölte. Aktív korukban az adott ügyészségen bárkire oszthattak korrupciós ügyeket.

Azokon a bíróságokon, ahol a kutatásban megkérdezett interjúalanyok dolgoznak (egyet leszámítva, ahol bármely ott dolgozó bíróra szignálhatnak korrupciós ügyet) speciális felkészültségű bírókra szignálják az ilyen ügyeket (lásd 25. számú ábra).

25. számú ábra A bíró interjúalanyok szervezeti egységénél korrupciós cselekményekkel foglalkozó bírók aránya

IV.2.3. Hatásköri kérdések

A hatásköri kérdések mindig szerteágazóan alakultak a korrupciós cselekményekben való nyomozások kapcsán. Ennek oka a cselekményekkel érintett személyi kör, vagyis a hivatalos személyek köre, közülük is a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja, továbbá a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja és a kormányzati szolgálati jogviszonyban foglalkoztatott pénzügyi nyomozó által elkövetett cselekmények [Lásd az 1998. évi XIX. törvény A büntetőeljárásról (továbbiakban: Be.) 29. § a) pont]. Az említett személyek által elkövetett cselekmények vonatkozásában kizárólagos hatáskörrel az ügyészség nyomoz. 2014. január 1.-jével az ilyen korrupciós cselekmények nyomozása a Központi Nyomozó Főügyészség (továbbiakban: KNYF) kizárólagos hatáskörébe került (lásd Be. 29.§, továbbá 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás 49. §).

A rendőrök által elkövetett vesztegetési cselekmények mindig a katonai⁶⁷ büntetőeljárás hatálya alá tartoztak⁶⁸ és a katonai ügyészségek nyomoztak ezen ügyekben. 2014. január 1-jétől amennyiben a rendőr szolgálata közben elteszi a neki adott kenőpénzt, ez ügyben a Központi Nyomozó Főügyészség nyomoz.⁶⁹

2014. január 1-jével hatályba lépett hatáskör módosítást néhány interjúalany kritizálta, mivel igen nehezen biztosítható az ilyen ügyekben az időszerűség. A Központi Nyomozó Főügyészség, valamint Regionális Osztályai (Budapest, Debrecen, Győr, Kaposvár, Szeged) egyrészt nem feltétlen tudnak időben reagálni, másrészt a szükséges nyomozati cselekményekkel kapcsolatos utazások növelik a nyomozások költségét. Probléma lehet a helyi ismeretek hiánya is, amely szintén elengedhetetlen a nyomozás sikeréhez. Megjegyezték azt is, hogy a határköri és illetékességi szabályok változása miatt nagyon sok ügy „besült”, mert már tudták, hogy lesz a változás, és tudták, hogy emiatt január 1-jével át kell majd adniuk az ügyeket, így a cselekmények egy részében már nem kezdték elvégezni a nyomozati cselekményeket 2013. novemberében. A folyamatban lévő ügyeket át kellett adni azon esetekben, ahol érdemi nyomozati cselekmény még nem történt.

A gazdasági vesztegetések (Btk. 290.§, 291.§) esetén a rendőrség nyomozó hatóságai rendelkeznek hatáskörrel és illetékességgel, vagyis a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság, a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda, valamint a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság végez a 25/2013. (VI.24.) BM rendeletben meghatározottak szerint. 2011. július 13-tól a 2011. évi LXXXIX. törvény bevezette az ún. kiemelt jelentőségű ügyeket⁷⁰, melyek esetén az eljárás soronkívülségét élvez.

⁶⁷ Lásd a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban új Btk.) 127. § (1) E törvény alkalmazásában katona a Magyar Honvédség tényleges állományú, a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja.

⁶⁸ Lásd Be. XXII. fejezet A katonai büntetőeljárás

⁶⁹ A hatásköri problémákról, kifejezetten a megyei bíróságok és a megyei bíróságok katonai tanácsai között felmerülő hatásköri összeütközésről részletesen írt dr. Török Zsolt bírósági Ügyészek Lapjában. dr. Török Zsolt: Hivatali és korrupciós bűncselekmények bírói gyakorlatának aktuális kérdései 1. rész in. Ügyészek Lapja 2010/2. 5-12. o.
http://www.ugyeszek.hu/ftp/tartalom/ugyeszek_lapja/2010/ul2010_2_all.pdf?phpMyAdmin=5e79130c4a2a408b3f002bed9c4d2fba

⁷⁰ Lásd Be. **Be. 554/B. §** Kiemelt jelentőségű ügy

a) a hivatali visszaélés (Btk. 305. §),

b) a korrupciós bűncselekmények [Btk. 294. § (2) és (3) bekezdés, 297. § és 299-300. §], ha annak elkövetésével

ba) a helyi önkormányzat képviselő-testületének tagja, polgármestere, alpolgármestere, képviselő-testülete hivatalának vezető beosztású dolgozója, országgyűlési képviselő és a nemzetiségi szószóló, nemzetiségi szószóló, állami vezető,

bb) a központi költségvetési szerv, a központi államigazgatási szerv, illetve ezek területi szerveinek (a továbbiakban együtt e fejezet alkalmazásában: közigazgatási szerv) vezető beosztású dolgozó

Az új Btk. hatályba lépése előtt valamennyi az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény vonatkozásában a nyomozó ügyészség nyomozott, beleértve az ún. eljárási korrupciót (lásd új Btk. 295-296.§). Az új Btk. hatályba lépését követően módosították a Be. 29. § e) pontját, azonban innen kimaradtak a Btk. 295. és 296. §§-ai (vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban és a vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban cselekmények), mivel nem a Btk. XXVI. fejezetében vannak kodifikálva. Így az a faramuci helyzet állt elő, hogy ha egy tanú hamisan tanúzik „magától” (hamis tanúzás Btk. 272-275.§) ez ügyben a nyomozó ügyészség nyomoz; ha külső erőszak vagy fenyegetés által tanúzik hamisan (kényszerítés hatósági eljárásban Btk. 278. §), ez is a nyomozó ügyészség hatáskörébe tartozik; vagy amennyiben hamis tanúzásra felhívják (a hamis tanúzásra felhívás Btk. 276. §) ezt is a nyomozó ügyészség végzi. Azonban ha valaki pénzt ad a tanúnak, hogy bizonyos vallomást tegyen vagy éppen ne tegyen (Btk. 295-296.§) akkor e cselekmény vonatkozásában az általános hatáskörű nyomozószerv nyomoz, azaz a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok (lásd 25/2013. (VI.24.) BM rendelet). Tény és való, hogy rendszertanilag e cselekmény a Btk. XXVII. fejezetében A korrupciós bűncselekmények címszó alatt van szabályozva, azonban jellegét tekintve inkább az igazságszolgáltatás elleni cselekményekhez tartozik.

zója gyanúsítható megalapozottan, illetve elkövetőként kizárólag az ebben a pontban felsorolt személyek valamelyike jöhet szóba, vagy a bűncselekményt e személyek vonatkozásában követik el,

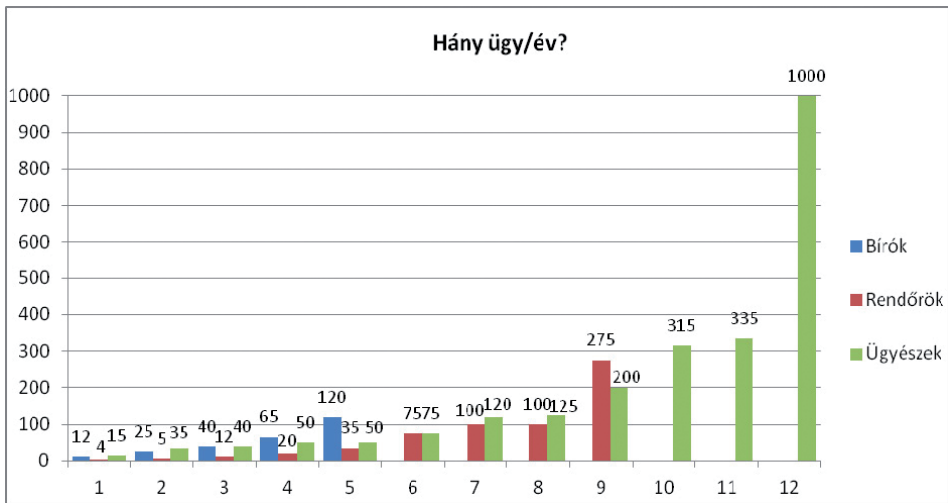
- c) a külföldi gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személlyel kapcsolatban elkövetett vesztegetés [Btk. 290. § (4) bekezdés], a külföldi gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy által elkövetett vesztegetés elfogadása [Btk. 291. § (4) bekezdés], a külföldi hivatalos személy működésével kapcsolatban elkövetett hivatali vesztegetés [Btk. 293. § (3) bekezdés], a külföldi hivatalos személy által elkövetett hivatali vesztegetés elfogadása [Btk. 294. § (4) bekezdés], a külföldi gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személlyel kapcsolatban elkövetett befolyás vásárlása [Btk. 298. § (2) bekezdés], a külföldi hivatalos személlyel kapcsolatban elkövetett befolyás vásárlása [Btk. 298. § (3) bekezdés], a külföldi hivatalos személlyel kapcsolatban elkövetett befolyással üzérkedés [Btk. 299. § (3) bekezdés],
- d) a bűnszervezetben részvétel (Btk. 321. §),
- e) a bűnszervezetben (Btk. 459. § 1. pont) elkövetett bármely bűncselekmény,
- f)
- g) azok a bűncselekmények, amelyek büntetethetősége a Btk. 26. § (3) bekezdése alapján nem évül el,
- h) az emberiesség elleni bűncselekmények büntetendőségéről és elévülésének kizárásáról, valamint a kommunista diktatúrában elkövetett egyes bűncselekmények üldözéséről szóló törvényben meghatározott nemzetközi jog szerint el nem évülő bűncselekmények,
- i) a h) pontban foglalt kivétellel az emberiesség elleni bűncselekmények büntetendőségéről és elévülésének kizárásáról, valamint a kommunista diktatúrában elkövetett egyes bűncselekmények üldözéséről szóló törvényben meghatározott kommunista bűncselekmények.

554/C. § Az eljárás soronkívüliséget az eljárás minden résztvevője a saját eszközeivel köteles biztosítani.

A szakemberek munkaterhe szempontjából nem elhanyagolható információ, hogy hány folyamatos ügyet kell megoldaniuk évente⁷¹ (26. számú ábra). A **rendőrök** esetén azt látjuk, hogy 4 és 275 ügy között nagyon nagy a szórás. Ennek oka, hogy van olyan nyomozóhatóság, ahol nagy gazdasági ügyeket nyomoznak, 40 feletti gyanúsítottal és 20 feletti cselekménnyel, ilyen esetben az adott nyomozónak darabszámra kevés, 10 alatti ügye van. Másik oka az eltéréseknek a földrajzi elhelyezkedés. Amennyiben a hivatali visszaéléseket vesszük, ezekből statisztikailag a legtöbb a fővárosba koncentrálódik, mivel valamennyi országos hatáskörrel rendelkező hatóságunk itt található. Az **ügyészek** esetén 15 és 1000 között mozgott az ügyszám. A nyomozó ügyészségeken 100 és 400 közötti ügyszám van évente, melynek egyharmada hivatali és egyéb bűncselekmények, kétharmada pedig igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény. A megyei főügyészségeken 15 és 100 közötti ügy van évente, itt nyomozásfelügyeleti tevékenység zajlik. Az eltérések oka még, hogy a határ menti megyékben – a határokön elkövetett vesztegetési cselekmények miatt – szintén magasabb az esetek száma. A **bírók** esetében 12-25-40-65-120 ügyről számoltak be, amit befejeznek egy évben. Az eltérés oka a hatásköri eltérésekből is adódik – például elsőfokon tárgyal valaki vagy másodfokon – továbbá az ügytípusoktól is (ezek között határ menti megyék esetén sok lehet a bíróság elé állítás vagy éppen az egymozzanatos cselekmények). A kiugrónak mondható 1000 ügy, mely az egyik nyugalmazott ügyész adata, aminek az oka, hogy az 1990-es években kezdődött, majd onnantól folyamatosan központi kérdéssé vált a rendőri korrupció leleplezése és felgöngyölítése, mely következménye a magas esetszám.

⁷¹ Az interjúalanyok a válaszaikat a 2013 és az előtti években szerzett tapasztalataikra alapozták, ügyeik számát nagyságrendileg becsülve és átlagolva, tehát a 26. számú ábra hatásköri és illetékességi szabályok változása előtti állapotot mutatja. Továbbá a feljelentés elutasításán kívül valamennyi ügyüket tartalmazza.

26. számú ábra Becsült és átlagolt ügyteher az interjúalanyok intézményeiben

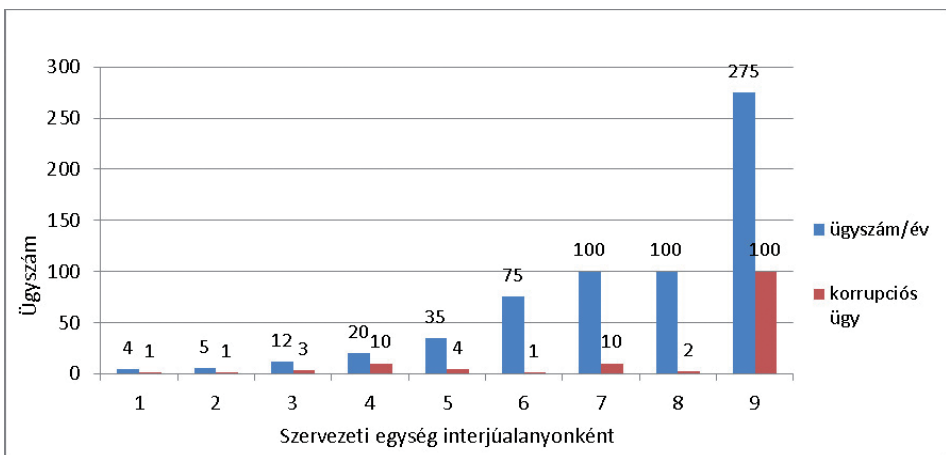

Az 27., 28., és a 29. számú ábrákon az látszik, hogy az éves ügyszámból mennyi a korrupciós cselekmény, ami jelen esetben csak a szűkebb értelemben vett eseteket, vagyis a vesztegetést, a befolyással üzérkedést és a befolyásvásárlást jelenti.

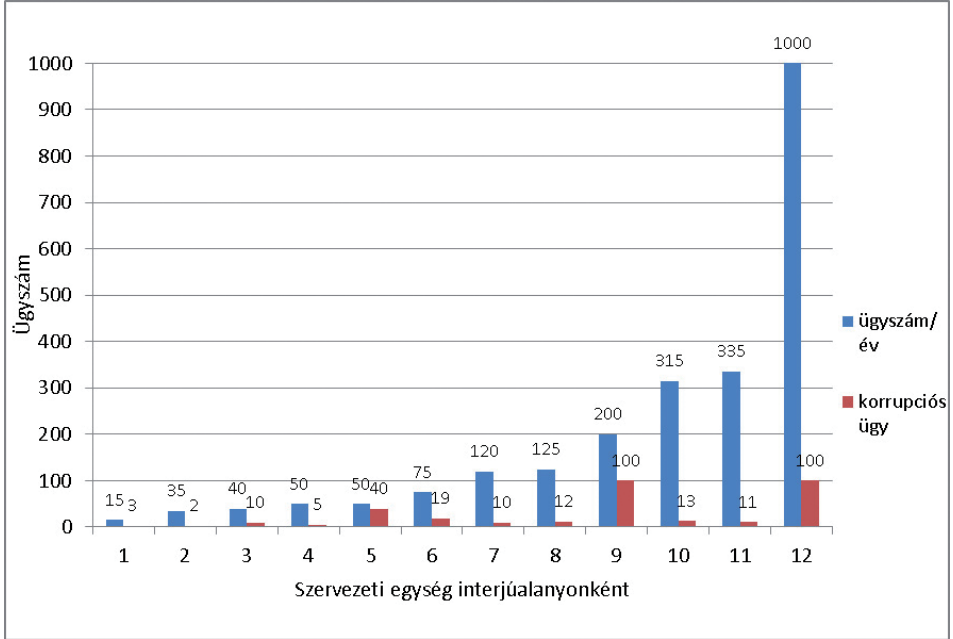
A **rendőrök** esetén az 1%-tól az 50%-ig terjed a korrupciós ügyek aránya. Ennek oka, hogy volt olyan megye, ahol vesztegetés és befolyással üzérkedés miatt 3 éve nyomoztak utoljára.

Az **ügyészek** esetén 3%-tól 50%-ig terjed ez az arány. A **bírók** esetén 2-8% között volt a megoszlás.

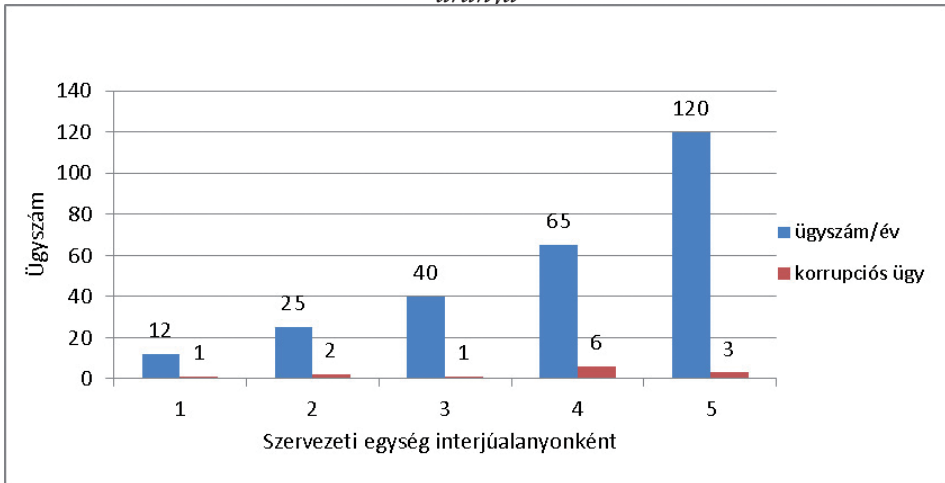
27. számú ábra A rendőrök esetén az éves ügyszámból a korrupciós cselekmények aránya

28. számú ábra Az ügyészek esetén az éves ügyszámból a korrupciós cselekmények aránya

29. számú ábra A bírók esetén az éves ügyszámból a korrupciós cselekmények aránya

IV.2.4. Ügycsoportok, ügytípusok, példák

Ahogy az aktakutatás adatai alapján tipizáltuk az előforduló eseteket, így az interjúalanyok tapasztalatai alapján is felállítottunk ügycsoportokat. A tipizálás szempontját az elkövetők foglalkozása adta.

IV.2.4.1. Alaptalan panaszok, notórius alaptalan panaszosok

A neves és névtelen feljelentések egy csoportja (lásd még IV.2.8.1. fejezet: A hatósági tudomásra jutás esetei címmel), melyet rosszindulatból vagy éppen bosszúból tesznek, többségében alaptalanok és alkalmatlanok a tényállás megállapítására. E típus másik köre, amikor az állampolgár egy közigazgatási eljárásban született döntést érez subjektíven sérelmesnek és azt gondolja, hogy a döntés mögött biztos az ügyintéző valamiféle hibája vagy hivatali visszaélése, vagy valamelyik ellenérdekű fél általi lefizetése áll.⁷² A harmadik alcsoportot a mentális problémákkal küzdők bejelentései képezik, amelyek gyakran összeesküvés elméleteket tartalmaznak, főleg arról, hogy mindenki ellenük van a világban.

IV.2.4.2. Rendőrök⁷³, határőrök, vámosokat, NAV-osokat, büntetés-végrehajtási dolgozókat, valamint tűzoltókat érintő esetek

E típusba tartoznak az olyan esetek, ahol *rendőrök, határőrök, vámosok, NAV-osok, büntetés-végrehajtási dolgozók, valamint tűzoltók* kértek, kaptak vagy ajánlottak fel nekik kenőpénzt bizonyos feladat/szolgáltatás teljesítéséért. Az esetek szomorúan „hétköznapiak”, és ismételten azt jelzik, hogy mindennapjainkat átszövi a korrupció. Ugyanakkor a szabályszegéseknek ebben a körben is van egy olyan típusa, amelyre a szakemberképzésnél, a vezetők kiválasztásánál jobban figyelni kellene: a nyilván tartások jogosulatlan használatára. Az adatbázisokhoz való hozzáférés a közhatalmi jogosítványok gyakorlásán túli hatalommal ruházza fel a hivatalos személyt. Ennek céltól eltérő, vagy magáncélú használata – azon kívül, hogy bűncselekményt valósít

⁷² Megjegyzendő, hogy előfordulhat, hogy van valamilyen kötelesség szegés, – rá vonatkozó szakmai protokoll megszegése – de nincs célzat és nem szándékosan teszi ezt az ügyintéző, emiatt nem valósít meg bűncselekményt.

⁷³ Az egyik interjúalany azt mondta, hogy egy passzív rendőr vesztegetőre, 20-30 aktív rendőrt megvesztegető állampolgár jut.

meg – olyan etikai kérdéseket is felvet, amelynek megbeszélése a szakmai képzés-továbbképzés feladata kell legyen.

Példák:

- Rendőr, határőr vagy vámós intézkedése során, vélt vagy valós szabálysértés során kér vagy kap 5000 Ft-ot, 10 eurót, azért hogy bírságolás nélkül továbbengedje az eljárás alá vontat;
- Az intézkedő rendőr közúti ellenőrzés során elengedte a helyszínről ismerőst;
- Egy rendőr egy autómentős céggel megállapodott, hogy amennyiben baleset történik, ezt a céget hívja, amiért esetenként 2000-3000 forintot kapott.
- Egy építkezésre történő bejutáshoz nem rendelkezett a vállalkozó behajtási engedéllyel, melynek hiányát rendőröknek adott kenőpénzzel orvosolta, melyet tőle átvettek.
- Rendőrök által nyilvántartások jogosulatlan használata. Eset: egy rendőr, vállalkozó barátja munkavállalójának a lakcímét, a családtagjai nevét lekérte az adatbázisból, majd felhívta az illetőt telefonon és megfenyegette;
- Rendőrkapitány kenőpénz fejében közölte házkutatások időpontját;
- Középvezető rendőrök prostituált lányok futtatóival előre közölték mikor várható ellenőrzés abban az utcába vagy városrészben, ami érinti őket és ezért pénzt kaptak; Egy rendőr hamis igazoltatási jelentést készít, mely által egy betöréses lopás elkövetőinek alibit szolgáltat, amiért 500.000 Ft-ot kapott.
- Rendőr járőrök szolgálatteljesítés közben jönnek-mennek a városban. Betértek egy kocsmába meginni egy kávé. A kocsmá tulajdonosa azt mondta nekik, hogy fogyasszanak nyugodtan, nem kell fizetni. Az egyszeri felajánlás után „rákaptak” és mindig erre a helyre jártak kávézni. A pultos minden alkalommal felírta egy füzetbe, hogy mit fogyasztottak, melyet a rendőrök aláírtak. A kocsmatulajdonosnak is megérte az ingyen kiszolgálás, mert „rosszarcú” személyek is jártak a helyre, így viszont volt rendőri jelenlét és kevesebb „balhé”. Az eset véletlenül derült ki még hozzá úgy, hogy a rendőrség ellenőrzési osztályán dolgozók is betérek egy kávéra ebbe a kocsmába. A pultos mondta nekik is, hogy nem kell fizetni, csak alá kell írni a füzetet;
- Egy gyermekvédelemből megszökött lány prostituáltként dolgozott. Egy rendőr elfogta és előállította, majd azt mondta neki, hogy elengedi, ha „kényeztetni” őt.
- Adóhatósági dolgozók fiktív ügyeket kreáltak, vagyonosodási vizsgálatokat, majd az elvileg így vizsgált személyek részére idézést küldtek ki. Ismerőseikkel megüzenték az eljárás alá vontaknak, hogy a vizsgálatot ők pénzért le tudják

zárni, negatív jogkövetkezmények nélkül. Minden megkeresett vállalkozó fizetett.

- Egy elbocsátott adóhatósági dolgozó régi kollégái és kapcsolatai révén elhittette vállalkozókkal, hogy el tud intézni ügyeket, például illetékcsoökkentést, revíziós eljárás kedvező eredményét. Minden területen megvoltak a NAV-ban dolgozó emberei. Sokan fizettek neki.⁷⁴
- Az adóhatóság illetékosztályán dolgozó ügyintéző élettársa ingatlanügynök volt, aki az ügyfeleknek azt ígérte, hogy az ingatlanközvetítési díj fejében az illetékfizetési kötelezettséget is intézi. Az ügyintéző élettársa ügyfeleinek az ügyét, az átírási illeték megállapítását, vagy magára szignáltatta vagy belépett más kollégái ügyeibe és 0 vagy 1000 forintban állapította meg az illetéket.
- Egy börtönőr pénzért cserébe különböző tárgyakat – főleg mobiltelefont és gyógyszereket – csempészett be elítélteknek vagy előzetes letartóztatásban lévőknél.
- Egy tűzoltó azért kért pénzt, hogy egy épület használatba vételéhez szükséges tűzvédelmi engedélyt határidőben elkészítse.
- Egy vezető beosztású tűzoltó egy pláza építése során – szakhatósági ellenőrzése keretében – felhívta a kivitelező figyelmét, hogy hajlandó a 30 millió forintba kerülő tűzjelző berendezés helyett egy másik berendezést, ami 2 millió forint is elfogadni és az engedélyt kiadni, amennyiben fizetnek neki.

IV.2.4.3. Kamionsofőr, gépjárművezető, biztonsági őr

- Kamionsofőrök, többségében külföldiek a határátlépéskor a gyorsabb átjutás érdekében adtak, vagy próbáltak adni a határőröknek, vámosoknak 10, 20, 30 eurót.
- Gépjárművezetők közötti ellenőrzés során a szabálysértési büntetés elkerülése végett adtak 5000 vagy 10.000 Ft-ot a rendőrnek.
- Egy személyt a biztonsági őr áruházi lopáson kapott, aki neki pénzt ajánlott, hogy engedje el és ne tegyen feljelentést.
- Egy gyár területén dolgozó biztonsági őrre keresték meg tolvajokat, hogy lopási cselekményük folyamán biztosítsa számukra a gyár területére való be- és kijutást, amiért fizettek volna neki.

⁷⁴ Az ügy érdekes tanulsága, hogy az ügyfelek közül sokan nem bíztak a hivatal ügymenetében, fontosabb volt nekik, hogy tudják, hogy van egy személy, aki elintézi az ügyüket, mert így van biztos dolguk. Az esetek többségében – a nyomozás során – kiderült, hogy kenőpénz nélkül is olyan eredménnyel végződött volna az adott ügy és időben.

IV.2.4.4. Ügyintézők, jegyzők, polgármesterek, építésügyi hatóság alkalmazottja, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal munkatársa, közterület felügyelők

- Önkormányzati alkalmazott szociális segély folyósításához hamisan igazolta a jogosultságot, amiért pénzt kap az ügyféltől.
- Egy jegyző egy beruházás kapcsán azért kért a vállalkozóktól pénzt, hogy ennek a vállalkozónak juttassa a munkát.
- istelepülési polgármester döntött abban a kérdésében, hogy kinek adjanak szociális támogatást. Pénzt kért azért, hogy jogosult legyen valaki az ellátásra.
- Polgármesteri hivatalban dolgozó közbeszerzési referens közbeszerzés kiírása nélkül megbízta az egyik barátja cégét a közvilágítás rendbe tételére, melyért pénzt kapott ettől a cégtől.
- Önkormányzati képviselő testület tagja alacsony áron vett meg földterületeket, azért, mert tudta, hogy az adott földterület két éven belül belterületté lesz nyilvánítva. Ekkor értékesítette e területeket a vételár száz- vagy kétszázszorosáért
- Építésügyi hatóság alkalmazottjai építési engedély – kedvező vagy időszerű – kiadásáért kért pénzt.
- A szociálpolitikai támogatási rendszerrel (továbbiakban: szocpol) kapcsolatos visszaélések. Építésügyi hatóságnál dolgozók, vállalkozóktól pénzt fogadtak el azért, hogy a szocpol házak készülségi fokát nem a valóságnak megfelelően igazolják le.⁷⁵
- Építésügyi hatóságnál dolgozó mérnök, saját magáncégén keresztül adott szakvéleményt, amelyet az ügyfél a hivatalos eljárásban becsatolt, és amely alapján az engedélyt meg is kapta. Az ügy megítélése érdekes, mert a szakvélemény tartalma megfelelt a valóságnak és legálisan fizetett érte az ügyfél, azonban összeférhetlenségi kérdéseket vet fel. Megyei szinten eltérő a gyakorlat. Van ahol ezt fegyelmi eljárás keretében a

⁷⁵ Az eset úgy kezdődött, hogy vállalkozók rávettek személyeket, hogy igényeljenek szocpolt. Ezen személyek egyébként a szocpolra jogosultak lettek volna, azonban nem rendelkeztek megfelelő önerővel az igényléshez. Rábeszélték őket arra, hogy egy bank megtévesztésével, valótlanul igazolva az önerőt vegyék igénybe a szocpolt. Ez úgy zajlott, hogy elkísérték őket a bankba, amikor megkapták a pénzt az ajtó előtt már át is adták a vállalkozóknak. A vállalkozó abszolút silány, beköltözhetetlen minőségben építtette fel a házakat, a pénzt pedig zsebre tette. A bank felé le kellett igazolni a készülségi fokot. Az építésügyi hatóság készülségi fok igazoló határozata nem egyezett a valóságos állapottal.

hatóság maga intézi el, van ahol a feljelentés következtében hivatali visszavétel lesz a minősítés.

- A munkaügyi hivatal alkalmazottja fiktív papírokat állított ki, melyek alapján arra nem jogosultak kaptak munkanélküli járadékot. A papírok kiállításáért pénzt fogadott el.
- A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal munkatársa honosítási és visszahonosítási eljárások során 500.000 forintot kért, hogy a magyar nyelvtudás hiánya ellenére kiállítsa az erről szóló igazolást. Az ügyek érdekessége, hogy bűnözői körök próbálták ezt kihasználni és az Európai Unió területére szóló útleveléket szerezni, mely vízummentességet jelent az Unión belül.
- Közterület-felügyelők kértek pénzt bolt-és étteremtulajdonosoktól vagy egyéb autósoktól, azért, hogy őket ne büntessék meg őket.

IV.2.4.5. Gépjármű oktató és vizsgáztató

- Autósiskolában a gépjármű oktató pénzt kér azért, hogy „gördülékenyebben” meglegyen a hallgató forgalmi vizsgája.

IV.2.4.6. Fogyasztóvédelmi felügyelő, munkaügyi felügyelő

- Egy fogyasztóvédelmi felügyelő felvette a kapcsolatot egy olyan kocsmá tulajdonosával, ahol több alkalommal volt egymás után eredményes vizsgálat. Megállapodtak, hogy a felügyelő szól, amikor ellenőrzés várható, amelyért jelzésenként 50.000 forintot kapott.
- Fogyasztóvédelmi felügyelő ellenőrzést folytat egy vendéglátósnál, ahol megállapításra került, hogy 18 éven aluli személyt is kiszolgáltak alkohollal. Annak érdekében, hogy ne kerüljön sor a bírságolásra az ellenőr pénzt kért a vendéglátóstól.
- Egy munkaügyi felügyelő lefolytatott ellenőrzéseket, ahol megállapított szabálytalanságokat és kiszabott bírságokat. Ezt követően egy vállalkozó ismerősével összeszóvkozott, majd a vállalkozó megkereste az ügyfeleket és azt mondta nekik, hogy van egy ismerőse a felügyelőségénél és a kapcsolata révén el tudja intézni, hogy a bírságot ne kelljen befizetni, ha neki fizet 50.000 forintot.

IV.2.4.7. Orvosok, egészségügyi intézményben dolgozók

- Ortopédiai szakorvos valótlanul, pénzért állított ki súlyos mozgáskorlátozotról szóló igazolást.⁷⁶
- Orvos pénzért igazolta a keresőképtelenséget.
- Orvosok állítottak ki különböző igazolásokat, melyeket az ügyfelek leszázalékoláshoz vagy baleseti járadékban való igényléshez használnak fel. Az orvosok 5000-tól 200000 forintig terjedő összegeket fogadtak el az orvos szakértői vélemények kiállításáért.
- Egészségügyi intézmény dolgozója pénzt kért arra hivatkozással, hogy egy személyt lefizet, így el tudja intézni, hogy a beteg hasi ultrahang vizsgálatát soron kívül elvégezzék.

IV.2.4.8. Ügyészségi fogalmazó, bíró

- Ügyészségi fogalmazó barátnője édesanyjának kérésére, aki úgy hallotta, hogy ellene nyomozás folyik, megkérte a fogalmazót, hogy érdeklődj meg, hogy feljelentették-e és folyik-e ellene eljárás. A cselekményt hivatali visszaélésnek minősítették és a terheltet elítélték.
- Egy bíró azért adott pénzt egy végrehajtónak, hogy egy árverésen egy ingatlant féláron vehessenek meg.
- Egy bíró előzetes letartóztatásokról szóló határozatok és egyéb ügyek kapcsán azért kért az ügyfelektől pénzt, hogy számukra kedvező döntést hozzon.

⁷⁶ Az eset úgy indul, hogy a munkavállalót elküldi a munkáltatója egy adott orvoshoz, hogy váltsa ki ezt az igazolást. Az orvos kiállítja. Ennek következtében a munkáltató adókedvezményt kap az ilyen munkavállaló alkalmazása miatt, az adott személy 150.000 forint támogatást az államtól fürdőszoba felújításra, 500'000 forint támogatást gépkocsi vásárlásához, egyéb támogatásokat az önkormányzattól, továbbá mozgássérült igazolványt a parkoláshoz.

IV.2.4.9. Felszámolók, ügyvédek

- Egy felszámoló felszámolás alatt álló cégek közötti pénzkölcsönök folyósítását intézte egyik cégtől a másiknak, mivel a bank már nem adott hitelt a cégeknek.
- Felszámolás alá került cégek vezetői készpénzt fizettek a felszámolónak, hogy saját maguk vagy érdekkörükbe tartozók szerezzék meg az eljárás alatt a felszámolás alá vont vagyont.
- Ügyvéd elhitette az ügyfelével, hogy el tudja intézni, hogy annak ügyében akár a bíró akár az ügyintézők kedvező határozatot hozzanak.

IV.2.4.10. Gazdasági társaságok vezetői, vállalkozók

- Egy vállalkozó Szlovákiából, vámosok lefizetésével és segítségével hozott be cukrot és édességet úgy, hogy a vonatkozó adóterhet nem fizették meg.
- Egy biztonsági őr 3 esetben elaludt a szolgálatban, melyet egyik főnöke észlelt és azt mondta neki, hogy ha fizet neki 10'000 forintot nem jelenti az esetet.

IV.2.4.11. Egyéb esetek

- Gyakran állították a terheltek, hogy ismernek olyan személyt az önkormányzatnál vagy egyéb hatóságnál, akik el tudják intézni például árvízkárosultaknak a lakás kiutalást.
- Alvállalkozók fizetnek a fővállalkozónak, hogy megkapjanak egy adott munkát.
- Egy kistelepülésen egy vállalkozó azt mondta, hogy az áramvezeték nem a levegőben, hanem a föld alatt húzza be. Annak érdekében, hogy ő nyerje meg a tendert a képviselőknek ajánlott fel „támogatásokat”.
- Egy cégnél a beszállítást intéző személy kért több éven keresztül a beszállítóktól pénzt, a bankszámlájára, annak érdekében, hogy a cég beszállító legyen és maradjon.
- Több 100 millió forintos uniós pályázatok esetén állami szerveket kerestek fel pályázatíró cégek képviselői és azt mondják, hogy a pályázat elnyerése érdekében ők lobbizni tudnak, s ezért az elnyert pályázati összeg 10%-át kérték.
- Az alapügyben egy bokszoló autóval ment az úton, és az ebben az ügyben sértett személy a barátjával ittas állapotban az út szélén sétált. Mindketten

dülöngéltek és az autó majdnem elütötte őket. A bokszoló kiszólt nekik, hogy vigyázzanak, különben elüti őket. A sértett visszakiabált, ezért a bokszoló visszafordult, kiszállt a kocsiból és állon vágta. A sértett elesett és bevverte a fejét. Életveszélyt okozó testi sértés miatt eljárás indult a bokszoló ellen. Az eljárás során fontossá vált annak eldöntése, hogy ki kezdeményezte a verekedést. A vádlott bokszoló azt állította, hogy nem ő kezdeményezett, de azt elismerte, hogy megütötte a sértettet. Ezután eljárásn kívül megkereste a sértettet, hogy mondja el az igazat a bíróságon, hogy ő kezdte a verekedést. A sértett azt válaszolta, hogy elmondja, ha fizet neki a vádlott bokszoló 300.000 forintot. A bokszoló ezt a beszélgetést rögzítette és feljelentést tett az alapügy sértettje ellen.

- Egy cégvezető elkötelezte a cégét, végül nem nyerték meg a beadott pályázatot. Viszont sok pénzt költöttek el a pályázati döntéshozók megvesztegetésére. A cég termelése nem tudta kitermelni az ezzel kapcsolatos kiadásokat, ezért a cég banki hiteleket vett fel, de nem tudta miből visszafizetni. Az ügyben szerepelt olyan bankfiók vezető, aki drága autót és pár millió forintot kapott a gazdasági társaság ügyvezetőjétől, hogy a banki szabályokat áthágva, saját hatáskörben magas összegű hiteleket juttasson a cégnek.
- Egy kórház fejlesztése kapcsán a gazdasági igazgató-helyettes megegyezett egy céggel, hogy ők fogják elnyerni a munkát, ha visszacsorgatnak majd neki az elnyert összegből. A pályázatot úgy írták ki, hogy a megegyezésben érintett cég legyen a nyertes.
- Egy állami intézmény vezetője pénzért cserébe az egyik barátjának a cégét bízza meg a légkondicionálók karbantartásával, holott erre az intézménynek volt saját apparátusa, amelynek szerződésében e feladat elvégzése is szerepelt.
- Egy üzletlanc informatikai fejlesztést akart végrehajtani. Az adott üzletlanc informatikai karbantartását „CégA” végezte. Az üzletlanc egyik középvezetője azt mondta „cég A” vezetőjének, hogy csak akkor maradhat az üzletlanc partnere, ha az árbevétele x%-át visszajuttatja neki. Összesen 18 millió forint került átadásra. A fejlesztési projekt nem futott végig, mert az üzletlanc sokallta a projektköltséget (a visszajuttatott pénzzel ugyanis már túl magas lett a projekt összköltsége), amiből ez a fejlesztés megvalósulhatott volna. Később, idő előtt, fel is mondta a szerződést „CégA”-val.

IV.2.5. Képzés

A képzéseknek és a nyomozástechnikai ismeretek elsajátításának azért van jelentősége, mert mint ahogy azt a IV.2.8.9. fejezetben látni fogjuk, a korrupciós cselekmények nyomozásához speciális ismeretekre van szükség.

A rendőrségen az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) évente egy alkalommal szervez 2-3 napos korrupció tárgyú képzést, melyre általában megyénként egy nyomozó és egy felderítő megy el. A tréningen a szakma képviselői közül ügyészek, katonai ügyészek, a Transparency International Magyarország, az Állami Számvevőszék, a Gazdasági Versenyhivatal és a Nemzeti Védelmi Szolgálat munkatársai is – részvevőként és előadóként – jelen vannak. Ezt a képzést mind a 9 interjúalany hasznosnak ítélte. Mint mondták új információkhoz jutottak és tapasztalatcsere-re is volt lehetőségük. Pár éve változott a rendőrségen belüli is a képzési rendszer és bevezetésre került a kreditpont-gyűjtési rendszer. A tanfolyamokat és továbbképzéseket az ORFK Oktatásigazgatási és Kiképzési Főosztály koordinálja.⁷⁷ Ezen kívül évente több alkalommal szerveznek „kreditpont gyűjtő” képzést, olyan konferenciákkal és szimpóziumokkal kapcsolatosan, ahol a rendőrség, az ügyészség, a bíróság vagy épp a Transparency International Magyarország képviselői vannak jelen. A kutatásban résztvevő szakemberek nemzetközi képzésekre is járnak, például a European Police College (CEPOL, mely az Európai Unió szervezete) és a Közép-európai Rendőr Akadémia (KERA) által szervezett képzésekre, amelyek a korrupció és a vagyonvisszaszerzés témájával – utóbbi esetén kifejezetten fontos a nemzetközi együttműködés a vagyonok határokon átnyúló volta miatt – foglalkoznak. A titkos információgyűjtés (továbbiakban: TIGY és a titkos adatszerzés (továbbiakban: TASZ) témájában szerveznek képzéseket, azonban két interjúalany is jelezte, hogy erre a rendőrség szervezeti felépítése miatt külső szakemberek nem jutnak el, pedig hasznos lenne. A kutatásban résztvevő szakemberek maguk is tartanak előadásokat, továbbá az esetmegbeszélés-és esetfeldolgozás is folyamatos. Egy új probléma felmerülésekor saját maguknak szerveznek meg továbbképzést – például ügyész előadó részvételével. Ilyen esetről a zár alá vétel témája kapcsán számolt be egy interjúalany. Igény szerint megbeszélést tartanak társszervekkel. Munkájuk során támaszkodnak a Btk. kommentárra, a Legfőbb Ügyészség által kiadott ajánlásokra, a bírósági-, valamint jogegységi határozatokra. Számos interjúalany hangsúlyozta, hogy a speciális ismeret a gazdasági bűncselekmények nyomozása során szükséges, melyeknél hasznos lenne a revizor vagy közgazdász szakértő bevonása is.

⁷⁷ Lásd bővebben: <http://www.police.hu/a-rendorsegrol/kepzes>

A rendőr interjúalanyok gyakorlata azt mutatja, hogy a korrupciós cselekmények *nyomozása során szükséges technikákat* a tapasztaltabb kollégától sajátítják el. Ehhez segítséget nyújt az ügyek sajátosságára figyelő vezetői irányítás, és a mentori rendszer, melyhez gyakran ügyészi egyeztetés is kötődik. A rendőrségen sok helyen van saját kialakult metodika és protokoll, és ez tartalmazza azokat az eljárási cselekményeket, amelyeket egy korrupciós bűncselekmény nyomozása során el kell végezni.

Az **ügyészségi** szervezetrendszeren belül is működik a kreditpontrendszerű képzés. A Legfőbb Ügyészség szervezi a képzéseket, amelyekről pozitívan nyilatkoztak az interjúalanyok, kiemelve, hogy az utóbbi 1,5 évben egyre hasznosabbak és színvonalasabbak. Az ügyészek képzését a Magyar Ügyészképző Központ⁷⁸ irányítja. Témájukat tekintve hasznosak a kriminalisztikai témájú továbbképzések, például a házkutatásról, vagy a kihallgatás taktikájáról szólók, vagy az Eurojust és egyéb nemzetközi együttműködésről vagy a nemzetközi jogsegélyről szóló képzések. Említették még a hazai és külföldi konferenciákat, az FBI Akadémia tevékenységét, tanulmányutak lehetőségét és az OCTOPUS programot.⁷⁹ Az ügyészségi interjúalanyok kiemelték, hogy a Legfőbb Ügyészségtől folyamatosan érkező leiratok összefoglalják és elemzik a jogszabályváltozásokat és iránymutatást adnak az aktuális joggyakorlatról.

A fenti felkészítéseken kívül a korrupció témájához kapcsolódó speciális képzésnek tekinthető a gazdasági büntetőjogi szakjogász képzés (az interjúalanyok közül 3 ügyész rendelkezik e végzettséggel), az adójogász vagy épp a jogász-közgazdász szakképzés. Ezek hasznosságát a megkérdezettek főleg abban látták, hogy olyan tudásra tesznek szert, mely hozzásegíti őket ahhoz, hogy egy szakvéleményt értelmezni tudjanak vagy a szakértőnek releváns kérdést tegyenek fel. Specifikus képzésnek tekinthető az Európai Unió által szervezett korrupciós bűncselekmények tárgyában rendezett konferencia, amelyen magyar ügyészek is részt vettek. Alkalmoszerűen a rendőrökkel közös rendezvények megszervezésére is sor kerül.

A korrupciós ügyek felderítéséhez, megítéléséhez, elbírálásához szükséges speciális szakismeret forrásai és rendelkezésre állása mellett érdekes lehet, hogy milyen módon és formában sajátítják el a szakemberek ezt a speciális ismeretanyagot. Mint az ügyészségi interjúalanyok elmondták a korrupciós cselekmények nyomozási munkájának elsajátítása – mint bármely más bűncselekményre vonatkozó ilyen ismeret – az ügyészségi szervezetrendszerből adódóan biztosított. Az ügyészségi fogalmazók végigjárták az ügyészi munka minden fázisát: először ellátnak járási vagy fővárosi kerületi

⁷⁸ Lásd bővebben: http://www.mklu.hu/pdf/14_2005_muk.pdf

⁷⁹ Az OCTOPUS program az Európai Unió Tanácsa és az Európai Bizottság által koordinált program, mely főként a szervezett bűnözés, a korrupció és a számítógépes bűnözés megelőzésével és visszaszorításával foglalkozik. 1996 és 1998 között külön program foglalkozott a rendszerváltó országokban tapasztalható korrupció kérdésével. Lásd bővebben: <http://octopus-web.ext.coe.int/>

ügyészségen nyomozásfelügyeleti munkát – rendőrök és a NAV nyomozók felett – továbbá vádat emelnek és vádat képviselnek. Később a nyomozó ügyészségen nyomozási feladatokat végeznek, vádat emelnek és képviselnek és válnak ügyészségi titkárrá, majd (a szakvizsga letétele után) ügyésszé. A résztvevők hangsúlyozták, hogy ezt a munkát úgyeken keresztül lehet elsajátítani, a tapasztaltabb, idősebb kolléga instrukcióival és segítségével, és a az ügyészségi vezető reflektálásával. Szakmai protokoll létezik egy-egy cselekmény nyomozására. Az operatív eszközök alkalmazásának buktatóit pedig valamennyi interjúalany szerint csak és kizárólag a gyakorlatban lehet megismerni. Többen megemlítették, hogy a kontroll erős, de a támogatás is az ügyészségi szervezetben. Néhány megkérdezett szerint a nyomozó munka egy részét lehet csak megtanulni képzések és a fent említett módszerek által, azonban kell a „véna” is hozzá, hiszen például egy kihallgatás során kell tudni hatni az emberekre. A kihallgatás taktikai képzések jók, azonban rendelkezni kell megfelelő személyes képességgel is. Az egyik interjúalany szerint az ügyészi munka a lényeglátásról szól, melyet szinten nem lehet képzéseken elsajátítani.

A **bírók** számára az Országos Bírósági Hivatal (OBH) Magyar Igazságügyi Akadémia⁸⁰ szervez folyamatosan képzéseket. 3 bíró interjúalany emelte ki, hogy a képzések keretén belül volt olyan előadás mely specifikusan a korrupció témájáról szólt. Hangsúlyozták, hogy ezek a képzések azért jók, mert együtt lehet gondolkodni és a tapasztalatcsere is segítheti a munkájukat. A képzésekkel kapcsolatosan az interjúkban felmerült, hogy jó-e, ha a kezdő bíró három hónapos gyakorlattal és a 20 éves gyakorlattal rendelkező táblabíró ugyanazt az előadást hallgatja, holott más a problémája. Az interjúalanyok ugyanakkor hangsúlyozták annak hasznosságát, hogy különböző szervektől – rendőrség, ügyészség – hívnak előadókat, szakértőket. Igényként fogalmazódott meg, hogy célszerű lenne az adott témát szűkíteni, a csoportok létszámát csökkenteni, mert így lehetne specifikusan egy-egy témát hatékonyan elemezni. Kiemelték, hogy akkor hasznos egy előadás, ha nem csak maga a prezentáció van, hanem ha van utána lehetőség a kérdésfeltevésre is. A bíróságokon gyakorlat, hogy az adott bíróságon a saját kollégiumukban tartanak szupervíziót, esetmegbeszélést. Igaz, hogy megjelent olyan vélemény is, hogy túl sok a képzés és emiatt nem marad elég idő a bírói munka elvégzésére. Marginális álláspontként az is megfogalmazódott, hogy a bírói szakban nem igényel speciális ismeretet, szakértelmet a korrupciós cselekmények megítélése, erre ugyanis elsősorban a nyomozóhatóságnál van szükség.

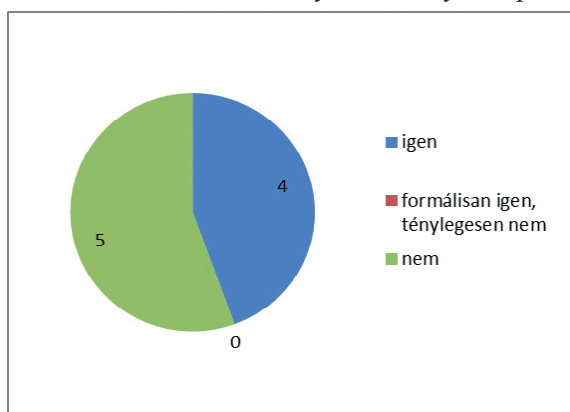
⁸⁰ <http://mia.birosag.hu/>

IV.2.6. Kapacitás

A kutatás során megvizsgáltuk, hogy az intézmények rendelkeznek-e megfelelő kapacitással a korrupciós cselekmények specialitásainak kezelésére. A megkérdezett **rendőrök** többsége szerint szervezetüknél nincs elég kapacitás, míg az ügyészek és a bírák elegendőnek tartották az intézményrendszer felkészültségét. (lásd 30., 31. és 32. számú ábra).

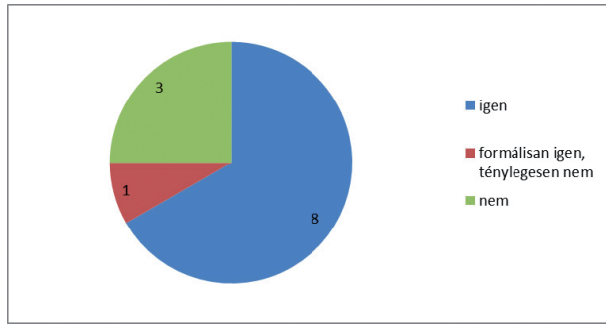
A rendőrök meg is fogalmazták, hogy mi hiányzik: fejlesztésre, korszerűsítésre szorul a technikai és informatikai berendezések nagy része (számítógépek, szolgálati mobiltelefonok, videó lejátszók, értékelő-elemző szoftverek), szükség lenne humán-erőforrás bővítésre, továbbá úgy vélték, hogy a rendőrök anyagi megbecsülésének erősítése is indokolt lenne.

30. számú ábra Rendőrök véleménye intézményük kapacitásáról

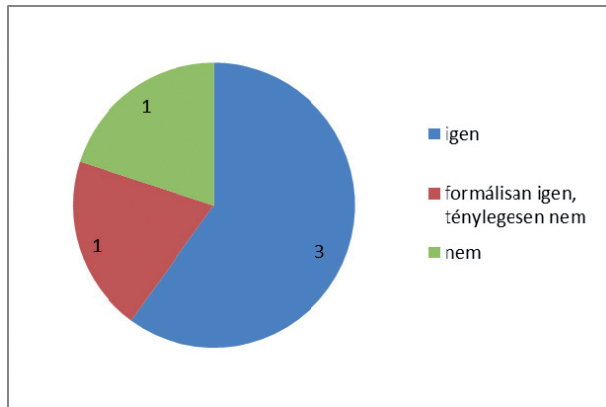
Az ügyészek számítástechnikai és humán-erőforrás fejlesztést, a gépkocsipark megújulását, valamint könyvelő szakértők bevonását jelölték meg, mint kapacitásfejlesztési szükségességet.

31. számú ábra Ügyészek véleménye intézményük kapacitásáról⁸¹

A bírók szerint technikai és informatikai fejlesztés lenne szüksége számos bíróságnak.

32. számú ábra Bírók véleménye intézményük kapacitásáról

IV.2.7. Együttműködések

A korrupciós cselekmények nyomozása során a büntető igazságszolgáltatás szervei szerteágazó együttműködésekkel rendelkeznek, amelybe beletartoznak a különböző titkosszolgálati és rendvédelmi szervek, a közigazgatási jogkörrel rendelkező hatóságok, az állam működése során felügyeleti vagy ellenőrzési jogkörrel rendelkező szervek, piaci szereplők, valamint természetesen megkereséssel bármely intézmény, szerv, hatóság vagy személy (lásd 3. számú táblázat).⁸²

⁸¹ Az egyik nyugalmazott ügyész erre a kérdésre nem válaszolt, ezért van összesen csak 12 válasz.

⁸² Az interjúalanyok gyakorlati tapasztalata, hogy számos szervvel való együttműködés hatékonyabban valósul meg, amennyiben „levelezés” helyett személyesen egyeztetnek az adott kérdésben.

A 3. számú táblázat A rendőrséggel, ügyészséggel és bírósággal együttműködő szervezetek

Együttműködő szervezetek	Rendőrség	Ügyészség	Bíróság
Rendőrség/más nyomozóhatóságok	x	x	x
Ügyészség	x		x
Bíróság/cégbíróság	x	x	x
Készenléti rendőrség	x		
Terrorelhárítási Központ	x		
Nemzeti Védelmi Szolgálat	x	x	
Nemzeti Nyomozó Iroda	x	x	
Transparency International Magyarország	x		x
Nemzetbiztonsági Szakszolgálat	x	x	
Környezetvédelmi Felügyelőség	x		
Nemzeti Adó-és Vámhivatal	x	x	
Önkormányzatok, jegyzők	x		
Szakhatóságok	x		
Kormányhivatalok	x		x
Országos Egészségbiztosítási Pénztár	x		
Pénzintézetek és telefonszolgáltató társaságok biztonsági szolgálata	x		
Magyar Nemzeti Bank	x		
Felszámolók	x		
Alkotmányvédelmi Hivatal	x	x	
Katasztrófavédők, különböző felügyeleti szervek		x	

Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság		x	
Munkaügyi Felügyelőség		x	
Magyar Államkincstár		x	
Büntetés-végrehajtási intézetek		x	
Intropol Magyar Nemzeti Iroda		x	
Eurojust		x	
Szervezett Bűnözés elleni Koordinációs Központ		x	
Országos Bírósági Hivatal			x
Ügyvédi Kamara			x
Felsőoktatási intézmények			x
Igazságügyi Szolgálat Áldozatsegítő osztálya			x
Megkereséssel bármely szervvel	x	x	x

A **hatékony**ság vonatkozásában valamennyi interjúalany megfelelőnek nevezte az együttműködések. A nyomozóhatóság képviselői a pénzüzetek és a mobilszolgáltatókkal való kommunikációban, a határidők betartásában és a szolgáltatott adatokkal kapcsolatban jeleztek problémákat.

IV.2.8. A korrupciós cselekmények nyomozási tapasztalatai

A korrupciós bűncselekmények a nehezen felderíthető és nehezen bizonyítható ügyek kategóriájába tartoznak, mert nincsen természetes személy sértett, és mindkét fél előnyösebb helyzetbe kerül az elkövetéssel. A cselekményt a felek szoros együttműködése, titkosság és konspiráció jellemzi. A tárgyi bizonyítás lehetőségei szűkösek, nem hagy külső nyomot a környezetben, harmadik személyek nem rendelkeznek tudomással a cselekményről, továbbá erkölcsi elítélése sem egyértelmű⁸³ Finszter szerint a vesztegetési ügyek bizonyíthatóságát nehezíti, hogy az operatív eszközökkel beszer-

⁸³ Lásd: Finszter Géza: A korrupció nyomozása, Belügyi Szemle, 2011 (59) 11. sz., 75. o.; Kránitz Mariann: A korrupció in. Kriminológiai ismeretek. Bűnözés. Bűnözéskontroll (szerk.: Gönczöl-Korinek-Lévai) Corvina, 1999. 175-176. o.

zett titkos információk egy része nem felel meg az eljárási szabályoknak és nem tehető nyílttá, tárgyi bizonyítás általában nincs és a tanúvallomásnak is csak szűk lehetőségei vannak, illetve a szakértői vizsgálatokból nem vonhatóak le közvetlen következtetések a tényállásra és a bűnösségre.⁸⁴ Az előbbi állítások fényében szükségesnek látszik a gyakorlati szakemberek nyomozási tapasztalatainak összegzése, valamint a korrupciós cselekmények nyomozása során fellépő nehézségek és kihívások elemzése.

IV.2.8.1. A hatósági tudomásra jutás esetei

A cselekmények az alábbi módokon jutnak a hatóság tudomására:

- Feljelentés állampolgártól (nevüket vállaló személy által, névtelen);
- Rendőr, határőr vagy bármely hivatalos személy tesz feljelentést, azon esetekben, amikor neki ajánlottak fel jogtalan előnyt;
- Az ellenőrzésre jogosult hatóságtól érkezik a bejelentés például a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (hivatali visszaélés miatt), kormányhivatalok (hivatali visszaélés miatt), Nemzeti Adó-és Vámhivatal, Állami Számvevőszék (sikkasztás és hűtlen kezelés miatt), Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (ma: Magyar Nemzeti Bank);
- A Nemzeti Védelmi Szolgálat által (operatív eszközök alapján vagy a megbízhatósági vizsgálat eredményeképpen);
- Titkos szolgálati eszközök által nyert információk alapján az adott hatóság tesz feljelentést;
- Legálisan történő információszerzés alapján;
- Az adott nyomozóhatóság saját felderítése alapján (operatív eszközök segítségével); Egy másik bűncselekmény nyomozása során derül ki, (lásd erről bővebben a IV.2.11. A korrupciós cselekmények kapcsolata a gazdasági bűnözéssel – összefonódások, találkozási pontok és közös halmazok című fejezetben)
- Rendőrségi belső elhárítása által;
- Egy adott állami szerv élén történő vezetőváltás után – főleg gazdasági bűncselekményekre vonatkozóan – tesz feljelentést az új vezetés, a régi vezetés által elkövetett cselekmények vonatkozásában,⁸⁵
- Az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szolgálatok és a Vám-és Pénzügyőrség (korábban) bejelentési alapján;

⁸⁴ Finszter (2011) im. 75. o.

⁸⁵ Ezen esetekben gyakran feljelentők polgármesterek, képviselő testület tagjai.

– Az ügyészség által törvényességi ellenőrzés körében feltárt ügyek esetében.⁸⁶

A **névtelen feljelentésekkel** kapcsolatban egyrészt azt mondták, hogy egy jelenségre, egy adott személyre vagy intézményre tudja a nyomozóhatóság figyelmét felhívni, sokszor konkrétumokat nélkülöz. Amennyiben a feljelentésben foglaltak alapján a gyanú megerősítést nyer, akkor általában titkos információgyűjtést kell elrendelni. Másrészt arra hívták fel a figyelmet, hogy a névtelen bejelentésekből sok van, melyekből gyakran nem lesz nyomozás, mert sok közülük a rosszindulatú, bosszúból tett, melyek alaptalanok és alkalmatlanok a tényállás megállapítására, így e feljelentések elutasításra kerülnek. Számos interjúalany nyilatkozott úgy, hogy sok esetben ezen bejelentések ahhoz sok adatot tartalmaznak, hogy rögtön elutasítsák, ahhoz viszont keveset, hogy eljárás induljon belőle.

A **nevüket vállaló személyek által tett feljelentéseknél** gyakori, hogy az aktív vesztegető teszi a bejelentést, akinek az érdeke valamilyen oknál fogva megváltozott, vagy azért mert nem kapta meg, amit szeretett volna,⁸⁷ vagy mert elindult ellene egy büntetőeljárás. Feljelentő, aki az ügy kárvallottjának érzi magát; esetleg megsértődött és nem jött vagy nem úgy jött össze a helyzet, mint amiben megállapodtak. Olyan eset is van, amikor harmadik fél teszi a feljelentést, akit kihagytak az „üzletből” vagy aki egyéb okból tudomással bír az esetről, például a felesége elmeséli neki.

Befolyással üzérkedés esetén, az, aki nem kapta meg a várt ellenszolgáltatást, vagyis a kvázi sértett vagy a befolyás vásárló, aki jelenti az esetet.

A **hatósági bejelentésekről** összességében azt mondták, hogy nem túl gyakoriak, lehetne több olyan eset, amikor az ellenőrzésre jogosult szervek jelzik a gyanút a nyomozóhatóságnak – hiszen előbb észrevesznek helyzeteket – és az pedig megvizsgálja ezeket.

IV.2.8.2. Az oknyomozó újságírás, a sajtó és a nyilvánosság helye és szerepe a korrupció elleni küzdelemben

Valamennyi interjúalany (rendőr, ügyész és bíró) alapvetően azt mondta, hogy ma Magyarországon nem létezik oknyomozó újságírás, egy-két kivételtől eltekintve.

⁸⁶ Az ügyészség törvényességi ellenőrzést gyakorol a civil szervezetek felett lásd 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvény 11. §-a.

⁸⁷ Az ilyen esetekben, ha még nem történt meg a cselekmény megszervezése a tetten érését.

A rendőrök szerint az oknyomozó újságírás ma Magyarországon nagyon ritka, ha meg is jelenik egy cikk az inkább összeesküvés elméleteket sző, tények és konkrétumok hiányában.

A sajtó nagyon gyakran a kevés információt egy-egy ügyről felhígítja, kiszínezi és eladhatóvá teszi.

Problémát jelent, hogy ha kihallgatnak egy újságírót egyrészt magának akarja a sztorit, másrészt köti a titoktartás, nem működik együtt és nem adja ki az információ forrását. Ez a helyzet azonban változott, mert a 2012. évi LXVI. törvény a médiaszolgáltatásokkal és a sajtótermékekkel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló törvény módosította a Be-t, melynek értelmében az újságíró nem tagadhatja meg az információt átadó személy kilétének felfedését, amennyiben erre a bíróság kötelezi.⁸⁸

Többen említették, hogy jó lenne, ha az újságírók együttműködnének a nyomozóhatóságokkal, hiszen humán hírszerzőként működhetne. Megjegyezték, hogy számos esetben összemosák a szerepüket és néha állampolgárként, néha szervezetként kérnek a hatóságtól információt egy-egy cikkük elkészítéséhez.

Azt is említették, hogy egy-egy túl hamar megjelent cikk hátráltatja a nyomozást. Amennyiben konkrét bűncselekményről szerez tudomást úgy állampolgári kötelessége értesíteni a nyomozóhatóságot és nem cikket írnia róla és megjelentetni. Az újságírók általában egy adott ügyről megfogalmazzák a véleményüket, ami a nyomozást nem viszi előre. Erre példa, hogy beidéznék egy tanút, aki ismeri az ügyet a médiából és sajnos a tanú nem azt mondja el, amit tud, hanem ami a véleménye az ügyről.

Volt olyan megyei rendőrkapitányság (egy), ahol azt mondták, hogy figyelik a sajtót és az ott megjelentek alapján hivatalból is indul eljárás.

Olyan esetről is beszámoltak, amikor egy televíziós műsorban az adott újságíró rejtett kamerás felvételeket készített annak érdekében, hogy megnézzék hogyan lehet rokkantkártyát igényelni úgy, hogy nincsen meg hozzá az orvosi igazolása. A műsor során maga is korrumpálta az ügyintézőt. Ebben az esetben a nyomozóhatóság nem tehetett mást, mint kihallgatta gyanúsítottként a riportert.

⁸⁸ Be. 82. § (1) d) a médiatartalom-szolgáltató, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy, ha a tanúvallomásával a számára a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy kilétét felfedné, az ezzel kapcsolatos kérdésben, kivéve, ha a bíróság az információt átadó személy kilétének felfedésére kötelezte. Be. 82. § (6) A bíróság akkor kötelezheti a médiatartalom-szolgáltatót, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személyt a számára a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy kilétének felfedésére, ha három évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény felderítése érdekében az információt átadó személy kilétének ismerete nélkülözhetetlen, az ettől várható bizonyíték mással nem pótolható, továbbá a bűncselekmény felderítéséhez fűződő érdek - különösen a bűncselekmény tárgyi súlyára tekintettel - olyan kiemelkedő, amely az információforrás titokban maradásához fűződő érdeket egyértelműen meghaladja.

A rendőr és **ügyész** interjúalanyok véleménye azonos volt abban, hogy nem tartották kizártnak, hogy segíthetné a nyomozást az (oknyomozó) újságírói munka, azonban nem adja ki az informátorát az újságíró. Megemlítették, hogy vethet fel olyan szempontokat, ami bennük nem merült fel, nekik sem jutott eszükbe vagy az általuk feltártak alapján érhetőbbé válhatnak az elkövetők motivációi. A gazdasági korrupció esetén a hatósági tudomásra jutás egyik fajtája lehet és a gyanú szintjéig el tud jutni. Sajnos inkább a szenzációra mennek rá az újságírók. Alaposabban kellene leközölniük a híreket. Felkészült és alapos újságírókra lenne szükség. Fontos megjegyezni, hogy mindig oka van annak, hogy foglalkoznak egy-egy ügygel, a kérdés az, hogy ki generálta azt az okot. Sok interjúalany véleménye az volt, hogy felkészületlenek az újságírók, csak a „szenzációhajhászás” és a „sárdobálás” fontos számukra. Érdekes kérdésként merült fel a bizonyítékok beszerzésének kérdése, hiszen az újságíróknak nem a büntetőeljárás törvény szerint kell beszerezniük a bizonyítékokat, a Be-ben foglalt törvényességet szem előtt tartva. Az újságíró elkészíti rejtett kamerás felvételt és felhasználja cikke elkészítésekor. Ez a büntetőeljárásban olyan operatív munka, melyhez előzetes bírói engedélyt kell kérni.

Javaslatként fogalmazódott meg, hogy a sajtóban megjelent információk kezelésére sajtófigyelés, értékelés és elemzés kellene létrehozni az ügyészség szervezetben.

Az oknyomozó újságírók tevékenységéről úgy vélekedtek a meginterjúvolt **bírók**, hogy munkájuk probléma felvetésként hasznos, egy-egy „gyanúmorzsa” alkalmas lehet arra, hogy a hatóság utána nézzen. Elmondták, hogy munkájuk során nem találtak olyan ügygel mely egy oknyomozó újságírótól származó információ alapján indult volna. Azonban szükséges azt leszögezni, hogy ez csak akkor lehet hasznos, ha minden érdektől mentes, de sajnos ilyen ma Magyarországon nagyon kevés van.

Problémaként említették, hogy az újságírókat – tisztelet a kivételnek – az exhibicionizmus hajtja, hiányzik a szakmaiság és a tényeket lazán kezelik, továbbá a bulvár részét próbálják kidomborítani, se képesség, se türelem nincs meg bennük, továbbá az azonnali szenzációra hajtanak.

Másrészt azt érzékelik, hogy az oknyomozó újságírók által feltárt ügyek – bár igen kevés van – most visszaszorulóban van, és szükséges hozzá egy bátor újságíró.

Két bíró is megjegyezte, hogy jó a helyi sajtóval való együttműködésük, van ahol együttműködési megállapodást is kötöttek a helyi televízióval.

Abban is egyet értettek a bíró interjúalanyok, hogy alkalmas lehetne a hatóság figyelmének felhívására egy-egy alaposan megírt cikk, ha olyan tényeket tár fel melyek relevánsak egy eljárás megindítására.

Az egyik bíró felhívta a figyelmet arra is, hogy az újságírás egy teljesen más műfaj. Egy újságíró gyorsabban és lényegre törően át tud látni egy korrupciós ügyet, továbbá óriási különbség, hogy neki nem kell a bizonyítással vesződni.

A sajtó szerepéről azt mondták, hogy fontos, hiszen a nyilvánosság megvéd.

Egy bíró elmondta, hogy ő a sajtó munkatársait a vádismertetésre, a perbeszédre és az ítélethirdetésre engedi be, egyébként pedig kizárja őket, mert „zavaró”.

IV.2.8.3. A közérdekű bejelentő, mint a korrupció felszámolásának egyik lehetséges eszköze

A whistleblowing elsősorban az angolszász országokban terjedt el. Magyarul sokszor a „kongatni a vészharangot” kifejezéssel fordítják. A kifejezés azt az eljárást takarja, amikor valamilyen bizalmas és különleges információk osztanak meg a hatóságokkal, amelyek valamilyen titkolt és jogellenes cselekményeket lepleznek le.^{89,90}

Sok esetben az interjúalanyok úgy vélték, hogy hazánkban nem működik a közérdekű bejelentő intézménye, ezért a névtelen bejelentőkkel kapcsolatos tapasztalatukat osztották meg.

A **rendőrök** szerint általában közigazgatási eljárás sértettjei, „vélt áldozatok”, tény és adattartama nincsen a bejelentésüknek és a sértettség vezérli őket. Számít az is, hogy egy-egy állampolgár mit érez sérelmesnek. Névtelen és konkrétum nélküli bejelentések ezek, tartalmuk szerint feljelentésként vannak elbírálva, pedig jó lenne húzni egy határt, hogy mivel kell és mivel nem foglalkoznia a nyomozóhatóságnak. A névtelen bejelentések problémái egyrészt, hogy sokan visszaélnék vele és csak azért teszik, hogy valakit besározzanak; másrészt sok a mentális problémában küzdő ember, aki hivatali visszaélést jelent pedig üldözési mániában szenved és nincs valóság alapja a történetnek; harmadrészt működik a névtelenség vagy éppen a zárt adatkezelés, de ez formálissá válik, hiszen aki részt vett a korrupciós cselekményben vagy legalábbis tanúja volt, csak az tudhat róla, így a többiek is rájönnek ki lehetett a feljelentő.

Az egyik rendőr interjúalany javaslatként fogalmazta meg azt, hogy a jogszabályi környezetet kell olyanná tenni, hogy nyugodtan bemenjek az állampolgár a (nyomozó)hatósághoz, mesélje el, amit tud és mehessen haza.

A közérdekű bejelentőkkel/névtelen feljelentőkkel az **ügyszeknek** sincsen jó tapasztalata, mert nem ír semmi konkrétumot bejelentésében. Az egyik interjúalany azt mondta, hogy az ilyen bejelentéseket inkább a NAV használja és adóéjárás alapja lesz.

⁸⁹ <http://k-monitor.hu/eszkozta/whistleblowing/whistleblowing>

⁹⁰ Lásd még: http://k-monitor.hu/files/page/kiadvany_TI-KM-wb.pdf

Volt, aki úgy gondolta, hogy ez is egy út, ahogy a hatás tudomására juthat információ, és ha csak egy ügy is van, ami így kezdődött és sikeres felderítéssel végződött, akkor jó jogintézményről van szó.

Több interjúalany véleménye szerint a közérdekű bejelentés azért nem működik hazánkban, mert a potenciális bejelentők félnek a retorziótól. Nincs hagyománya e jogintézménynek, illetve a szocializmus miatt inkább a besúgó beállítódás társul hozzá. Továbbá hangsúlyozták, hogy nincs megfelelő védelem a bejelentők számára, az állampolgárok nem akarnak évekig a nyomozóhatóságra és bíróságra járni. Nehezíti a helyzetüket, hogy körülményes az információ bizalmasságát megőrizni, hogy ne derüljön ki a bejelentő személye, hiszen igen szűk kör, aki tudomással bír a cselekményről, emiatt e téren a tanúvédelem sem működik igazán.

Érdekes kérdés, hogy hova helyezi a jogrendszer a közérdekű bejelentőket. Jelenleg a *2013. évi CLXV. törvény a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről törvény szabályozza* ezt a jogintézményt.

A törvény 2014. január 1-jén lépett hatályba. E törvény 1. § (3) bekezdésében így határozza meg a közérdekű bejelentés fogalmát: „A közérdekű bejelentés olyan körülményre hívja fel a figyelmet, amelynek orvoslása vagy megszüntetése a közösség vagy az egész társadalom érdekét szolgálja. A közérdekű bejelentés javaslatot is tartalmazhat.”

A panaszokat és a közérdekű bejelentéseket az Alapvető Jogok Biztosa vizsgálja ki.⁹¹ A törvény meghatározza a közérdekű bejelentők védelmére vonatkozó intézkedéseket is.⁹²

Volt olyan vélemény, hogy a közérdekű bejelentések intézményét a büntetőeljárás törvénybe kellene szabályozni és széleskörű védelmet, a bejelentő személyiségi jogainak védelmét kellene biztosítani, továbbá szabályozni a rosszindulatú bejelentések esetén a rágalmozás és hamis vád kérdését.

⁹¹ <http://www.ajbh.hu/kozerdeku-bejelentes-benyujtasa>

⁹² Lásd 11-12. §: **11. §** Minden, a közérdekű bejelentő számára hátrányos intézkedés, amelyre a közérdekű bejelentés miatt kerül sor - a 3. § (4) bekezdésében foglalt intézkedések kivételével - jogellenesnek minősül akkor is, ha egyébként jogszerű lenne.

12. § (1) Veszélyeztetett közérdekű bejelentőnek minősül - a 3. § (4) bekezdése szerinti eset kivételével - az a közérdekű bejelentő, aki tekintetében valószínűsíthető, hogy életkörülményeit súlyosan veszélyeztethetik az általa tett közérdekű bejelentés miatt őt - a 3. § (4) bekezdése szerinti eset kivételével - fenyegető hátrányok.

(2) A természetes személy közérdekű bejelentő, ha veszélyeztetettsége valószínűsíthető, jogszabályban meghatározott bejelentővédelmi támogatásokra jogosult.

(3) Az állam a közérdekű bejelentő részére a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvényben meghatározott támogatásokat biztosítja az ott meghatározott feltételek szerint.

A bírók szerint, amennyiben valós adatokon alapul, és ha valóban a „közt” képviseli, akkor hasznos lehet, de Magyarországon az ilyen bejelentés nagyon alacsony számú. Példáként említik, hogy általában egy-egy sérelmes hatósági döntés esetén tesznek feljelentés az ügyintéző ellen olyan indokkal, hogy autót vásárolt, melyre biztosan nem volt pénze. Ezen esetekben az egyéni sérelem dominál és nem a közérdek. A bírók elismerik, hogy nem könnyű megszüntetni azt, hogy mikor érdemes utána menni egy-egy ilyen bejelentésnek. Ez nehéz feladat elé állítja a nyomozóhatóságokat.

IV.2.8.4. Időszerűség kérdése

Beccaria⁹³ már 1764-ben „A bűnökről és a büntetésekről” („*Dei delitti e delle pene*”) című művében lefekteti alapelveként azt a tételt, hogy a büntetésnek azonnalinak és hatékornak kell lennie. „Minél gyorsabb a büntetés és minél közelebb esik az elkövetett bűnhöz, annál igazságosabb és annál hasznosabb... [A] büntetések gyorsasága hasznosabb, mert minél kisebb az időbeli távolság a büntetés és a gaztett között, annál erősebb az emberi lélekben ennek a két eszmének az összekapcsolása: bűn és büntetés.”⁹⁴

Sok kritika éri a hazai igazságszolgáltatást azon a téren, hogy elhúzódnak az eljárások.⁹⁵ A bűncselekmény elkövetésétől számított gyakran 5 vagy 10 év múlva történik meg a büntetőjogi felelősségre vonás. Elítélő és felmentő ítélet esetén is megterhelés a vádlottnak, hogy ennyi ideig a büntetőeljárás hatálya alatt áll.

A **nyomozati szakra** vonatkozóan **rendőr és ügyész** interjúalanyok tapasztalatai nagyjából egységesek. Az ügyek több csoportra oszthatók, ennek megfelelően a nyomozási idő is lehet hosszabb vagy rövidebb. Ez általában a vádlottak számától, az aktív vesztegető együttműködésétől, a tetten éréstől, megbízhatósági vizsgálat eredményétől, operatív eljárásban keletkezett adatok feldolgozásától függ. Bonyolultabb gazdasági vesztegetés esetén vagy olyan hivatali vesztegetésnél, ahol más bűncselek-

⁹³ 1738-1794 között élt felvilágosodáskori jogász, jogtudós.

⁹⁴ Cesare Beccaria: A bűnökről és a büntetésekről, ford.: Madarász Imre, Attraktor, Máriabesnyő, 2012. 43-44. o.

⁹⁵ A strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága számos esetben elmarasztalta Magyarországot az Emberi Jogok Európai Egyezményének (hazánkban az 1993. évi XXXI. törvény hirdette ki) 6. cikke (1) bekezdés alapján, mely lefekteti, hogy „Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen nyilvánosan és **ésszerű időn** belül tárgyalja...”. Az elmarasztalások olyan esetekben történtek, ahol az ügyek 13 év és 7 hónap, 10 év, 7 év 4 hónap, 7 év 3 hónap, stb. tartottak. Az elmarasztalásokról részletesen az alábbi oldalon lehet olvasni: http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Hungary_ENG.pdf

mény is megvalósult kifejezetten hosszú lehet a nyomozás tartama. Vannak viszont olyan korrupciós cselekmények, ahol nagyon rövid a nyomozás tartama, ezek azok az ügyek, ahol bíróság elé állításra kerül sor, itt jellemzően 1-2 napig tart a nyomozás.⁹⁶ Tettenérés esetén 1-2 hétig, hivatali visszaélés esetén tett alaptalan feljelentés elutasítása is általában 1-2 nap. Az egymozzanatos vagy egyszerű megítélésű cselekmények nyomozás jellemzően 1-2 hónap, míg a névtelen feljelentés, ami komolyabb, de nem tartalmaz sok konkrétumot 2-3 hónap,⁹⁷ azután általában megszüntetés lesz a vége. Az interjúk szerint a vesztegetések általában 6-12 hónap nyomozást igényelnek, a nagy és bonyolult ügy általában 2 éven túl is fut.⁹⁸ A gazdasági bűncselekményeket (is) tartalmazó ügyekben 3-4 év szükséges a nyomozás befejezéséhez. Egy extrém példa, hogy volt olyan nyomozóhatóság, amelynél a választások rendje elleni bűncselekmények⁹⁹ esetében még a 2010-es választásokon történt eset nyomozása zajlik. A kiemelkedő ügyeket nem egyszer 1-2 év operatív felderítés is megelőzi.

A **bírósági szakban** az eljárás tartama attól függ, hogy milyen a vád tárgyává tett cselekmény, hány vádlott van és milyen az elkövetési magatartás. Törvényszéken, első fokon, kis súlyú ügyek esetén egy tárgyalással, egy hét alatt fejeződnek be az ügyek. Több vádlottas ügyben – 40 vádlotton felül – ez 5-6 év is lehet. És ez még csak az elsőfokú ítélet megszületésének ideje.

IV.2.8.5. Elkövetői kör

Az interjúalanyok tapasztalatai alapján az elkövetők *életkorukat* tekintve jellemzően fiatalok, illetve középkorúak. Utóbbi életkorúak azért is lehetnek felülreprezentáltak e bűncselekmény elkövetői között mert hivatali vesztegetés vagy hivatali visszaélés elkövetéséhez szükség van valamilyen hivatali pozícióhoz, illetve gazdasági vesztegetés esetén általában a tapasztaltabb vállalkozók kerülnek ilyen cselekményekkel kapcsolatba.

A gyakorlati szakemberek a korrupciós cselekmények elkövetőinek foglalkozásánál általában a hivatalos személyeket említették: a rendőrt, a határőrt, a vámost, az önkormányzati ügyintézőt, a jegyzőt, az építésügyi hatóság alkalmazottját; a NAV ellenőrt, a büntetés végrehajtási dolgozót említették. Mint mondták iskolázottságukat

⁹⁶ Rendszerint külföldi állampolgárok (vagy magyarok), akik a határnál vagy egyéb közúti intézkedés során ajánlanak fel az intézkedő rendőrnek/határőrnek bizonyos összeget.

⁹⁷ Ezen esetekben a feljelentésbe foglalt adatoknak utána kell nézni, a bürokrácia pedig lassú, minimum 2-3 hét mire egy közhiteles nyilvántartásból megkapják a kért adatokat.

⁹⁸ Ilyenek a sok vádlottas ügyek (10-20 vádlott) vagy a sorozatosságot vizsgáló ügyek.

⁹⁹ Lásd régi Btk. 211. §, új Btk. 350. §

és intelligenciájukat nézve az alacsonyabb iskolai végzettségtől a felsőfokú végzettségig, továbbá a csaló, megélhetési bűnözőtől a jól szituált, furfangos¹⁰⁰ és kvalifikált fehérgalléros elkövetőig¹⁰¹ minden megtalálható.¹⁰² Alacsonyabb iskolai végzettséggel főleg a családi alapcselekményt megvalósító elkövetők rendelkeznek. Felsőfokú végzettségük van a hivatalos személyeknek. A gazdasági bűncselekmény elkövetői általában jól képzettek és körütekintőek, vagy nem iskolázott strómanok.

IV.2.8.6. Védők felkészültsége és taktikájuk

Ezt a témakört csak a bíró interjúalanyoknál vetettük fel. Valamennyien azt mondták, hogy a védők felkészültsége attól függ, hogy kirendelt védő-e, vagy meghatalmazott, és az utóbbi a felkészültebb. Ezekben az ügyekben zömében meghatalmazott védők szerepelnek, mert a gyanúsítottak rendelkeznek megfelelő anyagi erőforrással jó védők megbízásához. Ezekben az ügyekben gyakoribbak az ún. „sztárügyvédek”, ami három dolgot jelent: egyrészt a jogi szolgáltatás széleskörű, melyet ügyfelének nyújt, másrészt kiterjedt média kapcsolattal rendelkezik, harmadrészt van kapcsolatrendszere a háttérben, amit a nyomozati szakban tud hasznosítani. Általában nagyobb irodák, amelynek van szakértői bázisa például könyv-és elmeorvos szakértő, vagy épp megrendelnek szakvéleményt egyetemi oktatóktól. Jogi tudásuk kimagasló. Őket megtalálják a vádlottak, de nem tudjuk, mire szól a megbízás például felmentésre vagy lehet azért fizet a terhelt, hogy akit ki kell vonni az ügyből ne kerüljön a hatóság látókörébe, ne látszódjon meddig terjed az ügy valójában. A bírók úgy látják, hogy nincs speciális védői kar a vesztegetési ügyekre. Van azonban példa arra, hogy a védők, előtte ügyészként, rendőrként vagy Apeh ellenőrként dolgoztak, így ők tudják mi az adott szervezet gyengesége, jobban átlátják egy-egy ilyen ügyet. A védők gyakran az eljárás elhúzóására „játszanak” hiszen az időmúlás a terhelt javára értékelendő. Általában mindent megtesznek, hogy a végén hatályon kívül helyezés legyen, például sok vádlottas ügyben helyettesítik egymást össze-vissza, mely nem a vádlott érdekét tartja szem előtt, érdekellentétet és eljárási hibát eredményez.

Érdekes kérdés, amikor a védekezés a társadalomra veszélyességben való tévedésre vonatkozik. Így eset gyakran előfordul például akkor, amikor a rendőr szívességből belenézett a nyilvántartásba és onnan adatot szolgáltatott egy barátjának, családtag-

¹⁰⁰ Ezen jelzőt nem egy interjúalany a felszámolókra vonatkozóan használta.

¹⁰¹ Sok esetben felkészült emberek, így minden tevékenységük le van papírozva. Egy önkormányzati képviselőnek vagy egy polgármesternek adták a lehetőségei, hogy szakembereivel (jogász, közbeszerzési referens, jegyző, informatikus) a legális ügymenet látszatát keltse.

¹⁰² Nagyon vegyesnek mondható az analfabétától az egyetemi tanárig volt mindenre példa.

jának. A társadalomra veszélyességben való tévedést csak azon esetekben jöhet szóba, ha a rendőr ezt szívességből teszi – ez hivatali visszaélés. Amint ezt pénzért vagy más előnyért csinálja, már vesztegetés és a társadalomra veszélyességben való tévedésről nem beszélhetünk.¹⁰³

IV.2.8.7. Jellemző felderítési és bizonyítási eljárások és eszközök

A **rendőrök** szerint a leghatékonyabb felderítési technika a **titkos információgyűjtés**,¹⁰⁴ továbbá a **tettenérés**. Az előbbit alapvető bizonyítási eszközként tekintették és megjegyezték, hogy anélkül szinte bizonyíthatatlan a cselekmény - néha még az így szerzett bizonyítékokkal is.

A **titkos információgyűjtést**¹⁰⁵ a felderítő osztály végzi. Problémaként említették, hogy annak érdekében, hogy védjék a technikájukat nem adnak át minden információt. Ennél nagyobb baj, hogy sok esetben nem tudják mi minősül fontos információnak az adott ügyben. Ha például egy gazdasági bűncselekmény esetén, ha egy cégladáról beszélnek, akkor az fontos. Volt olyan ügy, amikor a felderítő ezt nem tekintette annak. A **fedett nyomozók** alkalmazása kapcsán azt mondták, hogy nem tudnak róla, hogy lett volna ilyen esetük, de nagyon bürokratikus és amikor náluk felmerült az alkalmazásának kérdése, akkor elvetették, mert nem lett volna „ár/érték” arányos.

A korrupciós cselekmények nyomozásánál az alábbi tipikus **bizonyítási eszközök** alkalmazását tartják jellemzőnek: résztvevők kihallgatása és szembesítése (tanút egy másik tanúval, gyanúsított egy másik gyanúsítottal, a gyanúsított és tanú szembesítése nyomozati szakban ritka); okirati bizonyítékok; amennyiben vannak, mobiltelefon cellainformációi; bankszámlán a pénzmozgás; emailek; sms-ek; közösségi portálok; házkutatás.

A múltban megtörtént események 99%-ának nincsen okirati bizonyítéka, amennyiben van az okiratok alapján a bűncselekmény ritkán felderíthető, így főként a személyi bizonyítási eszközökre, tanúvallomásokra tudnak hagyatkozni a nyomozók.

¹⁰³ Elek Balázst idézve „a jogirodalom azt hangsúlyozza, hogy a cselekmény társadalomra veszélyességének tudatát a cselekmény jogellenességének, erkölcsellenességének vagy egyébkénti társadalmi helytelenítésnek tudata adhatja”. „A társadalomra veszélyességet nem az egyén értékítélete, hanem a jogi normához igazodóan a társadalmi közfelfogás alakítja ki.” Elek Balázs: *Juris ignorantia non excusat? A jogi tévedés a gazdasági büntetőperekben*. Rendészeti Szemle, 2009/7-8.sz. 96-109.o.

¹⁰⁴ A 2001. évi XXXI. törvény adott felhatalmazást az ügyészségnek a titkos információgyűjtésre.

¹⁰⁵ Lásd az 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 63. §

A tanúkihallgatások visszásságaként említették, hogy a tanúk felfogása a korrupciós cselekmények vonatkozásában nem feltétlen elítélő. Az elkövetőnél pedig nincsen meg az a pszichés háttér, az a lelkiismeretfurdalás, ami egy emberölésnél megvan, így erre nem tud hatni a kihallgató. Érdekes problémaként vetődött fel annak szükségessége, hogy a kihallgatásokról videó felvétel készüljön. Tudniillik, főleg strómanok esetén, az első gyanúsított kihallgatás alkalmával az adott személyről egyértelműen kiderül, hogy nem lehet egy több milliárd forintos projektet levezénylő cég ügyvezető igazgatója, amikor a saját nevét sem tudja leírni. Ez az írott jegyzőkönyvből gyakran nem köszön vissza és az ügyész, valamint a bíró már nem így fogja látni és megítélni a gyanúsítottat, mert mire odakerül már „ki lesz okosítva”.

Az **ügyész** interjúalanyok véleménye szerint a leghatékonyabb – és korrupciós cselekmények esetén viszonylag gyakran alkalmazott – felderítési eszköz a **titkos információgyűjtés** (főleg telefon-, ritkábban helyiséglehallgatás), melyet – többek között – a Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ, vagy jogelődje: a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat, RSZVSZ) és a rendőrség felderítő osztálya végez az ebből származó adatok a bizonyítás fő eszközei is. A nyomozás megindulása után a **titkos adatszerzés**¹⁰⁶ is elrendelhető, melyet a nyomozóhatóság – a rendőrség vagy a nyomozó ügyészség – fogatosít. Általában akkor alkalmazzák, ha más módon nem szerezhető be az adott bizonyíték, vagy ha megakadnak egy adott ügyben. **Finszter Géza** a titkos információgyűjtés kapcsán arra hívja fel a figyelmet, hogy e jogintézménynek a társadalmi rendeltetése az igazságszolgáltatás előkészítése. Ez – véleménye szerint – két további feltételt kívánna meg: „a) az ügyész teljes terjedelmű rendelkezési jogát a titkos információgyűjtés felett; b) a titkos információgyűjtés teljes anyagának megismerését a vád megalapozásához”.¹⁰⁷ Javasolja továbbá, hogy a titkos nyomozás teljes szabályozása az eljárási kódexben szerepeljen; az információgyűjtés teljes ügyészi felügyelet alatt valósuljon meg; a nyílttá tételben az ügyész rendelkezési joga legyen kizárólagos; valamint a bűnüldözési célú felderítést csak nyomozóhatóság folytathasson.¹⁰⁸ „A titkos felderítés szükséges és arányos bevetésével a korrupció legsúlyosabb esetében, beosztásra és pártállásra tekintet nélkül, mindenkivel szemben érvényesíthető lehet az állam büntetőigénye, ami valódi visszatartó erőt képviselhet, kizárva mind a bűnüldözés átpolitizálódását, mind pedig a politika kriminalizálódását.”¹⁰⁹

Ugyanilyen mértékben hatékony és sikeres a **tettenérés**, amennyiben a hatósági tudomásra jutás még a pénzáadás előtt történik. Az interjúalanyok többsége úgy

¹⁰⁶ Lásd Be. 200-206. §

¹⁰⁷ Finszter Géza: A korrupció nyomozása, Belügyi Szemle, 2011 (59) 11. szám 87. o.

¹⁰⁸ Finszter (2011) im. 97.o.

¹⁰⁹ Finszter (2011) im. 97.o.

véli, hogy a tettenérés megszervezésére kell törekedni. A fentiekén kívül a tanúkihallgatás, amelynél fontos a kihallgatástaktika és –technika.¹¹⁰ Az ún. dominó elv miatt, tudniillik ha sikerül az egyik felet rávenni, hogy mondja el mi történt és ezt ő teszi meg először, akkor akár a büntetőjogi felelősségre vonástól is mentesülni tud vagy legalábbis enyhébb büntetésre számíthat. Egy eset általában hoz magával többet is. Példaként említhető a gépjármű oktató esete, aki 20.000 forintot kért egy hallgatójától, hogy átengedje a vizsgán. A hallgató feljelentést tett. Az oktató tagadása mellett ez önmagában kevés bizonyíték lett volna, azonban – a múlt felgöngyölítésével: megkerestek régebbi hallgatóit az oktatónak – sikerült 8 tanúvallomást szerezni olyan személyektől, akik egymást nem ismerték, így a 8 állítás és 1 tagadás már kellő bizonyítékká vált. Bizonyos esetekben – melyek inkább a hivatali visszaélés bűncselekményre jellemző – az okirati bizonyítékok, a bankszámla mozgások nyomon követeése, a híváslisták megkérése, a gyanúsított kapcsolati hálójának felderítésére; a gazdasági bűncselekményeket is tartalmazó ügyekben (például hűtlen kezelés, sikkasztás) a könyvszakértők igénybevétele is jellemző nyomozati lépés. Fedett nyomozó alkalmazásáról egyetlen interjúalany számolt be. Az eset érdekessége, hogy végül nyomozás megszüntetéssel zárult az ügy. Egy gyárból annak alkalmazottai loptak ki szerszámgépeket, melyek értékesítésében egy rendőr is részt vett. Az akkori Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatára derítette fel az ügyet. Ezt követően egy fedett nyomozót alkalmaztak, aki a rendőrtől vásárolt lopott szerszámgépet. Végül a gyár „kibújt” az ügyből, úgy nyilatkoztak, hogy azokat a gépeket már le akarták selejtezni. Gyakorlatilag a sértett visszakozott, gyaníthatóan féltette a jó hírnevét. A lopásban érintett alkalmazottait végül ki sem rúgta, továbbá azt mondta nekik, hogy ha kell valamilyen gép inkább kérjék el. Több interjúalany gondolta úgy, hogy Magyarország kicsi ország a fedett nyomozók alkalmazásához. Sokkal többet kellene őket mozgatni, másik városba költöztetni. Összességében azt tudjuk mondani, hogy amennyiben nincsen operatív tevékenységből származó bizonyíték vagy tettenérés, a korrupciós cselekmények nagyon nehezen bizonyíthatóak, mert kevés a tanú és az okirati bizonyíték.¹¹¹

¹¹⁰ A kihallgatási taktikákról lásd részletesen Dr. Ibolya Tibor: A kihallgatási taktika a nyomozásban <http://ibolyatibor.atw.hu/Sajat/3.pdf>

¹¹¹ A bizonyítás során felmerülő nehézségekről, továbbá a titkos információgyűjtés során keletkezett bizonyítékok felhasználásáról részletesebben lásd Dr. Török Zsolt: Hivatali és korrupciós bűncselekmények bírói gyakorlatának aktuális kérdései 2. rész in. *Ügyészek Lapja* 2010/3-4. 5-16.o. http://www.ugyeszek.hu/ftp/tartalom/ugyeszek_lapja/2010/ul2010_3-4_all.pdf?phpMyAdmin=5e79130c4a2a408b3f002bed9c4d2fba

valamint dr. Török Zsolt: Titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés során beszerzett bizonyítékok értékelése a bíróság előtt. In. *Ügyészek Lapja* 2005/6. 19-31. o. http://www.ugyeszek.hu/ftp/tartalom/ugyeszek_lapja/2005/ul2005_6a.pdf?phpMyAdmin=5e79130c4a2a408b3f002bed9c4d2fba

A Be. 78. § (3) bekezdése szerint „A bíróság és az ügyész a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, és a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg.” Vajon a bírói meggyőződés mennyiben a bizonyítékok logikai láncának értelmezése és mennyiben alapul a konkrét bíró szubjektív meggyőződésen. Elek Balázs szerint a „bírói belső meggyőződés, amit a büntetőeljárás törvény mérceként előír, olyan pszichológiai tényezők alapján alakul ki, amelyeknek az ismerete tudatosabbá teheti a vallomások megszerzését és értékelését. A hagyományosan megkövetelt logikus és formalizált vallomásértékelést ezért jobban összhangba kellene hozni a pszichológiai szempontokkal...”¹¹²

Az interjúk tapasztalatai szerint a **bizonyítékok értékelését** a bírók a Be. szabályai szerint (Be. 78. §) egyesével, egyesével és a többivel összevetve értékelik. Az értékelés kiterjed azon bizonyítékok felsorolására, melyeket az értékelés körébe vont a bíró, és a szelektálásának okait is indokolja. Vizsgálja, hogy a vádlotti védekezés tartalma megáll-e: mit állít és önmagában mennyire következetes és mennyiben egyező. Az interjúalanyok szerint nincs primátusa egyik bizonyítási eszköznek sem és nincsen eltérés az értékelésben: egy többszörös visszaesőnek is ugyanolyan lehet a szavahihetősége. Az értékelésnél a józanész és a logika is nagy szerepet játszik. A tanúk vallomása esetén a szavahihetőség és az életszerűség dominál. Egy állítás és egy tagadás tipikus bizonyítékhiányos felmentés (Be. 331. §) lesz, ha nincsen egyéb okirati bizonyíték. Hangsúlyozták, a kétségkívüli bizonyítottság szükségességét, így a legkisebb kétség esetén is felmentik a vádlottat. A **bizonyítékok kizárására** korrupciós cselekmények esetén általában – és nem gyakrabban, mint más ügyekben – akkor kerül sor, ha például a titkos információgyűjtés esetén túllépik a határidőket, továbbá egy-egy tanúvallomás esetén, amikor a mentességre vonatkozó kioktatás és figyelmeztetés elmarad vagy nem megfelelő.

A korrupciós cselekmények megítélésében a *bírói gyakorlat kiegyensúlyozottságáról* meglepő módon nagyban eltérő válaszokat adtak a bíró interjúalanyok, melynek – véleményünk szerint – az is lehet az oka, hogy eltérő esetekkel találkoztak ítélkezési gyakorlatuk során. Az egyik interjúalany szerint általában a bizonyítás okoz nehézséget és nem a cselekmény jogi minősítése. Ez a megjegyzés annyiban mindenképpen érdekes, hogy alátámasztja azt a hipotézisünket, hogy ha a büntető igazságszolgáltatás küszöbét valóban csak a relatíve enyhe súlyú és egyszerű megítélésű korrupciós cselekmények lépik át, akkor valóban csak bizonyítási nehézséggel és nem minősítési problémával állunk szemben. Az egyik bíró hangsúlyozta, hogy a jogértelmezési kérdések felmerülése mellett a bírói gyakorlat tekinthető egységesnek. Akik viszont

¹¹² Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban, Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft, Debrecen, 2008. 17.o.

úgy vélekednek, hogy a korrupciós ügyekben nem egységes a bírói gyakorlat, olyan Bírósági Határozatokra hivatkoztak, mint például a BH 2014.4.100.¹¹³ Volt, aki úgy vélekedett, hogy a büntetéskiszabás területén azért lehetnek eltérések, mert nem sűrűn előforduló cselekményekről van szó, hogy kialakulhatott volna az egységes büntetéskiszabási gyakorlat. Egy másik bíró azt hangsúlyozta, hogy a bírói szubjektumnak¹¹⁴ mindig van szerepe egy ítélet meghozatalában, a bíró büntetéskiszabási szemlélete egyéni¹¹⁵ továbbá, hogy ezen ügyek egy része nagyon eltérő egymástól és nem összehasonlítható.

Természetesen az 56. BK vélemény¹¹⁶ a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőkről jogforrás, melyet minden bíró szem előtt tart. Az 56. BK III. 8. pontja ugyanis azt mondja ki, hogy „Az egyébként nem korrupciós bűncselekménynek minősülő cselekmények korrupciós jellegű elkövetése súlyosító körülmény.” Az 56. BK véleményben foglaltakon kívül szempontként említették a konkrét cselekmény tárgyi súlyát, illetve egy adott szervezett, mint például a rendőrség vagy az ügyészség, tekintélyének megóvását.

IV.2.8.8. A jogtalan előny elvonásának kérdése

A bűncselekményből az elkövetőnél realizálódott bármely előny elvonása – legyen ez pénzben kifejezhető vagy egyéb érték – elengedhetetlen, mert megfelelő visszatartó

¹¹³ BH 2014.4.100 Nem hivatali vesztegetést vagy hivatali visszaélést, hanem csalást valósít meg az a rutinellenőrzési munkakört betöltő adóhatósági munkatárs, aki a hivatalosság látszatát keltve az általa kiszemelt vállalkozónak a valóságtól eltérően azt állítja, hogy ellene a tervek szerint belátható időn belül vagyonosodási vizsgálatot fognak lefolytatni, és e vizsgálat elhárítása fejében tőle anyagi ellenszolgáltatást kér és vesz fel jogtalanul. Ugyanezt a bűncselekményt a hivatalos személyként elkövetett közokirat-hamisítás büntetettével halmazatban valósítja meg a fenti adóhivatali munkatárs, ha a valóságtól eltérően azt a látszatot kelti, hogy a kiszemelt vállalkozó ellen az adóhatósági (vagyonosodási vagy más) vizsgálat már folyik és pénzbeli juttatás fejében olyan fiktív jegyzőkönyvet készít és ad át a vállalkozónak, miszerint a vizsgálat vele szemben hátrányos következmény alkalmazására alapot adó megállapítás nélkül lezárult [1978. évi IV. tv. 318. §; 277. § (1) bek. a) pont].

¹¹⁴ A büntetés kiszabás során a bírói szubjektum szerepéről Dr. Elek Balázs így ír cikkében: „... minden bíró, más és más. Az egymástól adottságokban, képességekben, hajlamokban, rátermettségben, érdeklődésben, vérmérsékletben eltérő bírók...” „Amíg emberek ítélkeznek, addig az ítélet meghozatalában a bíró személyes habitusa, szemlélete, értékrendje is kifejeződik.” Természetesen leszögezi Elek, hogy a bíró egyéni büntetéskiszabási szemlélete nem ütközhet az általános büntetéskiszabási bírói gyakorlattól. Elek Balázs: A bíró büntetéskiszabási szemléletének jogalkotói alakítása in. Kriminológiai Közlemények 70. Válogatás a Magyar Kriminológiai Társaság 2011. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott előadásokból (Szerk. Dr. Kadlót Erzsébet), Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2012. 20-21.o.

¹¹⁵ Előfordulhat, hogy egy látszólag azonos cselekmény esetén – rendőr elfogadott 5000 forintot – az egyik bíró 2 év szabadságvesztést ad 1 évre felfüggesztve, egy másik pedig próbára bocsátást.

¹¹⁶ <http://www.lb.hu/hu/kollvel/56-bkv>

erőt jelenthet, amennyiben az elkövető tudja, hogy a büntetés mellett a bűncselekmény által számára keletkezett gazdagodást is vissza kell szolgáltatnia. Tudjuk, hogy a gazdasági bűnözés – amely mögött szinte minden esetben található korrupciós cselekmény is, bár nem mindig bizonyítható – több milliárdos kárt okoz évente hazánkban. Tóth Mihály¹¹⁷ szerint hazánkban 1998 és 2005 között az átlagos kárérték 30 milliárd forint fölött volt, de a 2003. évben 67,5 milliárd forintot tett ki. A zár alá vétellel, majd vagyonekobbzással a károk 10-15%-a térült meg, a többi a bűnözőknél maradt. Az általában aránylag enyhe büntetések miatt a bűnözők nem is vállalnak túl nagy kockázatot.

Azt is mondhatjuk, hogy „megéri” egy-két év börtönbüntetést is „bevállalni”, ha a büntetés kitöltése után az abból származó pénz az elkövetőt gazdagítja.

A jogtalan előny elvonásának, továbbá a bűncselekményből származó előny elvonásának módja hazai jogrendszerünkben a **lefoglalás**, mely a bizonyítás vagy az elkobzás, illetőleg a vagyonekobbzás biztosítása érdekében rendelhető el (Be. 151-158.§) valamint a **zár alá vétel** (Be. 159-160.§). A bűnügyi aktakutatás eredményeit e témában „A jogtalan előny formája és elvonásának lehetőségei” c. IV.1.3. fejezetben mutattuk be.

A szabályozás gyakorlati nehézsége az interjúalanyok szerint, hogy a zár alá vétel tárgya dolog, vagyoni értékű jog, követelés, illetve szerződés alapján kezelt pénzeszköz lehet. Érdekes kérdés, hogy mi a helyzet, ha a jogtalan előny nem pénz és nem is dolog,¹¹⁸ ennek az elvonása hogyan történjen. A gyakorlatban problémát jelent, hogy csak a meggyanúsítás után, a gyanúsított esetében lehet a lefoglalást és a zár alá vételt kezdeményezni. Ugyanis mire eljut a gyanúsításig az eljárás a legtöbb esetben már nincsen értelme és nincs is meg az adott vagyontárgy. Például, ha egy házkutatás során a nyomozó nagyobb összegű pénzt talál nincs lehetősége, jogalapja elhozni. Mire viszont bizonyítja, hogy a pénz bűncselekményből származik, az már nincsen meg. Ez a példa is alátámasztja a gyakorlati szakemberek általános vélekedését, hogy igen nehéz annak bizonyítása, hogy a vagyon bűncselekményből származik. Amennyiben bünszervezetben történik az elkövetés a bizonyítási teher megfordul (lásd Btk. 74. § (4) bekezdés) és az elkövetőnek kell bizonyítania, hogy nem bűncselekmény elkövetéséből származik a kérdéses vagyon. Ezt a megoldást kiterjesztenék több bűncselekmény vonatkozásában. Gyakran előfordul, hogy a gyanúsítottak nem rendelkeznek látható vagyonnal. Ennek általában az az oka, hogy zsebszerződésekkel és egyéb

¹¹⁷ Tóth Mihály: A fehérgalléros bűnözés; a gazdasági bűnözés in. Gönczöl Katalin, Kerezsi Klára, Korinek László, Lévay Miklós (szerk.) Kriminológia-Szakkriminológia, Complex Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2006. 407-408. oldal

¹¹⁸ Például ha egy önkormányzati alkalmazott annak fejében bírálta el kedvezőbben egy állampolgár kérelmét, hogy ő cserébe kifesti a 200 m²-es házát. Véleményünk szerint ez esetben megoldás lehet a festés piaci értékének kiszámítása és az elkövetőtől való elvonása.

módon „kimenekítik” a vagyonukat. Az vagyonfelderítés nemcsak a családtagokra, hanem a gyanúsítottal ún. minőségi kapcsolatban lévő személyekre (szélesebb rokoni és üzletlársi kör) is kiterjedően kellene lefolytatni. Azt sem tartják szerencsés szabályozásnak, hogy 2014. január 1.-je óta ingatlant nem lehet lefoglalni (lásd Be. 151. § (2) bekezdés), csak zár alá venni. Mint mondják, az elkövető vagyonának felderítése is körülményes, ennek megkönnyítése érdekében egyszerűsíteni kellene a magyar és külföldi bankoktól (például az Interpol nemzetközi jogsegély útján) a lekérdezést arra vonatkozóan, hogy hol van bankszámlája az elkövetőnek. Továbbá jogosultságot, hozzáférést is kaphatnának a nyomozóhatóságok egy, a bankszámlákra vonatkozó adatbázis megnézésére.

Érdekes, de nem csak a nagy vagyonokkal, hanem annak hiányával is problémát jelez a gyakorlat. A kis összegek esetén (például 30.000 forintnál) nem rendelik el a lefoglalást. A nyomozóhatóság ugyan indítványozza, de az ügyészség vagy a bíróság nem rendeli el. E jogintézményt – vélhetően – meghagyják a nagyobb súlyú ügyekre. Erre az esetre jelentene megoldást, ha – már amennyiben van az elkövetőnek – az ingatlanra terhelnék rá, ez nem veszélyezteti a napi megélhetését és az eljárás jogerős befejezését követően – körülbelül 5 év múlva – is megszűnik.

Mindkét jogintézmény esetében az látható, hogy a bűnüldözés hatékonysága és az alapvető jogállami követelmények, mint szempontok hogyan „ütköznek” egymással.

A bűncselekményből származó vagyonok felderítésének eszköze lehet a NAV által lefolytatható vagyonosodási vizsgálat. A 2012. évi CCXXIII. törvény 157. §-a vezette be a vagyon-visszaszerzési eljárást¹¹⁹ és állította fel az ezt végző hatóságot, mely a Nemzeti Nyomozó Iroda Vagyon-visszaszerzési Alosztálya (2013. július 1-jétől működik).

IV.2.8.9. Milyen specialitásai vannak a korrupciós cselekményekben való nyomozásnak?

A nyomozás alapja, hogy egy bejelentés vonatkozásában azt kell tudni eldönteni, hogy az abban foglaltak egyáltalán bűncselekmény elkövetését valósítják-e meg. Amennyiben igen, meg kell tudni ezt erősíteni egyéb bizonyítékokkal. Ebben a témakörben csak a rendőr és ügyész interjúalanyok véleményét kérdeztük. A rendőrök arra hívták fel a figyelmet, hogy a rendőrség munkája a korrupciós cselekmények nyomozása terén hármas tagolódású. Egyrészt a *megelőzésre* kell törekedni. Amennyiben megtörtént a cselekmény, *meg kell szakítani*, például titkos nyomozással. Másrészt

¹¹⁹ Lásd Be. XXVIII/B. fejezet

nyomozni kell, ha az elkövető kiléte ismeretlen. Harmadrészt, *vizsgálatot* kell folytatni, ha ismert az elkövető. A rendőrség tevékenységében a vádemelést megelőző nyomozati szakaszban ez a hármas osztású rendőri munka összemosódik, és nem külön el látványosan.

A korrupciós cselekmények esetében követett nyomozástaktika a különböző elkövetési magatartások miatt nehezebben tipizálható. Gyakran – főleg a gazdasági bűncselekményekkel tarkított ügyekben – az ügy iratai szobákat töltenek meg. Ezeket felhasználva, értelmezve kell elindulni. Majd újabb házkutatás, lefoglalás, szakértő kirendelés, tanú és gyanúsított meghallgatása. Emiatt hosszú az út a vádemelésig.

A korrupciós cselekményekben való nyomozás specialitásait különböző okok határozzák meg. Az a tény, hogy mindkét fél résztvevője a cselekménynek, mely által kedvezőbb helyzetbe kerülnek, érdekközösség áll fenn közöttük, emiatt a hatósági észlelés jellemzően az érdekközösség felbomlásával tud csak megvalósulni. Közös érdekük a hatósági eljárás akadályozása.

Az elkövetői kör felkészültebb, képzettebb és ravaszabb, melyhez nagyon átgondolt és kidolgozott kihallgatási taktikát kell alkalmazni. Ez magában foglalja azt is, hogy több gyanúsított esetén – mely akár lehet több tíz személy is – egyszerre kell foganatosítani a gyanúsított kihallgatást, hogy ne legyen lehetőségük összebeszélni és egyeztetni a történetüket. Jellegzetessége az ügyeknek, hogy sokkal több a személyi bizonyítási eszköz, mint a tárgyi, kivéve a tettenérés esetét vagy a gyors, rövid, „utcai” elkövetést (például rendőrnek ajánlott 5000 Ft-ot). A személyi bizonyítási eszközök – vallomások – pedig gyakran kétségesek. A nyomozóhatóságnak rá kell jönnie, hogy kinek mi az érdeke és a vallomásában ki hazudik. Például azért jelenti fel a közterület-felügyelőt, mert nem akarja befizetni az általa kirótt bírságot. Több vádlott esetén „egymásra kenik” a felelősséget. Az ügyész és rendőr interjúalanyok körülbelül fele hangsúlyozta, hogy azt az elvet követi, hogy meggyanúsításra akkor kerül csak sor, ha valóban alapos a gyanú, azért hogy ne gyanúsítsanak meg olyan embert, aki nem követte el a cselekményt. Amennyiben kétség merül fel a gyanúval kapcsolatban, inkább megszüntetik az eljárást. Ennek oka, hogy egy meggyanúsítás – még ha a végén felmentő ítélet is születik – kettőtöri az adott személy életét, mert valószínű elbocsátják a munkahelyéről vagy egyéb törést okoz az életében. Ezekben az ügyekben nagyobb szerepe van az operatív eszközök igénybevételének, használatuk gyakoribb és szükségszerűbb. Ezekre a nyomozásokra jellemző, hogy még precízebben kell vizsgáldni és taktikailag jobban fel kell építeni a nyomozati cselekmények láncolatát. Gyakran követelnek ezek az ügyek speciális (szak) tudást, háttérjogszabályok ismeretét, vagy gazdasági hozzáértést.

Elhúzódó ügyekről van szó, amelyek eredményüket tekintve rosszabb mutatókkal rendelkeznek, mint más esetek. Volt olyan vezető, aki mondta, hogy figyelnek arra,

hogya ha egy kolléga nagyobb ügyet kap – sok gyanúsított, több cselekmény, bonyolult vagy épp kusza összefüggések – akkor kímélik és más ügyeket korlátozott számban szignálnak rá.

IV.2.8.10. Milyen arányban sikeresek a felderítések és végződnek vádemeléssel a nyomozások?

A felderítések sikerességénél a feljelentések utáni folyamatokat nagyon egységesen írták le az interjúalanyok. Abban látszik megyék szerint eltérés, hogy vannak olyan nyomozóhatóságok, melyek a teljesen alaptalan feljelentések esetét kivéve – elrendelve a feljelentés kiegészítését is – inkább megindítják a nyomozást bármely ügyben, még olyanban is ahol gyanítható a bűncselekmény hiányos megszüntetés.¹²⁰ Az interjúalanyok által becsült adatok alapján, amennyiben a feljelentés nem teljesen alaptalan és megindul a nyomozás két esetcsoport különíthető el. Az első, hogy megalapozott a tényállás és vádemelés követi, a második, hogy megalapozott a tényállás és

¹²⁰ Jelen esetben ketté kell választanunk a **feljelentés elutasítását**, melynek eseteit a Be. 174. § (1) bekezdés szabályoz: „Az ügyész a tudomására jutott feljelentést három napon belül határozattal elutasítja, ha magából a feljelentésből megállapítható, hogy

- a) a cselekmény nem bűncselekmény,
- b) a bűncselekmény gyanúja hiányzik,
- c) a büntethetőséget kizáró ok (Btk. 15. §) állapítható meg,
- d) eljárás halál, elévülés vagy kegyelem folytán nem indítható,
- e) a magánindítvány vagy feljelentés hiányzik,
- f) a cselekményt már jogerősen elbírálták,
- g) a cselekmény elbírálására a magyar hatóságnak nincs joghatósága.”

Továbbá, ha a nyomozás elrendelés megtörtént a **nyomozás megszüntetésének** eseteit, mely a Be. 190. § (1) Az ügyész a nyomozást határozattal megszünteti,

- a) ha a cselekmény nem bűncselekmény,
- b) ha a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, és az eljárás folytatásáról sem várható eredmény,
- c) ha nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, illetve ha a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el,
- d) ha büntethetőséget kizáró ok állapítható meg, kivéve, ha kényszergyógykezelés elrendelése látszik szükségesnek,
- e) a gyanúsított halála, elévülés, kegyelem miatt,
- f) a törvényben meghatározott egyéb büntethetőséget megszüntető ok miatt,
- g) ha a magánindítvány, kívánat vagy feljelentés hiányzik, és az már nem pótolható,
- h) ha a cselekményt már jogerősen elbírálták,
- i) ha az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló törvény szerinti konzultációs eljárás eredménye alapján a büntetőeljárást az Európai Unió másik tagállama folytatja le,
- j) és megrovást alkalmaz, ha a gyanúsított cselekménye már nem veszélyes, vagy oly csekély fokban veszélyes a társadalomra, hogy a törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés kiszabása, vagy más intézkedés alkalmazása is szükségtelen,
- k) ha a cselekmény elbírálására a magyar hatóságnak nincs joghatósága.

vagy nem történt bűncselekmény vagy megtörtént a bűncselekmény, de nem lehet bizonyítani. Ezekben az esetekben a Be. 190. § (1) a) és b) pontja alapján megszüntetik a nyomozást. A második aleset tekintetében előfordul az ún. áttérés, amikor a vesztegetés nem bizonyítható, de a hivatali visszaélés igen. Például olyan esetekben, amikor a rendőr a nyilvántartásból jogalap nélkül lekéri az adatokat, de a jogtalan előny nem bizonyítható, azonban a tényállás többi eleme igen, akkor e cselekmény hivatali visszaélésnek minősül.

A hivatali visszaélés bizonyos eseteit sokszor nevezik „bizonyítékhiányos vesztegetésnek”, melyet az említett példa is bizonyít.

A megkérdozettek vádemeléseket illető tapasztalata 90 %-os váderedményességet jelez.¹²¹ Az ezt megelőző szakaszban azonban nagyon a különbségek az egyes megyék között. Ennek oka egyrészt a megyei protokollok tekintetben való eltérés, hogy kvázi „mindenben” elrendelik-e a nyomozást vagy aránylag szigorú szűrést alkalmaznak a feljelentés elutasításánál. Másrészt megyéenként és nyomozóhatóságként – az eltérő hatáskör miatt is – más típusú ügyek kerülnek az adott szervhez, melyek a nyomozás tekintetében különböző „nehézségi szintűek”. Azon nyomozóhatóságok, melyet a rendőrök által elkövetett cselekményeket bírálják el magasabb arányban eredményesek, mert itt gyakran rendelkezésre áll titkos információgyűjtésből származó bizonyíték.

Ezek a számarányok csak a szűk értelemben vett korrupciós cselekményekre vonatkoznak (vesztegetés, befolyással üzérkedés). A hivatali visszaélés esetében a megkérdozettek tapasztalatai szerint kb. 50 %-os a nyomozáseredményesség. A hivatali visszaélések kapcsán a feljelentés elutasítások magas arányát azzal indokolták, hogy sok esetben egy-egy ilyen feljelentés azon múlik, hogy a sértett egy hatósági döntést mekkora sérelemként él meg. Számos feljelentés érkezik ügyintézők ellen olyan esetekben, ahol a feljelentőre nézve kedvezőtlen döntés született a hatósági eljárásban és emiatt vél visszaélést, továbbá gyakran kvázi jogorvoslati fórumként kezelik a feljelentés megtételét, és bíznak abban, hogy ezzel megváltozik a sérelmezett döntés.

A megszüntetések magas számát illetően hangsúlyozták, hogy ennek oka nem a nyomozóhatóság „enerváltsága”, hanem a cselekmények dokumentálatlansága, az időmúlás és konspiráció, mely tényezők nehezíti, illetve lehetetlenné teszik a bizonyítást. Ezeket a cselekményeket anyagi érdekek mozgatják, emiatt mindig vizsgálni kell, hogy mi motiválta a bejelentést. Nem is biztos, hogy bűncselekmény történt – például, amikor egy politikus ellen bosszúból teszik a feljelentést.

¹²¹ A legfőbb ügyész Országgyűléshez benyújtott beszámolójában, melyben az ügyészség 2013. évi tevékenységéről ad tájékoztatást, a váderedményességet illetően 96,4 %-ot említ (2012: 95,9 %). Lásd: A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2013. évi tevékenységéről http://mklu.hu/hnlp14/wp-content/uploads/farkasil/2013/11/ogy_beszamolo_2013.pdf 24. oldal

Az ilyen esetekben pont az tekinthető sikernek, ha nem emel vádat az ügyészség és ki tudja zárni a bűncselekmény elkövetésének valószínűségét. Paradox módon a korrupciós ügyekre az jellemző – mint azt néhány interjúalany meg is jegyezte –, hogy „gyakran többet kell dolgozni egy megszüntetésért, mint egy vádért”.

IV.2.8.11. Kihívások

Sok interjúalanyunk jellemezte specialitásokkal, mássággal, különlegességgel a korrupciós cselekmények nyomozását. Kíváncsiak voltunk jelent-e ez valamilyen speciális kihívást a büntető igazságszolgáltatásban dolgozók számára.

A **rendőr interjúalanyok** szerint nehezebb a nyomozati cselekményeket úgy elvégezni, ha egy ügy vagy egy gyanúsított személye iránt fokozott az (sajtó vagy egyéb) érdeklődés. Például ha egy önkormányzatot érintő ügyről van szó, akkor általában érdeklődnek a társhatóságok, ha egy polgármesterről, akkor a sajtó. Lassítja a munkát az ezekkel az ügyekkel kapcsolatos hatalmas adminisztratív teher, mint például egy nyomozati cselekmény elvégzésekor használt gépjármű útiköltség-térítés elszámolása. Jelentős kihívás, hogy minden ügy egy külön szakma kérdéseit érinti, így minden ügyben ki kell képezniük magukat az adott ügy szakmai protokolljaiból, terminus technikusokból, valamint az ágazati jogszabályokból (pl.: gyógyszergazdasági és biztonsági törvény, a bortermelésre vonatkozó előírások, a közraktár szabályai, vegyipari kérdések vagy épp egy fröccsöntő gép vagy gázkazán működési metódusa). Az adott ügyintéző (a gyanúsított) ismeri a saját munkájára vonatkozó jogi környezetet és kikapuit, és a nyomozó az, akinek bele kell tanulnia a nyomozás során. Ez viszont felvet olyan problémákat például egy hivatali visszaélés bizonyításánál, amikor egy építésügyi előadó esetén, akinek a határozata tele van tévedéssel és hibával, és az a védekezése, hogy „bocsánat elrontottam”. Az emberi tévedés nehezen cáfolható védekezés. Szintén nehezíti a nyomozást, ha a gazdasági és korrupciós cselekmények esetén a gyanúsítottak nem tesznek vallomást és nem mondanak semmit. Tudniillik ha beszél, az azért lehet számára hátrányos, mert ez esetben hazugságon lehet kapni, amit rögtön megpróbál megcáfolni a nyomozóhatóság, ezáltal a kisebb súlyú bizonyítékoknak a relatív jelentősége megnő.

Kihívás a konspiráció felfedése, az érdekazonosság megtörése és olyan helyzet kialakítása, hogy az egyik fél vallomást tegyen. Mivel nagyon kevés a hatósági észlelés, így az elkövetők általi önfeljelentés ösztönzése lehetne az egyik út, hogy növeljük a bejelentések számát. Ez pedig az korlátlan enyhítés bevezetése óta szintén nagyon nehéz kérdés (lásd részletesen IV.2.10. A büntethetőséget megszüntető ok kérdése című fejezetben). Nem kihívásként, hanem „nyomasztó érzésként” aposztrofálták

a válaszadók, amikor látszik, hogy valójában megtörténhetett az adott cselekmény, de nincs elég bizonyíték. Az ilyen típusú munkakörben dolgozók számára folyamatosan biztosítani kellene az ún. „mentális karbantartásukat”, vagyis a szupervíziót és a pszichológiai segítségnyújtást.

Az **ügyészek** is említették nehézségként, hogy a gyanúsított megtagadja a vallomástételt.¹²² Általában bonyolódó ügyekről van szó, szerteágazó személyi körrel; a gyanúsítottak és a tanúk felkészültebben jönnek a kihallgatásra, és felkészült védőik vannak. Gyakran egy gyanúsítottnak tíz védője van, és 10 percenként jövő bizonyítási indítványokat tartalmazó faxokkal próbálják az ügyészség munkáját ellehetetleníteni. Az átlagember nem néz rossz szemmel a korrupcióra és ezért nem mindig mondja el az igazat, amikor vallomást tesz. Az eljáráshoz való állampolgári hozzáállás rossz – mondják a megkérdezettek –, a nyomozóhatóságtól három lépés távolságot tartanak, és ez visszaköszön a vallomásokban is. A rendőrök elleni nyomozásnak megvan a maga pikantériája, adott esetben korábban az ellene nyomozó ügyésszel együtt fogatosítottak valamilyen nyomozati cselekményt. Jobbára nincs bizonyíték, aki komolyan „csinálja”, általában megteszi a szükséges óvintézkedéseket és csak a szerencsétlenségén múlik, hogy lebukik. A múlt feltárásának problémája, hogy utólag merült fel a korrupció gyanúja, melyet körülményes visszagöngyölíteni, például hogy az adott pénzmozgás miért történt, vagy, hogy mi a kapcsolat a két személy között.

A **bírók** munkájuk során a jogkérdésekben való döntést, a tárgyalóteremben való nem megfelelő viselkedést, valamint a terhelt és védője azon magatartását tartották kihívásnak, amikor „húzzák az időt”. Tudniillik más a terhelti és a védői magatartás a nyomozás során, a vádemeléskor és a bírósági szakban. A bíróságon már mindenképpen tudják, hogy van egy vád, amiről mindenáron bizonyítani szeretnék, hogy helytelen, ezért amennyire az igazságszolgáltatási rendszer engedi, lassítják a folyamatokat, hiszen az időmúlás a terhelt javára értékelendő.¹²³

IV.2.8.12. Felderítések/nyomozások hatékonyságának növelése

A felderítések/nyomozások sikerességének növelésére néhány javaslatot is megfogalmaztak a **rendőr** interjúalanyok. Mindenki fontosnak tartja az általános anyagi, technikai és humán erőforrás fejlesztést a szervezetnél. A konkrét javaslatok körében a rendőrségen működő ún. vonalas rendszert *széleskörű képzéssel* egészítenék ki. A rend-

¹²² Az ügyészek szerint szerencsésebb lenne, ha tenne vallomást. Védői tanácsra nem tesz csak a nyomozás végén vagy a bírósági tárgyaláson tesz, pedig ha hamarabb tenné lehet, hogy megakadályozhatná a vádemelést vagy gyengíthetné a gyanút.

¹²³ Lásd 56. BK vélemény a büntetékiszabás során értékelhető tényezőkről III. 10. pont.

örök a rendőrségen eltöltött első 8-10 évükben a szervezetben belül különböző területeken (bűnügyi vagy rendészeti szakterület) és pozíciókban (vizsgáló, nyomozó, felderítő) legyenek. Majd – vezetői értékeléseinek figyelembe vétele mellett – ezután döntsön arról, hogy melyik pozícióban szeretne dolgozni., Azt is hangsúlyozták, hogy rossz a szervezet kiválasztási rendszere, nagyobb hangsúlyt kellene, hogy kapjon az adott rendőr saját akarata pozíciója kiválasztásánál, a megszerzett tudása és kompetenciái. Növelné a sikeres felderítések számát, ha a rendőrségen belül működő *megbízhatósági vizsgálatokat kiterjesztenék minden állami feladatot vállaló hivatalnokra*: például a közbeszerzések területén dolgozóakra, felszámolókra, végrehajtókra. Ellenőrizhetővé kellene tenni a tevékenységüket - mondták. Segítené a felderítéseket *a titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés szabályainak egyszerűsítése*, megkönnyítése. Az interjúalanyok szerint „brutális” adminisztráció társul hozzá. Azt elismerték, hogy a minősített adatok védelme érdekében szükséges biztosítani a megfelelő védelmi rendszert, de véleményük szerint ezt kevesebb adminisztrációval is el lehet érni. Véleményük szerint több előadó és nyomozó, továbbá *specifikusabb nyomozások* is célravezetőek lennének. Utóbbi kapcsán arra utaltak, hogy egy-egy nyomozó sok adminisztratív és szakirányítási feladatot is végez, mely széttördeli a nyomozás folyamatát.

Gyorsítaná a nyomozásokat, ha bizonyos *nyilvántartásokhoz* a nyomozóhatóságok is *hozzáférnének*, mint ahogy az ingatlan-nyilvántartás és a cégnyilvántartás esetén ez már biztosított. Természetesen a megfelelő garanciák működtetésével, célhoz kötötten, bővítendő lehetne az adóhatósági adatokhoz, az egészségbiztosítási nyilvántartáshoz, továbbá bankszámla adatokhoz (mely banknál van számlája egy állampolgárnak) a nyomozóhatósági hozzáférés. Szintén segítené a nyomozások gördülékenységét, ha bizonyos társhatóságokat közvetlenül megkereshetnének, ilyenek például a közjegyzők, ügyvédek vagy épp az egészségügyi intézmények, amennyiben betegadatot szeretnének lefoglalni. A hatályos szabály szerint erről értesíteni kell az ügyészt, és a lefoglaláshoz bírói végzés kell, továbbá az ügyész jelenlétében kell történnie.

Megfogalmazódott egy *független, központi Korrupcióellenes Hivatal felállításának szükségessége* – az Állami Számvevőszék vagy a Gazdasági Versenyhivatal mintájára. Ez a szervezet az Országgyűlésnek számolna be, nyomozati jogkörrel rendelkezne, együttműködne a társszervekkel, bejelentő vonalat üzemeltetne, állandó létszámmal rendelkezne, alkalmazottainak megfelelő bérezést adna, és a legkiválóbbak kerülnének ide, minimum 10 éves szakmai tapasztalattal. Kétségtelen, hogy e javaslatban megfogalmazott szervezet 2010 óta már működik Szlovéniában „*The Commission for the Prevention of Corruption of the Republic of Slovenia*” (Szlovén Korrupció Megelőzési

Bizottság) néven.¹²⁴ Véleményünk szerint Magyarország számára is jó minta, példa lehet a szlovén szervezet felépítése, működése és elkötelezettsége a korrupció visszaszorításában. Ezen kívül az Európai Bizottság 2014-es Anti-Korrupciós Jelentése¹²⁵ a román (The Romanian National Anti-Corruption Directorate), a lett (The Latvian Bureau for Prevention and Combating of Corruption), a horvát (The Croatian Bureau for Combating Corruption and Organized Crime attached to the State Attorney General's Office) és a spanyol korrupció megelőzési szervezeteket említi jó példaként.

Az **ügyészek** szerint több *operatív munkával*; nagyobb infrastruktúrával; humán¹²⁶ és technikai erőforrás fejlesztéssel; a hatóságok közötti információáramlás hatékonyságának növelésével érhető el a felderítés területén a nagyobb siker. Az informátori hálózat fejlesztésével, amely hozzáértést, szakmai felkészültséget, bizalmi viszonyt, valamint konspirációt igényel szintén fokozható a hatékonyság. A speciális képzések, illetve az állampolgárok feljelentési hajlandóságának motiválása is segíthet visszaszorítani a korrupciót. Az ügyészségi szervezetben jelenleg 10-12 főre jut egy vezető, mely struktúráját át kellene alakítani 5-6 fős csoportokra és több vezetőre. *Nyomozócsoport felállításával*, ahol vegyesen férfi és nő,¹²⁷ továbbá rendőr, ügyész, adónyomozó és pénzügyi nyomozó dolgozna közösen, a fenti intézkedésekkel lehetne eredményeket elérni a korrupciós cselekménynek felderítése és nyomozása téren.

¹²⁴ A Bizottságról részletes információ az alábbi oldalon található: <https://www.kpk-rs.si/en/the-commission>

¹²⁵ Report from the Commission to the Council and the European Parliament, EU Anti-corruption Report, Brussels, 3.2.2014, COM(2014) 38 final, 14. o. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_en.pdf

¹²⁶ A rendőrség és a NAV állományában a fiatalok aránya nagyon magas, ők rutin nélküliek és tapasztalatlanok egy-egy komolyabb korrupciós cselekmény nyomozásához. Az ügyészségen dolgozók átlagéletkora 32-34 év.

¹²⁷ Számos kutatás foglalkozik azzal, hogy a férfiakat és a nőket különböző képességekben erősebbek. Párducz Árpád az MTA Szegedi Biológiai Központ Biofizikai Intézet igazgatóhelyettese, 2008. október 15-én a Szabadegyetem-Szeged című konferenciáján a „*Női agy – férfi agy: a nemi hormonok csodálatos hatalma*” címmel megtartott előadásában az alábbiakat mondta: „*Általánosan elmondható, hogy a férfiaknak jobb a tájékozódó képességük és a matematikai logikájuk, míg a nők a verbális és számszerű feladatokban teljesítenek jobban. Különböző stresszhelyzetek kezelésekor a nők kinyílnak, ellenben a férfiak inkább magukba fordulnak, s míg a férfiaknál a kommunikáció az információcsere, addig a nőknél a kapcsolatkeresés és a kapcsolattartás fontos eszköze.*” <http://www.u-szeged.hu/hirek/szabadegyetem/noi-agy-ferfi-agy?objectParentFolderId=4511> Ez is indokolhatja a vegyes nemű nyomozócsoportok felállítását.

IV.2.8.13. A jogszabályi környezet (anyagi és eljárásjogi); továbbá az új Btk.-val kapcsolatos vélemények

A **rendőr** interjúalanyok a korrupcióval kapcsolatos anyagi jogi szabályok közül a *korlátlan enyhítés* intézményét tartják kevésbé kielégítő megoldásnak és a büntethetőséget megszüntető ok visszaállítását sürgetnék (lásd IV.2.10. fejezet). A *befolyás vásárlása* bűncselekmény törvénybe iktatásával még kevesebb befolyással üzérkedési bűncselekményre fog fény derülni, hiszen a befolyás vásárlója valójában csalás áldozata, azonban az új szabályozás értelmében ő is felelősségre vonható. Ha jelenti az esetet, saját magát bűncselekmény elkövetésével fogja vádolni és „csak” a korlátlan enyhítésre lesz lehetősége.

Az eljárási szabályok közül a *titkos adatszerzés és titkos információgyűjtés* felhasználhatóságának szabályait erősen bürokratikusnak ítélik. Szerencsésebb lenne, ha a titkos eszközök használatára vonatkozó szabályok egy önálló jogszabályban szereplnének, szemben a jelenlegi helyzettel amikor a büntetőeljárásról szóló törvény (Be.) és a rendőrségről szóló törvény (Rtv.) is tartalmaz erre vonatkozó rendelkezéseket. Vannak olyan eljárási garanciák, melyek – véleményük szerint – a bűnözőknek kedveznek. Ilyen például az a szabály, amely szerint az *előzetes letartóztatás* alkalmával ki kell adni a gyanúsított részére a *bizonyítékokat* (lásd. Be. 129. §- 136. § továbbá Be. 211. § (3) bekezdése, valamint a 93. BK vélemény A nyomozási bíró eljárásáról az előzetes letartóztatás elrendelése tárgyában). Ez sérti a nyomozás érdekeit és akár romba is dönthet egy-egy nyomozást. Az eljárási szabályok között a Be. 71. § (1) bekezdése a *megkeresések teljesítésére* legalább nyolc, legfeljebb harminc napos határidőt állapíthat meg. Ezt több interjúalany szerint módosítani kellene legalább nyolc, legfeljebb tizenöt napra.

A Be. 100. § (3) bekezdése alapján a szakértőnek 60 nap + 30 napja van a *szakvélemény elkészítésre*, ez a rendelkezés a Be. módosításaként került bele a törvénybe. A jogalkotó célja az eljárás gyorsítása volt, azonban ezt nem a nyomozati szakban kellett volna megtenni – mondják a megkérdezettek. Egy gazdasági bűncselekmény esetén, amikor van egy cégcsoport, melynek 5 éves könyvelését kell tételesen lefoglalni, a szakértőnek ezt gyakorlatilag újra le kell könyvelnie, ezt lehetetlen 90 nap alatt elvégezni. A másik probléma a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet (BSZKI), valamint az Igazságügyi Szakértői és Kutatóintézet (ISZKI) kapacitásának problémája. Volt arra példa, hogy egy írásszakértő 1,5 év múltára adott meg határidőt. Amennyiben nem a BSZKI vagy az ISZKI szakértőjét szeretné a nyomozóhatóság kirendelni, ezt csak egy hosszadalmas eljárás keretében tudja megtenni, pályáztatni kell, 3 ajánlatot bekérni és kötelezettséget vállalni.

Az **új Btk.** Korrupciós bűncselekmények fejezet felépítését és tagozódását jobbnak ítélik a korábbinál. A gazdasági vesztegetések esetén üdvözölték azt a módosítást, mely „gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végzőkre” vonatkozik, mert így egy cég alvállalkozója is beletartozik és büntetőjogi felelőssége megállapítható.

Az **ügyészek** – kiváltképp a nyomozó ügyészek – szintén említették a *korlátlan enyhítés* gyakorlati alkalmazásának problémáját. Szintén ide kapcsolódik annak a megítélése, hogy milyen legális eszköze van egy ügyésznek az *együtműködő gyanúsítottal* (Be. 192. §) való kooperációra, hiszen vele szemben a nyomozást megszünteti, de mi a garancia arra nézve, hogy a bíróságon tanúként vallomást fog tenni és elmondja az igazat, mellyel magát bűncselekmény elkövetésével vádolná, mely igaz, hogy nem vallomás megtagadási ok (Be. 82. § (1) b) pont, valamint a 82. § (4) b) pont), azonban még így sem biztos, hogy a teljes igazságot fogja elmondani. Van olyan megye, ahol a gyanúsított együtműködésére alapozzák a *vádemelés elhalasztását* (Be. 222-223. §). Többszereplős ügyekben, amennyiben az egyik gyanúsított cselekményének nincsen akkora tárgyi súlya, vele szemben vádhalasztással élnek és így a vallomása „biztosítható”. Amikor a vádemelés elhalasztásának ideje véget ér és annak ideje „eredményesen” telt el, az ügyész a vádemelés elhalasztásáról szóló határozatra a megszüntetés tényét rögzítő feljegyzéssel megszünteti az eljárást (Be. 226. § (1) bekezdés). Amennyiben eredménytelenül telik el a vádhalasztás ideje, vádat emel a gyanúsított ellen.

Működik még a vádalku magyar formája a *tárgyalásról lemondás* intézménye is (Be.533- 542/C. §), mellyel szintén „elő lehet segíteni” más ügyben az adott terhelt vallomástételét. Itt is előfordulhat azonban, hogy a terhelt egyik ügyét elkülöníti az ügyész, tárgyalásról lemondásra utalja – így enyhébb büntetésre és kedvezőbb elbírálásra számíthat a terhelt – azonban ha a bíróság elítéli, akkor is el kell jönnie tanúként a másik ügyben, de abban az ügyben hivatkozhat a relatív mentességre.

A *titkos adatszerzés és titkos információgyűjtés szabályozása* (Be. 200. § - 206/A. §, Rtv. 63. §) vonatkozásában arra hívták fel a figyelmet, hogy sok helyen lehet támadni, mert nem egyértelmű a szabályozás. Problémásnak ítélték, hogy a bírói szakban folyik erre nézve bizonyítás például a „haladéktalanság”¹²⁸ vagy az adott információ megszerzésének kérdésére vonatkozóan. Véleményük szerint a *szabályozás és a szervezetrendszer nincsen összehangolva*. A nyomozási bíró két lépcsőben dönt egyrészt annak alkalmasságáról, megismerhetőségéről (Be. 205. §), másrészt annak felhasználhatóságáról (Be. 206.§- 206/A. §). Ezek ellenére perszakban, lényeges eljárásjogi kérdésként merül fel a felhasználhatósága kérdése. Véleményünk szerint így a nyomozási bíró döntését

¹²⁸ Esetenként és bíróságoként változó, ez néha 2 vagy 3 vagy éppen 9 hónapot jelent.

írják felül, emiatt a nyomozási bíró korábbi döntése feleslegesnek látszik. Megoldás lehet, hogy ehelyett a bíróság döntsön a tárgyalás során.¹²⁹ (Lásd a IV.1.4. Felderíthetőség kérdése című fejezetben kifejtetteket.) Javaslatként fogalmazták meg, hogy az ügyésznek is legyen *önálló előállítási joga*, mert jelenleg minden esetben a rendőrség segítségét kell kérni. Az **új Btk-val** kapcsolatban elmondták, hogy lényeges változást nem hozott, egyértelmű meghatározása történt a hivatalos és a közfeladatot ellátó személyeknek (Btk. 459. § (1) 11-12. pont). Egy konkrét problémával szembe-sülnek, ez pedig az, hogy melyik (régie vagy új) Btk.-t alkalmazzák, vagyis az *időbeli hatály* kérdése vet fel tisztázatlan kérdéseket¹³⁰ főleg a feltételes szabadságra bocsátás vonatkozásában. Megjegyezték azt, hogy „erős felindulásból jogszabályt alkotni nem jó”. Hangsúlyozták a *stabil és állandó jogszabályok* szükségességét. A szigorítási tendenciával kapcsolatban elmondták, hogy nem célravezető annak elhitétese a közvéleménnyel, hogy a büntetések szigorítása bármilyen konkrét hatással van a bűnözés volumenére, a bűnelkövetői körre. Az ügyészek egy csoportja úgy vélekedett, hogy a jogszabályi környezet megfelelő, azonban két probléma van: az egyik, hogy az elkövetők nincsenek megbüntetve, mert a hatóság tudomására csekély számban jutnak ezek a cselekmények, a másik pedig, hogy ahhoz hogy belátható időn belül jogerős ítéletek szülessenek számos összetettebb, több vádlottas esetben például nyomozó-csoport felállítására volna szüksége.

Az anyagi jogi szabályozás mind az **bíró** interjúalanyok szerint megfelelő, vagyis a cselekmények elbírálására alkalmas a jogi környezet. Egyetlen bíró nem értett egyet a folyamatos szigorítással.¹³¹ Javaslatként fogalmazódott meg, hogy a gazdasági bűncselekmények esetén többet kellene alkalmazni a *foglalkozástól eltiltást*.

Az **új Btk.** nem teremt új helyzetet, azonban még nincs sok tapasztalat e téren. Az új Btk.-val kapcsolatban a feltételes szabadságra bocsátás számítását tartják problémásnak.

¹²⁹ Sok esetben olyan problémák is felmerülnek, hogy egy 2008-as titkos információgyűjtési hangfelvételtől kell döntenie egy 2014-es eljárásban.

¹³⁰ Új Btk. 2. § (1) A bűncselekményt - a (2)-(3) bekezdésben foglalt kivételekkel - az elkövetése idején hatályban lévő büntető törvény szerint kell elbírálni.
(2) Ha a cselekmény elbírálásakor hatályban lévő új büntető törvény szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, vagy enyhébben bírálendő el, akkor az új büntető törvényt kell alkalmazni.
(3) Az új büntető törvényt visszaható hatállyal kell alkalmazni a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmény elbírálásakor, ha az az elkövetés idején a magyar büntető törvény szerint nem volt büntetendő.

¹³¹ Erre példa a Visszaélés kábítószerrel tényállás: Apa és fia kábítószerrel – marihuánát – természetnek a tanyájukon, mindketten büntetlen előéletűek, e bűncselekmény 5-10 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ami a középérték miatt 7,5 év fegyházbüntetést jelent számukra fejenként.

Két bíró is megfogalmazta, hogy új szerkezetű **eljárási törvényt**¹³² kellene elfogadni, továbbá a gyakori jogszabályváltozások követhetlenségének problémáját. Hangsúlyozták, hogy a jelenlegi büntetőeljárási törvény szabályai „egy vádlott - egy cselekmény - egy sértett” típusú esetek elbírálására alkalmas. A törvény nem tud mit kezdeni a monstre ügyekkel pl.: 50 vádlott, vagy amikor 50-60 cég érintett egy eljárásban és 4 m³ a lefoglalt bűnjel (könyvelés, szerződések), ami körülbelül 100.000 oldal és a közvetlenség szabálya miatt ismertetni kell a dokumentumokat. Érdekes tendenciát is megfigyelhetünk az elmúlt 25 évben a bűncselekménnyel okozott kár nagyságát tekintve: az 1990-es években „10 milliós ügyek”; a 2000-es években „100 milliós”, napjainkban pedig milliárdos kárértékű ügyeket kezel a büntető igazságszolgáltatás.

IV.2.9. Okok és megelőzés

Ahhoz, hogy hatékonyan tudjunk fellépni a korrupció ellen, tudnunk kell, hogy mekkora problémának számít hazánkban e jelenség, milyen a társadalom általi megítélése és milyen okokra vezethető vissza a meglétük. Az interjúalanyok többsége – foglalkozásukra tekintet nélkül – „nagyon nagy”, illetve „nagy” problémának tartja a korrupciót hazánkban. A közepes/kezelhető válasz a rendőr interjúalanyoknál volt a legmagasabb, a válaszadók egyharmada véli így. Az interjúalanyok közül senki nem gondolta, hogy ne lenne probléma a korrupció.

A **korrupció okairól** interjúalanyaink jellemzően az alábbiakat gondolták:

- 1. Történelmi beidegződés, hagyomány:** több száz éve kialakult rendszerhiba; huncutság; magyar virtus, vagyis pénzzel mindent el lehet intézni; a 40 éves szocializmus és a közös tulajdon hagyatéka, ha minden mindenkié, akkor semmi senkié; Magyarországon mindig ki voltunk szolgáltatva valakinek és kellett trükközni, hogy egyáltalán levegőhöz jussunk pl.: hűbéri rendszer; ismerős ismerőse, uram-bátyám rendszer; kéz kezét mos; magyar ember sose a hivatalos utat követi, mert úgy szerinte nem előnyös, gyors és eredményes; „anyatejjel szívjuk magunkba”, „hungarikum”, sok esetben nem lenne rá szükség, csak ez a megszokás, az emberek azt gondolják, hogy így kell; magyar mentalitás: adok-kapok; akkor érzi rosszul magát, ha nem ad pl. orvosnál;
- 2. Törvényisztelet általános hiánya, a korrupciós cselekmények társadalmi elítélésének hiánya:** a társadalomnak van egy része, mely elítéli, de

¹³² Jelenleg folyamatban az új büntetőeljárási törvény kodifikálása. Lásd: <http://2010-2014.kormany.hu/hu/kozigazgatasi-es-igazsagugyi-miniszterium/igazsagugyvert-felelos-allamtitkarsag/hirek/megalakult-a-bunteto-eljarasjogi-kodifikacios-bizottsag>

az élet velejárójának tekinti, ha vele történik, akkor képes együtt élni vele pl.: fodrásztól vagy a vízvezeték szerelőtől nem kér számlát;

3. **A gazdasági élet és a szabályok kiszámíthatatlansága:** a vállalkozó érvényesülni akar, ami nem megy másként, túlzott az állami beavatkozás, mely nem lendíti a gazdaságot, továbbá nem hatékony a gazdasági felügyelet;
4. **A szociális helyzet, a nehéz anyagi körülmények, a szegénység**¹³³ okai lehetnek a kisstílusú korrupciónak: a közrendőrök nincsenek megfizetve,¹³⁴ az orvosok helyzete, a hálapénz;
5. **Hatalomvágy, kapzsiság, emberi mohóság, anyagi haszonszerzés;**
6. **Az ismeretség kihasználása** ügyintézés megkönnyítése és felgyorsítása érdekében;
7. **A lassan és nehézkesen működő közigazgatás, a hivatali bürokrácia**¹³⁵ az ügyek elhúzódnása, nem szakszerű döntések, nem ügyfélbarát az állami ügyintézés, érdekérvényesítés pl.: építésügy elintézése vagy épp a kényelem pl. területfoglalási engedélyt kellett volna kérnie az adott személynek, de tudja, hogy az sok idő, ezért inkább lefizeti a közterület-felügyelőt;
8. **A társadalom működési zavara;**
9. **A gazdaság és politika összemosódása:** a gazdasági és a politikai erő helyváltoztatása és összefonódása a rendszerváltás óta; a „fejétől búzlik a hal”; a személy kiválasztás problémája, annak kérdése, hogy ki juthat oda és miért juthat oda (pályáztatás, hogy a kinevezés felelősségét elkenje) vagyis „korrump embereket engednek a fazékhoz”;
10. **Pályázati rendszerek – közbeszerzések szabályozása:** nagyfokú a mozgáster a döntéshozóknak, a gazdasági életben nagyobb volumenű lehet a korrupció, de itt még a hivatalinál is nehezebb felderíteni, mert itt az érdekek még szorosabban összefonódnak, pl.: üzletláncokba bekerüléshez polcpénzt vagy más juttatást kell biztosítani;
11. **A nagy látencia, ergo nagy az esély a lebukás elkerülésére**

¹³³ Vannak olyan esetek, ahol megfigyelhető, hogy eleinte fizetés kiegészítésként indul, majd egyszerűen „rááll”, függőséggé válhat és egy életmód lesz, mely bevétel beépül a napi megélhetésébe és a teljes egzisztenciája múlhat ezen. Példa: egy büntetés végrehajtásban dolgozó, aki egyszer egy fogvatartottnak bejuttat egy mobiltelefont a börtönbe, de hamar kvázi üzleti partnerek lesznek.

¹³⁴ Valóban alulfizetettek a közrendőrök kb. 80'000-100'000 forintot keresnek, holott az életüket teszik kockára.

¹³⁵ Érdekes, hogy sokan azt gondolják, hogy nem lehet máshogy elintézni az ügyeket és ez egy önmagát gerjesztő folyamattá alakul.

IV.2.9.1. A korrupció elleni hatékony küzdelem lehetőségei

A **rendőrök** véleménye szerint széleskörű propagandával és egyértelmű szabályozással, egyszerűsített eljárásokkal (legyen tisztában az állampolgár azzal, hogy hogyan zajlik egy eljárás: kérelemének és a vonatkozó dokumentumok beadását követően, az engedélyt vagy mást, ami kérelme tárgya a jogszabályban rögzített határidőn belül megkapja) lehet küzdeni a korrupció ellen. Az átláthatóbb rendszerekkel¹³⁶ a közigazgatás véletlenszerű ügykiosztással, a többlépcsős ellenőrzéssel,¹³⁷ a fellebbezési határidő meghosszabbításával és kétfokúvá tételével, kockázatszűrő programok bevezetésével,¹³⁸ az ügyintéző hozzáféréseinek szabályozásával (csak a saját ügyét lássa egy rendszerben) az intézményrendszer is hatékonyabbá tehető. A korrupció visszaszorítására alkalmasnak vélt intézkedések között természetesen voltak invenciózubbak (mint az építőiparban a fordított ÁFA fizetés bevezetése) és közhelyesebbek is (erkölcsi nevelés; az állampolgárok ösztönzése, hogy tájékozzanak ezen cselekményekről a hatóságok előtt). Mint ahogy ilyen helyzetekben lenni szokott, megjelent a kontroll erősítésére támaszkodó ötletek is, mint a belső ellenőrzési rendszerek fejlesztése, illetve a közszférában dolgozóakra vonatkozó vagyonosodási vizsgálat elrendelése. Az egyik interjúalany megjegyezte, hogy talán segítene visszaszorítani a korrupciót, ha a gazdasági, korrupciós és fehérgalléros bűncselekmények elkövetőivel szemben nem lenne annyira ritka a kényszerintézkedések alkalmazása. Úgy vélte, hogy az előzetes letartóztatások számának növelésével, valamint egy-egy ilyen ügy „sajtóztatásával” és az ítélet – ami kellő súlyú – ismertetésével vissza lehetne tartani a korrupcióval szemben engedékeny elkövetőket. Mások pedig éppen azt sérelmezték, ma hazánkban, ha valakit vesztegetés miatt el is ítélnék, akár még rövidebb végrehajtandó szabadság-

¹³⁶ Erre számos nemzetközi jó példát lehet találni. Az egyik ilyen kezdeményezés Rudy Giuliani nevéhez fűződik, aki 1994-2001 között New York város polgármestere volt. Korrupció ellenes stratégiájának lényege az volt, hogy „kinyitották”, átláthatóvá tették az állami szervek működését, valamennyi állampolgár részese lehetett és figyelemmel követhette a hivatalos szervek munkáját. <http://www.nytimes.com/1989/08/09/nyregion/giuliani-pledges-to-appoint-a-panel-to-fight-corruption.html> Másik példa a skandináv országok (Finnország és Svédország), ahol teljesen átláthatóvá tették a közpénzek felhasználását. Minden állampolgár bármely közbeszerzés adatát, iratait vagy akár egy bírósági ítélet is kikérhet és megnézhet. Lásd erről részletesen Sami Sarvilinna: Court Administration in Finland, *Scandinavian Studies in Law*, 2007, Vol 51, p. 591-605 <http://www.scandinavianlaw.se/pdf/51-28.pdf>, valamint https://www.tem.fi/en/consumers_and_the_market/public_procurement

¹³⁷ Gyakran az ügyintéző maga a kiadmányozó is, és egyedi mérlegelésre van joga, ami nem jó, mert nincsen felette kontroll. Az ilyen esetekben is meg kell lennie a vezetői ellenőrzésnek.

¹³⁸ Amennyiben egy bírság összege általában 40'000 és 60'000 forint között szokott lenni, akkor a számítógépes rendszer dobja fel a 10'000 forintos bírságot és kérjen indoklást az ügyintézőtől.

vesztésre, a börtönből szabadulva könyvet ír, hősként kezelik és folytatja tevékenységét, melyet a társadalom nem ítél el.¹³⁹

Nemrég indult egy korrupcióellenes mintaprojekt a Budapesti Rendőr-főkapitányságon. Ennek lényege, hogy a közúti ellenőrzésekről kép-és hangfelvétel készül, emiatt a rendőrautó előtt kell az intézkedést elvégezni, melyet rögzítenek. Ha nem így tesz a rendőr, fegyelmi felelősségre vonására kerül sor. Ez a módszer megakadályozhatja, hogy az intézkedés alá vont ajánljon fel jogtalan előnyt vagy épp a rendőr kérni tudjon.

Nem kétséges, hogy a belső korrupció ellenes munkacsoportok felállítása, a veszélyeztetett munkakörök áttekintése és kockázatelemzés elvégzése, továbbá életszerű Etikai Kódex bevezetése (például reprezentációs ajándékok bizonyos mértékű elfogadása) is segít leküzdeni a korrupciót. Gyanús esetekben viszont, például amikor a NAV egy munkatársa gyorsan és látványosan meggazdagszik, új autót vásárol, nagyértékű külföldi utazáson vesz részt, tudható, hogy mennyi a fizetése és nincsen se örökség, se más családtag támogatása, akkor *vagyonosodási vizsgálatot* kell vele szemben lefolytatni. Voltak interjúalanyok, akik a rendőrség megítélésének javításában látnának olyan lehetőségeket, melyek a megelőzés szempontjából is hasznosak lehetnek. Hiszen ha jó a kapcsolat és kölcsönös a bizalom és a tisztelet a rendőrség és az állampolgárok között, akkor a köztük lévő kommunikáció és információcsere is hozzásegíthet a korrupcióval szembeni hatékonyabb fellépéshez.

IV.2.9.2. A Nemzeti Védelmi Szolgálat munkája, a megbízhatósági vizsgálatok kérdése

A Nemzeti Védelmi Szolgálatot (továbbiakban: NVSZ) 2011. január 1.-je óta működik. A szervezet a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatának (továbbiakban: RSZVSZ) jogutódja, kibővült hatáskörrel, budapesti székhellyel, országos illetékességgel és önállóan működő belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv. Az NVSZ a rendvédelem (rendőrség, büntetés-végrehajtási szervezet, hivatásos katasztrófavédelmi szervek, Országgyűlési Őrség, Terrorelhárítási Központ), a polgári titkosszolgálatok (Alkotmányvédelmi Hivatal, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat), bizonyos jogszabályban meghatározott közigazgatási szervek (Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal), valamint a közszolgálati tisztviselőkről szóló törvény szerinti, a rendőrségről szóló törvényben meghatározott feladatkörrel rendelkező kormányzati szolgálati jogviszonyban álló kormány-

¹³⁹ Láthatunk erre külföldi példákat is, Marta Stewart esetét az Amerikai Egyesült Államokból.

tisztviselők és kormányzati ügykezelők körében látja el védelmi feladatait. A védett állomány létszáma közel 130.000 fő.

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban: Rtv.) és a rendőrség belső bűnmegelőzési és büntetőrendészeti feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról szóló 293/2010. (XII. 22.) Kormányrendelet alapján a NVSZ kizárólagos hatáskörrel elvégzi az Rtv-ben meghatározott belső bűnmegelőzési és büntetőrendészeti célú ellenőrzést. Feladatai: bűnmegelőzés és büntetőrendezés, a kifogástalan életvitel ellenőrzése, valamint a megbízhatósági vizsgálatok lefolytatása.

Honlapjukon az alábbiakat írják: „A korrupció elleni küzdelem, az állami szervek korrupcióval szembeni ellenálló képességének erősítése közös társadalmi ügy. Ennek megfelelően meg kell előzni és meg kell akadályozni, hogy olyan személyek kerüljenek a rendvédelem, közszolgálat állományába, vagy teljesítsenek szolgálatot, akik esküjüket megszegve, hivatali helyzetükkel visszaélve, és azt kizsákmányolva saját érdekeiktől vezérelve jogosulatlan igényeket szolgálnak ki, bűncselekményeket követnek el.

*Ugyanakkor a köz érdekében tisztességgel dolgozókat, a munkájukat az elvárásoknak megfelelően végzőket – rájuk tekintettel családtagjaikat, hozzátartozóikat – meg kell óvni az ellenük intézett jogellenes támadásoktól. A rendvédelem tisztaságát, megbecsültségét, morális és szakmai tekintélyét meg kell védeni és meg kell tartani.*¹⁴⁰

Az interjúalanyok többféle problémára is felhívták a figyelmet az NVSZ által folytatott megbízhatósági vizsgálatokkal kapcsolatban. Aggályosnak tűnik, hogy a teljes vizsgálat egy provokációra épül, mely számos személyiségi jogot sért. Másodsorban azon mesterséges helyzetre, mellyel az ellenőrzést végző személy önmagában bűncselekményt valósít meg, és ezt ügyészi engedéllyel teszi. Harmadszor olyan esetért is meghurcolnak például egy rendőrt, amikor egy kisebb súlyú bűncselekményben vagy szabálysértés esetén nem kezdeményez eljárást és ezzel elmulasztja kötelességét teljesíteni, holott lehet a helyi protokoll náluk éppen ez. A vizsgálat során nem lehet rábírnai az intézkedésre. Egy ilyen ügy vége általában fegyelmi vagy büntetőeljárás megindítása lesz. Érdekes helyzetet teremt, hogy az NVSZ állományában tartozók (az RSZVSZ Igazgatóságán dolgozók) azonos bértábla alapján díjazandók, mint a rendőrök és vezényelhetők. Kérdésként merül fel, hogy hogyan nyomoz az ellen, akivel egy hete még együtt dolgozott az adott város vagy megye kapitányságán. Másrészt még mindig megfigyelhető az a rendőrségi szemlélet, hogy a rendőr becsület mindegyiknek felett, így ha érkezik valamilyen jelzés vagy kikérdezik a kollégákat a rendőrség

¹⁴⁰ <http://nvsz.hu/bemutakozas>

összejár és védik egymást.¹⁴¹ A fenti okok miatt véleményünk szerint az NVSZ-nek teljesen el kellene különülnie – személyi állománya tekintetében is – a rendőrségtől.

Számos **ügyész** szerint a korrupció megelőzéséhez más társadalmi környezetet kellene kialakítani, mert ez a viselkedés rendszerektől függetlenül beleivódott az emberekbe. Ennek oka – többek között – hogy sokkal nehezebb a becsületes és a tisztességes út, és ezen kellene változtatni. Sajnos a korrupció az érvényesülés lehetősége és ezt kell megakadályozni, például az építőiparban a pénzért vásárolt versenyelőnyt nem lehet kompenzálni.

Javasolták, hogy

- a gazdasági szereplőknek kellene közösen fellépni;
- a belső ellenőrzések újragondolását kellene végrehajtani, hogy ne csak a számszaki hibákat szűrjék ki, hanem a tendenciákat is a rendszerek;
- proaktív kockázatkezelő fellépés kell; növelni kell bizonyos állások megbecsültségét például rendőrökét;
- fejlődnie kell a civil társadalmi ellenőrzésnek;
- az állam valamennyi szerepében akár gazdasági szereplő, akár hivatali ellenőrzettebben és átláthatóbban kell dolgoznia;
- súlyos büntetések kellene, kis súlyú ügyekben is és ezt meg kell sajtóztatni, a perbeszédet sajtó nyilvánosan elmondani; továbbá
- a megbízhatósági vizsgálatot is jó eszköznek találják.

Rámutattak arra is, hogy számos visszaélés az állam és a gazdasági szereplők találkozásánál van. Az állami szerveket ellenőrzi többek között a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI) és az Állami Számvevőszék (ÁSZ), azonban ha ezek a szervek az ellenőrzést olyan hatékonyan látnák el, mint az NVSZ a rendőrség felett, akkor ezen a területen is sokat lehetne előre lépni. Továbbá szükséges lenne létrehozni egy olyan szervezetet, köztisztületet vagy alapítványt, ami a gazdasági szereplők tevékenységét monitorozza.

Volt olyan megkérdezett, aki a hatékony küzdelem – és több eset hatóság általi észlelése – érdekében a telefonlehallgatások számának növelését javasolta. A kérdés társadalmi oldalát tekintve az életszínvonal növelését látták fontosnak, érvelve azzal, hogy a tettes akkor nem kockáztatja meg, mert nem éri meg a lebukás. A hatósági működés javítása; az önkormányzati ügyintézőknek jelentéstételi kötelezettség már a rendőr interjúalanyoknál is felbukkant a megoldások között. Hangsúlyozták a nyil-

¹⁴¹ A rendőrszociológiával foglalkozó tanulmányok részletesen elemzik az. ún. hallgatás törvényét. Krémer Ferenc írja, hogy egy 1999 végzett kutatásban a válaszoló magyar beosztott rendőröknek mindössze 16 százaléka támogatta a formális kontrollt, azaz jelentette volna, ha kollégája korrupciót követett el. Lásd: http://hvg.hu/gazdasag/20120510_Kremer_Ferenc_korrupcioellenes_sorozat

vánosság szerepét e téren különösen a közbeszerzések, és az állami szerződések esetén - mint mondták - ilyenkor nem beszélhetünk üzleti titokról, hiszen közpénz-felhasználás történik.¹⁴²

Volt olyan interjúalany, aki azt hangsúlyozta, hogy az emberek fejében kellene a váltást elérni, hiszen az nem lenne jó világ, ha mindenkit lehallgatnának. Az állampolgárnak magának kell rájönnie, hogy ez nem helyes út. Támogatni kell az értéket termelő vállalkozásokat adókedvezményekkel. A transzparencia növelését pedig felülről kell kezdeni, mert fejtől búzlik a hal, sokszor az látszik, hogy magasabb szinteken e cselekmény „megúszható”.

A **bírók** véleménye szerint a korrupció ellen egyrészt gazdasági, másrészt szociális¹⁴³ eszközökkel, illetve a szabályozási környezet megváltoztatásával lehetne küzdeni. Eszköze lehet még a rendőrök megbecsültségének növekedése. Említették a hatékonyabb felderítést, amely mellett meg kell gyorsítani és szakszerűvé kell tenni az eljárásokat. Célszerűnek tartanak a korrupció-ellenes kampányokat. Mint az egyik bíró mondta: „*az a probléma beszélünk róla, de nem beszéljük ki ezt a problémát, igazából e kérdés nem tárgya a közbeszédnek*”. Ez utóbbi véleménnyel nem tudunk teljes egészében egyetérteni, mert a korrupció kérdésével a média is gyakorta foglalkozik. Továbbá az utóbbi három Országgyűlési választáson valamennyi induló párt programjában szerepelt a korrupció elleni fellépés, mint megoldandó kérdés.

Az egyik bíró véleménye szerint az állampolgárok alapvető értékrendjét kellene megváltozni, mert szerinte „nincsen rend a fejekben” erre példaként említette a cigi csikk eldobását vagy a fiktív számlázás, a feketemunka és az adócsalás természetes voltát hazánkban.

A fenti válaszokból is látszik, hogy egységes volt az álláspont a tekintetben, hogy nem a büntetőjog eszközeivel lehet küzdeni a korrupció ellen, a büntetőjog végső eszköz (ultima ratio)¹⁴⁴ és nem a népnevelés eszköze. A büntető igazságszolgáltatás a probléma felszámolásában a lánc végén áll.

¹⁴² A 2004-ben életbe lépett – azóta hatályon kívül helyezett – ún. üvegseb törvény kimondta, hogy nem minősül üzleti titoknak az állami és a helyi önkormányzati költségvetés, illetve az európai közösségi támogatás felhasználásával, költségvetést érintő juttatással, kedvezményel, az állami és önkormányzati vagyon kezelésével, birtoklásával, használatával, hasznosításával, az azzal való rendelkezéssel, annak megterhelésével, az ilyen vagyont érintő bármilyen jog megszerzésével kapcsolatos adat, valamint az az adat, amelynek megismerését vagy nyilvánosságra hozatalát külön törvény közérdekből elrendeli. Lásd részletesen <http://k-monitor.hu/eszkoztaar/korrupcios-abc/szocikkek-1/uzleti-titok>

¹⁴³ Példaként említette az egyik bíró Svédországot, ahol nincs társadalmi gyökere e cselekményeknek, Magyarországon sajnos van és véleménye szerint a társadalmi gyökeret nem lehet kiiktatni, szinte megvalósíthatatlannak gondolja ennek megváltoztatását.

¹⁴⁴ Szabó András a 23/1990. (X. 31.) AB határozatban a büntetőjog társadalmi rendeltetéséről is mondja, hogy az jogrendszer egészének szankciós zárköve. „... Nincs önálló működési terepe,

IV.2.9.3. Sikeres korrupció elleni intézkedések hazánkból és külföldről

Kíváncsiak voltunk arra, hogy az interjúalanyaink milyen sikeres korrupció ellenes intézkedéssel találkoztak vagy a meglévő hazai rendszerben milyen eszközöket tekintenek célravezetőnek a korrupció elleni fellépés során. A **rendőr** interjúalanyok a megbízhatósági vizsgálatot, a Nemzeti Védelmi Szolgálat tevékenységét, a vagyonosodási vizsgálatot, valamint a vagyonyilatkozat-tételi kötelezettséget említették, mint sikeresnek tekinthető intézkedést. Az **ügyészek** a kormányhivatalokban működő internetes időpontkérést, az átláthatóbbá és gyorsabbá tett ügyintézés, az automatikus, számítógéppel vezérelt szignálási rendszert, a rendőrségen belüli kialakított korrupció-ellenes stratégiát és az ez alapján minden megyei rendőrkapitányságon felállított belső ellenőrzési osztályt, továbbá az NVSZ és az Alkotmányvédelmi Hivatal munkáját¹⁴⁵ sorolták ide. A **bírók** egy-egy sikeres intézkedésként az ún. üvegseb törvényt¹⁴⁶; a gazdasági életben a tőkepiaci¹⁴⁷ és a versenytörvény¹⁴⁸ által lefektetett alapokat és egy nem jogkövető gazdasági társaság elleni fellépés – bírságolás – mechanizmusait említették. Felhívták a figyelmet a rendőrség és határőrség összevonása után a határállomások ellenőrzését is ellátó rendőri belső ellenőrzési szervek munkájának fontosságára is, amelynek hatására teljes, korrump határátkelőhelyek felszámolása valósulhatott meg. Volt azonban olyan is, aki szerint a klasszikus nagy gazdasági vesztegetések ellen, melyben a társadalmi károk óriásiak, nem lát hatékony eszközt a közeli láthatáron.

mint egyéb jogágaknak. Ezért más a büntetőjogi szankció, mint az egyéb jogágak reparáló, helyreállító vagy egyéb kötelességstatuáló szankciói.

A büntetőjogi szankció ezért büntetés, ezért hátrányokozás. Szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása, amikor már más jogági szankciók nem segítenek...”

<http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/007BA9C2553A215BC1257ADA00525F0D?OpenDocument>

¹⁴⁵ Az Alkotmányvédelmi Hivatal látja el a titkos információgyűjtést engedélyező bírák, továbbá bizonyos ügyészek felett a nemzetbiztonsági ellenőrzési tevékenységet az 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 67–72. § alapján.

¹⁴⁶ Az üvegseb néven ismertté vált törvény a 2003. évi XXIV. törvény a közpénzek felhasználásával, a köztulajdon használatának nyilvánosságával, átláthatóbbá tételével és ellenőrzésének bővítésével összefüggő egyes törvények módosításáról. A törvény rendelkezett a különböző támogatások, illetve a közpénzek felhasználására vonatkozó szerződések nyilvánosságáról, továbbá egyes döntési pozícióban levő tisztviselők vagyonyilatkozat-tételi kötelezettségéről.

¹⁴⁷ 2001. évi CXX. törvény a tőkepiacról

¹⁴⁸ 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról

IV.2.10. A büntethetőséget megszüntető ok kérdése

A korrupció ellenes küzdelem egyik eszközeként számos esetben merül fel annak a kérdése, hogy hogyan lehet a korrupcióban részt vevő egyik felet rábírní, hogy cselekményét jelentse a hatóságnak. Ehhez egyrészt az kell, hogy a felek közötti érdekközösség valamilyen oknál fogva megbomoljon, másrészt, hogy ha jelenti az esetet a fél, akkor az ő magatartását illetően ne történjen büntetőjogi felelősségre vonás. E helyzet kezelésére vezették be a büntethetőséget megszüntető ok intézményét. 2002. április 1-jén lépett hatályba a 255/A. §-t¹⁴⁹, mely akár a hivatali, akár a gazdasági vesztegetés mind a passzív mind az aktív vesztegetőjének büntethetőséget megszüntető okot biztosított.¹⁵⁰

A 2011. évi CL. törvény változtatta meg ezt a szabályozást és a büntethetőséget megszüntető ok helyett a büntetés korlátlan enyhítését vagy mellőzését tette lehetővé (lásd 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről XXVII. fejezet A korrupciós bűncselekményekről). E szabály értelmében az az elkövető nem büntethető,¹⁵¹ aki a cselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, az elkövetés körülményeit feltárja, passzív vesztegetés esetén a kapott jogtalan vagyoni előnyt vagy annak ellenértékét a hatóságnak átadja. Mivel hazánk ratifikálta az Európa Tanács Korrupcióról szóló Büntetőjogi Egyezményét, melyben foglaltak végrehajtását az Európa Tanács Korrupció elleni Államok Csoportja (GRECO) ellenőrzi. A GRECO Magyarország harmadikkörös országértékelése után, az ellenőrzést végzők a 2010. június 11-én az automatikus, kötelező erővel bíró és teljes büntetés alóli mentességet adó szabályozás felülvizsgálatát írták elő.¹⁵² A jelentésben a GRECO értékelési csapata aggodalmát fejezte ki a téren, hogy bírói felülvizsgálat nélkül aktív és passzív korrupció nagyon súlyos eseteiben is teljes büntetlenséget lehet élvezni. Úgy gondolják, hogy „fennáll a veszélye annak, hogy visszaélnék ezzel az eszközzel, például úgy, hogy a megvesztegetett személy nyomást gyakorol a vesztegetőre annak érde-

¹⁴⁹ „255/A. § (1) Nem büntethető a 250. § (1)-(2) bekezdésében, a 251. § (1) bekezdésében, a 252. § (1) bekezdésében és a 255. § (2) bekezdésében meghatározott bűncselekmény elkövetője, ha a cselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, a kapott jogtalan vagyoni előnyt vagy annak ellenértékét a hatóságnak átadja, és az elkövetés körülményeit feltárja. (2) Nem büntethető a 253. §-ban, 254. §-ban és 255. § (1) bekezdésében meghatározott bűncselekmény elkövetője, ha a cselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja.”

¹⁵⁰ E rendelkezést a 2001. évi CXXI. törvény 43. §-a iktatta be az 1978. évi IV. törvénybe a Büntetőkönyvbe („régí Btk.”).

¹⁵¹ Az új szabály értelmében a büntetése korlátlanul enyhíthető, különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető.

¹⁵² http://www.transparency.hu/uploads/docs/GrecoEval3_2009_8_Hungary_One_HU.pdf

kében, hogy az még nagyobb összeget adjon át neki”.¹⁵³ A magyar szabályozás problémájának találták az időbeli korlát hiányát, vagyis hogy a bejelentésnek elég azelőtt történnie, hogy a cselekmény a hatóság tudomására jutott volna. Sételmezték, hogy a nincs lehetőség az egyedi körülmények mérlegelésére, azon okok vizsgálatára, hogy miért hozza az elkövető a hatóság tudomására a cselekményt. Nem tartották megfelelőnek azt sem, hogy nem a bíróság dönt ezen kérdésben.

A régi szabályozás értelmében a büntethetőséget megszüntető ok fennállása esetén az ügyész az 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (továbbiakban: Be.) 190. § (1) bekezdés f) pontja alapján az adott személlyel szemben a nyomozást határozattal megszünteti. A bírósági szakban a Be. 331. § (1) és (3) bekezdése alapján a vádlottat a bíróság felmenti. Az új szabályozás értelmében¹⁵⁴ a büntetés korlátlan enyhítését és mellőzését a bíróság a Be. 330. § (1) bekezdés valamint a (2) bekezdés a) és c) pontja alapján a bűnösség megállapító ítéletében mondja ki.

Az új szabály értelmében nem „automatikusan” kerül alkalmazásra e kedvezmény. A bíróság dönt, és a kedvezmény mértékének megállapítása is a bíróság hatáskörébe tartozik. A bűncselekmény bejelentésére nincs időbeli korlát, amit a törvény indokolása azzal magyaráz, hogy a hatóságnak a sikeres felderítéshez fűződő érdeke mindaddig fennáll, amíg más forrásból nem jut a tudomására a cselekmény. A változás alapvetően érintette a nyomozóhatóság munkáját. Emiatt e téma külön témakörként szerepelt az interjúk során.

A kutatásban azt tapasztaltuk, hogy a **rendőrök** egybehangzóan kritizálták a szabályozást. Ugyanis azt tapasztalták, hogy korábban az ún. „vesztegető feljelentő” a büntetőeljárás során együttműködő volt. Az általános gyakorlat az volt, hogy az ügyészsel való egyeztetést és mérlegelést követően tanúként hallgatták ki e személyeket. A jelenlegi helyzetben - miután megtudja, hogy ő maga is gyanúsított lesz -, már eláll a bejelentéstől és azt mondja, hogy rosszul emlékezett (ez az utóbbi esetben hamis vád vagy hamis tanúzás is lehet a cselekmény). Úgy látták, hogy krimináltaktikai szempontból nagyon rossz döntés volt a változás, mert „egy erős tanúból egy gyenge gyanúsítottá” változtatta a feljelentőt. Volt, aki úgy fogalmazott, hogy kell adni a hatóság kezébe valamilyen eszközt, mert ezzel a nyomozóhatóság elveszítette az alkupozícióját. Ebben a helyzetben nem látják elég erősnek azt a nyomást, ami miatt érdeke lehet a félnek a korrupcióból kiszállni, ez eddig a büntethetőséget megszüntető okkal biztosított volt. Az egyik interjúalany még azt is javasolta, hogy akár anyagi motivá-

¹⁵³ http://www.transparency.hu/uploads/docs/GrecoEval3_2009_8_Hungary_One_HU.pdf 24. oldal

¹⁵⁴ Mely 2012. január 1-jétől, illetve 2013. július 1-jétől hatályos.

ciót is nyújthatna az igazságszolgáltatás, mint ahogy azt a Gazdasági Versenyhivatal teszi a kartellek feltárása érdekében az informátori díjjal.¹⁵⁵

Egy konkrét ügy kapcsán jól lehet érzékeltetni a problémát. A példában egy közterületfelügyelő a helyi vendéglátósokkal állapodik meg, annak érdekében, hogy ne kelljen a vendéglátósoknak és vendégeiknek a 100 Ft/óra parkolási díjat kifizetni. Ha a vendéglátósok fizetnek a közterületfelügyelőnek 5000 Ft-ot havonta, akkor nem fogja az étterem előtt álló autóikat megbüntetni. Az ügy még a büntethetőséget megszüntető ok szabályának hatálya alatt kezdődött, így tettek is vallomást páran. A jogszabályváltozás következtében érezhetően csökkent a bejelentések, vallomástételek száma. A gyanúsított kihallgatás ugyanis elriasztja az állampolgárokat, hiszen rabosítás történik – ujjlenyomat vétel, fénykép készül az adott személyről – ez óriási stresszel jár és traumát okoz.

Az **ügyész** interjúalanyok is nagyon jó jogintézménynek tartották a büntethetőséget megszüntető okra vonatkozó szabályozást. Úgy vélik, hogy a korlátlan enyhítés lehetősége nem fogja az egyik felet a feljelentés megtételére ösztönözni. Emiatt még kevesebb ügy lesz. Volt, aki sürgette annak meghatározását, hogy az új szabályozás vajon mit is takar a korrupciós cselekményben részt vevő mentességét vagy a lehetséges büntetés legkisebb mértékének kiszabását tekintve. Mint látható az ügyész interjúalanyok is azonos véleményen voltak, mint a rendőr interjúalanyok: mindkét csoport szerint jól működött a büntethetőséget megszüntető ok intézménye. Az illető bement az ügyészségre, elmondta a cselekményt, tanúként lett kihallgatva, meggyanúsítása nem történt meg, majd hoztak egy határozatot, mely tartalmazta, hogy az illető feltárt egy korrupciós cselekményt és ezért nem büntethető. Így tudtak adatot szerezni. Azáltal, hogy most gyanúsított lesz a bejelentő, vége van az ilyen típusú hatósági észlelésnek, mert elmennek a bejelentők, nem vállalva a rabosítást.

Megyéenként korábban is eltérő gyakorlata volt e jogintézménynek: volt ahol gyanúsítottként hallgatták ki a feljelentőt, majd megszüntették az ügyét, máshol pedig „csak” tanúként került sor az adott személy kihallgatására.

Ha azon gondolkodunk, hogy a jelenlegi helyzetben a korlátlan enyhítés gyakorlata hogyan alakuljon úgy, hogy ne riassa vissza a potenciális feljelentőket, akkor a Be. 192. § alapján az együttműködő gyanúsított státuszában gondolkodhatunk.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Lásd A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény 79/A. §.

¹⁵⁶ Be. 192. § (1) A bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetében az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság az ügyész engedélyével a nyomozást megszüntetheti, ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy az ügy, illetőleg más büntetőügy bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint az, amely az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződik.

Másik lehetőségként adódik a tárgyalásról lemondás intézménye (lásd Be. XXVI. fejezet 533- 542/C. §). Ez esetben azonban felmerül, hogy az aktív és a passzív vesztegető ügyét hogyan lehet szétválasztani, és érdemben elkülöníteni az egyiket és azt tárgyalásról lemondás keretében tárgyalni.

A **bírók** szerint a büntethetőséget megszüntető ok rossz szabályozás volt, mert például egy ittas jármű vezetés esetén közúti ellenőrzés során a gépjárművezető a rendőrnek adott 5000 Ft-ot, majd ezt követően a gépjárművezető feljelentette a rendőrt. Ő nem volt büntethető vesztegetés miatt, azonban – sajnálatos módon – a közlekedési szabálysértés miatti eljárás sem indult meg vele szemben, hiszen a feljelentése által ő ezt a cselekményét az igazságszolgáltatással orvosoltatta. Emiatt a bírók a korlátlan enyhítést jobb megoldásnak látják. Véleményük szerint van a szabályozásban ráció, mert így a „rosszakarók” általi feljelentések csökkennek, hiszen eddig fogta magát az állampolgár feljelentette a másikat, mert neki semmi fajta felelőssége nem volt, azonban jelen helyzetben az illető – a feljelentő – is vádlott lesz, és bármilyen büntetésre számíthat. Természetesen elismerik, hogy az új szabályozással az aktív vesztegetők által tett feljelentések száma vélhetően csökkenni fog.

IV.2.11. A korrupciós cselekmények kapcsolata a gazdasági bűnözéssel – összefonódások, találkozási pontok és közös halmazok

Néhány interjúalany mondta, hogy *„Szinte minden gazdasági bűncselekmény mögött van korrupciós cselekmény, csak nem lehet bizonyítani”*. Ilyen például a hűtlen kezelés.

Jelen kutatásunk aktafeldolgozásának eredményéből is az tűnik ki, hogy a jogerősen elítéltek közül csak 33 %-os volt a gazdasági vesztegetések miatti felelősségre vonás (lásd IV.1.5. fejezet). Ennek okát az interjúalanyok a bizonyítási nehézségen túl, az alábbiakkal indokolták: sok esetben két gazdasági társaság vezetője közötti kenőpénzt is tartalmazó megállapodás esetén természetesen nincsen feljelentés, ráadásul az anyagi előny a cégnél realizálódik, vagy ha egy-egy személynél, ez az üzleti megállapodásuk része. Vannak olyan esetek, amikor az alvállalkozó visszaosztja a pénzeket; egy jól menő vállalkozás estén is a korrupciós pénzek elszámolása miatt fiktív számlák kerülnek be a könyvelésbe, ezt általában kapcsolódó vállalkozások számláival rendezik, és rendszerint minden le van papírozva. Az ilyen ügyek felderítési nehézségét adja, hogy a NAV mindig egy céget vizsgál, mamut cégeket, cégcsoportokat vagy kapcsolódó vállalkozásokat nem, emiatt nem is feltétlen veszik észre a fiktív számlák rendszerét és mozgását a cégek között. Az interjúalanyok tapasztalata, hogy az állampolgárok az olyan gazdasági vesztegetéseket, ahol két vállalkozás

között valósul meg – amelyek közül egyik sem állami cég – nem tekintik vesztegetésnek, bűncselekménynek.

A büntetőeljárást tekintve gazdasági ügyeknél számtalanszor fordul elő, hogy érdemi védekezést és okirati bizonyítékokat csak a bírósági szakban a tárgyaláson adnak elő. Valószínűsíthető, hogy ezt a védő tanácsára teszik, várnak a vádiratig, mert a szakértői vélemény után tudják, hogy mi hiányzik a könyvelésből, és ezeket benyújtják. Így sok esetben az eredetileg adócsalás (kötségvetési csalás) cselekményt számviteli fegyelem megsértésére kell módosítani az ügyésznek a bírósági szakban.

Szervezeti szempontot figyelembe véve volt olyan vélemény, hogy a gazdaságvédelem a rendőrségen belül épp olyan idegen, mint a bűnügy a NAV-on belül, továbbá gyakoriak a párhuzamos nyomozások. Véleményünk szerint a nyomozóhatóságok profiltisztítása és intézményi átszervezése megfelelő eszköz lehet az egységesebb és hatékonyabb fellépésre a gazdasági és korrupciós cselekmények vonatkozásában.

Több interjúalany arról számolt be, hogy a gazdasági szereplők a gazdasági bűncselekményekben gyakran két okból tesznek feljelentést. Az egyik ok a nyomásgyakorlás az adóra, a másik ok pedig az, hogy a büntetőüggyel készítik el a polgári pert. Célja a versenytárs ellehetetlenítése. Általában Be. 190. § (1) a) pontos megszüntetés lesz a nyomozás vége, vagyis hogy a cselekmény nem bűncselekmény. A feljelentő gyakorlatilag a nyomozóhatósággal gyűjteti össze a polgári ügghöz szükséges bizonyítékokat, mint például a könyvvizsgálat eredményét. A büntetőügy megszüntetése után elindítja a polgári pert, amelyben egy az egyben benyújtja a büntetőügyben keletkezett bizonyítékokat. Ezen esetek elkerülésére azt javasolta több interjúalany, hogy azokban az esetekben, amikor egy ilyen ügy az a) pont alapján szűnik meg – vagyis a cselekmény nem bűncselekmény – legyen illetékköteles és a feljelentő viselje a teljes bűnügyi költséget. Érdekes kérdés az ilyen esetekben a hamis vád miatti eljárás megindításának átgondolása a feljelentővel szemben.

Összességében azt mondhatjuk, hogy széleskörű rálátást szerezhettünk a büntető igazságszolgáltatás szereplőitől intézményük működéséről, társintézményekkel való együttműködésükről, valamint a rendszerben fennálló anomáliákról. Az interjúalanyok több mint 20 éves munkatapasztalata, az egy évben az általuk kezelt ügyek száma, továbbá az országos lefedettség miatt adataink érvényessége felől nem lehet kétség. Az elkövetők foglalkozása által felállított ügycsoportok szintén azt mutatták – mint azt az aktakutatás eredményeinél is tapasztaltuk –, hogy a társadalom minden szegmensében jelen vannak korrump személyek vagy korrupciót indukáló situációk. Az ellenük való hatékony fellépés zálogai – jelen esetben csak a büntető igazságszolgáltatás által kínált eszközöket tekintjük át – a szakemberek széleskörű képzése, a titkos adatszerzés, titkos információgyűjtés szabályainak egyszerűsítése, nyomozóhatóságok hozzáféréseinek biztosítása bizonyos nyilvántartásokhoz, valamint egy

független, központi Korrupcióellenes Hivatal felállítása. Hatékonyabbá kellene tenni a jogtalan előny elvonására vonatkozó szabályozást és gyakorlati alkalmazását, hiszen a bűncselekményből az elkövetőnél realizálódott bármely előny elvonása megfelelő visszatartó erőt jelenthet a bűncselekmény elkövetésétől.

IV.3. A fókuszcsoport eredményei

IV.3.1. A fókuszcsoport módszertana

A fókuszcsoport „egy olyan kutatási módszert jelent, amelynek során az adatok úgy keletkeznek, hogy a kutatás alanyai csoportosan kommunikálnak az adott témáról.”¹⁵⁷ Vicsek Lilla¹⁵⁸ leszögezi, hogy a gazdasági, piackutatási és a társadalmi kutatások csoportos beszélgetései lényeges különbséget mutatnak. Jelen kutatás során az ún. társadalomkutatási fókuszcsoport fogalmát és módszerét alkalmaztuk. Lehota József¹⁵⁹ szerint a fókuszcsoport erőssége az, hogy a csoportban zajló folyamatokat, a résztvevők egymás közötti kommunikációját használja fel az adatok megszerzéséhez. Lehota szerint „a fókuszcsoport módszere nagyobb teret biztosít a csoporttagok közötti kölcsönös eszmecserének, véleményváltásnak, és ezáltal jobban szemlélteti, hogy a tagok nézetei, meggyőződései miért alakultak éppen ilyen formában”¹⁶⁰. Vicsek¹⁶¹ szintén hangsúlyozza a módszer azon előnyét, hogy a résztvevők véleményeltérés esetén álláspontjukat indokolni és alátámasztani kénytelenek.

Ezen folyamat plusz információkat eredményezhet.¹⁶²

Vizsgálatunk során azért döntöttünk e módszer alkalmazása mellett, mert a büntető igazságszolgáltatás különböző szereplőinek véleményét úgy ismerhetjük meg, melyből a szervezet működési mechanizmusaira és az eltérő intézmények egymásra gyakorolt hatására, továbbá tényleges együttműködésükre vonatkozóan is tudunk adatokhoz jutni.

¹⁵⁷ Vicsek Lilla: Fókuszcsoport. Elméleti megfontolások és gyakorlati alkalmazás. Osiris Kiadó, Budapest, 2006. 17.o.

¹⁵⁸ Vicsek 2006 im. 17-18.o.

¹⁵⁹ Lehota József: Marketingkutatás az agrárgazdaságban, Mezőgazda Kiadó <http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tkt/marketingkutatás/ch02s07.html>

¹⁶⁰ Lehota im.

¹⁶¹ Vicsek 2006 im. 23.o.

¹⁶² A fókuszcsoport módszeréről, előnyeiről és hátrányairól lásd még Earl Babbie: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó, Budapest, 2008. 339-342.o.

IV.3.2. A csoportösszetétel és a szituációs tényezők¹⁶³

A fókuszcsoport 2014. október 9-én egy minden résztvevő számára semleges és csendes helyszínen, egy tárgyalóteremben zajlott. A csoport tagjai körben ültek, a moderátor közepén ült, mely megfelelő szemkontaktust biztosított számára valamennyi résztvevő tekintetében. A beszélgetésről – a résztvevők beegyezésével – hangfelvétel készült. A résztvevőket névtáblák segítették. A fókuszcsoport 7 főből állt. Nemüket tekintve 6 férfi és egy nő, 35 és 50 év közöttiek, valamennyien egyetemi végzettséggel rendelkeznek. Foglalkozásukat tekintve két rendőr, két a korrupció elleni küzdelemben meghatározó szerepet játszó civil szervezet képviselője, egy ügyész, egy bíró, valamint egy ügyvéd. Szakterületükön legalább tízéves munkatapasztalattal rendelkeznek. A résztvevők kiválasztása és toborzása két szempont alapján zajlott. Egyrészt azon interjúalanyok kerültek megkeresésre, akik az interjúk során is nyitottak és kommunikatívak voltak, továbbá hajlandóságot mutattak egy ilyen beszélgetésen való részvételre. Másrészt fontos szempont volt, hogy kellő szaktudással és ismerettel rendelkezzenek korrupciós cselekmények nyomozása, illetve a magyarországi korrupció helyzetre vonatkozóan. Megkeresésünket írásban küldtük el valamennyi résztvevőnek, melyben tájékoztattuk őket a fókuszcsoport jellemzőiről, hosszáról, időpontjáról, helyszínéről és témájáról.¹⁶⁴

A beszélgetés félig strukturált vezérfonal alapján történt, melyet a kutatók állítottak össze. Az ülés moderátora Inzelt Éva volt. A bemutatkozó kör során a moderátor röviden ismertette a kutatás célját, az ülés témáját és menetét. Ezt követően a résztvevők mutatkoztak be röviden. Az ülés elején kiderült, hogy a résztvevők közül páran ismerik egymást, mely hozzájárult a fesztelenebb légkörhöz. A beszélgetés végig oldott hangulatban zajlott, a felek nem feszengtek egymás előtt, őszintén kifejtették véleményüket, gyakran konfrontálódva egymással.

IV.3.3. A fókuszcsoport adatainak elemzése

A fókuszcsoport adatainak tematikus elemzését a moderátor jegyzetei, valamint a hangfelvétel alapján készített kivonatolt átirat felhasználásával készítettük.

¹⁶³ A szituációs tényezők elemzését Vicsek Lilla által felvázolt szempontok (interakciós tényezők, résztvevők jellemzői, moderátor, környezet, időtényező, tartalom) szerint végeztük el. Lásd Vicsek 2006 im. 272-287.o.

¹⁶⁴ Vagyis, hogy az ülés során a moderátor kérdései mentén beszélgetnek a résztvevők a korrupciós bűncselekmények felderítési problémáiról, e bűncselekmények bizonyítási nehézségeiről, korrupciós esetek nyomozásának folyamatáról, a büntető igazságszolgáltatás hatékonyabb fellépésének kérdéséről, továbbá e jelenség megelőzéséről.

Kérdések a fókuszcsoporthoz a vizsgálat során:

- Véleményük szerint mekkora probléma a korrupció ma Magyarországon?;
- Milyen rendszerszintű problémákat látnak a korrupciós cselekmények nyomozása kapcsán?

A felderítések és nyomozások hatékonyságát mennyiben befolyásolja az adott intézmény felépítése és a rá vonatkozó normák, valamint az ott dolgozók szakértelme?; valamint

- Milyen intézkedésekre, megelőző lépésekre vagy társadalmi változásokra lenne szükség a korrupció visszaszorításához?

Az ülést egy általános, de a beszélgetés témáját jól lefedő kérdéssel indítottunk: **„Véleményük szerint mekkora probléma a korrupció ma Magyarországon?”**.

A kérdésre őszintén – foglalkozásukra tekintet nélkül – válaszoltak. Valamennyi résztvevő egyetértett abban, hogy jelentős probléma hazánkban a korrupció. Példaként merült fel az állami tenderek kérdése, melyek kapcsán többen kijelentették, hogy jogszerűségük abban rejlik, hogy „alkotnak hozzá jogot”, vagyis olyan jogszabályi környezetet teremtenek, mely során az eljárás papír formán jogszerűnek tűnik.

Résztvevő-1¹⁶⁵ véleménye a magyarországi korrupcióról:

„A korrupció mindig rendkívül problematikus volt Magyarországon, mert a közpénzek áramlása vállalatokhoz vagy pártkasszába, mindig is átláthatatlan és preferenciális volt. Vagyis bármilyen szabályt alkotott az állam az mindig úgy volt tervezve, hogy a megfelelő közpénzek, a megfelelő zsebekbe kerüljenek, legyen az közbeszerzések vagy más módon elosztott pénzek. 2010 óta az egyébként is intézményesült korrupció, ami be volt építve a szabályozókba, és eleve a jog, úgy volt kitalálva bizonyos területeken, hogy a korrupciót fenntartsa, ne pedig megszüntesse. Ez kivételből, a rendszer főszabályává vált. Például az olyan szabályok, amik a trafik tendernél vagy a takarékszövetkezetekre vagy a nyerő automaták üzemeltetésére vonatkozott. Nem is leplezi a jogalkotó azt, hogy egy meghatározott, preferenciális csoportot akar kivételes helyzetbe hozni.”

A csoport tagjai egyetértettek Résztvevő-1 véleményével és hangsúlyozták, hogy a jognak nem az lenne a szerepe, hogy egyes csoportokat kivételezett helyzetbe hozzon, hanem hogy azonos és kiszámítható játékszabályokat teremtsen. Résztvevő-2 arra hívta fel a figyelmet, hogy „a társadalom sem emeli fel a hangját, mert beleivódott az

¹⁶⁵ A fókuszcsoport tagjainak nevét anonimitásuk megőrzése védelmében nem közöljük, ehelyett valamennyi résztvevőt egy-egy számmal jelölünk.

állampolgárok tudatába a mutyizós, korrupciós és kiskapu kereső viselkedés”. Véleménye szerint ez a hozzáállás a társadalom gyökerében, kultúrájában megtalálható.

Résztvevő-3 szerint *„a korrupció elképesztő gazdasági károkat okoz, azonban a társadalmi és politikai hatást tartom nagyon károsnak. A korrupció kettőssége, ami érdekes még. Egyrészt, hogy a korrupció alulról jön és azért korrump az egész ország, mert a lelkünk mélyén mindannyian korrump jellemek vagyunk, vagy azért mert teremődik egy korrump politikai elit, és azt látjuk, hogy nekik mindent szabad nekünk miért ne szabadna. Végző soron a hatás ugyanaz, de a probléma kezelése szempontjából érdemes ezzel a kettősséggel is foglalkozni.*”

A csoport több tagja is fontosnak tartotta kiemelni, hogy hazánkban nagyon hosszú ideje annak, hogy azonos élethelyzetekre kettős mércét alkalmazunk. Példaként említették, hogy ha egy politikai vezető – aki vagyonynyilatkozatot tesz – nem tudja megmondani, hogy miből vett nagyértékű autót vagy több millió forintba kerülő lakást vagy házat, elég egy „mosolygós” interjú, hogy kimagyarázza magát. Azonban ha egy átlagembernek keletkezik ilyen „lyuk” a vagyonbevallásában, akkor az biztosan adóhatósági és/vagy büntetőeljárást von maga után. Véleményük szerint *„a kisember emiatt gondolhatja azt, hogy az ő kiskorrupciója „elmegy”, mert a nagy büntetlenül marad*”.

Schäfer István 1948-ban megjelent művében hangsúlyozza, hogy a *„gazdag anyagi helyzet és a társadalmi tekintély hatásos tényezőknek bizonyultak a valóságos kriminalitás legalább egy részének láthatatlanná tételében*”¹⁶⁶. Rámutat arra is, hogy *„A fehérgalléros kriminalitás által okozott fizikai sérelem vagy finansziális veszteség szinte fel sem ér ahhoz a romboló eredményhez, amit ez a bűncselekmény... a társadalmi erkölcsben és organizációban hoz létre*”.¹⁶⁷

Résztvevő-2 szerint a korrupció azért is van kódolva a rendszerben, mert *„Magyarországon a feudalizmus után nem alakult ki az a polgárság – és a mai napig sem létezik –, amelyben megvan a felelősségvállalás, hogy adót kell fizetni és felelősségem van az állam felé. Amíg nincs meg ez a klasszikus értelemben vett polgári réteg addig a kettős mérce fennmarad*”.

Résztvevő-5 arra mutatott rá, hogy még a korrupció ellen küzdők is addig képesek a magatartás folytatni, amíg nem szembesülnek olyan élethelyzettel, amiben számukra is elengedhetetlen bizonyos korrump viselkedési forma tanúsítása, mely nem feltétlen

¹⁶⁶ SCHÄFER im. (1948) 14. o.

¹⁶⁷ SCHÄFER im. (1948) 23. o.

von maga után büntetőjogi következményeket. Példaként a jobb egészségügyi ellátást¹⁶⁸ vagy gyerekünk óvodai férőhelyének biztosítását említette.

A fentiek alapján látszik, hogy csoport tagjainak véleménye alapján is a korrupciónak hazánkban mind a kriminális, mind a nem kriminális formája a mindennapi élet része. Kriminális minden olyan magatartás, amelyet a jogalkotó olyan szinten tart elítélendőnek, hogy ellene a büntetőjog eszközével való küzdelmet tartja célra vezetőnek. Vagyis egy-egy magatartásformát illetően büntető tényállást kodifikál. A nem kriminális magatartások sok esetben lehetnek deviánsak vagy éppen erkölcstelenek, azonban büntetőjogi jogkövetkezmény nem követi. Huff Endre¹⁶⁹ a nem kriminális korrupció körébe sorolja például a kalákamunkát, a protekciót, a kapcsolati tőke érvényesítését, a lobbizást, továbbá a prostitúciót. Véleményünk szerint a politikai korrupció megjelenési formái, mint a nepotizmus (rokonok előnyhöz, állami hivatalhoz való juttatása), a klientelizmus (politikai támogatásért állami hivatal vagy megbízás a klientúra tagjainak), a favoritizmus (saját párt tagjainak kinevezése, megbízása), vagy éppen a győztes mindent visz elv érvényesítése nagyon veszélyes és gyakran a nem kriminális korrupció körébe sorolt cselekedetek. Jelenlegi hazai szabályozás szerint nem számít kriminális korrupciónak, de lehet jövőbeli „beruházásnak” tekinteni a későbbi előny megszerzése végett például az orvosi hálapénzt vagy a borraivalót. E felsorolásból látszik, hogy a társadalom által korruptnak tartott, de nem minden esetben a kriminális korrupció fogalma alá tartozó ügyek esetén a büntető igazságszolgáltatás szerepe igen korlátozott, mely feszültséget okozhat mind az állampolgárok, mind a büntető igazságszolgáltatás szereplői számára.

Az **ún. kisztílú és nagy volumenű korrupció** közti különbség (lásd I.1.1. fejezet) is felmerült e kérdés kapcsán. Többen példálóztak rendőr járőrökkel, akik „kisemberek, de hatalommal bírnak”, továbbá nagyon alacsony a fizetésük, ami miatt – a csoport több tagjának véleménye szerint – megesik, hogy elfogadják a részükre felajánlott 5000-10.000 forintos kenőpénzt. Résztevő 4 hangsúlyozta, hogy a rendőrök 95%-a nem úgy szerel fel, hogy korrupt, hanem későbbi élethelyzete is szerepet játszik, hogy egy ilyen kiszolgáltatott szituációban részt vegyen.

¹⁶⁸ A lakosság és az orvosi társadalom a hálapénzt az elmúlt évtized kutatási eredményei alapján nem tekinti negatív jelenségnek, problémának vagy éppen korrupciónak (lásd. Bognár G.–Gál R. I.–Kornai J. (1999): Hálapénz a magyar egészségügyben (TÁRKI Társadalompolitikai Tanulmányok, Budapest, 1999); TÁRKI2007TársadalmiKlímaRiport. <http://www.tarki.hu/hu/news/2007/kitekint/20071220.html>; a Szinapszis Kft. 2009-es kutatása. http://www.szinapszis.hu/uploads/Szinapszis_-_Orvosaink_a_halapenzrol_20100816.pdf; Baji P., Gulácsi L. (2012): A helyzet változatlan: Egy reprezentatív kérdőíves felmérés eredményei a magyar lakosság hálapénz-fizetési szokásairól és a hálapénz megítéléséről. Egészségügyi Gazdasági Szemle, 50. évf. 4. sz. (2012), p.30-31. o. valamint az MRSZ és a Szinapszis Kft. 2013-as kutatása. <http://www.szinapszis.hu/hirek/164>

¹⁶⁹ HUFF Endre Béla: A korrupció háromszereplős logikai modellje, Büntetőjogi Szemle, 2013/1-2. 30-41. o.

E jelenség kapcsán hangsúlyozták többen is, hogy a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat/Nemzeti Védelmi Szolgálat (RSZVSZ/NVSZ lásd. részletesebben IV.2.9.2. fejezet) által lefolytatott ellenőrzések, mint például a megbízhatósági vizsgálat csak e kisstílű, utcai korrupció kezelésére képes a rendőrségen belül és nem vesz tudomást például a rendőrségi közbeszerzésekről, vagy a magas állami pozíciót betöltők (például főkapitányok vagy tábornokok) által megvalósuló korrupciós mechanizmusokról. Résztevő-1 véleménye szerint *„az állam nem is akar választ adni e kérdésre, és nem léptet életbe olyan szabályokat, melyek ezt a fajta korrupciót tudomásul venné és kezelné”*. Résztevő-2 szerint *„az NVSZ fellépésével az intézkedési hajlandóságot csökkentette. Véleménye szerint fél az eljáró járőr attól, hogy aki mellette ül a kocsiban, vagy aki ajánlja a pénzt kicsoda. Az ilyen esetek csökkenését a félelem generálta”*.

Éles vita alakult ki a téren, hogy a korrupció pénzkérdés-e vagy sem. Vagyis hogy a közsférában dolgozók fizetésének színvonala mennyire befolyásolja a mindennapi kisstílű korrupciós helyzetek fennállását. Egy résztvevő volt azon a véleményem, hogy a korrupció nem pénzkérdés. Véleménye szerint részben jellembeli kérdés. Szerinte a fizetésemelés az esetek kis százalékában oldanak meg a kicsi, utcai korrupciós helyzeteket, inkább „újraárazná” azokat. Öt résztvevő ezzel nem értett egyet. Véleményük szerint, ha meg lennének úgy fizetve a közalkalmazottak, hogy el tudják tartani a családjukat, akkor nem érné meg nekik vállalni a lebukással járó kockázatot. Egy résztvevő azt hangsúlyozta, hogy *„a vesztegetés jellemből fakad, de az alacsony szinten lévő közalkalmazottak esetén, a szegénység miatt sokkal könnyebben találja meg a fogást a korrupció”*.

Kránitz Mariann¹⁷⁰ arra hívja fel a figyelmet, hogy a korrupciót gyakran egyetlen meghatározó tényező következményének tekintik, nem pedig több tényező egymásra hatása eredményének. Úgy véli, hazánkban a korrupciót jellemzően az alacsony bérekkel kapcsolják össze, és annak ellenére, hogy az emberek tisztában vannak egy-egy gyakorlat korrump voltával, mégis elfogadónak mutatkoznak. A szerző két dolgot is kiemel: az alulfizettség önmagában nem indokolja a korrupciót, ehhez további „tényezők” szükségesek; a korrump viselkedés kialakulásához az erkölcsi és anyagi megfontolások együttes fennállása szükséges.

¹⁷⁰ Kránitz M.: A korrupcióról – csak egy kicsit másként... Valóság, XLI. évf. 5. szám (1998) p. 9-10. o.

Második kérdéskörként arra voltunk kíváncsiak, hogy **„Milyen rendszerszintű problémákat látnak a korrupciós cselekmények nyomozása kapcsán? A felderítések és nyomozások hatékonyságát mennyiben befolyásolja az adott intézmény felépítése és a rá vonatkozó normák, valamint az ott dolgozók szakértelme?”**.

Amint szinte minden résztvevő kiemelt, az az, hogy a rendőrség óriási létszám gondokkal küzd, továbbá nagyon nagy a fluktuáció. Résztvevő-4 azt is hozzátette, hogy *„a rendőrség mai állományának zöme 30 év alatti, egyelőre tapasztalatlanok és már nincsenek a rendszerben a „nagy öregek”, akiktől tanulni tudnának, valamint nem motíváltak. Emiatt nincsen megfelelő szakember gárda a rendőrségnél”*.

Felhívták a figyelmet egy érdekes tendenciára, ami szintén nem javítja a szakszerű rendőri állomány kialakulását. Anyagi megfontolásból jogászokkal – kormánytisztviselői pozícióban – töltik fel a rendőrséget, akik addig maradnak a rendőrségnél, amíg nem szakvizsgáznak, utána jó eséllyel elmennek, általában ügyésznek kétszeres-háromszoros fizetéséért.

Rendszerszintű problémaként említették azt a statisztikai szemléletet, mely a rendőrségen uralkodik, ami miatt előfordul, hogy „elhajtanak” feljelentőt, mert a feljelentés során látják, hogy eredménytelen lesz a nyomozás és ez rontani fogja a kapitányság megítélését. Hozzá tették azt is, hogy ez a gyakorlat csökkenő tendenciát mutat, mióta indultak eljárások rendőrökkel szemben ilyen ügyekben (lásd Btk. 438. § Kötelességzegés szolgálatban). E kérdés nagyon fontos, hiszen az állampolgárt nem szabad megfosztani az igazságszolgáltatás jogától. Össztársadalmi szinten káros következményekkel járhat, az igazságszolgáltatásba vetett bizalmat csökkentheti a lakosság körében e viselkedés a rendőrség részéről. Az állampolgárok ilyen tapasztalatai a feljelentési hajlandóságot is gyengíti, melyre az Országos Kriminológiai Intézet által lefolytatott országos viktimizációs kutatás is rámutatott. Az Áldozatok és vélemények (2003) kutatás eredményei alapján a megkérdezettek 43%-a a rendőrséggel kapcsolatos elégedetlenség és bizalmatlanság miatt nem jelentette az általa elszendvedett bűncselekményt.¹⁷¹ Ezt a tényt erősítette meg a Transparency International Global Corruption Barometer 2013 kutatása is, melyből kiderül, hogy az állampolgárok csupán 30%-a jelentené, ha korrupcióval találkozna.¹⁷² Az talán még szomorúbb, hogy azok közül, akik nem jelentenék a korrupciós esetet a többség ezt azért nem tenné, mert azt gondolja, hogy „úgysem lenne eredménye”.¹⁷³ Sajnos ezek az eredmények azt mutatják, hogy egyrészt van egy bizalmatlanság a hatóságok iránt,

¹⁷¹ Áldozatok és vélemények. Országos sértetti vizsgálat. I. kötet. (szerk.: Irk Ferenc) Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2003.

¹⁷² Deborah Hardoon, Finn Heinrich: Transparency International Global Corruption Barometer 2013. 22. o. http://www.transparency.hu/uploads/docs/GCB2013_Report_Embargo.pdf

¹⁷³ Hardoon és Heinrich 2013 im. 23. o.

másrészt, hogy aránylag nagyfokú a tolerancia a korrupst magatartásokkal szemben hazánkban.

A csoport néhány tagja fontosnak tartotta, hogy jelezze, hogy a rendőrség erős ügyészi kontroll alatt működik, melynek következtében adódhat olyan szakszerűtlen ügyészi utasítás, melynek végrehajtása éveket vehet igénybe és a befektetett energia nem biztos, hogy megtérül az ügy végén. Résztevő-7 példájában egy olyan ügyet ecsetelt, melyben egy ügyészi utasítás révén a rendőrségnek több mint 500 tanút kellett kihallgatnia, amely az alapügy megítélését és bizonyítását kevésbé szorgalmazta. Résztevő-7 rámutatott arra is, hogy nyomozati szakban az ügyek elhúzó-dását eredményezheti egy egyszerű megítélésű ügyben például egy munkaköri leírás beszerzése is, mely akár néhány hónapot is igénybe vehet.

Többen érveltek azzal is, hogy számos esetben, amikor tettenérés van, nem a bíróság elé állítás módszerét alkalmazzák, hanem „feleslegesen” 12-16 hónapig tart, hogy egy ilyen ügyből vádirat szülessen, és bírósági szakba kerüljön az eset.

Néhány részttevő megemlítette azt a problémát is, hogy „széthúzó az ítélkezési gyakorlat és elhúzódnak az ügyek”. Szóba került a jelenlegi hazai büntetőeljárás szabályok miatti túlbizonyítotttság kérdése is (mely szintén az ügyek elhúzó-dásához vezet), melyet a részttevők éppen olyan károsnak tartanak, mint az alulbizonyítotttságot. E kérdéskör kapcsán merült fel a „**kishalak**” és „**nagyhalak**” **üldözésének** kérdése. Néhány részttevő beszámolt arról, hogy bizonyos ügyek esetén „elhalnak” nyomozások. A kettős mérce kérdése itt újra előkerült. Az egyik részttevő a felmerült esetek nyomozásának elrendelése kapcsán azt mondta, hogy „*az ügyészségnek sajnos egyre több ügyben megkérdőjelezhető a szerepvállalása... Úgy tűnik, hogy az ügyészségen vannak szakmán túli megfontolások, amikor ügyek indulásáról döntenek*”. Felmerült a „*hol akad meg a nagyhalak elfogása*” kérdés is, melyre a többség válasza az ügyészség volt, már csak hatáskör szempontjából is. Résztevő-6 ezzel kapcsolatban azt mondta, hogy „*a végső szót az ügyész mondja ki a feljelentés kapcsán. A rendőrségi intézkedések elleni panaszt az ügyészség vizsgálja. Ahol el lehet akasztani az ügyeket az a feljelentés elutasítása, mert akkor nyoma sincs. A következő ahol egészen biztosan megakad a történet az az ügyészi szűrő. Itt az ügyésznek mint a törvényesség örének van feladata. Érthető vagy nem érthető okokból az ügyészség felvállal vagy nem vállal fel ügyeket*”. Ahol megindul a nyomozás, ott pedig gyakran „*finoman és láthatatlanul kapták a pressziót fentről (minden héten hívták telefonon, hogy áll egy adott ügy), majd megvárták, amíg elévül egy-két cselekmény az ügyben*” (Résztevő-4).

Indulatokkal teli vitát váltott ki az a kérdés, hogy a magasabb társadalmi státusszal rendelkező személyek például politikusok vagy gazdasági szereplők által gyaníthatóan elkövetett korrupciós cselekmények felderítésére és nyomozására miért nincsen eszköze a rendőrségnek és az ügyészségnek. Az egyik részttevő azt jelezte, hogy nehéz

lehallgatni, megfigyelni úgy személyeket, hogy a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a Belügyminisztérium alá tartozik, melynek vezetője hetente jelent munkájáról a belügyminiszternek. Résztvevő-6 azt is hozzátette, hogy *„ebben a rendszerben egyre kevesebb ügy jut el a bíróságig, és ha még el is jut a bírósági szakig nem biztos, hogy a vádirat tartalmazza azon tényeket és bizonyítékokat, amelyek a felelősségre vonás megállapításához szükségesek”*. Szomorú konklúzióval záródott e témakör, mert több résztvevő is azt mondta, hogy *„a bíróság az egyetlen olyan szervezet ma Magyarországon, amelyben megbízhatunk”*.

Végezetül arra próbáltunk választ találni, hogy a résztvevő véleménye szerint **milyen intézkedésekre, megelőző lépésekre vagy társadalmi változásokra lenne szükség a korrupció visszaszorításához.**

E kérdés kapcsán a résztvevők először visszatértek a kisrendőrök, alacsony státuszú közalkalmazottak/köztisztviselők helyzetének elemzéséhez. Szinte egyöntetűen mondták azt, hogy az utcai rendőri korrupció megszüntetéséhez egyrészt szüksége volna a fizetések emelésére, másrészt a társadalom általi elismertség és megbecsülésre lenne szüksége, harmadrészt a rendőri szervezetnek ki kellene állnia az emberei mögött. A résztvevők többsége szerint e helyzeten nagyban rontott a 2011. évi XVI. törvény a 2006 őszi tömegoszlatásokkal összefüggő elítélések orvoslásáról (ún. Semmisségi törvény), mely gyakorlatilag kimondta, hogy a rendőr szava nem ér semmit. E kérdés kapcsán a felmerül, hogy az állampolgár ennek tudatában hogyan fog a rendőrökkel szemben viselkedni. Résztvevő-7 azt mondta, hogy *„e törvény kapcsán a rendőrök azt érzik, hogy megtiporták őket”*. Páran azt is felvetették, hogy *„miért halnak el bizonyos ügyek, amelyben látnak bizonyítékokat”*. Volt olyan vélemény is, hogy *„ha ilyen díszfunkcionális elemeket lát a kisrendőr a rendszerbe, nehéz neki elmagyarázni, hogy miért ne fogadjon el hónap végen 10.000 forintot”*.

Ezután egyértelműen a **politikai akarat hiányát** fogalmazták meg, mint az akár a kisstíli, de főleg a nagy volumenű korrupció fel nem számolásának okát. Résztvevő-5 azt mondta, hogy *„nincs politikai akarat, mert mindenki érintett”*. Az elmúlt 25 év elszámoltatási kezdeményezéseiről¹⁷⁴ pedig az volt a vélemény, hogy más politikai akaratot deklarálni és más kérdés azt megvalósítani. Résztvevő-5 szerint *„az elszámoltatási kezdeményezések inkább átpolitizálták a bűnüldözést”*.

Résztvevő-3 arra hívta fel a figyelmet, hogy *„ha nincsen politikai akarat, akkor két irányból történhet változás e téren. Az egyik jóléti-gazdasági kérdés, vagyis ha az emberek jobban élnének, talán jobban zavarná őket a politikai elit korrupciója, elgondolkodnának ezen, mely esetben a politikai osztályon is nagyobb nyomás érvényesülne. Másrészt e folya-*

¹⁷⁴ A résztvevők itt Keller László (MSZP) közpénzügyi államtitkár, Budai Gyula (Fidesz-KDNP) és Papsák Ferenc (Fidesz-KDNP) elszámoltatási kormánybiztosok munkájáról beszéltek.

matot gyorsítani azzal lehet, hogy felhívjuk ezekre a problémákra a figyelmet, melynek hatására az embereknek előbb vagy utóbb le kell hogy essen, hogy ez a történet róluk szól”. Résztevő-6 álláspontja szerint „társadalmi fejlődést elérni és hatni az állampolgárok gondolkodására csak akkor lehet, ha ennek van gazdasági alapja”.

A résztvevők többsége egyet értett abban, hogy a korrupció ellen nem a büntetőjog eszközével kell fellépni. Résztevő-3 nézete szerint a gond az, hogy a büntető igazságszolgáltatás azon esetekben sem működik megfelelően, ahol egyértelműen lenne szerepe az ilyen típusú ügyek esetén a büntetőjogi felelősség kimondásának. Kiemelték az átlátható szabályrendszer és erős civil kontroll szerepét, szorgalmazták a kiskortól, akár az óvodában kezdődő oktatást a témát illetően.

Összességében elmondható, hogy a fókuszcsoporthoz tartozó résztvevők komoly hiányosságokat látnak a büntető igazságszolgáltatás rendszerében, mikor e szervezetrendszernek a korrupciós bűncselekmények ellen kell fellépniük. Helyzetüket nem könnyíti, ha a feltételezett elkövető magas társadalmi, gazdasági vagy politikai hatalommal rendelkező személy. Ez esetben számos elvárásnak kell megfelelniük a nyomozás során, mely nem minden esetben segíti munkájukat. Véleményük szerint a magyarországi korrupció elleni valós küzdelem gátját egyrészt az állampolgári apátia, másrészt a politikai akarat hiánya okozza.

V. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

V.1. Következtetések

A kutatás eredménye alapján a magyarországi korrupció két eltérő szintjét különböztethetjük meg: egyrészt az ún. „kiszűlt” korrupciós cselekmények (például pár ezer forintos vesztegetés rendőrnek gyorsajtás, ittas vezetés vagy egyéb közúti szabálysértés miatt; határőrnek nem megfelelő papírok miatti felelősségre vonás elkerülése érdekében), másrészt az ún. nagyhorderejű ügyek (például több éven át szervezeten akár 20-30 fő részvételével működő hitel ügyintézők, zöldkártya jogtalan kiadása, magyar adójeggyel, zárjeggyel el nem látott dohányáru, alkoholtermék csempészésének elősegítése, jogosulatlan társadalombiztosítási járulékhöz hozzájutás elősegítése). A két különböző típusú korrupció más-más kihívás elé állítja a bűnüldöző szerveket.

Amint azt az aktakutatás, az interjúk és a fókuszcsoport eredményei is mutatták hazánkban a büntető igazságszolgáltatás zömében az ún. kiszűlt korrupciós esetek kezelésére képes. Ezt támasztotta alá a jogtalan előny mértékének alacsony volta. A korrupciós bűncselekményt elkövetők szocio-demográfiai paramétereit tekintve a konvencionális elkövetőkhöz képest magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, idősebbek, továbbá többségében tartós párkapcsolatban élnek. Foglalkozásukat tekintve a társadalom szinte minden szegmensét lefedik, mely arra enged következtetni, hogy a kiszűlt korrupciós cselekmények átszövik a lakosság mindennapjait, és olyan korrump gyakorlatot eredményeznek, mely sokuk számára az ügyeik intézésének szerves részét képezi. Az elkövetők motívuma is alátámasztja fenti állásunkat, hiszen többségében van az anyagi gyarapodás és a büntetés, hatósági/szabálysértési eljárás elkerülését célzó esetek. Szintén az „utcai” korrupció jellemzője, hogy az esetek zömében készpénz a gazdát cserélő jogtalan előny. Az alkalmazott szankciók fajtája és tartama (az esetek több mint a felében 1-2 év tartamú felfüggesztett szabadságvesztést szabtak ki), azt jelzi, hogy a jogalkotó által súlyosnak ítélt cselekmény (alapesetben is 3 évig vagy 1-5 évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett cselekmények ezek) a valóságban a kis kárérték és a társadalomra veszélyesség eltérő megítélése miatt a jogalkalmazók által ehhez igazodó nem olyan szigorú büntetések kerültek kiszá-

básra. Valószínűsíthető, hogy a jogalkotó szándéka sem a kisstílű korrupciós cselekmények drákói szigorú üldözése volt, hanem a „nagyhalak” megbüntetése. Az eredményeink alapján ilyen „nagyragadozók” sajnos csak nagyon kis számban kerülnek be a büntető igazságszolgáltatás hálójába. A korrupció elleni hatékony fellépés zálogai – jelen esetben csak a büntető igazságszolgáltatás által kínált eszközöket tekintettük át – a szakemberek széleskörű képzése, a titkos adatszerzés, titkos információgyűjtés szabályainak egyszerűsítése, továbbá nyomozóhatóságok hozzáféréseinek biztosítása bizonyos nyilvántartásokhoz.

A korrupció megjelenésének és folyamatos meglétének számos oka lehet, melyek nem választhatók el a társadalom általános gazdasági szintjétől, a fennálló szabályozási környezettől, valamint a társadalom erkölcsi szintjétől. Ilyen okok lehetnek gazdasági versenyelőny szerzése (cégek közötti, emberek közötti), a politikai versenyelőny megszerzése és fenntartása (pártfinanszírozás), az ún. megélhetési korrupció (hiány: lakások, engedélyek, hitelek, ellátás területén pl. hálapénz) vagy éppen a büntetés elkerülése, kedvezmények megszerzése (pl. közlekedési szabálysértés) mint kiváltó ok.

Áttekintve a büntető igazságszolgáltatás szereplőit és apparátusát azt látjuk, hogy a nyomozóhatóságoknak (rendőrség, ügyészség), amennyiben egy ügy megkívánja van apparátusa, létre tud hozni egy csapatot, 4-5 fővel és közösen dolgozni egy adott ügyön. Ha a védelmet tekintjük minden terheltnek van akár meghatalmazott, akár kirendelt védője. A vádlott pedig még azt is tudja, hogy mi történt valójában. Ezzel szemben a bíró egymaga dolgozik, és nincsen mögötte segítség. Ezt az aránytalanságot, melynek – nem önállóan és kizárólagosan, de – van hatása az ügyek elhúzóására, nem lehet túlmunkával vagy lelkesedéssel kezelni.

A büntető igazságszolgáltatás és az állami büntetőhatalom érvényesítésének örök dilemmája, hogy egy-egy bűncselekmény esetén mekkora és milyen erőforrásokat (humán, anyagi és technikai) mozgósít, amit az állam elbír és szükségesnek lát.¹⁷⁵ A jelenség létezése és működése azért is érdekes, mert gyakran nem pénz a konkrét mozgatórugója. Keskeny a határ a bűncselekmény és a kölcsönös szívességek között. Például egy kisvárosban, ahol gyakorlatilag mindenki ismer, mindenkit a szívességek rendszere a mindennapok természetességében zajlik. Ad abszurdum a konkrét kérés vagy tudta nélkül is felveszik a helyi gimnáziumba a bíró gyermekét.

Tovább nehezíti a korrupció elleni valós küzdelmet egyrészt az állampolgári apátia, másrészt a politikai akarat hiánya.

¹⁷⁵ Kerecsi-Kó-Antal A bűnözés társadalmi költségei című cikkében a 2009. évben az állami bűnözés-kontroll 326 milliárd forint volt. Kerecsi Klára-Kó József-Antal Szilvia: A bűnözés társadalmi költségei. Kutatási összefoglaló in. Kriminológiai Tanulmányok 48. (szerk. Virág György) Budapest, 2011, 168.o.

V.2. *Javaslatok*

1. Az ún. „kiszűlt” korrupciós cselekmények kezelése érdekében véleményünk szerint a büntetőjog eszközeivel nagyon nehéz küzdeni, bár a büntetőjogi szabályozás elengedhetetlen a végső és átléphetetlen határ meghúzásához. Amíg az ilyen jellegű cselekmények mögötti társadalmi konszenzus áll fenn, leginkább a (büntető)jogon kívül eszközökkel lehet hatékonyan fellépni ellenük. Ilyen eszköz lehet például az általános és középiskolai felvilágosító óra tartása, melyben a korrupció ossztársadalmi szinten jelentkező káros hatásai mellett adófizetési tudatosságot is lehet a jövő generációjába nevelni.
2. Az ún. nagyhorderejű ügyek esetében növelni szükséges a belső, valamint a külső ellenőrzési mechanizmusokat (például az Állami Számvevőszék, a Gazdasági Versenyhivatal, a korábbi Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, jelenleg Magyar Nemzeti Bank, Kormányzati Ellenőrzési Hivatal, Közbeszerzések Tanácsa) az állami és gazdasági szerveknél, mely lehetőséget adhatnak a bűnüldöző szervek hatékony felderítési munkájának.
3. Az ún. kiszűlt korrupciós esetekben, ahol a (büntető)jognak a megelőző/kezelő szerepe limitált nagy szükség lenne az állami és civil szervezetek együttműködésére. Az ügyészség és a civil társadalom együttműködése által növelni lehet a közérdekű bejelentések számát, mely szintén a korrupciós cselekmények elleni hatékony fellépés egyik eszköze. Ennek a jelenlegi magyarországi helyzetben, amikor is a korrupciós cselekmények kis száma jut csak a hatóságok tudomására elemi szükség volna.
4. Gazdasági bűncselekményekre vonatkozó feljelentés esetén, amikor az ügyben hosszú hónapok, akár évek múlva a Be. 190. § (1) a) pont alapján szűnik meg az eljárás – vagyis a cselekmény nem bűncselekmény – legyen illetékköteles és a feljelentő viselje a teljes büntügyi költséget (lásd IV.2.11. fejezet).
5. A korrupciós bűncselekmények elleni küzdelem generális elveit tekintve szükséges az állami és gazdasági szereplők átláthatóságának és elszámoltathatóságának biztosítása, a civil társadalom kontrollja, a közérdekű információhoz való nem korlátozott hozzájutás, a közérdekű bejelentők megfelelő védelme, valamint a bürokratikus rendszer egyszerűsítése.
6. Elemezve a rendszerváltás óta bevezetett, a korrupció megelőzésére irányuló programokat, zömében azt látjuk, hogy nem egy felülről lefelé építkező, rendszerszerű stratégia. Általában csak egy-egy részterületét érinti a probléma-

körnek, mint például a köztisztviselők etikai kódexe. A hatékony megelőzés véleményünk szerint csak és kizárólag egy átfogó, a társadalom minden szegmensét érintő, továbbá egyszerre felülről lefelé és alulról felfelé építkező átlátható és mélységesen elkötelezett rendszerben képzelhető el.

Felhasznált irodalom

- BABBIE, Earl: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó, Budapest, 2008. 339-342.o.
- BAJI P., GULÁCSI L.: A helyzet változatlan: Egy reprezentatív kérdőíves felmérés eredményei a magyar lakosság hálapénz-fizetési szokásairól és a hálapénz megítéléséről. Egészségügyi Gazdasági Szemle, 50. évf. 4. sz. (2012), 30-31. o.
- BECCARIA, Cesare: A bűnökről és a büntetésekről, ford.: Madarász Imre, Attraktor, Máriabesnyő, 2012.
- BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor - SINKU Pál: Büntetőjog. Különös Rész, 5. kiadás, HVG-Orac, Budapest, 2005.
- BENNER, Hans - VAN EST, Diny- DE HAAN, Ina- VOS-SHELLEKENS, Juul- BÁGER Gusztáv - PULAY Gyula- KORBULY Andrea: A Twinning Light projekt záró jelentése (tanulmány) Korrupciós kockázatok feltérképezése Magyarországon, Holland Számvevőszék, Állami Számvevőszék (Magyarország), 2008, 13-14. o. http://integritas.asz.hu/uploads/files/Twinning_Light_zarojelentese.pdf
- BOGNÁR – GÁL – KORNAI: Hálapénz a magyar egészségügyben, TÁRKI Társadalompolitikai Tanulmányok, Budapest, 1999.
- BUNT, Henk van de- NELEN, Hans: Corruption in various shapes and sizes – some criminological reflections, in: International Law and Fight against Corruption, 2012.
- ELEK Balázs: A bíró büntetésiszabási szemléletének jogalkotói alakítása, in: DR. KADLÓT Erzsébet (szerk.): Kriminológiai Közlemények 70. Válogatás a Magyar Kriminológiai Társaság 2011. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott előadásokból, Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2012.
- ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban, Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft, Debrecen, 2008.
- ELEK Balázs: Juris ignorantia non excusat? A jogi tévedés a gazdasági büntetőpe-rekben. Rendészeti Szemle, 2009/7-8.sz. 96-109.o.
- FINSZTER Géza: A korrupció nyomozása, Belügyi Szemle 2011 (59.évf.) 11. szám.
- FINSZTER Géza: A közélet tisztasága elleni bűncselekmények oksága. A korrupció jogszempontú elemzése, Magyar Rendészet, 2008/4. 44-47.o.
- FINSZTER Géza: Korrupció által sújtott rendőrségek (Nemzetközi kitekintés), in: Dr. IRK Ferenc (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 40. Budapest, 2003, 9-39.o.

- GOMBÁR Csaba: A korrupció mint közrossz, in: GOMBÁR Csaba és társai (szerk.): Írások a korrupcióról, Korridor-Helikon, Budapest, 1998.
- GRAAF, de Gjal- HUBERTS, L.W.J.C.: Portraying the Nature of Corruption Using an Explorative Case Study Design, Public Administration Review, July/August 2008: 640-653.
- HANKISS Elemér: Társadalmi csapdák. Diagnózisok, Magvető Kiadó, Budapest, 1983.
- HORVÁTH Tibor – LÉVAY Miklós (szerk.): Magyar Büntetőjog Különös Rész 2. kötet, Complex Kiadó, Budapest, 2006.
- HUFF Endre Béla: A korrupció háromszereplős logikai modellje, Büntetőjogi Szemle, 2013/1-2. 30-41. o.
- IBOLYA Tibor: A kihallgatási taktika a nyomozásban <http://ibolyatibor.atw.hu/Sajat/3.pdf>
- IRK Ferenc (szerk.) Áldozatok és vélemények. Országos sértetti vizsgálat. I. kötet. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2003.
- JOUTSEN, Matti: Comparative Crime and Criminal Justice, University of Helsinki, Handout, 2010.
- KAJTOR Gergely: Az elkobzás – a Csemegi kódextől napjainkig, Jogi Fórum publikáció, Budapest, 2013.
- KEREZSI Klára- KÓ József- ANTAL Szilvia: A bűnözés társadalmi költségei. Kutatási összefoglaló in: VIRÁG György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 48. Budapest, 2011.
- KORINEK László: Kriminológia II. kötet, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2010.
- KRÁNITZ Mariann: A korrupcióról – csak egy kicsit másként... Valóság. XLI. évf. 5. szám (1998) p. 9-10. o.
- KRÁNITZ Mariann: A korrupció, in: Gönczöl-Korinek-Lévai (szerk.): Kriminológiai ismeretek. Bűnözés. Bűnözéskontroll, Corvina, Budapest, 1999.
- LAJTÁR István: Az elkobzás ügyészi vizsgálata. Belügyi Szemle, 1998/4. 81.-91.o.
- LAMBSDORFF, J.G.: The Institutional Economics of Corruption and Reform Theory, Evidence and Policy. Cambridge University Press, 2007.
- LEHOTA József: Marketingkutatás az agrárgazdaságban, Mezőgazda Kiadó <http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tkt/marketingkutas/ch02s07.html>

- MÉSZÁROS Ádám: Gondolatok a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának véleményéről. *Rendészeti Szemle*, 2010/2. 82-86. o.
- MÉSZÁROS Ádám: Titkos gondolatok, *Kriminológiai Tanulmányok* 48. kötet (Szerk.: Virág György), OKRI, Budapest, 2011, 221-226. o.
- MIHÓNÉ DR. LEITNER Judit: A bűncselekményből eredő vagyon elvonása – Vagyonelkobzás, *Magyar Jog*, 2013/2. 87-92.o.
- PELLEGRINI, L.: *Corruption, Development and the Environment*, New York, Springer, 2011.
- SARVILINNA, Sami: *Court Administration in Finland*, *Scandinavian Studies in Law*, 2007, Vol 51, p. 591-605.
- SCHÄFER István: A „fehérgalléros” büntettes. Büntetőjogi dolgozatok, Pázmány Péter Tudományegyetem, Új folyam, 7. szám, Budapest, 1948.
- SOÓS István- HAZAFI Zoltán: A korrupció elleni küzdelem elvei és módszerei, a közszolgálati etika érvényesítése. Tankönyv a köztisztviselők továbbképzéséhez. Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest, 2006.
- http://www.nki.gov.hu/images/tudasbazis/archiv/3/3_korrupcio_tankonyv
- SZÁNTÓ Zoltán: Megbízók, megbízottak és kliensek: vázlat a korrupció fogalmáról, *Szociológiai Szemle*, 1997/4.
- SZÁNTÓ Zoltán- TÓTH István János- VARGA Szabolcs: Korrupciógyanús esetek a magyar médiában, 2001-2007 között On-line hírforrások tartalomelemzése, Budapest, 2009. http://www.crc.uni-corvinus.hu/download/korrupcio_2009_mediaelemzes_2001_07_090310.pdf
- SZOLLÁR Pál: Néhány büntetőjogi kérdésről, *Magyar Jog*, 2011/4. 239.o.
- TÓTH Mihály: A fehérgalléros bűnözés; a gazdasági bűnözés in: GÖNCZÖL Katalin, KEREZSI Klára, KORINEK László, LÉVAY Miklós (szerk.) *Kriminológia-Szakkriminológia*, Complex Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2006.
- TÖRÖK Zsolt: Hivatali és korrupciós bűncselekmények bírói gyakorlatának aktuális kérdései 1. rész in. *Ügyészek Lapja* 2010/2. 5-12. o. http://www.ugyeszek.hu/ftp/tartalom/ugyeszek_lapja/2010/ul2010_2_all.pdf?phpMyAdmin=5e79130c4a2a408b3f002bed9c4d2fba
- TÖRÖK Zsolt: Hivatali és korrupciós bűncselekmények bírói gyakorlatának aktuális kérdései 2. rész, in: *Ügyészek Lapja* 2010/3-4. 5-16.o. http://www.ugyeszek.hu/ftp/tartalom/ugyeszek_lapja/2010/ul2010_3-4_all.pdf?phpMyAdmin=5e79130c4a2a408b3f002bed9c4d2fba

TÖRÖK Zsolt: Titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés során beszerzett bizonyítékok értékelése a bíróság előtt, in: Ügyészek Lapja 2005/6. 19-31. o. http://www.ugyeszek.hu/ftp/tartalom/ugyeszek_lapja/2005/ul2005_6a.pdf?phpMyAdmin=5e79130c4a2a408b3f002bed9c4d2fba

VICSEK Lilla: Fókuszcsoport. Elméleti megfontolások és gyakorlati alkalmazás. Osiris Kiadó, Budapest, 2006.

Jogszabály- és esetmutató

MAGYAR JOGFORRÁSOK:

- 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
- 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról
- 1996. évi XLIII. törvény a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról
- 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról
- 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
- 2001. évi XXXI. törvény a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény, az ügyészségi szolgálati viszonyról és az ügyészségi adatkezelésről szóló 1994. évi LXXX. törvény, valamint egyéb törvények módosításáról
- 2001. évi CXX. törvény a tőkepiacról
- 2003. évi XXIV. törvény a közpénzek felhasználásával, a köztulajdon használatának nyilvánosságával, átláthatóbbá tételével és ellenőrzésének bővítésével összefüggő egyes törvények módosításáról
- 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 14/2005. (ÜK. 9.) LÜ utasítás a Magyar Ügyészképző Központtól

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGI HATÁROZATOK:

- 23/1990. (X. 31.) AB határozat

MAGYAR BÍRÓSÁGI ÉS EGYÉB HATÁROZATOK, VÉLEMÉNYEK:

- 56. BK vélemény a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőkről
- BH 2014.4.100

NEMZETKÖZI SZERVEZETEK JELENTÉSEI, PUBLIKÁCIÓI:

- European Court of Human Rights: Press Country Profile, Hungary. http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Hungary_ENG.pdf
- Greco Eval III. Report, Értékelő jelentés Magyarországról, http://www.transparency.hu/uploads/docs/GrecoEval3_2009_8_Hungary_One_HU.pdf
- Deborah HARDOON, Finn HEINRICH: Transparency International Global Corruption Barometer 2013. http://www.transparency.hu/uploads/docs/GCB2013_Report_Embargo.pdf
- Korrupciós Érzékelési Index (Corruption Perception Index – CPI, <http://www.transparency.org/research/cpi/overview>
- Octopus Cybercrime Community, <http://octopus-web.ext.coe.int/>
- Report from the Commission to the Council and the European Parliament, EU Anti-corruption Report, Brussels, 3.2.2014, COM(2014) 38 final, 14. o. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_en.pdf
- World Bank: Anticorruption in Transition. A Contribution to the Policy Debate, 1-101, Washington, D.C., 2000.

ÁLLAMI SZERVEK ÉS CIVIL SZERVEZETEK JELENTÉSEI, PUBLIKÁCIÓI:

- Alapvető jogok biztosának hivatala: Tájékoztató a közérdekű bejelentés benyújtásának lehetőségéről és feltételeiről <http://www.ajbh.hu/kozerdeku-bejelentes-benyujtasa>
- A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2013. évi tevékenységéről http://mklu.hu/hnlp14/wp-content/uploads/farkasil/2013/11/ogy_beszamolo_2013.pdf
- Állami Számvevőszék, Korrupciós jelenségek az önkormányzati közigazgatásban, Fogalmi kísérletek a korrupció meghatározására és az önkormányzati korrupció fogalma (Szente Zoltán) http://integritas.asz.hu/uploads/files/05_resztan_szente_onkormanyzatikorrupciofogalma_060831.pdf

- Az Ügyészség története: http://mklu.hu/hnlp14/?page_id=92
- Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológia és Társadalompolitika Intézet, Korrupciókutató-központ: Kutatási eredmények a magyarországi korrupcióról http://www.transparency.hu/uploads/docs/kutatasi_eredmenyek.pdf
- Bűnelkövető rendőrök és az általuk elkövetett bűncselekmények a 2006-2010. években <http://www.mklu.hu/repository/mkudok8753.pdf>
- Bűnelkövető rendőrök és az általuk elkövetett bűncselekmények 2007-2011. években <http://www.mklu.hu/repository/mkudok4660.pdf>
- Bűnelkövető rendőrök és az általuk elkövetett bűncselekmények a 2008-2012. években <http://www.mklu.hu/repository/mkudok3737.pdf>
- Elszámoltatási és korrupció-ellenes kormánybiztos, <http://elszamoltatas.kormany.hu/eredmenyesen-zarult-az-elszamoltatas-feltaro-resze>
- http://www.gallup.hu/gallup/monitor/kutatas/030318_korr.htm
- K-Monitor Közhasznú Egyesület, <http://k-monitor.hu/eszkozta/whistleblowing/whistleblowing>
- K-Monitor Közhasznú Egyesület: Üzleti titok, <http://k-monitor.hu/eszkozta/korrupcios-abc/szocikkek-1/uzleti-titok>
- Korrupciós kockázatok Magyarországon, 2011, Nemzeti Integritás Tanulmány (Szerk: Burai Petra és Hack Péter) http://www.transparency.hu/uploads/docs/Korrupcios_kockazatok_final.pdf
- Közérdekű bejelentők a korrupció ellen, A K-Monitor Közpénzfigyelő Iroda és a Transparency International Magyarország kiadványa http://k-monitor.hu/files/page/kiadvany_TI-KM-wb.pdf
- Magyar Igazságügyi Akadémia, <http://mia.birosag.hu/>
- Magyar Rezidens Szövetség és a Szinapszis Kft. 2013-as kutatása. <http://www.szinapszis.hu/hirek/164>
- Rendőrség, képzés: <http://www.police.hu/a-rendorsegrol/kepzes>
- Szinapszis Kft. 2009-es kutatása. http://www.szinapszis.hu/uploads/Szinapszis_-_Orvosaink_a_halapenzrol_20100816.pdf
- TÁRKI Európai Társadalmi jelentés, A korrupció észlelése, elfogadása és gyakorlata http://www.tarki.hu/hu/research/gazdkult/gazdkult_keller_sik.pdf
- TÁRKI 2007 Társadalmi Klíma Riport. <http://www.tarki.hu/hu/news/2007/kitekint/20071220.html>
- Transparency International Magyarország, Nemzeti Integritás Rendszer. <http://media.transparency.org/nis/cogs/?Country=ma>
- Transparency International Magyarország, Korrupcióról általában. http://www.transparency.hu/KORRUPCIOROL_ALTALABAN
- Transparency International, a korrupcióról: http://www.transparency.org/whatwedo?gclid=CO6T_5u3ir0CFaQfwoda7oAzg

TÖVÁBBI FORRÁSOK:

- A rendőrök nem az alacsony fizetések miatt korrumpáltak http://hvg.hu/gazdasag/20120510_Kremer_Ferenc_korrupcioellenes_sorozat
- Biblia, Mózes V. könyve, Igazságos ítélkezés
- Giuliani Pledges to Appoint A Panel to Fight Corruption, <http://www.nytimes.com/1989/08/09/nyregion/giuliani-pledges-to-appoint-a-panel-to-fight-corruption.html>
- Megalakult a büntető eljárásjogi kodifikációs bizottság, <http://2010-2014.kormany.hu/hu/kozigazgatasi-es-igazsagugyi-miniszterium/igazsagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/megalakult-a-bunteto-eljarasjogi-kodifikacios-bizottsag>
- Ministry of Employment and the Economy, What are public contracts? https://www.tem.fi/en/consumers_and_the_market/public_procurement
- Nemzeti Védelmi Szolgálat, <http://nvsz.hu/bemutakozas>
- Női agy – férfi agy, Párducz Árpád egyetemi tanár, az MTA Szegedi Biológiai Központ Biofizikai Intézet igazgatóhelyettesének előadása. <http://www.u-szeged.hu/hirek/szabadegyetem/noi-agy-ferfi-agy?objectParentFolderId=4511>
- The Commission for the Prevention of Corruption of the Republic of Slovenia, <https://www.kpk-rs.si/en/the-commission>

VI. MELLÉKLETEK

VI.1. Az aktakutatási kérdőív¹⁷⁶

	kérdés
ELKÖVETŐ	iskolai végzettség
	nem
	kor
	családi állapot
	foglalkozás
	jövedelem
	állampolgárság
	Volt-e előzetes letartóztatásban/örizetben?
	Mennyi ideig?
	büntetett előélet (ha van: bűncselekmények pontos megnevezése, paragrafus szám és az elítélés évszáma)
Elkövetők közötti kapcsolat	Ismerték-e egymást a bűncselekmény elkövetése előtt?
	Ha igen, honnan és mióta?
Megvesztegetett/megvesztegető közötti kapcsolat	Ismerték-e egymást a bűncselekmény elkövetése előtt?
	Ha igen, honnan és mióta?
Elkövető célja, motívuma	
“ÁLDOZAT”	iskolai végzettség
	nem

¹⁷⁶ A kérdőív akár részben, akár egészben történő másolása és felhasználása a szerzők előzetes engedélyéhez kötött.

CSELEKMÉNYI OLDAL	kor
	családi állapot
	foglalkozás
	jövedelem
	állampolgárság
	büntetett előélet
	áldozat közreműködése, szerepe
	jogi minősítés (pontos paragrafus és bekezdés) bűncselekmény neve
	a büntetés (pontos megnevezés)
NYOMOZÁS	hatóság tudomására jutása
feljelentés	a feljelentés részletei (időpontja, bizonyítékok, ha van)
	a feljelentő motívuma
	bűnjeljegyzék (lefoglalt tárgy)
	elkövetés időpontja (kezdő és vég dátum)
	elkövetés helyszíne
	Nyomozás kezdete
	nyomozás időtartama
	nyomozó hatóság megnevezése
	jegyzőkönyv a gyanúsított kihallgatásáról
	jegyzőkönyv a tanúkihallgatásról
vádirat	A vádirat benyújtásának ideje
	vádirat tartalma
	a vád tárgyává tett cselekmény
	Vádlott vallomása
	bizonyítékok
BÍRÓSÁG	
elsőfok	tárgyalási jegyzőkönyv
	ítélkezés időpontja
	eljáró bíróság neve
	eljáró bíró(k) neve

másodfok	minősítés
	büntetés
	enyhítő körülmények
	súlyosító körülmények
	ki fellebbezett?
	miért fellebbezett?
	ítélkezés időpontja
	eljáró bíróság neve
	eljáró bíró(k) neve
	minősítés
	büntetés
	enyhítő körülmények
	súlyosító körülmények
	Mit csinált a másodfokú bíróság (megváltoztatta, helyben hagyta, hatályon kívül helyezte, stb., a jogi minősítést vagy a büntetés mértékét változtatta meg, stb.), részletes leírása
harmadfok	ítélkezés időpontja
	eljáró bíróság neve
	eljáró bíró(k) neve
	minősítés
	büntetés
	enyhítő körülmények
	súlyosító körülmények
	mit csinált a harmadfok?
TÉNYÁLLÁS	tényállás rövid ismertetése
ELŐNY FORMÁJA ÉS MÉRTÉKE	előny formája
	előny mértéke
	átadásra került, nem került
	előny elvonásának módja
BIZONYÍTÁS ESZKÖZEI	bizonyítás eszközei

	hány tanúvallomás
	kik a tanúk
	a tanúk közreműködése a cselekménnyel kapcsolatban
	milyen tartalmú a vallomásuk
	titkos információgyűjtés volt-e?
	ha igen mire terjed ki
	titkos adatszerzés volt-e?
	ha igen mire terjed ki
	(részben) beismerő vallomás volt-e?
	ez terhelő volt-e a többi elkövetőre?
	egyéb
	a bizonyítékok értékelése a bíróság által

VI.2. Az interjúk felvételéhez használt vázlat¹⁷⁷

VI.2.1. Bíró interjúalany esetén

I. Az interjúalanyra vonatkozó fejezet

1. Mikor szerezte a diplomáját? A jogi végzettségén túl milyen egyéb diplomával vagy/ és posztgraduális végzettséggel rendelkezik? (pl.: a "gazdasági büntetőjogász" szakirányú posztgraduális diplomát)
2. Milyen munkatapasztalata van?
3. Mióta dolgozik a bíróságon?
4. Mi a beosztása a bíróságon jelenleg?
5. Évente hány ügye van/ hány ítéletet hoz?
6. Ebből milyen arányban vannak a korrupciós cselekmények?
7. Milyen típusú magatartásokat takarnak ezek az esetek? Kérem mondjon el néhány példát.

II. A szervezetre vonatkozó adatok

A szervezet neve (nem kötelező):

1. Hány bíró dolgozik ezen a bíróságon?
2. Közülük hányan foglalkoznak korrupciós ügyekkel?
3. Milyen képzéseken vesznek részt?
4. Van-e speciális képzés a korrupciós cselekményeket illetően?
5. Véleménye szerint rendelkezik-e az intézménye megfelelő kapacitással (humán, technikai, anyagi és egyéb erőforrással)?
5/A: Amennyiben nem, milyen kapacitás szorul fejlesztésre?
5/B: Ön milyen fejlesztéseket hajtana végre?
6. Milyen szervezetekkel működnek együtt? (pl.: NAV, Földhivatal, Cégbíróság, Mobiltelefon társaságok, Szakértői Kamara stb.)
7. Hatékonyak ezek az együttműködések?
8. Véleménye szerint hogyan lehetne fejleszteni ezen együttműködések hatékonyságát?

III. Korrupciós cselekmények a bíróságok előtt

1. Mit tapasztalt hogyan jutnak a cselekmények a hatóság tudomására?

¹⁷⁷ A vázlat akár részben, akár egészben történő másolása és felhasználása a szerzők előzetes engedélyéhez kötött.

2. Milyen gyakori a hatóságok általi be/feljelentés pl.: ÁSZ, PSZÁF (MNB), GVH, Közbeszerzési Döntőbizottság, NAV, stb.?
3. Milyen gyakori és mik a tapasztalatok az oknyomozó újságírók vagy közérdekű bejelentő által tett feljelentések esetében?
4. Véleménye szerint hogyan lehetne növelni a fel/bejelentéseket?
5. Átlagosan mennyi idő alatt fejeződik be egy bírósági eljárás? Mitől függ az eljárás hossza?
6. Milyen tapasztalata van az elkövetői kört illetően?
7. Mennyire mások a védők felkészültségüket, taktikájukat tekintve?
8. Melyek a jellemző bizonyítási eszközök?
9. Milyen szempontok szerint értékeli ezeket a bizonyítékokat?
10. Milyen gyakran szükséges kizárnia bizonyítékokat? Melyek ezek a bizonyítási eszközök és melyek a kizárás okai?
11. Egységes a bírói gyakorlat ezen cselekmények megítélésében?
12. A cselekmények minősítésénél milyen elhatárolási kérdése merülnek fel? Ezen a téren van az ügyészség és a bíróság között jogértelmezési összeütközés?
13. Milyen gyakran használnak titkos információgyűjtést, titkos adatszerzést, fedett nyomozót?
14. Véleménye szerint hogyan lehetne növelni a zár alá vételek, lefoglalások, elkobzások és vagyoneklobzások számát?
15. Milyen kihívásokkal szembesül a tárgyalás során?
16. Milyen szempontokat vesz figyelembe a büntetés kiszabás során? (pl.: elszaporodott volta, jogtalan előny csekély mértéke)
17. Megfelelőnek találja a jogszabályi környezetet (anyagi és eljárásjogi)? Milyen helyzetet teremt az új Btk?
- 17./A: Ha nem milyen szabályozásbeli változás segítené a mindennapi munkáját?

IV. Okok és megelőzés

1. Mit gondol mekkora probléma Magyarországon a korrupció?
2. Véleménye szerint milyen okai vannak a korrupciónak Magyarországon?
3. Ön szerint hogyan lehetne hatékonyabban küzdeni a korrupció ellen?
4. Találkozott-e sikeres korrupció elleni intézkedésekkel akár Magyarországon, akár külföldön? Mik voltak ezek? Kérem, mutassa be őket röviden.

A válaszadó neve (nem kötelező):

Beosztása az intézménynél:

Elérhetőségei (nem kötelező):

Köszönöm szépen a beszélgetést.

VI.2.2. Rendőr és ügyész interjúalany esetén¹⁷⁸

I. Az interjúalanyra vonatkozó fejezet

1. Milyen végzettséggel rendelkezik? Mikor szerezte a diplomáját? A jogi végzettségén túl milyen egyéb diplomával vagy/és posztgraduális végzettséggel rendelkezik? (pl.: a "gazdasági büntetőjogász" szakirányú posztgraduális diplomát)
2. Milyen munkatapasztalata van?
3. Mióta dolgozik a rendőrségen/ügyészségen?
4. Mi a beosztása a rendőrségen/ügyészségen jelenleg?
5. Évente hány nyomozásban vesz részt?
6. Ebből milyen arányban vannak a korrupciós cselekmények?
7. Milyen típusú magatartásokat takarnak ezek az esetek? Kérem mondjon el néhány példát.

II. A szervezetre vonatkozó adatok

A szervezet neve (nem kötelező):

1. Az itt dolgozó rendőröknek/ügyészeknek kb. hány százaléka foglalkozik korrupciós ügyekkel?
2. Milyen képzéseken vesznek részt?
3. Van-e speciális képzés? Hogyan sajátítják el a korrupciós cselekmények nyomozása során szükséges technikákat?
4. Véleménye szerint rendelkezik-e az intézménye megfelelő kapacitással (humán, technikai, anyagi és egyéb erőforrással)?
4/A: Amennyiben nem, milyen kapacitás szorul fejlesztésre?
4/B: Ön milyen fejlesztéseket hajtana végre?
5. Milyen szervezetekkel működnek együtt a nyomozás során? (pl.: NAV, Földhivatal, Cégbíróság, Mobiltelefon társaságok, stb.)
6. Hatékonyak ezek az együttműködések?
7. Véleménye szerint hogyan lehetne fejleszteni ezen együttműködések hatékonyságát?

III. Korrupciós cselekmények nyomozása

1. Hogyan jutnak a cselekmények a hatóság tudomására?
2. Milyen gyakori a hatóságok általi be/feljelentés pl.: ÁSZ, PSZÁF (MNB), GVH, Közbeszerzési Döntőbizottság, NAV, stb.?

¹⁷⁸ Az interjú vázlat akár részben, akár egészben történő másolása és felhasználása a szerző előzetes engedélyéhez kötött.

3. Milyen gyakori és mik a tapasztalatok az oknyomozó újságírók vagy közérdekű bejelentő által tett feljelentések esetében?
4. Véleménye szerint hogyan lehetne növelni a fel/bejelentéseket?
5. Átlagosan mennyi idejük van egy-egy cselekmény felderítésére?
6. Milyen tapasztalata van az elkövetői kört illetően?
7. Melyek a legjellemzőbb felderítési technikák, bizonyítási eljárások?
8. Milyen gyakran használnak titkos információgyűjtést, titkos adatszerzést, fedett nyomozót?
9. Véleménye szerint hogyan lehetne növelni a zár alá vételek, lefoglalások, elkobzások és vagyoneklobzások számát?
10. Mennyiben különbözik a korrupciós cselekményekben való nyomozás más bűncselekmények felderítésétől?
11. Milyen arányban sikeresek a felderítések és végződnek vádemeléssel a nyomozások?
12. Milyen kihívásokkal/nehézségekkel szembesülnek a nyomozás során?
13. Mit gondol hogyan lehetne a nyomozások hatékonyságát növelni?
14. Megfelelőnek találja a jogszabályi környezetet (anyagi és eljárásjogi)? Milyen helyzetet teremt az új Btk?
 - 14./A: Ha nem milyen szabályozásbeli változás segítené a mindennapi munkáját?

IV. Okok és megelőzés

1. Mit gondol mekkora probléma Magyarországon a korrupció?
2. Véleménye szerint milyen okai vannak a korrupciónak Magyarországon?
3. Ön szerint hogyan lehetne hatékonyabban küzdeni a korrupció ellen?
4. Találkozott-e sikeres korrupció elleni intézkedésekkel akár Magyarországon, akár külföldön? Mik voltak ezek? Kérem, mutassa be őket röviden.

A válaszadó neve (nem kötelező):

Beosztása az intézménynél:

Elérhetőségei (nem kötelező):

Köszönöm szépen a beszélgetést.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretnénk kifejezni köszönetünket a kutatás megvalósításában nyújtott segítségéért Prof. Dr. Vókó Györgynek az Országos Kriminológiai Intézet igazgatójának, Dr. Polt Péter legfőbb ügyész úrnak, Papp Károly r. altábornagy, országos rendőrfőkapitánynak, valamennyi interjúalanynak és a fókuszcsoportban közreműködőknek, hogy részt vettek a kutatásban, időt és energiát szántak ránk, az akták feldolgozásában közreműködő joghallgatóknak, valamint Kiss Valériának, Kovács Krisztinának, Doszpoth Annának és Laczkovich Dorottyának az általuk nyújtott segítségért és támogatásért.

